IUSTINIANI AUGUSTI
DIGESTA SEU PANDECTÆ

IMPERATORIAUS JUSTINIANO DIGESTAI,

ARBA

PANDEKTOS

2 ir 3 knygos

IUSTINIANI AUGUSTI DIGESTA SEU PANDECTAE

IMPERATORIAUS JUSTINIANO DIGESTAI, arba PANDEKTOS

2 knyga

I–XV skyriai

3 knyga

I–VI skyriai

UDK 34(37)(093.2)
Im23

Vertėjai iš lotynų kalbos:

II knyga: prof. dr. Marius Jonaitis
prof. dr. Stasys Vėlyvis
Rūta Agnė Misevičiūtė

III knyga: prof. dr. Stasys Vėlyvis

Sudarytojai:

prof. dr. Stasys Vėlyvis
prof. dr. Marius Jonaitis

ISBN 978-9955-30-217-9

Pratarmė

Šis leidinys yra bene reikšmingiausio romėnų teisės šaltinio – **Justiniano Digestų** – vertimo į lietuvių kalbą tęsinys. 2010 m. VĮ Registrų centro leidyklos išleistoje „Imperatoriaus Justiniano Digestų, arba Pandektų = *Iustiniani Augusti Digesta seu Pandectae*" I knygoje (I–XXII skyriai) kartu su lotyniškuoju buvo pateiktas lietuviškas pirmosios Digestų knygos tekstas, o dabar skaitytojas supažindinamas su antrosios ir trečiosios knygų turiniu.

Rytų Romos imperatorius Justinianas I, neretai tituluojamas Didžiuoju, buvo viena iš ryškiausių ir ambicingiausių vėlyvosios antikos asmenybių. 527 m. į Bizantijos sostą įžengusį ir iškėlusį iki galo taip ir neįgyvendintą *renovatio imperii* (imperijos atkūrimo) uždavinį Justinianą šiandien veikiau garsina kiti jo iniciatyva radęsi ir neišdildomų pėdsakų tiek Vakarų, tiek Rytų kultūroje palikę projektai. Plačius imperatoriaus užmojus statybos ir architektūros srityje primena vienas iš ryškiausių bizantiškosios architektūros simbolių *Hagia Sophia* – Šv. Sofijos bazilika, šimtmečius buvusi Rytų ortodoksų bažnyčios, kuri, beje, Justinianą laiko šventuoju, centras. Tarsi *Hagia Sophia* siluetas Konstantinopolio peizaže, teisės istorijoje kyla Justiniano pastangomis radęsis didžiausias ir išsamiausias kada nors parengtas romėnų teisės rinkinys, ilgainiui imtas vadinti *Corpus iuris civilis* – Civilinės teisės sąvadu, ištisus šimtmečius daręs didžiulę įtaką teisinių santykių reguliavimui ir

ginčų sprendimui, pripažįstant šį teisės šaltinį tiesiogiai taikytina teise bei naujų teisėkūros idėjų ir sprendimų pagrindu.

Digesta (lot. *digerere* – „nuosekliai išdėstyti"), dar vadinami *Pandectae* (gr. veikalas, kuriame pateikiama tam tikros srities žinių visuma) – ne tik didžiausios apimties, bet ir reikšmingiausia Justiniano iniciatyva parengto teisės sąvado dalis. Penkiasdešimtyje knygų išdėstytos žymiausių (daugiausia klasikinės epochos) romėnų teisininkų darbų ištraukos atveria plačias galimybes pažinti atskiras romėnų teisės dalis – civilinę, arba piliečių, teisingumo, geros valios, protingumo ir sąžiningumo principų prioritetą pabrėžusią pretorių teisę, ir iškalbingai liudija, kad teisės raštija, intensyvus doktrinos kūrimas bei tobulinimas buvo tikrasis romėnų teisės *spiritus movens* ir reikšmingiausias jos šaltinis.

Skaitytojui pateikiamos antroji (I–XV skyriai) ir trečioji (I–VI skyriai) Digestų knygos apima keletą itin svarbių romėnų civilinės ir teismo proceso teisės institutų, atskleidžia teisines idėjas, ilgainiui tapusias bendraisiais teisės principais. Nemažai dėmesio čia skiriama ginčų dėl teisės nagrinėjimo ir procesinės veiklos organizavimo klausimams. Nors iš pradžių Romos teisės užtikrinama pažeistų ar ginčijamų subjektinių teisių gynyba buvo tolima nuo šiuolaikinio teisminės gynybos universalumo principo, reiškiančio kiekvieno asmens, laikančio, kad jo teisės yra pažeistos, galimybę kreiptis į teismą (*Ubi ius, ibi remedium* – „Kur esama teisės, turi būti

ir priemonė jai apginti"), ir plėtota veikiau kaip sudėtinga ieškinių sistema, anaiptol neužtikrinanti galimybės bet kurią pažeistą teisę ginti teisme, pretoriai, organizuodami teisminį ginčų nagrinėjimą ir įgyvendindami *iurisdictio*, atkakliai diegė teisminės gynybos universalumo idėjas. Nuo teisių gynybos teismuose neatsiejama ir skaitytojui pateikiamose Digestų knygose plačiai nagrinėjama *ius postulandi* — postulacinio veiksnumo kategorija, kilusi iš Romos teisės ir gerai žinoma daugeliui šiuolaikinių valstybių, skiriančių bendrąjį procesinį ir postulacinį veiksnumą, t. y. galimybę asmeniškai ginti savo teises teisme.

Digestuose aptariant paktų — neformalizuotų susitarimų — problematiką atsiskleidžia gilios romėnų sutarčių teisės transformacijos: nuo kontraktų nominalizmo principo, prievoles kuriančia civiline sutartimi (kontraktu) pripažinusio tik tipinius susitarimus, iki pretorių teisėje besiformuojančio sutarties laisvės principo pirmavaizdžio: *Pacta conventa* <...> *servabo*. Viduramžių teisėje garsiosios paremijos *pacta sunt servanda* pavidalą įgavę ir šiandien perteikiant sutarties laisvės principo, sudarančio šiuolaikinės sutarčių laisvės pamatą, turinį dažnusyk cituojami pretoriaus edikto žodžiai reiškė, kad teisinė gynyba teiktina ne tik tipinių sutarčių pagrindu įgyjamoms teisėms, bet ir teisėms bei reikalavimams, kylantiems iš bet kokio susitarimo, neprieštaraujančio teisei ir sudaryto nesiekiant pažeisti jos nuostatas. Tai patvirtina, kad vienas iš svarbiausių dabartinės

civilinės teisės principų – sutarties laisvės – užgimė iš gilių senovės Romos teisinės minties lūžių bei nuolatinių jos kūrėjų pastangų į pirmąją vietą iškelti bendrąsias teisės vertybes, kaip antai teisingumą, kiekvieno asmens teisių apsaugos garantus, gerą valią.

Atliekant antrosios ir trečiosios Digestų knygų vertimą į lietuvių kalbą remtasi tais pačiais šaltiniais: lotyniškuoju Digestų variantu pagal 1911 m. Th. Mommseno ir P. Krugerio *Editio stereotypa*; dviem Digestų vertimo į italų kalbą variantais; 1856 m. G. Vignali'o vertimu ir 2002 m. L. Kafanovo vertimu į rusų kalbą.

Žodžiai ir frazės, kurių nėra originaliame Digestų tekste, bet kurie buvo reikalingi siekiant užtikrinti verčiamo teksto suvokimą, pateikiami laužtiniuose skliaustuose [...].

Leidinio pabaigoje pateikiamas prof. dr. Mariaus Jonaičio sudarytas reikšmingiausių antrosios ir trečiosios Justiniano Digestų knygų asmenvardžių aiškinamasis žodynas, kuriame daugiausia dėmesio skiriama jose minimų žymiausių Romos teisininkų biografijoms ir jurisprudencijos veiklai.

Knygos sudarytojai ir vertėjai viliasi, kad šis leidinys, kaip ir pirmasis, patrauks besidominčiųjų romėnų teise ir jos istorija dėmesį, pateiks atsakymų į klausimus apie nemažos dalies šiuolaikinės civilinės teisės ir civilinio proceso institutų bei principų genezę, jų susiformavimo ir raidos priežastis.

Vertėjai

Cituojamų veikalų pavadinimų santrumpos

Atsak.	–	Atsakymų knyga, *responsorum*
Def.	–	Teisės definicijų knyga
Dig.	–	Digestų knyga, *digestorum*
Ed.	–	Pretoriaus ediktų komentarų knyga, *edictum*
Fidei.	–	Fideikomisų knyga
Inst.	–	Institucijų knyga
Įspėj. ed.	–	Įspėjamojo edikto knyga, *edictum monitorium*
Teisės ep.	–	Teisės apibendrinimų knyga, *posteriorum iuris epitomarum*
Klaus.	–	Klausimų knyga, *quaestionum*
Konst.	–	Konstitucijų knyga
Kurul. ed.	–	Kurulinių edilų edikto komentarų knyga
Laiškų	–	Laiškų knyga, *epistolae*
Nuom.	–	Nuomonių knyga, *opinionum*
Nurod.	–	Nurodymų knyga, *manualium*
Pand.	–	Pandektų knyga, *pandectarum*
Pr.	–	pradžia, įžanga, *principium*
Prov. ed.	–	Provincijos pretoriaus edikto komentarų knyga, *edictum provinciale*
Sab.	–	Sabino veikalo *Libri tres iuris civilis* komentarų knyga, *ad Sabinum*
Skirst.	–	Skirstymų knyga, *differentiarum*
Sent.	–	Sentencijų knyga, *sententiarum*
Svarst.	–	Svarstymų knyga, *disputationum*
Tais.	–	Taisyklių knyga, *regularum*
Užr.	–	Užrašų knyga, *membranarum*
XII Lent.	–	Dvylikos lentelių įstatymų komentarų knyga

DOMINI NOSTRI SACRATISSIMI PRINCIPIS IUSTINIANI IURIS ENUCLEATI EX OMNI VETERE IURE COLLECTI

DIGESTORUM SEU PANDECTARUM

Liber Secundus

I–XV

DIEVIŠKOJO IMPERATORIAUS JUSTINIANO, MŪSŲ VALDOVO

DIGESTAI, arba PANDEKTOS

Peržiūrėta teisė, surinkta iš visų senosios teisės šaltinių

II knyga

I–XV skyriai

Contentum

Turinys

I Dig.

De iurisdictione

I skyrius

Apie jurisdikciją

1. ULPIANUS 1 reg.
Ius dicentis officium latissimum est: nam et bonorum possessionem dare potest et in possessionem mittere, pupillis non habentibus tutores constituere, iudices litigantibus dare.

2. IAVOLENUS 6 ex Cass.
Cui iurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus iurisdictio explicari non potuit.

3. ULPIANUS 2 de off. quaest.
Imperium aut merum aut mixtum est. Merum est imperium habere gladii potestatem ad animadvertendum facinorosos homines, quod etiam potestas appellatur. Mixtum est imperium, cui etiam iurisdictio inest, quod in danda bonorum possessione consistit. Iurisdictio est etiam iudicis dandi licentia.

4. ULPIANUS 1 ad ed.
Iubere caveri praetoria stipulatione et in possessionem mittere imperii magis est quam iurisdictionis.

5. IULIANUS 1 Dig.
More maiorum ita comparatum est, ut is demum iurisdictionem mandare possit, qui eam suo iure, non alieno beneficio habet.

1. *Ulpianas, I Tais.*
To, kuris skelbia teisę [pretoriaus], pareigos yra plačiausios, nes jis turi teisę suteikti faktinį palikimą sudarančio turto valdymą *(bonorum possessio)* ir leisti valdyti turtą *(missio in possessionem)*, paskirti globėją jo neturinčiam nepilnamečiui, skirti teisėjus ginčo šalims.

2. *Javolenas, 6-oji Kasijaus*
Tam, kam suteikta jurisdikcija, matyt, yra suteikta ir tai, be ko jurisdikcija negali būti įgyvendinama.

3. *Ulpianas, II „Apie kvestoriaus pareigas"*
Imperiumas [valdžia] esti arba grynasis, arba mišrusis. Grynasis imperiumas, dar vadinamas valdžia, reiškia kalavijo valdžią [gyvybės ir mirties teisę], skirtą nusikaltėliams bausti. Mišrusis imperiumas yra toks, kurį sudaro leidimas valdyti turtą, ir kuris, be to, apima jurisdikciją. Jurisdikcija taip pat reiškia ir įgalinimą paskirti teisėją.

4. *Tas pats [Ulpianas], I Ed.*
Įsakymas pateikti užtikrinimą taikant pretorinę stipuliaciją *(stipulatio praetoria)* ir leidimo valdyti turtą suteikimas veikiau priklauso aukščiausiosios valdžios [imperiumo], o ne jurisdikcijos sričiai.

5. *Julijonas, I Dig.*
Mūsų protėvių papročiu nustatyta, kad jurisdikcijos įgyvendinimą kitam asmeniui gali pavesti tik tas, kam jurisdikcija priklauso turint nuosavą teisę [kyla iš tam tikro pareigūno kompetencijos], o ne dėl to, kad kitas asmuo jam yra ją priskyręs:

6. PAULUS 2 ad ed.
Et quia nec principaliter ei iurisdictio data est nec ipsa lex defert, sed confirmat mandatam iurisdictionem. Ideoque si is, qui mandavit iurisdictionem, decesserit, antequam res ab eo, cui mandata est iurisdictio, geri coeperit, solvi mandatum Labeo ait, sicut in reliquis causis.

7pr. ULPIANUS 3 ad ed.
Si quis id, quod iurisdictionis perpetuae causa, non quod prout res incidit, in albo vel in charta vel in alia materia propositum erit, dolo malo corruperit: datur in eum quingentorum aureorum iudicium, quod populare est.

7.1. Servi quoque et filii familias verbis edicti continentur: sed et utrumque sexum praetor complexus est.

7.2. Quod si dum proponitur vel ante propositionem quis corruperit, edicti quidem verba cessabunt, Pomponius autem ait sententiam edicti porrigendam esse ad haec.

6. *Paulius, II Ed.*
nes jam jurisdikcija ir nebuvo tiesiogiai suteikta, ir įstatymas savaime [jos] nesuteikia, tik patvirtina jurisdikciją esant perduotą. Todėl jeigu tas, kuris pavedė įgyvendinti jurisdikciją, numirtų anksčiau, nei pradėtų vesti bylas tas, kuriam toji teisė suteikta, tai šis pavedimas, pasak Labeono, netenka galios panašiai, kaip tai esti ir kitais atvejais.

7 pr. *Ulpianas, III Ed.*
Jei kas nors tyčia pažeis [sugadins] tai, kas išdėstyta baltintoje lentoje[1], popieriuje ar kitoje medžiagoje ne dėl atskiros bylos, o nustatant nuolatinę jurisdikciją, tai jam teismo sprendimu paskiriama 500 auksinių [aureusų] bauda; ieškinį dėl tokios baudos paskyrimo gali pareikšti bet kuris pilietis[2].

1 §. Edikto žodžiai taikomi ir vergams, ir šeimos galvos valdžiai paklūstantiems sūnums; ir pretorius savo edikto galiojimą išplečia abiejų lyčių asmenims.

2 §. Jeigu pakenkimas padaromas viešai skelbiant ediktą arba prieš jį paskelbiant, tai jo nuostatos nėra taikomos. Tačiau Pomponijus teigia, kad pagal savo prasmę ediktas turi būti taikomas ir tokioms veikoms.

---

1 Pretoriaus skelbiamo edikto tekstas dažniausiai būdavo užrašomas nubaltintoje medžio lentoje.

2 T. y. šis ieškinys yra *actio popularis*.

7.3. In servos autem, si non defenduntur a dominis, et eos qui inopia laborant corpus torquendum est.

7.4. Doli mali autem ideo in verbis edicti fit mentio, quod, si per imperitiam vel rusticitatem vel ab ipso praetore iussus vel casu aliquis fecerit, non tenetur.

7.5. Hoc vero edicto tenetur et qui tollit, quamvis non corruperit: item et qui suis manibus facit et qui alii mandat. Sed si alius sine dolo malo fecit, alius dolo malo mandavit, qui mandavit tenebitur: si uterque dolo malo fecerit, ambo tenebuntur: nam et si plures fecerint vel corruperint vel mandaverint, omnes tenebuntur:

8. GAIUS 1 ad ed.
adeo quidem, ut non sufficiat unum eorum poenam luere.

9. PAULUS 3 ad ed.
Si familia alicuius album corruperit, non similiter hic edicitur ut in furto, ne in reliquos actio detur, si tantum dominus, cum defendere voluit, unius nomine praestiterit, quantum liber praestaret: fortasse quia hic et contempta maiestas praetoris vindicatur et plura facta intelleguntur: quemadmodum cum plures servi iniuriam fecerunt vel damnum dederunt, quia plura facta sunt, non ut in furto unum. Octavenus

3 §. Vergams, kurių šeimininkai negins teisme, ir tiems, kurie dirba vargo spiriami, taikomos kūno bausmės.

4 §. Edikto tekste užsimenama apie tyčią, nes atsakomybėn netraukiamas tas, kuris [nurodytą veiką] padarė iš nežinojimo arba iš neišprusimo, arba paliepus pačiam pretoriui, arba atsitiktinai.

5 §. Tačiau pagal šį ediktą atsakomybė kyla ir tam, kas nors ir nesugadinęs išsineš [viešai paskelbtą] edikto tekstą, ir tam, kuris veikia savo rankomis ir kuris paveda tai kitiems; tačiau jei vienas padarė veiką netyčia, o kitas davė pavedimą veikdamas tyčia, tai atsako davusysis pavedimą; jei abu veikė tyčia, atsako abu; jei veiką padarė arba pakenkė, arba davė pavedimą asmenų daugetas, atsako visi,

8. *Gajus, I Ed.*
be to, visa apimtimi, nes nepakaktų, kad tik vienas iš jų sumokėtų baudą.

9. *Paulius, III Ed.*
Jei kieno nors vergai sugadins baltintą lentą, tai tuo atveju [taikytinos] kitos edikte įtvirtintos nuostatos nei vagystės atveju, kai neteikiamas ieškinys prieš visus kitus, jei tik šeimininkas, norintis suteikti gynybą, dalyvauja procese veikdamas vieno vardu; taip esti tikriausiai dėl to, kad čia baudžiama už nepagarbą pretoriaus autoritetui ir nėra veikų daugeto, panašiai kaip ir tais atvejais, kai keletas vergų padaro skriau-

hic quoque domino succurrendum ait: sed hoc potest dici, si dolo malo curaverint, ut ab alio album corrumperetur, quia tunc unum consilium sit, non plura facta. Idem Pomponius libro decimo notat.

10. ULPIANUS 3 ad ed.
Qui iurisdictioni praeest, neque sibi ius dicere debet neque uxori vel liberis suis neque libertis vel ceteris, quos secum habet.

11 pr. GAIUS 1 ad ed. provinc.
Si idem cum eodem pluribus actionibus agat, quarum singularum quantitas intra iurisdictionem iudicantis sit, coacervatio vero omnium excedat modum iurisdictionis eius: apud eum agi posse Sabino Cassio Proculo placuit: quae sententia rescripto imperatoris Antonini confirmata est.

11.1. Sed et si mutuae sunt actiones et alter minorem quantitatem, alter maiorem petat, apud eundem iudicem agendum est ei qui quantitatem minorem petit, ne in potestate calumniosa adversarii mei sit, an apud eum litigare possim.

dos asmeniui ar žalos turtui, nes čia veikų daugetas, o ne viena, kaip kad vagystės atveju. Oktavenas teigia, kad šiuo atveju būtina suteikti pagalbą šeimininkui. Tačiau taip galima sakyti tik jeigu jie baltintą lentą gadino veikiami svetimos tyčios; šiuo atveju yra viena tyčia, o ne veikų daugetas; X knygoje į tai atkreipia dėmesį ir Pomponijus.

10. *Ulpianas, III Ed.*
Jurisdikciją įgyvendinantis [asmuo] neturi vykdyti teisingumo nei savo paties, nei savo žmonos ar vaikų, nei savo išlaisvintųjų [libertinų], nei kitų jam artimų [susijusių] asmenų bylose.

11 pr. *Gajus, I Prov. ed.*
Jeigu vienas asmuo pareiškia kitam keletą ieškinių ir kiekvienu iš jų reikalaujama suma neperžengia nagrinėjančiojo bylą jurisdikcijos ribų, bet bendra visų ieškinių suma jas peržengia, tai, pasak Sabino, Kasijaus ir Prokulo, šiuos ieškinius jis gali reikšti pas tą teisėją; tokia nuomonė yra patvirtinta imperatoriaus Antonino reskriptu.

1 §. Jeigu ieškiniai yra priešiniai ir vienu reikalaujama mažesnės sumos, o kitu – didesnės, mažesnės sumos reikalaujantis asmuo gali kreiptis į tą patį teisėją [nagrinėjantį bylą pagal ieškinį, kurio suma yra didesnė], kad nuo mano priešininko piktavališkumo nepriklausytų klausimas, ar aš galiu pareikšti ieškinį pas tą patį teisėją.

11.2. Si una actio communis sit plurium personarum, veluti familiae erciscundae herciscundae, communi dividundo, finium regundorum, utrum singulae partes spectandae sunt circa iurisdictionem eius qui cognoscit, quod Ofilio et Proculo placet, quia unusquisque de parte sua litigat: an potius tota res, quia et tota res in iudicium venit et vel uni adiudicari potest, quod Cassio et Pegaso placet: et sane eorum sententia probabilis est.

12. ULPIANUS 18 ad ed.
Magistratibus municipalibus supplicium a servo sumere non licet, modica autem castigatio eis non est deneganda.

13pr. ULPIANUS 51 ad Sab.
Eum qui iudicare iubet magistratum esse oportet.

13.1. Magistratus autem vel is qui in potestate aliqua sit, ut puta proconsul vel praetor vel alii qui provincias regunt, iudicare iubere eo die, quo privati futuri essent, non possunt.

2 §. Jei ieškinio reikalavimo teisė bendrai priklauso keliems asmenims, kaip, pavyzdžiui, esti ieškiniuose dėl palikimo, bendrosios nuosavybės padalijimo, žemės sklypų ribų nustatymo, tai reikia atsižvelgti į tai, ar atskiros reikalavimo dalys[3] patenka į bylą nagrinėjančiojo jurisdikciją, kaip mano Ofilijus ir Prokulas, nes kiekvienas bylinėjasi dėl jam priklausančios dalies, arba veikiau būtina atsižvelgti į tai, ar visas daiktas patenka į jurisdikciją, nes būtent visas daiktas sudaro nagrinėjimo teisme dalyką ir gali būti priteisiamas vienam iš byloje dalyvaujančių asmenų, kaip yra įsitikinę Kasijus ir Pegasas; jų nuomonei, žinoma, verta pritarti.

12. *Ulpianas, XVIII Ed.*
Municipaliniams magistratams nesuteikiama teisė skirti vergui griežtą bausmę[4], bet nevertėtų neigti juos turint teisę skirti vergui nuosaikią bausmę.

13 pr. *Tas pats [Ulpianas], LI Sab.*
Būtina, kad tas, kuris duoda įsakymą teisti[5], būtų magistratas.

1 §. Mat magistratas arba einantysis valdžią suteikiančias pareigas, kaip antai prokonsulas arba pretorius, arba kiti asmenys, įgyvendinantys valdymą provincijose, negali duoti tokio įsakymo tą dieną, kai tampa privačiais asmenimis.

---

3 T. y. reikalavimo dalies suma.

4 Galbūt čia omenyje turima mirties bausmė.

5 T. y. duoda įsakymą teisėjui iš esmės išspręsti šalių ginčą.

14. ULPIANUS 39 ad ed.
Est receptum eoque iure utimur, ut si quis maior vel aequalis subiciat se iurisdictioni alterius, possit ei et adversus eum ius dici.

15. ULPIANUS 2 de omn. trib.
Si per errorem alius pro alio praetor fuerit aditus, nihil valebit quod actum est. Nec enim ferendus est qui dicat consensisse eos in praesidem, cum, ut Iulianus scribit, non consentiant qui errent: quid enim tam contrarium consensui est quam error, qui imperitiam detegit?

16. ULPIANUS 3 de omn. trib.
Solet praetor iurisdictionem mandare: et aut omnem mandat aut speciem unam: et is cui mandata iurisdictio est fungetur vice eius qui mandavit, non sua.

17. ULPIANUS 1 opin.
Praetor sicut universam iurisdictionem mandare alii potest, ita et in personas certas vel de una specie potest, maxime cum iustam causam susceptae ante magistratum advocationis alterius partis habuerat.

14. *Tas pats* [*Ulpianas*], *XXXIX Ed.*
Yra pripažįstama, ir mes laikomės tokios teisinės nuostatos, kad jeigu kas, būdamas aukštesnis arba lygus, pasiduoda kito asmens jurisdikcijai, tai gali būti priimamas tiek jam palankus, tiek ir nepalankus sprendimas.

15. *Tas pats* [*Ulpianas*], *II „Apie visus teismus"*
Jeigu suklydę kreipėmės į vieną pretorių, užuot kreipęsi į kitą, tai, kas padaryta, neturi teisinės galios [nesukelia teisinių padarinių]. Ir nevertėtų klausyti to, kas pasakys, kad jie [ginčo šalys] susitarė dėl teismo, nes, kaip rašo Julijonas, sutarimo nepasiekia tie, kurie klysta, nes kas gi yra labiau priešinga susitarimui nei suklydimas, kurį sukelia nežinojimas.

16. *Tas pats* [*Ulpianas*], *III „Apie visus teismus"*
Paprastai jurisdikciją įgyvendina pretorius ir, be to, suteikia ją arba visą, arba kokiam nors konkrečiam atvejui. Ir tas, kuriam pavesta įgyvendinti jurisdikciją, veikia vietoj įgaliotojo, o ne pats už save[6].

17. *Tas pats* [*Ulpianas*], *I Nuom.*
Pretorius gali suteikti kitam [teisę] įgyvendinti tiek visą jurisdikciją, tiek ir tam tikrų asmenų atžvilgiu arba kokiam nors pavieniam atvejui, ypač jeigu prieš tapdamas magistratu jis turėjo teisinį pagrindą imtis ginti vieną arba kitą šalį.

6 T. y. davusiojo pavedimą (įgaliotojo), o ne savo vardu.

18. AFRICANUS 7 quaest.
Si convenerit, ut alius praetor, quam cuius iurisdictio esset, ius diceret et priusquam adiretur mutata voluntas fuerit, procul dubio nemo compelletur eiusmodi conventioni stare.

19pr. ULPIANUS 6 fideic.
Cum quaedam puella apud competentem iudicem litem susceperat, deinde condemnata erat, posteaque ad viri matrimonium alii iurisdictioni subiecti pervenerat, quaerebatur, an prioris iudicis sententia exsequi possit. Dixi posse, quia ante fuerat sententia dicta: sed et si post susceptam cognitionem ante sententiam hoc eveniet, idem putarem, sententiaque a priore iudice recte fertur. Quod generaliter et in omnibus huiuscemodi casibus observandum est.

19.1. Quotiens de quantitate ad iurisdictionem pertinente quaeritur, semper quantum petatur quaerendum est, non quantum debeatur.

20. PAULUS 1 ad ed.
Extra territorium ius dicenti impune non paretur. Idem est, et si supra iurisdictionem suam velit ius dicere.

18. *Afrikanas, VII Klaus.*
Jei šalys būtų susitarusios, kad bylą nagrinės ne pretorius, kurio jurisdikcijai priklauso to ginčo nagrinėjimas, o kitas, bet prieš kreipiantis į jį bylininkų ketinimai pasikeistų, tai, be abejo, niekas nebūtų verčiamas laikytis panašaus susitarimo.

19 pr. *Ulpianas, VI Fidei.*
Tuo atveju, jei nesusituokusi moteris kreipėsi teismo gynybos į kompetentingą teisėją ir bylą pralaimėjo, o vėliau sudarė santuoką su vyru, priklausančiu kito asmens jurisdikcijai, buvo klausiama, ar ankstesnis teismo sprendimas turėtų būti vykdomas? Aš atsakiau, kad turi būti vykdomas, nes sprendimas buvo priimtas anksčiau. Taip pat ir tuo atveju, jei tai [santuokos sudarymas] būtų įvykę jau pradėjus bylinėtis, bet prieš priimant sprendimą, aš teigčiau tą patį. Ir ankstesnysis teisėjas tinkamai priima sprendimą; ir apskritai to [šios nuostatos] dera laikytis visais tokio pobūdžio atvejais.

1 §. Jei kyla klausimas, ar byla, atsižvelgiant į ginčo sumą, priklauso tam tikrai jurisdikcijai, visada būtina išsiaiškinti, kokios sumos reikalaujama ieškiniu, o ne kokia yra skolos suma.

20. *Paulius, I Ed.*
Vykdančiajam teisingumą už jo teritorijos ribų galima nebaudžiamai nepaklusti. Taip pat bus ir jeigu jis panūstų vykdyti teisingumą bylose, nepriskirtose jo jurisdikcijai.

II Dig.

Quod quisque iuris in alterum statuerit, ut ipse eodem iure utatur

II skyrius

Kokią teisę kas nors nustato kitam, tokia teisė gali būti taikoma ir jam pačiam

1 pr. ULPIANUS 3 ad ed.
Hoc edictum summam habet aequitatem, et sine cuiusquam indignatione iusta: quis enim aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse aliis dixit vel dici effecit?

1.1. "Qui magistratum potestatemve habebit, si quid in aliquem novi iuris statuerit, ipse quandoque adversario postulante eodem iure uti debet. Si quis apud eum, qui magistratum potestatemque habebit, aliquid novi iuris optinuerit, quandoque postea adversario eius postulante eodem iure adversus eum decernetur": scilicet ut quod ipse quis in alterius persona aequum esse credidisset, id in ipsius quoque persona valere patiatur.

1.2. Haec autem verba: "quod statuerit qui iurisdictioni praeest" cum effectu accipimus, non verbo tenus: et ideo si, cum vellet statuere, prohibitus sit nec effectum decretum habuit, cessat edictum. Nam statuit verbum rem perfectam significat et consummatam iniuriam, non coeptam. Et ideo si inter eos quis dixerit ius, inter quos iurisdictionem non habuit, quoniam pro nullo hoc habetur nec est ulla sententia, cessare edictum putamus: quid enim offuit conatus, cum iniuria nullum habuerit effectum?

1 pr. *Ulpianas, III Ed.*
Šis ediktas įtvirtina aukščiausiojo teisingumo padėtį ir negali sukelti kieno nors pagrįsto nepasitenkinimo: nes kas gi imtų prieštarauti, kad jo byloje būtų priimtas toks pats sprendimas, kokį jis pats priima ar paveda priimti dėl kitų asmenų.

1 §. „Magistratas arba asmuo, kuriam suteikta magistrato valdžia, nustatęs kokį nors naują teisinį reguliavimą, nukreiptą prieš kitą asmenį, privalo taikyti tokį patį teisinį reguliavimą, jeigu jo priešininkas pareikštų reikalavimą. Jei kas nors pasiektų, kad magistratas arba asmuo, kuriam suteikta magistrato valdžia, jo naudai taikytų kokį nors naują teisinį reguliavimą, tai toks pats teisinis reguliavimas būtų taikomas ir prieš jį, kai atitinkamai jo priešininkas pareikštų reikalavimą." Suprantama, kad ta teisė, kurią kas nors laiko esant teisingą taikyti kitam asmeniui, privalo būti pripažįstama galiojančia ir jam pačiam.

2 §. Tuos pačius žodžius „tai, ką nustatė tas, kuris vadovauja jurisdikcijai" mes aiškiname atsižvelgdami į sukeliamus padarinius, o ne į žodžius. Todėl jei jis panorėtų įtvirtinti kokias nors nuostatas, o tam kas nors sutrukdytų ir jo sprendimas nesukeltų siekiamų padarinių, tai ediktas neturėtų galios. Žodis „nustatė" reiškia ne tai, kas pradėta, bet užbaigtą veiksmą ir padarytą teisės pažeidimą. Ir todėl jei kas nors vykdytų teisingumą asmenims, nepriklausantiems jo jurisdikcijai, tai, mes manome, ediktas neturėtų galios, nes

ir procesas būtų negaliojantis, ir nebūtų jokio sprendimo. Nes kokios gi žalos padarytų kėsinimasis [padaryti teisės pažeidimą], jeigu pats teisės pažeidimas nesukėlė jokių padarinių?

2. PAULUS 3 ad ed.
Hoc edicto dolus debet ius dicentis puniri: nam si adsessoris imprudentia ius aliter dictum sit quam oportuit, non debet hoc magistratui officere, sed ipsi adsessori.

2. *Paulius, III Ed.*
Pagal šį ediktą, už apgaulę dera bausti tą, kuris vykdo teisingumą. Nes jei dėl teisėjo padėjėjo [asesoriaus] neišmanymo nagrinėjimas teisme vyko kitaip, nei privalo, tai neturėtų pakenkti magistratui, tik padėjėjui.

3pr. ULPIANUS 3 ad ed.
Si quis iniquum ius adversus aliquem impetravit, eo iure utatur ita demum, si per postulationem eius hoc venerit: ceterum si ipso non postulante, non coercetur. Sed si impetravit, sive usus est iure aliquo, sive impetravit ut uteretur licet usus non sit, hoc edicto puniatur.

3 pr. *Ulpianas, III Ed.*
Jei kas nors pasiekė, kad buvo nustatyta neteisinga teisė kito asmens atžvilgiu[7], tai jam pačiam ji taikoma tik jeigu tai įvyko jam reikalaujant. Kita vertus, jei reikalavimą pareiškė ne jis pats, tai jis neturi būti baudžiamas. Bet jei jis to pasiekė, tai jį baudžia pagal šį ediktą neatsižvelgdami į tai, ar jis pasinaudojo kokia nors teise arba galėtų pasinaudoti, bet nepasinaudojo.

[7] T. y. priimtas suinteresuotam asmeniui palankus, bet neteisingas teismo sprendimas.

3.1. Si procurator meus postulavit, quaeritur, quis eodem iure utatur: et putat Pomponius me solum, utique si hoc ei specialiter mandavi vel ratum habui. Si tamen tutor vel curator furiosi postulaverit vel adulescentis, ipse hoc edicto coercetur. Item adversus procuratorem id observandum est, si in rem suam fuerit datus.

1 §. Jei mano prokuratorius pareiškė reikalavimą, tai klausiama, kam turi būti taikoma tokia pati teisė? Ir Pomponijus mano, kad tik man, mažų mažiausiai bent jau tuo atveju, kai aš jam tiesiogiai pavedžiau arba išreiškiau dėl to savo sutikimą. Kita vertus, jei bepročio arba nepilnamečio asmens globėjas arba rūpintojas pareikštų reikalavimą, jis pats [globėjas arba rūpintojas] turėtų būti baudžiamas pagal šį ediktą. Tai dera taikyti ir prokuratoriui, jei jis buvo paskirtas savo paties interesais.

3.2. Haec poena adversus omnem statuitur, qui in edictum incidit, non solum eo postulante qui ab eo laesus est, sed omni, qui quandoque experitur.

2 §. Ši sankcija nustatoma kiekvienam, kurį apima edikto galiojimas, ir ne tik esant reikalavimui to, kurio teises jis pažeidė, tačiau bet kurio, kai tik jis bylinėjasi.

3.3. Si is pro quo spopondisti impetraverit, ne aliquis debitor ipsius adversus eum exceptione utatur, deinde tu in negotio, in quo spopondisti, velis exceptione uti: nec te nec ipsum oportet hoc impetrare, etsi interdum patiaris iniuriam, si solvendo debitor non sit. Sed si tu incidisti in edictum, reus quidem utetur exceptione, tu non utaris: nec poena tua ad reum promittendi pertinebit: et ideo mandati actionem non habebis.

3 §. Jei tas, už kurį tu laidavai, pasiektų, kad koks nors jo skolininkas nepasinaudotų prieš jį procesinės išlygos [atsikirtimo] teise, o vėliau tu dėl to paties dalyko [reikalavimo] panūstum pasinaudoti procesine išlyga [atsikirtimu], tai nei tau, nei jam nevalia to leisti, jeigu skolininkas pasirodytų esąs nemokus, nors tu prieš tai ir būtum patyręs žalos. Tačiau jeigu tau yra taikomas ediktas, tai būtent pagrindinis skolininkas naudojasi atsikirtimo teise, o ne tu. Ir tavo piniginė bauda nebus taikoma pagrindiniam skolininkui, ir dėl tos priežasties tau nepriklauso ieškinys, kylantis iš pavedimo.

3.4. Si filius meus in magistratu in hoc edictum incidit, an in his actionibus, quas ex persona eius intendo, hoc edicto locus sit? Et non puto, ne mea condicio deterior fiat.

3.5. Quod autem ait praetor, ut is eodem iure utatur, an etiam ad heredem haec poena transmittatur? Et scribit Julianus non solum ipsi denegari actionem, sed etiam heredi eius.

3.6. Illud quoque non sine ratione scribit non solum in his actionibus pati eum poenam edicti, quas tunc habuit cum incideret in edictum, verum si quae postea ei adquirentur.

3.7. Ex hac causa solutum repeti non posse Julianus putat: superesse enim naturalem causam, quae inhibet repetitionem.

4. GAIUS I ad ed. provinc.
Illud eleganter praetor excipit: "praeterquam si quis eorum contra eum fecerit, qui ipse eorum quid fecisset": et recte, ne scilicet vel magistratus, dum studet hoc edictum defendere, vel litigator, dum vult beneficio huius edicti uti, ipse in poenam ipsius edicti committat.

4 §. Jeigu mano sūnus, būdamas magistratas, patektų tarp asmenų, kuriems taikomas ediktas, tai ar šis ediktas būtų taikomas tiems ieškiniams, kuriuos aš reiškiu jo vardu? Ir nemanau, kad mano padėtis netaptų blogesnė.

5 §. Kita vertus, kaip pretorius sako, kad kam nors yra taikoma tokia pati teisė, tai ar ši bauda pereina taip pat ir įpėdiniui? Julijonas rašo, kad ne tik pačiam asmeniui tiesiogiai, bet ir jo įpėdiniui atsisakoma suteikti ieškinį.

6 §. Be to, jis ne be racionalaus pagrindo rašo, kad bauda pagal šį ediktą yra skiriama ne tik dėl tų ieškinių, kurie asmeniui priklausė tuo metu, kai jam pradėtas taikyti ediktas, bet ir dėl tų, kuriuos jis būtų įgijęs vėliau.

7 §. Julijonas mano, kad dėl šios priežasties nevalia reikalauti grąžinti to, kas sumokėta, nes išlieka iš prigimtinės teisės kylantis pagrindas užkirsti kelią šiam reikalavimui.

4. *Gajus, I Prov. ed.*
Pretorius apdairiai daro išimtį: „Jei tik kas nors iš jų nepadarys ko nors prieš tą, kuris pats atliko kurį nors iš tų veiksmų." Ir, žinoma, teisinga, kad tiek magistratas, kol stengiasi laikytis edikto, tiek ir bylininkai, kol nori naudotis iš edikto kylančiomis galimybėmis, patys nebūtų baudžiami remiantis šiuo ediktu.

III Dig.

I quis ius dicenti non obtemperaverit

III skyrius

Jei kas nors nepaklūsta teisingumą vykdančiam asmeniui

1 pr. ULPIANUS 1 ad ed.
Omnibus magistratibus, non tamen duumviris, secundum ius potestatis suae concessum est iurisdictionem suam defendere poenali iudicio.

1.1. Is videtur ius dicenti non obtemperasse, qui quod extremum in iurisdictione est non fecit: veluti si quis rem mobilem vindicari a se passus non est, sed duci eam vel ferri passus est: ceterum si et sequentia recusavit, tunc non obtemperasse videtur.

1.2. Si procurator tuus vel tutor vel curator ius dicenti non obtemperavit, ipse punitur, non dominus vel pupillus.

1.3. Non solum autem reum, qui non obtemperavit, hoc edicto teneri Labeo ait, verum etiam petitorem.

1.4. Hoc iudicium non ad id quod interest, sed quanti ea res est concluditur: et cum meram poenam contineat, neque post annum neque in heredem datur.

1 pr. *Ulpianas, I Ed.*
Visiems magistratams, išskyrus duumvirus, pagal jų pareigybės teises suteikiama galimybė ginti savo jurisdikciją priimant sprendimus skirti baudą.

1 §. Nepaklususiu sprendimui laikomas tas, kas neįvykdys visko, kas numatyta sprendime, pavyzdžiui, jei kas nors neleido, kad iš jo būtų paimtas kilnojamasis daiktas, bet leido, kad tas daiktas iš jo būtų išneštas ar išvežtas[8]; toliau, jeigu atsisakė to, kas yra sprendimo padarinys, jis laikomas nepaklususiu sprendimui.

2 §. Jei tavo atstovas [prokuratorius] arba globėjas, arba rūpintojas nepaklustų vykdančiajam teisingumą, tai baudžiamas jis pats, o ne asmuo, įgaliojęs vesti bylą, arba tas, kuriam yra nustatyta globa ar įsteigta rūpyba.

3 §. Kita vertus, Labeonas sako ne tik atsakovą, kuris nepakluso sprendimui, bet ir ieškovą esant atsakingą pagal šį ediktą.

4 §. Šio ieškinio dalykas yra ne teigiamas [ieškovo] interesas, bet daikto [kuris yra ginčo dalykas] vertė. Kadangi ieškinio dalyką sudaro tik piniginės baudos išieškojimas, tai ieškinys nesuteikiamas nei praėjus vieniems metams, nei prieš įpėdinį.

---

[8] Šioje vietoje lotyniškame tekste greičiausiai stinga praleistų žodžių: „Tas laikomas paklususiu (t. y. įvykdžiusiu sprendimą)."

IV Dig.

De in ius vocando

IV skyrius

Apie šaukimą į teismą

1. PAULUS 4 ad ed.
In ius vocare est iuris experiundi causa vocare.

2. ULPIANUS 5 ad ed.
In ius vocari non oportet neque consulem neque praefectum neque praetorem neque proconsulem neque ceteros magistratus, qui imperium habent, qui et coercere aliquem possunt et iubere in carcerem duci: nec pontificem dum sacra facit: nec eos qui propter loci religionem inde se movere non possunt: sed nec eum qui equo publico in causa publica transvehatur. Praeterea in ius vocari non debet qui uxorem ducat aut eam quae nubat: nec iudicem dum de re cognoscat: nec eum dum quis apud praetorem causam agit: neque funus ducentem familiare iustave mortuo facientem:

3. CALLISTRATUS 1 cogn.
vel qui cadaver prosequuntur, quod etiam videtur ex rescripto divorum fratrum comprobatum esse:

4pr. ULPIANUS 5 ad ed.
quique litigandi causa necesse habet in iure vel certo loco sisti: nec furiosos vel infantes.

1. *Paulius, IV Ed.*
Šaukti į teismą reiškia kviesti ginti ten savo teisę.

2. *Ulpianas, V Ed.*
Negalima šaukti į teismą nei konsulo, nei prefekto, nei pretoriaus, nei prokonsulo, nei kitų magistratų, kurie disponuoja imperiumu ir gali skirti bausmes bei įsakyti įmesti ką nors į kalėjimą; nei pontifiko, atliekančio religines apeigas; nei tų, kurie dėl vietos šventumo negali iš jos pasitraukti, nei to, kuris keliauja pro šalį valstybės reikalais, jodamas ant viešojo [*publicus*] žirgo. Be to, nešauktini teisman nei tie, kurie veda ar išteka, nei bylą nagrinėjantis teisėjas, nei tas, kuris dėsto bylos esmę atvykęs pas pretorių, nei dalyvaujantysis šeimos nario laidotuvėse arba paskutinį kartą pagerbiantysis mirusįjį,

3. *Kalistratas, I „Apie teisminius tyrimus“*
nei tie, kurie palydi mirusįjį, kas, žinoma, taip pat pavirtinama šviesaus atminimo[9] brolių – Marko Aurelijaus ir Liucijaus Vero reskripte.

4 pr. *Ulpianas, V Ed.*
Ir ne kiekvienas privalo stoti teisman arba atvykti į nustatytą vietą vesti bylą; kaip, pavyzdžiui, bepročiai arba mažamečiai [neprivalo stoti teisman].

---

[9] Titulas *divus* (lot. „dieviškasis“) romėnų imperatoriaus buvo suteikiamas po mirties.

4.1. Praetor ait: "Parentem, patronum patronam, liberos parentes patroni patronae in ius sine permissu meo ne quis vocet".

4.2. Parentem hic utriusque sexus accipe: sed an in infinitum, quaeritur. Quidam parentem usque ad tritavum appellari aiunt, superiores maiores dici: hoc veteres existimasse Pomponius refert: sed Gaius Cassius omnes in infinitum parentes dicit, quod et honestius est et merito optinuit.

4.3. Parentes etiam eos accipi Labeo existimat, qui in servitute susceperunt: nec tamen, ut Severus dicebat, ad solos iustos liberos: sed et si volgo quaesitus sit filius, matrem in ius non vocabit,

5. PAULUS 4 ad ed.
quia semper certa est, etiam si volgo conceperit: pater vero is est, quem nuptiae demonstrant.

6. PAULUS 1 sent.
Parentes naturales in ius vocare nemo potest: una est enim omnibus parentibus servanda reverentia.

1 §. Pretorius sako: „Tėvų, patrono, patronės, patrono ir patronės vaikų bei patrono ir patronės tėvų niekam nevalia šaukti teisman be mano leidimo."

2 §. Tėvais reikia laikyti vienos ir kitos lyties asmenis, tačiau klausiama: ar giminystės laipsnis nesvarbu? Kai kurie tėvais vadina tiesiosios linijos aukštutinės eilės giminaičius [ascendentus] iki trečiosios eilės prosenelio, o tolimesniojo laipsnio ascendentai vadinami protėviais; Pomponijus mano, kad būtent tokios nuomonės laikėsi senieji teisininkai, tačiau Gajus Kasijus tėvais vadina visus tiesiosios linijos aukštutinės eilės giminaičius, nesvarbu, koks giminystės laipsnis. Šis požiūris laikomas pagarbesniu ir vyraujančiu.

3 §. Labeonas tėvais laiko ir tuos, kurie susilaukė vaikų būdami vergai. Tačiau, kaip sakė Severas, tai susiję ne vien su teisėtais vaikais. Net jei tai neteisėtas sūnus, savo motinos jis negali šaukti stoti teisman,

5. *Paulius, IV Ed.*
nes motina visada yra aiški [žinoma], net jei ji būtų pradėjusi būdama nesusituokusi, o tėvas – tai tas, kurį nurodo santuoka.

6. *Tas pats [Paulius], I Sent.*
Niekas negali šaukti stoti teisman biologinių tėvų[10], nes visiems tėvams dera vienodai reikšti pagarbą.

---

[10] Čia tikriausiai turimi galvoje ir *liberi naturales* – vaikai, pradėti ne santuokoje, kuriems taip pat taikytinas draudimas šaukti teisman savo tėvus.

7. PAULUS 4 ad ed.
Patris adoptivi parentes impune vocabit, quoniam hi eius parentes non sunt, cum his tantum cognatus fiat quibus et adgnatus.

8pr. ULPIANUS 5 ad ed.
Adoptivum patrem, quamdiu in potestate est, in ius vocare non potest iure magis potestatis quam praecepto praetoris, nisi sit filius qui castrense habuit peculium: tunc enim causa cognita permittetur. Sed naturalem parentem ne quidem dum est in adoptiva familia in ius vocari.

8.1. "Patronum", inquit, "patronam". Patroni hic accipiendi sunt, qui ex servitute manumiserunt: vel si collusionem detexit: vel si qui praeiudicio pronuntietur esse libertus cum alioquin non fuerit, aut si iuravi eum libertum meum esse: quemadmodum per contrarium pro patrono non habebor, si contra me iudicatum est aut si me deferente iuraverit se libertum non esse.

8.2. Sed si ad iusiurandum adegi, ne uxorem ducat, ne nubat, impune in ius vocabor. Et Celsus quidem ait in tali liberto ius ad filium meum me vivo non transire: sed Iulianus contra scribit. Plerique Iuliani sententiam probant. Secundum quod eveniet, ut

7. *Tas pats [Paulius], IV Ed.*
Įtėvio tėvus [sūnus] gali nebaudžiamas šaukti stoti teisman todėl, kad jie nėra jo tėvai, nes kognatu (kraujo giminaičiu) jis tampa tik tiems, kuriems jis yra ir agnatas.

8 pr. *Ulpianas, V Ed.*
Įsūnytasis tol, kol yra įtėvio valdžioje, negali šaukti jo stoti teisman greičiau remiantis tėvo valdžios teise nei pretoriaus nurodymu, išskyrus tą atvejį, kai sūnus yra tas, kuriam priklausė karo pekulijus; tada, ištyrus bylos aplinkybes, tai yra leidžiama. Tačiau biologinis tėvas negali būti šaukiamas teisman net ir tuo atveju, kai jo sūnus yra įvaikintas kitos šeimos.

1 §. Patronu [globėju], sako pretorius, ir patrone laikytini tie, kurie išlaisvino iš vergovės. Kas nors yra laikomas patronu ir jei jis atskleidė slaptą suokalbį [dėl kurio kas nors buvo paskelbtas gimęs laisvas]. Taip pat esti ir jei kas prejudiciniu sprendimu yra pripažįstamas išlaisvintuoju [libertinu], nors iš tiesų toks nebuvo; arba jei aš prisiekiau, kad jis yra mano išlaisvintasis: priešingai, aš taip pat nebūsiu laikomas patronu, jeigu mano atžvilgiu priimtas teisinis sprendimas, arba jeigu [kas nors] mano pavedimu prisiekė, kad jis nėra [mano] išlaisvintasis [libertinas].

2 §. Tačiau jei aš priverčiau išlaisvintąjį prisiekti, kad jis neves arba ji netekės, tai galiu būti teisėtai šaukiamas stoti teisman. Ir netgi Celsas sako, kad tokio išlaisvintojo teisė [nebūti pašauktam į teismą] nepereina mano sūnui man esant gyvam. Kita vertus, Julijonas rašo priešingai,

patronus quidem in ius vocetur, filius quasi innocens non vocetur.

9. PAULUS 4 ad ed.
Is quoque, qui ex causa fideicommissi manumittit, non debet in ius vocari, quamvis ut manumittat, in ius vocetur.

10pr. ULPIANUS 5 ad ed.
Sed si hac lege emi ut manumittam, et ex constitutione divi Marci venit ad libertatem: cum sim patronus, in ius vocari non potero. Sed si suis nummis emi et fidem fregi, pro patrono non habebor.

10.1. Prostituta contra legem venditionis venditorem habebit patronum, si hac lege venierat, ut si prostituta esset, fieret libera. At si venditor, qui manus iniectionem excepit, ipse prostituit, quoniam et haec pervenit ad libertatem, sub illo quidem, qui vendidit, libertatem consequitur, sed honorem haberi ei aequum non est, ut et Marcellus libro sexto Digestorum existimat.

10.2. Patronum autem accipimus etiam si capite minutus sit: vel si libertus capite minutus, dum adrogetur per obreptionem. Cum enim hoc ipso, quo adrogatur, celat condicionem, non id actum videtur ut fieret ingenuus.

ir daugelis jo sprendimui pritaria. Atsižvelgiant į tai išeina, kad būtent patronas yra šaukiamas į teismą, o sūnus, tarytum jis būtų nekaltas, – nešaukiamas.

9. *Paulius, IV Ed.*
Taip pat ir tas, kuris suteikia laisvę fideikomisu, neturi būti šaukiamas teisman, nors tam, kad paleistų į laisvę, yra šaukiamas.

10 pr. *Ulpianas, V Ed.*
Tačiau jei aš nusipirkau vergą su sąlyga, kad jį išlaisvinsiu, tai pagal dieviškojo Marko konstituciją jis įgis laisvę, ir kadangi aš tampu patronu, tai negaliu būti šaukiamas stoti teisman. Bet jeigu aš jį nusipirkau už jo paties pinigus ir nesilaikiau žodžio, tai nebūsiu laikomas patronu.

1 §. Vergės, kuri, priešingai pardavimo sąlygoms, tapo prostitute, patronas bus pardavėjas, jeigu ji parduodama su sąlyga, kad taps laisva, jeigu versis prostitucija. Jeigu pardavėjas, kuris išsiderėjo sau teisę „uždėti ranką“, pats atidavė ją paleistuvavimui, tai ji tampa laisva, nes įgijo laisvę būdama pavaldi kaip tik tam, kuris ją pardavė, tačiau, kaip teigia ir Marcelas VI Digestų knygoje, būtų neteisinga reikšti jam pagarbą kaip patronui.

2 §. Kita vertus, mes ką nors laikome patronu net ir jeigu jo arba jo išlaisvintojo [libertino] teisinis subjektiškumas pakito dėl apgaulingo įvaikinimo, nes įvaikinamas jis kartu nuslepia savo padėtį. Aišku, kad dėl to jis nelaikomas gimęs laisvuoju.

10.3. Sed si ius anulorum accepit, puto eum reverentiam patrono exhibere debere, quamvis omnia ingenuitatis munia habet. Aliud si natalibus sit restitutus: nam princeps ingenuum facit.

3 §. Tačiau net jeigu jam suteikta teisė nešioti auksinį žiedą, aš manau, kad jis turėtų reikšti pagarbą patronui, nors ir disponuoja visomis teisėmis, kurios suteikiamos tiems, kurie gimė būdami laisvieji. Kitas dalykas, jeigu jam atkurta laisvojo kilmė[11], nes tokiu jį pripažįsta princepsas.

10.4. Qui manumittitur a corpore aliquo vel collegio vel civitate, singulos in ius vocabit: nam non est illorum libertus. Sed rei publicae honorem habere debet et si adversus rem publicam vel universitatem velit experiri, veniam edicti petere debet, quamvis actorem eorum constitutum in ius sit vocaturus.

4 §. Kas yra išlaisvintas kokios nors susivienijimo arba kolegijos, arba piliečių bendruomenės, tas gali šaukti stoti teisman atskirus asmenis [priklausančius susivienijimui, kolegijai ar piliečių bendruomenei]; nes jis nėra šių asmenų išlaisvintasis; kita vertus, jis privalo reikšti pagarbą valstybei, ir jeigu nori bylinėtis su valstybe [arba susivienijimu – *universitas*], tai privalo kreiptis į pretorių leidimo, nors į teismą norėtų šaukti jų [bendruomenės] paskirtą valdytoją [juridinio asmens atstovą].

10.5. Liberos parentesque patroni patronaeque utriusque sexus accipere debemus.

5 §. Mes privalome pripažinti patrono ar patronės abiejų lyčių vaikus ir tėvus.

[11] *Restitutio natalium* (lot. „prigimties atkūrimas“) buvo suteikiamas individualiu imperatoriaus teisės aktu ir reiškė, kad išlaisvintojo (libertino) teisinis statusas privatinės teisės srityje tampa lygus asmens, kuris gimė laisvas, teisiniam statusui, t. y. jam nebetaikomi teisių ribojimai ar suvaržymai, kuriuos privatinės teisės srityje patiria išlaisvintieji.

10.6. Sed si per poenam deportationis ad peregrinitatem redactus sit patronus, putat Pomponius eum amisisse honorem. Sed si fuerit restitutus, erit ei etiam huius edicti commodum salvum.

6 §. Tačiau jeigu ištrėmimu nuteistas patronas[12] prarastų Romos pilietybę, tai, kaip mano Pomponijus, jis netektų savo garbingumo. Jeigu jis bus grąžintas į ankstesnę padėtį, tai įgis galimybę naudotis visomis iš šio edikto kylančiomis teisėmis.

10.7. Parentes patroni etiam adoptivi excipiuntur: sed tamdiu quamdiu adoptio durat.

7 §. Tėvais taip pat yra laikomi patrono įtėviai, tačiau tik tol, kol trunka įvaikinimas.

10.8. Si filius meus in adoptionem datus sit, vocari a liberto meo in ius non poterit: sed nec nepos in adoptiva familia susceptus. Sed si filius meus emancipatus adoptaverit filium, hic nepos in ius vocari poterit: nam mihi alienus est.

8 §. Jeigu mano sūnus buvo įvaikintas, tai mano išlaisvintasis negali jo šaukti stoti teisman. Taip pat ir vaikaitis, gimęs įvaikinusiojoje šeimoje [negali būti šaukiamas]. Kita vertus, jeigu mano emancipuotas sūnus ką nors įvaikins, tai toks vaikaitis galės būti mano išlaisvintojo šaukiamas stoti į teismą, nes man jis yra svetimas.

10.9. Liberos autem secundum Cassium, ut in parentibus, et ultra trinepotem accipimus.

9 §. Vaikais, kaip ir tėvais, mes, Kasijaus nuomone, laikome net ir tolimesniuosius nei šeštoji karta.

10.10. Si liberta ex patrono fuerit enixa, mutuo se ipsa et filius eius in ius non vocabunt.

10 §. Jeigu išlaisvintoji [libertinė] pagimdys patrono vaiką, tai ir ji pati, ir jos sūnus negalės vienas kito šaukti stoti teisman.

[12] T. y. *interdictio aquae et ignis* bausme, kai nuteistajam uždraudžiama Romos teritorijoje naudotis vandeniu ir ugnimi.

10.11. Sin autem liberi patroni capitis accusaverunt libertum paternum vel in servitutem petierunt, nullus eis honor debetur.

10.12. Praetor ait: "in ius nisi permissu meo ne quis vocet". Permissurus enim est, si famosa actio non sit vel pudorem non suggilat, qua patronus convenitur vel parentes. Et totum hoc causa cognita debet facere: nam interdum etiam ex causa famosa, ut Pedius putat, permittere debet patronum in ius vocari a liberto: si eum gravissima iniuria adfecit, flagellis forte cecidit.

10.13. Semper autem hunc honorem patrono habendum, etsi quasi tutor vel curator vel defensor vel actor interveniat patronus. Sed si patroni tutor vel curator interveniat, impune posse eos in ius vocari Pomponius scribit et verius est.

11. PAULUS 4 ad ed.
Quamvis non adiciat praetor causa cognita se poenale iudicium daturum, tamen Labeo ait moderandam iurisdictionem: veluti si paeniteat libertum et actionem remittat: vel si patronus vocatus non venerit: aut si non invitus vocatus sit, licet edicti verba non patiantur.

11 §. Tačiau jeigu patrono vaikai apkaltino tėvo išlaisvintąjį padarius kriminalinį nusikaltimą ir pareikalavo, kad jis taptų vergu, tai jis neprivalo reikšti jiems jokios pagarbos.

12 §. Pretorius sako: „Tegul niekas nebūna šaukiamas į teismą, nebent gavęs mano leidimą.“ Leidimas suteikiamas, jeigu nereiškiamas pilietinę negarbę užtraukiantis ieškinys arba nėra įžeidžiama garbė, kas nepridera patrono arba tėvų atžvilgiu. Visa tai reikia daryti išsiaiškinus šaukimo stoti teisman priežastį. Mat kai kuriais atvejais net ir negarbę užtraukiančiuose ginčuose, kaip mano Pedijus, turi būti leidžiama išlaisvintajam šaukti į teismą patroną: jei šis padarė jam didelės skriaudos [sunkiai įžeidė asmenį], pavyzdžiui, nuplakdino rimbu.

13 §. Kita vertus, visada pridera rodyti šią pagarbą patronui, net ir jei teisme jis dalyvauja kaip globėjas, rūpintojas, gynėjas arba turto administratorius. Tačiau jeigu kaip patronas teisme dalyvauja globėjas arba rūpintojas, tai, kaip rašo Pomponijus, juos nebaudžiamai galima šaukti stoti teisman; ir tai yra teisingiau.

11. *Paulius, IV Ed.*
Nors pretorius nepriduria, kad ištyręs bylą ketina teikti ieškinį dėl baudos paskyrimo, kita vertus, Labeonas teigia esant reikalinga apriboti jo jurisdikciją, pavyzdžiui, jeigu išlaisvintasis [libertinas] gailisi ir atsisako ieškinio, arba jeigu iškviestas stoti teisman patronas neatvyksta, arba jeigu patronas neprieštarauja tam, kad jį šauktų stoti į teismą, nors edikto turinys nesuteikia galimybės taip interpretuoti.

12. ULPIANUS 57 ad ed.
Si libertus in ius vocaverit contra praetoris edictum filium patroni sui, quem ipse patronus in potestate habet: probandum est absente patre subveniendum esse filio qui in potestate est et ei poenalem in factum actionem, id est quinquaginta aureorum, adversus libertum competere.

13. MODESTINUS 10 pand.
Generaliter eas personas, quibus reverentia praestanda est, sine iussu praetoris in ius vocare non possumus.

14. PAPINIANUS 1 resp.
Libertus a patrono reus constitutus, qui se defendere paratus pro tribunali praesidem provinciae frequenter interpellat, patronum accusatorem in ius non videtur vocare.

15. PAULUS 1 quaest.
Libertus adversus patronum dedit libellum non dissimulato se libertum esse eius: an si ad desiderium eius rescribatur, etiam edicti poena remissa esse videtur? Respondi non puto ad hunc casum edictum praetoris pertinere. Neque enim qui libellum principi vel praesidi dat, in ius vocare patronum videtur.

12. *Ulpianas, LVII Ed.*
Jeigu išlaisvintasis, nesilaikydamas pretoriaus edikto, šauks stoti teisman savo patrono sūnų, kuris yra patrono valdžioje, tai reikia pripažinti, kad nesant tėvo būtina padėti sūnui, kuris yra pavaldus, ir suteikti jam faktinėmis aplinkybėmis pagrįstą ieškinį dėl baudos, t. y. teismo tvarka pareikalauti, kad išlaisvintasis sumokėtų 50 auksinių.

13. *Modestinas, X Pand.*
Apskritai be pretoriaus leidimo mes negalime šaukti stoti teisman tų asmenų, kuriems turi būti reiškiama pagarba.

14. *Papinianas, I Atsak.*
Patrono apkaltintas išlaisvintasis, kuris ne kartą kreipėsi į provincijos vietininką dėl to, kad yra pasirengęs gintis teisme, nelaikomas kaltintoju, šaukiančiu patroną stoti teisman.

15. *Paulius, I Klaus.*
Išlaisvintasis pateikė skundą prieš patroną imperatoriui neslėpdamas esantis jo išlaisvintasis. Jeigu į jo skundą būtų atsakyta, ar aišku, kad bauda, remiantis ediktu, taip pat bus dovanota? Aš atsakiau, kad nelaikau, jog pretoriaus ediktas yra susijęs su šiuo atveju, nes tas, kuris pateikia skundą princepsui arba vietininkui, nelaikomas šaukiančiuoju patroną stoti teisman.

16. PAULUS 2 resp.
Quaesitum est, an tutor pupilli nomine patronam suam sine permissu praetoris vocare possit. Respondi eum, de quo quaeritur, pupilli nomine etiam in ius vocare patronam suam potuisse sine permissu praetoris.

17. PAULUS 1 sent.
Eum, pro quo quis apud officium cavit, exhibere cogitur. Item eum qui apud acta exhibiturum se esse quem promisit, etsi officio non caveat, ad exhibendum tamen cogitur.

18. GAIUS 1 ad l. xii tab.
Plerique putaverunt nullum de domo sua in ius vocari licere, quia domus tutissimum cuique refugium atque receptaculum sit, eumque qui inde in ius vocaret vim inferre videri.

19. PAULUS 1 ad ed.
Satisque poenae subire eum, si non defendatur et latitet, certum est, quod mittitur adversarius in possessionem bonorum eius. Sed si aditum ad se praestet aut ex publico conspiciatur, recte in ius vocari eum Iulianus ait.

20. GAIUS 1 ad l. xii tab.
Sed etiam ab ianua et balineo et theatro nemo dubitat in ius vocari licere.

16. *Tas pats [Paulius], II Atsak.*
Klausiama, ar gali globėjas globotinio vardu šaukti teisman savo patronę be pretoriaus leidimo. Aš atsakiau, kad tas, apie kurį klausiama, gali globotinio vardu šaukti savo patronę net ir be pretoriaus leidimo.

17. *Tas pats [Paulius], I Sent.*
Tas, kas teisme už ką nors laidavo, įpareigojamas pristatyti pastarąjį į teismą. Taip pat ir tas, kuris davė pažadą, įrašytą į oficialų protokolą, kad ką nors pristatys į teismą, net jeigu teisme nepateikė užtikrinimo, vis dėlto yra įpareigojamas tą padaryti.

18. *Gajus, 1-oji XII Lent.*
Daugelis buvo įsitikinę, kad niekas negali būti šaukiamas stoti teisman savo namuose, nes namai yra saugiausia priebėga ir prieglobstis, ir akivaizdu, kad tas, kuris šaukia stoti teisman namuose, tai daro jėga.

19. *Paulius, I Ed.*
Neabejotina, kad tokia pati sankcija taikoma tam, kuris nesigina [neatvyksta į teismą gintis] ir slapstosi, nes priešingai šaliai yra leidžiama valdyti jo turtą. Tačiau jeigu jis leidžia įeiti į savo namus arba būtų pastebėtas gatvėje, tai, kaip teigia Julijonas, jis gali būti tinkamai pašauktas stoti teisman.

20. *Gajus, 1-oji XII Lent.*
Tačiau niekas neabejoja, kad į teismą galima pašaukti šaukiamajam esant prie jo namų durų, arba pirtyje, arba teatre.

21. PAULUS 1 ad ed.
Sed etsi is qui domi est interdum vocari in ius potest, tamen de domo sua nemo extrahi debet.

22pr. GAIUS 1 ad l. xii tab.
Neque impuberes puellas, quae alieno iuri subiectae essent, in ius vocare permissum est.

22.1. Qui in ius vocatus est, duobus casibus dimittendus est: si quis eius personam defendet, et si, dum in ius venitur, de re transactum fuerit.

23. MARCIANUS 3 inst.
Communis libertus licet plurium sit, debet a praetore petere, ut ei liceat vel quendam ex patronis in ius vocare, ne in poenam incidat ex edicto praetoris.

24. ULPIANUS 5 ad ed.
In eum, qui adversus ea fecerit, quinquaginta aureorum iudicium datur: quod nec heredi nec in heredem nec ultra annum datur.

25. MODESTINUS 1 de poen.
Si sine venia edicti impetrata libertus patronum in ius vocaverit, ex querella patroni vel supradictam poenam, id est quinquaginta aureos dat vel a praefecto urbi quasi inofficiosus castigatur, si inopia dinoscitur laborare.

21. *Paulius, I Ed.*
Nors tas, kuris yra savo namuose, gali būti pašauktas stoti teisman, niekas negali būti išvesdintas iš savo namų.

22 pr. *Gajus, 1-oji XII Lent.*
Nevalia šaukti stoti teisman pilnametystės nesulaukusių merginų, kurios yra kito asmens valdžioje.

1 §. Pašauktasis stoti teisman gali būti paleistas dviem atvejais: jei kas nors gina jo asmenį ir jei tuo metu, kai jis vyksta į teismą, ginčas išsprendžiamas taikos sutartimi.

23. *Marcianas, III Inst.*
Nors bendras išlaisvintasis yra keleto asmenų, jis privalo kreiptis į pretorių leidimo net ir pašaukti stoti teisman kurį nors vieną iš patronų, kad jam nebūtų pritaikyta pretoriaus edikte numatyta sankcija.

24. *Ulpianas, V Ed.*
Prieš tą, kuris padarys ką nors nesilaikydamas šių edikto nuostatų, teikiamas ieškinys dėl 50 auksinių. Jis [ieškinys] nesuteikiamas nei patrono įpėdiniui, nei prieš išlaisvintojo įpėdinį, ir apribotas vienų metų ieškinio senatimi.

25. *Modestinas, I „Apie bausmes"*
Jeigu išlaisvintasis [libertinas], negavęs remiantis ediktu duodamo leidimo, pašauktų patroną stoti teisman, tai pagal patrono skundą jam arba taikoma minėtoji nurodyta sankcija, t. y. 50 auksinių, arba jis baudžiamas miesto pretoriaus kaip neatliekantis savo pareigų, jeigu yra žinoma, kad dėl neturto jo padėtis yra sunki.

V Dig.

Si quis in ius vocatus non ierit sive quis eum vocaverit, quem ex edicto non debuerit

V skyrius

Jei kas šaukiamas į teismą neitų, arba jei kas šauktų stoti teisman asmenį, kurio pagal ediktą negalėjo šaukti

1. ULPIANUS 1 ad ed.
Si quis in ius vocatus fideiussorem dederit in iudicio sistendi causa non suppositum iurisdictioni illius, ad quem vocatur, pro non dato fideiussor habetur, nisi suo privilegio specialiter renuntiaverit.

2pr. PAULUS 1 ad ed.
Ex quacumque causa ad praetorem vel alios, qui iurisdictioni praesunt, in ius vocatus venire debet, ut hoc ipsum sciatur, an iurisdictio eius sit.

2.1. Si quis in ius vocatus non ierit, ex causa a competenti iudice multa pro iurisdictione iudicis damnabitur: rusticitati enim hominis parcendum erit: item si nihil intersit actoris eo tempore in ius adversarium venisse, remittit praetor poenam, puta quia feriatus dies fuit.

3. ULPIANUS 47 ad Sab.
Cum quis in iudicio sisti promiserit neque adiecerit poenam, si status non esset: incerti cum eo agendum esse in id quod interest verissimum est, et ita Celsus quoque scribit.

1. *Ulpianas, I Ed.*
Jeigu kas nors, iškviestas į teismą, paskirtų jo atvykimą nustatytu laiku užtikrinti įsipareigojantį laiduotoją, kuris nepriklauso to, pas kurį [į teismą] kviečiamas, jurisdikcijai, laikoma, kad laiduotojas nebuvo paskirtas, jei tik jis pats asmeniškai neatsisakys jam suteiktos privilegijos.

2 pr. *Paulius, I Ed.*
Nesvarbu, kuo remiantis kas nors yra šaukiamas į teismą; jis privalo atvykti pas pretorių ar kitus jurisdikciją įgyvendinančius asmenis, kad būtų išsiaiškinta, ar jis priklauso tai jurisdikcijai.

1 §. Jei kas nors, šaukiamas į teismą, neitų, tai [jam bus] skiriama bauda, tačiau nepatyrę asmenys privalo būti baudžiami švelniau; lygiai taip pat, jeigu ieškovui nėra svarbu, kad priešinga šalis atvyktų į teismą būtent paskirtuoju laiku, pretorius atleidžia atsakovą nuo baudos, jeigu, pavyzdžiui, tą dieną [kuri buvo nustatyta atvykti į teismą] byla nenagrinėjama.

3. *Ulpianas, XLVII Sab.*
Jei kas nors buvo pažadėjęs atvykti į teismą, tačiau neįsipareigojo sumokėti netesybų (baudos) ir teisman nestojo, tai teisingiau yra pareikšti jam ieškinį dėl ieškovo patirtų nuostolių atlyginimo. Taip savo raštuose nurodė ir Celsas.

VI Dig.

In ius vocati ut eant aut satis vel cautum dent

VI skyrius

Tegul šaukiamieji atvykti stoja prieš teismą, arba paskiria laiduotojus, arba duoda [kitą] užtikrinimą

1. PAULUS 1 ad ed.
Edicto cavetur, ut fideiussor iudicio sistendi causa datus pro rei qualitate locuples detur exceptis necessariis personis: ibi enim qualemcumque accipi iubet: veluti pro parente patrono,

2. CALLISTRATUS 1 ad ed. monit.
item pro patrona liberisve suis vel uxore nuruve. Tunc enim qualiscumque fideiussor accipi iubetur: et in eum, qui non acceperit, cum sciret eam necessitudinem personarum, quinquaginta aureorum iudicium competit,

3. PAULUS 4 ad ed.
quoniam pro locuplete accipitur fideiussor in necessariis personis.

4. ULPIANUS 48 ad ed.
Qui duos homines in iudicio sisti promisit, si alterum exhibet, alterum non, ex promissione non videtur eos stetisse, cum alter eorum non sit exhibitus.

1. *Paulius, I Ed.*
Edikte nustatyta, kad [laiduotojas, kuris paskirtas užtikrinant atvykimą į teismą] būtų pasirenkamas iš turtingųjų ir atsižvelgiant į bylos pobūdį, išskyrus tuos atvejus, kai laiduotojas yra pasirenkamas iš artimųjų; šiuo atveju [pretorius] įsako priimti [kaip laiduotoją] bet kurį [neatsižvelgiant į jo turtinę padėtį], pavyzdžiui, kai laiduojama už tėvą ar patroną,

2. *Kalistratas, I Įspėj. ed.*
taip pat už patronę arba savo vaikus, arba žmoną ar marčią, nes šiuo atveju liepiama priimti bet kurį laiduotoją. O tam, kuris nepriima [laiduotojo] žinodamas, kad tai esąs artimiausias giminaitis, galima pareikšti ieškinį, kuriuo reikalaujama sumokėti 50 auksinių,

3. *Paulius, IV Ed.*
todėl, kad [bet kuris] giminaitis priimamas laiduotoju kaip turintis užtenkamai turto.

4. *Ulpianas, XLVIII Ed.*
Jei kas būtų pažadėjęs atvesti į teismą du [laiduotojus], tai jei vieną atvestų, o kito – ne, būtų laikoma, kad nebuvo pristatyti taip, kaip pažadėta, nes vienas iš jų nebuvo atvestas [į teismą].

VII Dig.

Ne quis eum qui in ius vocabitur vi eximat

VII skyrius

Kad niekas jėga nesulaikytų to, kuris yra šaukiamas teisman

1 pr. ULPIANUS 5 ad ed.
Hoc edictum praetor proposuit, ut metu poenae compesceret eos, qui in ius vocatos vi eripiunt.

1.1. Denique Pomponius scribit servi quoque nomine noxale iudicium reddendum, nisi sciente domino id fecit: tunc enim sine noxae deditione iudicium suscipiet.

1.2. Ofilius putat locum hoc edicto non esse, si persona, quae in ius vocari non potuit, exempta est, veluti parens et patronus ceteraeque personae: quae sententia mihi videtur verior. Et sane si deliquit qui vocat, non deliquit qui exemit.

2 pr. PAULUS 4 ad ed.
Nam cum uterque contra edictum faciat, et libertus qui patronum vocat, et is qui patronum vi eximat: deteriore tamen loco libertus est, qui in simili delicto petitoris partes sustinet.

2.1. Eadem aequitas est in eo, qui alio quam quo debuerat in ius vocabatur: sed et fortius dicendum est non videri vi eximi eum, cui sit ius ibi non conveniri.

1 pr. *Ulpianas, V Ed.*
Pretorius paskelbė šį ediktą, kad grasindamas bausme sutramdytų tuos, kurie jėga sulaiko šaukiamuosius stoti teisman.

1 §. Pomponijus rašo, kad esant noksaliniam ieškiniui tai taikoma vergams, jeigu tik jie to nepadarė [jei nesukėlė žalos] šeimininkui žinant, nes šiuo atveju šeimininkas privalo atsakyti teisme ir neperduoti vergo.

2 §. Ofilijus mano, kad šis ediktas netaikomas, jeigu asmuo, kuris negali būti šaukiamas stoti į teismą, pavyzdžiui, tėvai, patronai ir kiti asmenys, buvo sulaikytas nuo atvykimo į teismą. Ši nuomonė man atrodo teisingesnė. Išties, jeigu tas, kuris šaukdamas į teismą elgiasi neleistinai, tai tas, kuris tam sukliudo, nieko neteisėto nedaro.

2 pr. *Paulius, IV Ed.*
Edikto nesilaiko ir išlaisvintasis [libertinas], šaukiantis į teismą patroną, ir tas, kuris sulaiko patroną jėga; tačiau blogesnė padėtis yra to išlaisvintojo, kuris esant tokiam deliktui tampa ieškovu.

1 §. Tai taip pat teisinga požiūriu to, kuris į teismą šaukia kitą asmenį, o ne tą, kuris turi būti šaukiamas; reikia aiškiai pasakyti, kad sulaikytu nuo stojimo teisman nėra pripažįstamas tas, kuriam nebuvo galima teisėtai pareikšti ieškinio.

3pr. ULPIANUS 5 ad ed.
Quod si servum quis exemit in ius vocatum, Pedius putat cessare edictum, quoniam non fuit persona, quae in ius vocari potuit. Quid ergo? Ad exhibendum erit agendum.

3.1. Si quis ad pedaneum iudicem vocatum quem eximat, poena eius edicti cessabit.

3.2. Quod praetor praecepit "vi eximat": vi an et dolo malo? Sufficit vi, quamvis dolus malus cesset.

4pr. PAULUS 4 ad ed.
Sed eximendi verbum generale est, ut Pomponius ait. Eripere enim est de manibus auferre per raptum: eximere quoquo modo auferre. Ut puta si quis non rapuerit quem, sed moram fecerit quo minus in ius veniret, ut actionis dies exiret vel res tempore amitteretur: videbitur exemisse, quamvis corpus non exemerit. Sed et si eo loco retinuerit, non abduxit, his verbis tenetur.

4.1. Item si quis eum, qui per calumniam vocabatur, exemerit: constat eum hoc edicto teneri.

3 pr. *Ulpianas, V Ed.*
Jeigu kas nors sulaikytų į teismą šaukiamą vergą, tai, Pedijaus nuomone, ediktas [nebūtų] taikomas, nes nebūtų asmens [teisės subjekto], kurį būtų galima šaukti stoti teisman. Kas gi šiuo atveju atsitinka? Reikia pareikšti ieškinį dėl vergo pristatymo.

1 §. Jeigu kas nors kliudys stoti į teismą tam, kuris šaukiamas pas *iudex pedaneus*[13], tai pagal šį ediktą sankcija nebus taikoma.

2 §. Dėl pretoriaus žodžių „jėga laiko sulaikęs" kyla klausimas: jėga ar, be to, dar ir tyčia? Pakanka jėgos, net jei nėra tyčios.

4 pr. *Paulius, IV Ed.*
Kaip teigia Pomponijus, žodis „sulaikyti" veikiau turi bendrąją reikšmę. „Išplėšti" reiškia prievarta paimti iš rankų; „sulaikyti" – paimti bet kokiu būdu. Pavyzdžiui, jei vienas asmuo kito asmens nesučiups, tačiau jo stojimą teisman uždels tiek, kad sueis ieškinio senatis arba praėjus tam tikram laikui bus netekta daikto, tai šis asmuo bus laikomas sulaikiusiuoju, nors nebus sulaikęs fizine prasme; jeigu jis sulaikys tam tikroje vietoje ir niekur nenuves, tai jam ši nuostata taip pat taikoma.

1 §. Lygiai taip pat jeigu kas nors sulaikys asmenį, kuriam pareikštas ieškinys dėl šmeižto [nepagrįsto kreipimosi į teismą dėl tariamai padarytos žalos atlyginimo], tai nustatyta, kad jis atsako pagal šį ediktą.

[13] Jaunesnįjį teisėją, nagrinėdavusį nedidelius ginčus.

4.2. Praetor ait: "neve faciat dolo malo, quo magis eximeretur": nam potest sine dolo malo id fieri, veluti cum iusta causa est exemptionis.

5pr. ULPIANUS 5 ad ed.
Si per alium quis exemerit, hac clausula tenetur, sive praesens fuit sive absens.

5.1. In eum autem, qui vi exemit, in factum iudicium datur: quo non id continetur quod in veritate est, sed quanti ea res est ab actore aestimata, de qua controversia est. Hoc enim additum est, ut appareat etiam si calumniator quis sit, tamen hanc poenam eum persequi.

5.2. Docere autem debet quis per hanc exemptionem factum quo minus in ius produceretur. Ceterum si nihilo minus productus est, cessat poena: quoniam verba cum effectu sunt accipienda.

2 §. Pretorius sako: „Tegul nebūna tyčia daroma tai, kas iš esmės sukliudo kam nors stoti teisman". Kadangi taip gali atsitikti [gali būti neatvykta į teismą] ir nesant tyčios, pavyzdžiui, kai esama teisinio pagrindo neatvykti į teismą.

5 pr. *Ulpianas, V Ed.*
Jei kas nors sulaikys svetimomis rankomis, tai jis atsako pagal šias nuostatas neatsižvelgiant į tai, ar sulaikant dalyvavo, ar nedalyvavo.

1 §. Prieš tą, kuris jėga sutrukdė stoti teisman, pateikiamas faktinėmis aplinkybėmis pagrįstas ieškinys, kuriuo reikalaujama ne tikrosios ginčo dalyko, dėl kurio vyksta bylinėjimasis, vertės, bet vertės, kurią nustato ieškovas. Kad būtų akivaizdu, dar pridurta, kad net jei kas būtų nepagrįstai padavęs į teismą, jis vis dėlto gali procesine tvarka išsiieškoti tokią baudą.

2 §. Kita vertus, sulaikytasis privalo įrodyti, kad kaip tik dėl jo sulaikymo stoti teisman atsitiko taip, kad jam teisme nebuvo atstovaujama. Be to, jeigu jis vis dėlto yra atvedamas į teismą, sankcija netaikoma, nes edikto nuostatas reikia vertinti kaip susijusias su veikos sukeltais padariniais[14].

[14] T. y. kaip materialiąją pažeidimo sudėtį, kai atsakomybėn traukiama tik jei neteisėta veika turėjo padarinių (padarė žalos).

5.3. Hoc iudicium in factum est: et si plures deliquerint in singulos dabitur, et nihilo minus manet qui exemptus est obligatus:

5.4. heredibus autem ita dabitur, si eorum intersit: neque autem in heredem neque post annum dabitur.

6. ULPIANUS 35 ad ed.
Is qui debitorem vi exemit, si solverit, reum non liberat, quia poenam suam solvit.

3 §. Šis ieškinys yra pagrįstas faktinėmis aplinkybėmis. Ir jeigu neteisėtai elgėsi keletas asmenų, tai ieškinį galima pareikšti kiekvienam iš jų atskirai. Vis dėlto tas, kuriam buvo sukliudyta stoti teisman, privalo atvykti į teismą.

4 §. Įpėdiniams šis ieškinys suteikiamas [t. y. jiems leidžiama kreiptis su tokiu ieškiniu], jeigu jie tuo suinteresuoti. Tačiau pareikšti šio ieškinio įpėdiniui negalima, be to, praėjus metams jis neteikiamas.

6. *Tas pats [Ulpianas], XXXV Ed.*
Tas, kuris jėga sukliudė skolininkui stoti teisman, net jei ir sumokėtų, neatleidžia skolininko nuo prievolės grąžinti skolą, nes jis [sulaikytojas] sumoka jam pačiam paskirtą baudą.

VIII Dig.

Qui satisdare cogantur vel iurato promittant vel suae promissioni committantur

VIII skyrius

Apie tuos, kurie įpareigojami pateikti užtikrinimą, arba duoda priesaiką, arba pasižada

1. GAIUS 5 ad ed. provinc.
Satisdatio eodem modo appellata est quo satisfactio. Nam ut satisfacere dicimur ei, cuius desiderium implemus, ita satisdare dicimur adversario nostro, qui pro eo, quod a nobis petiit, ita cavit, ut eum hoc nomine securum faciamus datis fideiussoribus.

2pr. ULPIANUS 5 ad ed.
Fideiussor in iudicio sistendi causa locuples videtur dari non tantum ex facultatibus, sed etiam ex conveniendi facilitate.

2.1. Si quis his personis, quae agere non potuerunt, fideiussorem iudicio sistendi causa dederit, frustra erit datio.

2.2. Praetor ait: "si quis parentem, patronum patronam, liberos aut parentes patroni patronae, liberosve suos eumve quem in potestate habebit, vel uxorem, vel nurum in iudicium vocabit: qualiscumque fideiussor iudicio sistendi causa accipiatur."

2.3. Quod ait praetor "liberosve suos", accipiemus et ex feminino sexu descendentes liberos. Parentique dabimus hoc beneficium non solum sui iuris, sed etiam si in potestate sit alicuius: hoc enim Pomponius scribit. Et filius fideiussor pro patre fieri potest, etiam si in alterius potestate sit. Nurum etiam pronurum et deinceps accipere debemus.

1. *Gajus, V Prov. ed.*
Užtikrinimo pateikimas taip pat reiškia ir prievolės įvykdymą. Sakoma, kad mes įvykdome prievolę tam, kurio reikalavimą vykdome, lygiai taip pat sakoma, kad pateikiame užtikrinimą savo priešininkui, kuris mainais už tai, ko iš mūsų reikalavo, patvarkė taip, kad mes, duodami laiduotojus, taip pat apsaugotume ir jį.

2 pr. *Ulpianas, V Ed.*
[Laiduotojo, kuris užtikrina atvykimą į teismą] mokumas vertinamas ne tik atsižvelgiant į jo turtą, bet ir į tai, ar lengva patraukti jį atsakovu teisme.

1 §. Jei kas kaip [laiduotoją, užtikrinantį atvykimą į teismą], duotų tokį asmenį, kuris negali bylinėtis teisme, tai tokio laiduotojo davimas yra niekinis.

2 §. Pretorius sako: „Jei kas šauktų teisman tėvus, patroną, patronę, patrono ir patronės tėvus arba vaikus, arba savo vaikus, arba tą, kuris jam yra pavaldus, arba žmoną, arba marčią, tai bet kas gali laiduoti, kad jie stos teisman nustatytu laiku."

3 §. Dėl to, ką pretorius vadina „arba savo vaikus", mes laikysime ir iš moterų kilusius vaikus. Šią privilegiją suteiksime ne tik tėvams, kurie yra savosios teisės asmenys, bet ir esantiesiems kieno nors valdžioje. Kaip tik taip rašo Pomponijus. Ir sūnus gali laiduoti už tėvą, nors jis būtų kieno nors valdžioje. Taip pat vertinti privalome ir marčią, vaikaičio žmoną, ir taip toliau iš eilės.

2.4. Quod ait praetor "qualiscumque fideiussor accipiatur": hoc quantum ad facultates, id est etiam non locuples.

2.5. In fideiussorem, qui aliquem iudicio sisti promiserit, tanti quanti ea res erit actionem dat praetor. Quod utrum veritatem contineat an vero quantitatem, videamus. Et melius est ut in veram quantitatem fideiussor teneatur, nisi pro certa quantitate accessit.

3. GAIUS 1 ad ed. provinc.
Sive in duplum est actio sive tripli aut quadrupli, tanti eundem fideiussorem omnimodo teneri dicimus, quia tanti res esse intellegitur.

4. PAULUS 4 ad ed.
Si decesserit qui fideiussorem dederit iudicio sistendi causa, non debebit praetor iubere exhibere eum. Quod si ignorans iusserit exhiberi vel post decretum eius ante diem exhibitionis decesserit, deneganda erit actio. Si autem post diem exhibitionis decesserit aut amiserit civitatem, utiliter agi potest.

4 §. Tai, kad pretorius pasakė „priimamas bet kuris laiduotojas", pasakyta turint galvoje turtą, t. y. priimami ir neturtingieji.

5 §. Prieš laiduotoją, kuris užtikrino, kad kas nors stos teisman, pretorius teikia ieškinį dėl tokios sumos, kokia yra ginčo dalyko vertė. Pažiūrėsime, su kuo šis laidavimas yra susijęs: su tikrąja dalyko verte ar tik su apibrėžta pinigų suma. Ir geriau, kad laiduotojas atsakytų neviršydamas tikrosios vertės, nebent jis būtų prisiėmęs atsakomybę už apibrėžtą pinigų sumą.

3. *Gajus, I Prov. ed.*
Yra ieškinys, kurio tikslas – išieškoti dukart, triskart ar keturiskart už ieškinio reikalavimą didesnę baudą. Mes sakome, kad tas pats laiduotojas bet kuriuo atveju atsako už tokią vertę, nes preziumuojama, kad tokia yra ginčo dalyko vertė.

4. *Paulius, IV Ed.*
Jei mirtų tas, kuris užtikrindamas atvykimą į teismą nustatytu laiku paskyrė laiduotoją, pretorius neprivalėtų įsakyti atvesdinti laiduotoją į teismą. Todėl jeigu pretorius nežinodamas įsakytų atvesdinti jį į teismą arba pretoriui paskelbus dekretą, o tas [kuris paskyrė laiduotoją], mirtų anksčiau nei ateitų diena, kurią reikia stoti teisman, reikėtų atsisakyti teikti ieškinį. O jeigu jis mirtų arba prarastų Romos pilietybę vėliau nei tą dieną, kurią reikėjo stoti teisman, ieškinys sėkmingai galėtų būti reiškiamas.

5pr. GAIUS 1 ad ed. provinc.
Si vero pro condemnato fideiusserit et condemnatus decesserit aut civitatem romanam amiserit, recte nihilo minus cum fideiussore eius agetur.

5.1. Qui pro rei qualitate evidentissime locupletem vel, si dubitetur, adprobatum fideiussorem iudicio sistendi causa non acceperit: iniuriarum actio adversus eum esse potest, quia sane non quaelibet iniuria est duci in ius eum, qui satis idoneum fideiussorem det. Sed et ipse fideiussor, qui non sit acceptus, tamquam de iniuria sibi facta queri poterit.

6. PAULUS 12 ad ed.
Quotiens vitiose cautum vel satisdatum est, non videtur cautum.

7pr. ULPIANUS 14 ad ed.
Si fideiussor non negetur idoneus, sed dicatur habere fori praescriptionem et metuat petitor, ne iure fori utatur: videndum quid iuris sit. Et divus Pius (ut et Pomponius libro epistularum refert et Marcellus libro tertio Digestorum et Papinianus libro tertio Quaestionum) Cornelio Proculo rescripsit merito petitorem recusare talem fideiussorem: sed si alias caveri non possit, praedicendum ei non usurum eum privilegio, si conveniatur.

5 pr. *Gajus, I Prov. ed.*
Jei kas nors būtų laidavęs už nuteistąjį ir nuteistasis mirtų arba netektų Romos pilietybės, tai neatsižvelgiant į tai būtų teisinga bylinėtis su jo laiduotoju.

1 §. Tam, kas nepriima laiduotojo, skiriamo siekiant užtikrinti atvykimą į teismą, kuris valdo pakankamai turto palyginti su tuo, ko yra reikalaujama iš atsakovo, arba jeigu kyla abejonių, tai šitai įrodžiusysis gali reikšti ieškinį dėl įžeidimo, nes iš tiesų tai nėra šiaip sau [nereikšmingas] įžeidimas – atvesdinti į teismą tą, kuris paskiria gana turtingą laiduotoją. Tačiau ir pats laiduotojas, kuris nebuvo priimtas, gali pateikti teismui pareiškimą dėl įžeidimo, tarytum jis pats būtų buvęs įžeistas.

6. *Paulius, XII Ed.*
Kiekvienąsyk, kai garantija ar užtikrinimas pateikiami neteisėtai, laikoma, kad garantija nebuvo pateikta.

7 pr. *Ulpianas, XIV Ed.*
Jeigu neneigiama, kad laiduotojas yra mokus, tačiau sakoma, jog jam priklauso prieštaravimas [atsikirtimas] dėl neteismingumo tam teismui, o ieškovas būgštauja, kad jis šia teise nepasinaudotų, tai dera išnagrinėti, ką skelbia teisė. Ir dieviškasis Pijus (kaip informuoja ir Pomponijus Laiškų, ir Marcelas III Digestų knygoje, ir Papinianas III Klausimų knygoje), pateikdamas atsakymą Kornelijui Prokului, nurodė, kad ieškovas visiškai pagrįstai nepriima tokio laiduotojo. Tačiau jeigu užtikrinimas negali būti kitaip pateikiamas, dera jam [laiduotojui] iš anksto pranešti, kad jis nepasinaudotų šia privilegija, jeigu į jį bus kreiptasi.

7.1. Si necessaria satisdatio fuerit et non facile possit reus ibi eam praestare, ubi convenitur: potest audiri, si in alia eiusdem provinciae civitate satisdationem praestare paratus sit. Si autem satisdatio voluntaria est, non in alium locum remittitur: neque enim meretur qui ipse sibi necessitatem satisdationis imposuit.

7.2. Si satisdatum pro re mobili non sit et persona suspecta sit, ex qua satis desideratur: apud officium deponi debebit si hoc iudici sederit, donec vel satisdatio detur vel lis finem accipiat.

8pr. PAULUS 14 ad ed.
De die ponenda in stipulatione solet inter litigatores convenire. Si non conveniat, Pedius putat in potestate stipulatoris esse moderato spatio: de hoc a iudice statuendum statuendo.

8.1. Qui mulierem adhibet ad satisdandum, non videtur cavere: sed nec miles nec minor viginti quinque annis probandi sunt: nisi hae personae in rem suam fideiubeant, ut pro suo procuratore. Quidam etiam, si a marito fundus dotalis petatur, in rem suam fideiussuram mulierem.

1 §. Jeigu bus būtinas užtikrinimas ir atsakovas negalės be vargo pateikti jo ten, kur yra šaukiamas, jis gali būti išklausytas, jeigu būtų pasirengęs pateikti užtikrinimą kitame tos pačios provincijos mieste. Tačiau jeigu užtikrinimo pateikimas yra savanoriškas, tai jis neatliekamas kitoje vietoje, nes tas, kuris pats prisiėmė užtikrinimo pateikimo būtinumą, to nenusipelno.

2 §. Jeigu nebus duotas užtikrinimas dėl kilnojamojo turto ir asmuo, iš kurio reikalaujama pateikti užtikrinimą, keltų abejonių [įtarimų], tai tas turtas privalo būti deponuotas saugoti teismui, jei teisėjas pripažintų tai esant geriau, kol nebus pateiktas užtikrinimas arba nepasibaigs procesas.

8 pr. *Paulius, XIV Ed.*
Sudarydamos stipuliaciją ginčo šalys yra įpratusios tarpusavio susitarimu paskirti ginčo nagrinėjimo teisme datą. Jeigu susitarimas dėl to nepasiektas, tai, kaip yra įsitikinęs Pedijus, teisė nuspręsti dėl datos priklauso stipuliatoriui: pakankamai laiko tam paskiria teisėjas.

1 §. Tas, kuris ragina moterį pateikti užtikrinimą, garantijos, žinoma, negaus. Tačiau nei kario, nei jaunesnio nei 25 metų asmens nederėtų laikyti [laiduotoju], išskyrus atvejus, kai šie asmenys laiduoja savo bylose tarytum vietoj savo atstovo [prokuratoriaus]. Be to, kai kas mano, kad jeigu iš sutuoktinio reikalaujama kraitį sudarančio žemės sklypo, tai moteris laiduoja dėl savo turto.

8.2. Si servus inveniatur, qui antequam iudicium accipiatur fideiussit iudicatum solvi: succurrendum est actori, ut ex integro caveatur. Minori quoque viginti quinque annis succurrendum est, fortasse et mulieri propter imperitiam.

8.3. Si fideiussor iudicatum solvi stipulatori heres extiterit aut stipulator fideiussori, ex integro cavendum erit.

8.4. Tutor et curator, ut rem salvam fore pupillo caveant, mittendi sunt in municipium, quia necessaria est satisdatio: item de re restituenda domino proprietatis, cuius usus fructus datus est: item legatarius, ut caveat evicta hereditate legata reddi, et quod amplius per legem Falcidiam ceperit: heres quoque ut legatorum satisdet audiendus est, ut in municipium mittatur. Plane si misso iam legatario in possessionem, cum per heredem staret quominus caveret, heres postulet uti de possessione decedat paratumque se dicat in municipio cavere: impetrare non debebit. Diversum, si sine culpa aut dolo heredis missus sit in possessionem.

2 §. Jeigu tas, kuris tapo vergu, dar prieš pradėdamas gintis nuo pareikšto ieškinio laidavo, kad teismo sprendimas bus įvykdytas, tai ieškovui dera padėti, kad užtikrinimas būtų pateiktas iš naujo. Taip pat dera padėti ir tam, kuris yra jaunesnis nei 25 metų, ir galbūt moteriai dėl to, kad jie neišmano teisės.

3 §. Jeigu laiduotojas, laidavęs už teismo sprendimo įvykdymą, pasirodytų esąs stipuliatoriaus įpėdinis arba stipuliatorius būtų laiduotojo įpėdinis, tai derėtų iš naujo pateikti jam garantiją.

4 §. Globėjas arba rūpintojas privalo būti pasiųstas į municipijų, kad pateiktų būtiną užtikrinimą, jog globotinio [rūpintinio] turtas nebus išeikvotas; tas pats daroma ir atkuriant uzufruktą nustačiusio savininko teises; taip pat elgiasi ir legatorius, kad tuo atveju, jeigu ieškinį pareiškęs trečiasis asmuo teismo tvarka išsireikalautų palikimą, užtikrintų testamente užrašytu legatu paskirto turto ir to, ką anas gavo viršijant Falcidijos įstatymo [*lex Falcidia*] leistą dalį, sugrąžinimą. Taip pat reikia sutikti su įpėdinio prašymu pasiųsti jį į municipijų pateikti testamente užrašytų legatų užtikrinimą. Žinoma, kad jeigu užtikrinimo dėl įpėdinio kaltės nepateikusiam legatoriui jau būtų suteiktas faktinis turto valdymas ir įpėdinis pareikalautų, kad legatorius atsisakytų valdymo ir pasakytų esąs pasirengęs pateikti municipijuje užtikrinimą, tai jis neturėtų šito pasiekti. Atvirkščiai bus, jeigu legatoriui bus suteiktas faktinis turto valdymas nesant įpėdinio kaltės ar apgaulės.

8.5. Iubetur iurare de calumnia, ne quis vexandi magis adversarii causa, forsitan cum Romae possit satisdare, in municipium evocet: sed quibusdam hoc iusiurandum de calumnia remittitur, velut parentibus et patronis. Sic autem iurare debet qui in municipium remittitur "Romae se satisdare non posse et ibi posse, quo postulat remitti, idque se non calumniae causa facere": nam sic non est compellendus iurare "alibi se quam eo loco satisdare non posse", quia si Romae non potest, pluribus autem locis possit, cogitur peierare.

8.6. PAULUS 14 ad ed.
Hoc autem tunc impetrabitur, cum iusta causa esse videbitur. Quid enim si, cum erat in municipio, noluit cavere? Hoc casu non debet impetrare, cum per eum steterit, quominus ibi, ubi ire desiderat, satisdaret.

9. GAIUS 5 ad ed. provinc.
Arbitro ad fideiussores probandos constituto, si in alterutram partem iniquum arbitrium videatur, perinde ab ed atque ab iudicibus appellare licet.

5 §. Įsakyta priesaika patvirtinti ieškinio pagrįstumą dėl to, kad niekas, turėdamas tikslą sukelti daugiau nepatogumų priešingai šaliai, nešauktų jo į municipijų, kad jis verčiau Romoje galėtų pateikti užtikrinimą. Tačiau kai kurie asmenys yra atleidžiami nuo tokios priesaikos dėl ieškinio pagrįstumo, pavyzdžiui, tėvai ir patronai. Kita vertus, tas, kuris yra siunčiamas į municipijų, privalo prisiekti dėl to, kad jis „negali pateikti užtikrinimo Romoje, o gali tik ten, kur jis pareikalavo, kad jį pasiųstų, ir kad tai daro neturėdamas tikslo piktnaudžiauti". Tokiu atveju nereikia jo versti duoti priesaikos, kad „jis negali pateikti užtikrinimo kitoje vietoje, išskyrus tą"; mat jei jis negali pateikti užtikrinimo Romoje, o daugelyje kitų vietų gali tai padaryti, *tai tokiu būdu jis būtų* verčiamas duoti melagingą priesaiką.

6 §. Reikalavimas duoti priesaiką taikomas tik kai akivaizdu, kad tam esama teisėto pagrindo. Kas gi bus, jeigu jis būdamas municipijuje nepanorėjo pateikti užtikrinimo. Šiuo atveju jis neturi gauti to, ko siekia, nes pats buvo kaltas dėl to, kad nepateikė užtikrinimo ten, kur panorėjo vykti.

9. *Gajus, V Prov. ed.*
Jeigu laiduotojams priimti paskirto arbitro sprendimas vienai iš šalių pasirodys neteisingas, tai dėl jo galima apeliuoti kaip ir dėl teisėjų.

10. PAULUS 75 ad ed.

Si ab arbitro probati sunt fideiussores, pro locupletibus habendi sunt, cum potuerit querella ad competentem iudicem deferri, qui ex causa improbat ab arbitro probatos, alias improbatos probat: multoque magis, si sua voluntate accepit fideiussores, contentus his esse debet. Quod si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis vel magna inopia accidit, causa cognita ex integro satisdandum erit.

11. ULPIANUS 75 ad ed.

Iulianus ait, si antequam ante, quam mandarem tibi ut fundum peteres, satis acceperis petiturus fundum et postea mandatu meo agere institueris, fideiussores teneri.

10. *Paulius, LXXV Ed.*

Jeigu laiduotojų kandidatūroms pritarė arbitras, tai jie privalo būti laikomi pasiturinčiais, nors gali būti paduodamas skundas kompetentingam teisėjui, kuris vienu atveju atmeta laiduotojų kandidatūras, kurioms pritarė arbitras, o kitu atveju pritaria arbitro atmestoms kandidatūroms. Ir dar labiau ieškovą turi tenkinti laiduotojai, kai jis juos priima savo valia. Todėl jei per šį laikotarpį laiduotojus ištiktų didelė nelaimė arba jie visiškai nuskurstų, tai ištyrus aplinkybes užtikrinimas privalėtų būti pateikiamas iš naujo.

11. *Ulpianas, LXXV Ed.*

Julijonas teigia, kad jei prieš tai, kai aš tave įgaliosiu pareikšti ieškinį dėl žemės sklypo ar dvaro, tu, ketindamas pareikšti tokį ieškinį, gautum užtikrinimą ir vėliau, vykdydamas mano pavedimą, pradėtum teismo procesą, tai būtų atsakingi laiduotojai.

12. ULPIANUS 77 ad ed.
Inter omnes convenit heredem sub condicione, pendente condicione possidentem hereditatem, substituto cavere debere de hereditate, et, si defecerit condicio, adeuntem hereditatem substitutum et petere hereditatem posse et, si optinuerit, committi stipulationem. Et plerumque ipse praetor et ante condicionem existentem et ante diem petitionis venientem ex causa iubere solet stipulationem interponi.

13. PAULUS 75 ad ed.
Sed et si plures substituti sint, singulis cavendum est.

14. PAULUS 2 resp.
Filius familias defendit absentem patrem: quaero an iudicatum solvi satisdare debeat. Paulus respondit eum qui absentem defendit, etiam si filius vel pater sit, satisdare petituro ex forma edicti debere.

12. *Tas pats [Ulpianas], LXXVII Ed.*
Visi sutinka su tuo, kad įpėdinis, paskirtas su tam tikra sąlyga ir valdantis palikimą, būdamas neapibrėžtos padėties [nes sąlygoje aptartas įvykis dar nėra įvykęs], privalo pateikti užtikrinimą dėl palikimo pakaitiniam įpėdiniui [asmeniui, užimsiančiam nurodyto (pirmojo) įpėdinio vietą, t. y. substitutui], ir jeigu sąlyga nebus įvykdyta, tai paveldintysis substitutas galės pareikšti ieškinį dėl palikimo išreikalavimo, ir jeigu jis tą palikimą gaus, stipuliacija dėl užtikrinimo pateikimo įsigalios. Ir dėl šios priežasties daugeliu atvejų pats pretorius tiek prieš sąlygos įvykdymą, tiek prieš termino paduoti ieškinį dėl palikimo pabaigą paprastai liepia atlikti stipuliaciją.

13. *Paulius, LXXV Ed.*
Net jei būtų keletas substitutų, užtikrinimą reikia pateikti kiekvienam atskirai.

14. *Tas pats [Paulius], II Atsak.*
Sūnus, esantis tėvo valdžioje, teisme gina tėvo, kuris nedalyvauja [yra išvykęs], interesus. Aš klausiu, ar jis privalo laiduoti už priimto teismo sprendimo įvykdymą. Paulius atsako, kad tas, kuris teisme gina nedalyvaujančiojo [išvykusiojo] interesus, nors jis būtų sūnus arba tėvas, privalo, kaip nustato ediktas, pateikti užtikrinimą tam, kuris ketina pareikšti ieškinį.

15pr. MACER 1 de appellat.
Sciendum est possessores immobilium rerum satisdare non compelli.

15.1. Possessor autem is accipiendus est, qui in agro vel civitate rem soli possidet aut ex asse aut pro parte. Sed et qui vectigalem, id est emphyteuticum agrum possidet, possessor intellegitur. Item qui solam proprietatem habet, possessor intellegendus est. Eum vero, qui tantum usum fructum habet, possessorem non esse Ulpianus scripsit.

15.2. Creditor, qui pignus accepit, possessor non est, tametsi possessionem habeat aut sibi traditam aut precario debitori concessam.

15.3. Si fundus in dotem datus sit, tam uxor quam maritus propter possessionem eius fundi possessores intelleguntur.

15.4. Diversa causa est eius, qui fundi petitionem personalem habet.

15.5. Tutores, sive pupilli eorum sive ipsi possideant, possessorum loco habentur: sed et si unus ex tutoribus possessor fuit, idem dicendum erit.

15 pr. *Maceras, I „Apie apeliacijas"*
Dera žinoti, kad nekilnojamojo turto valdytojai nėra įpareigojami pateikti užtikrinimą.

1 §. Valdytoju pripažintinas tas, kam laukuose ar mieste priklauso visas žemės sklypas arba jo dalis. Tačiau ir tas, kuris už nustatytą atlyginimą naudojasi valstybės žeme pagal emfiteuzės [ilgalaikės nuomos] teisę, laikomas valdytoju; taip pat tas, kam priklauso vien tik nuosavybės teisė [nuosavybė be teisės į daikto duodamus vaisius – *nuda proprietas*], privalo būti pripažįstamas valdytoju, kaip rašė Ulpianas.

2 §. Kreditorius, priėmęs įkeičiamą daiktą, nėra valdytojas, nors valdymas jam skolininko būtų perduotas arba suteiktas iki pareikalavimo.

3 §. Jeigu žemės sklypas yra duotas kaip kraitis, tai tiek žmona, tiek vyras, valdantys tokį sklypą, yra pripažįstami žemės valdytojais.

4 §. Kitokia padėtis yra to, kuriam priklauso asmeninio pobūdžio reikalavimas į sklypą.

5 §. Globėjai, nesvarbu, ar valdytų jų globotiniai, ar jie patys, turi valdytojų padėtį; tačiau jeigu ir vienas iš globėjų būtų valdytojas, reikia pasakyti tą patį.

15.6. Si fundum, quem possidebam, a me petieris, deinde cum secundum te esset iudicatum, appellaverim: an possessor eiusdem fundi sim? Et recte dicetur possessorem me esse, quia nihilominus possideo, nec ad rem pertinet, quod evinci mihi ea possessio possit.

6 §. Jeigu tu pareikši reikalavimą dėl mano valdomo sklypo priteisimo tau ir po to, kai byla bus išspręsta tavo naudai, aš pateiksiu apeliacinį skundą, tai ar aš būsiu šio sklypo valdytojas? Ir teisingai sakoma, kad aš valdytojas, nes nepaisant to [kad priimtas teismo sprendimas], aš valdau, ir nesusijusi su byla ta aplinkybė, kad mano valdymas iš manęs gali būti atiteistas.

15.7. Possessor autem quis nec ne fuerit, tempus cautionis spectandum est: nam sicuti ei, qui post cautionem possessionem vendidit, nihil obest, ita nec prodest ei, qui post cautionem possidere coepit.

7 §. Klausimas, ar kas nors yra ar nėra valdytojas, privalo būti sprendžiamas atsižvelgiant į tą laiką, kada pateikiamas užtikrinimas, nes kaip niekas nekenkia tam, kas pateikęs užtikrinimą pardavė nekilnojamąjį turtą, taip niekas neatneša naudos ir tam, kas po užtikrinimo pateikimo pradeda nekilnojamąjį turtą valdyti.

16. PAULUS 6 ad ed.
Qui iurato promisit iudicio sisti, non videtur peierasse, si ex concessa causa hoc deseruerit.

16. *Paulius, VI Ed.*
Kas duodamas priesaiką pažadėjo stoti teisman, nelaikomas melagingai prisiekusiu, jeigu to neįvykdys dėl svarbios priežasties.

IX Dig.

Si ex noxali causa agatur, quemadmodum caveatur

IX skyrius

Kaip turi būti duodamas užtikrinimas, jeigu pareiškiamas noksalinis ieškinys

1 pr. ULPIANUS 7 ad ed.
Si quis eum, de quo noxalis actio est, iudicio sisti promisit, praetor ait in eadem causa eum exhibere, in qua tunc est, donec iudicium accipiatur.

1.1. "In eadem causa" quid sit, videamus: et puto verius eum videri in eadem causa sistere, qui ad experiendum non facit ius actoris deterius. Si desinat servus esse promissoris vel actio amissa sit, non videri in eadem causa statum Labeo ait: vel si qui pari loco erat in litigando, coepit esse in duriore, vel loco vel persona mutata: itaque si quis ei qui in foro promissoris conveniri non potest venditus aut potentiori datus sit, magis esse putat, ut non videatur in eadem causa sisti. Sed et si noxae deditus sit, Ofilius non putat in eadem causa sisti, cum noxae deditione ceteris noxalem actionem peremi putat.

1 pr. *Ulpianas, VII Ed.*
Jei kas nors užtikrino, kad tas, kam yra pareikštas noksalinis ieškinys, stos į teismą, tai pretorius sako, kad jis pristato jį teisman tokios pačios teisinės padėties, kokios jis yra, kol įstos į procesą ir pradės gintis nuo jam pareikšto ieškinio.

1 §. Pažiūrėsime, ką reiškia „tokios pačios padėties". Aš manau esant teisinga pristatančiu [ką nors] į teismą laikyti tokios pačios teisinės padėties tą, kuris vedant bylą neblogina ieškovo teisinės padėties. Jeigu vergas nustoja būti promisoriaus [pažadėjusiojo įvykdyti kokią nors prievolę] nuosavybe arba išnyksta teisė į ieškinį, tai, kaip teigia Labeonas, nelaikoma, kad jis likęs tokios pačios teisinės padėties. Tas pats atsitinka ir kai kas nors, bylinėjimosi požiūriu būdamas lygiavertės padėties, pakeitęs savo teisinį statusą arba proceso šalį pateko į mažiau palankią [sunkesnę] padėtį. Taigi jeigu vergas bus parduotas tam, kas negali būti šaukiamas į teismą kaip promisorius, arba perduotas galingesniajam (turinčiajam daugiau teisių), tai, kaip tvirtina Labeonas, verčiau nelaikyti, kad jis [vergas] buvo atvestas į teismą tos pačios padėties. Tačiau ir jei žalą padaręs kaltasis bus atiduotas [nukentėjusiajam], Ofilijus nemano, kad jis pasiliks tos pačios padėties, nes, jo nuomone, noksalinis ieškinys išnyksta perduodant žalos kitiems asmenims padariusįjį.

2pr. PAULUS 6 ad ed.
Sed alio iure utimur. Nam ex praecedentibus causis non liberatur noxae deditus: perinde enim noxa caput sequitur, ac si venisset.

2.1. Si absens sit servus, pro quo noxalis actio alicui competit: si quidem dominus non negat in sua potestate esse, compellendum putat Vindius vel iudicio eum sisti promittere vel iudicium accipere, aut, si nolit defendere, cauturum, cum primum potuerit, se exhibiturum: sin vero falso neget in sua potestate esse, suscepturum iudicium sine noxae deditione. Idque Iulianus scribit et si dolo fecerit, quominus in eius esset potestate. Sed si servus praesens est, dominus abest nec quisquam servum defendit, ducendus erit iussu praetoris: sed causa cognita domino postea dabitur defensio, ut Pomponius et Vindius scribunt, ne ei absentia sua noceat: ergo et actori actio restituenda est, perempta eo quod ductus servus in bonis eius esse coepit.

2 pr. *Paulius, VI Ed.*
Tačiau mes laikomės kitokių teisinių nuostatų. Mat remiantis tuo, kas prieš tai išdėstyta, perduotasis [žalos sukėlęs] kaltininkas netampa laisvas [nuo atsakomybės], nes atsakomybė už žalą seka paskui pažeidėją lygiai taip, tarytum jis būtų buvęs parduotas.

1 §. Jeigu nebus vergo, dėl kurio kam nors priklauso noksalinis ieškinys, tai, jeigu tik šeimininkas neneigia, kad jis yra jo valdžioje, Vindijus mano esant būtina priversti [šeimininką] arba pažadėti pristatyti jį į teismą, arba pačiam atsakyti pagal ieškinį, arba, jeigu jis nepanorėtų vergo ginti, pateikti užtikrinimą, kad kai tik galės, pristatys jį į teismą. Tačiau jeigu jis melagingai neigs, kad anas yra jo valdžioje, pats atsakys pagal ieškinį ir neteks teisės perduoti kaltininką. Julijonas rašo, kad taip pat atsitiktų ir jeigu tyčia padarytų taip, kad vergas nebebūtų jam pavaldus. Tačiau jeigu vergas yra, o šeimininko nėra, ir niekas vergo negina, tai, pagal pretoriaus įsakymą, būtina, kad ieškovas jį vestųsi su savimi. Kita vertus, kaip rašo Pomponijus ir Vindijus, susipažinus su byla šeimininkui vėliau bus teikiama gynyba, kad nedalyvaudamas jis nepatirtų žalos. Ir atitinkamai ieškovui atkuriama teisė į ieškinį, kuri buvo išnykusi dėl to, kad ieškovo išsivestas vergas tapo jo [ieškovo] bonitarine [pretorine] nuosavybe.

3. ULPIANUS 7 ad ed.
Si cum usufructuario noxali iudicio agetur isque servum non defenderit, denegatur ei per praetorem usus fructus persecutio.

4. GAIUS 6 ad ed. provinc.
Si cum uno ex dominis noxalis agetur, an pro parte socii satisdare deberet? Sabinus ait non debere: quia quodammodo totum suum hominem defenderet, cui in solidum defendendi necessitas esset, nec auditur, si pro parte paratus sit defendere.

5. ULPIANUS 47 ad Sab.
Si servum in eadem causa sistere quidam promiserit et liber factus sistatur: si de ipso controversia est capitalium actionum iniuriarumque nomine, non recte sistitur: quia aliter de servo supplicium et verberibus de iniuria satisfit, aliter de libero vindicta sumitur vel condemnatio pecuniaria. Quod autem ad ceteras noxales causas pertinet, etiam in meliorem causam videtur pervenisse.

6. PAULUS 11 ad Sab.
Sed si statu liberum sisti promissum sit, in eadem causa sisti videtur, quamvis liber sistatur, quod implicitus ei casus libertatis fuerit.

3. *Ulpianas, VII Ed.*
Jeigu uzufruktoriui pareiškiamas noksalinis ieškinys ir jis vergo negins, tai pretorius nesuteikia jam teisės teismo tvarka ginti uzufruktą.

4. *Gajus, VI Prov. ed.*
Jeigu vienam iš šeimininkų bus reiškiamas noksalinis ieškinys, ar jis privalo pateikti užtikrinimą dėl savo bendrininkų? Sabinas teigia, kad neprivalo, nes tas, kam buvo būtina ginti visumą, tam tikra prasme gynė vergą kaip savo vieno nuosavybę. Ir nepaisoma, ar jis yra pasirengęs ginti vergą tik iš dalies.

5. *Ulpianas, XLVII Sab.*
Jeigu kas nors pažadėtų pristatyti vergą į teismą tos pačios padėties, o tas, tapęs laisvas, pasirodytų teisme, tai jeigu su juo susijęs teisminis ginčas būtų paremtas baudžiamaisiais ieškiniais arba žalos asmeniui [skriaudos] ieškiniais, jis stotų į teismą netinkamai. Kadangi viena yra vergas, kuriam pakankama bausmė už žalos asmeniui padarymą [skriaudą, įžeidimą] yra nuplakdinimas, o kita – laisvasis, kuriam kaip nuobauda paskiriama, pavyzdžiui, sumokėti tam tikrą pinigų sumą. Kai dėl kitų noksalinių procesų, laikoma, kad jis dargi pagerino savo padėtį.

6. *Paulius, XI Sab.*
Tačiau jeigu būtų pažadėta pristatyti į teismą *statuliber*[15], tai, nors jis atvyktų ten [jau] būdamas laisvas, laikoma, kad prieš teismą jis stos būdamas tos pačios teisinės padėties, nes laisvės įgijimas buvo susijęs su jo ankstesniąja padėtimi.

---

[15] *Statuliber* – asmuo, kuris į laisvę paleidžiamas, kol įvyks tam tikra sąlyga arba sueis tam tikras terminas.

X Dig.

De eo per quem factum erit quominus quis in iudicio sistat

X *skyrius*

Apie asmenį, kurio veiksmai kam nors sutrukdė stoti teisman

1 pr. ULPIANUS 7 ad ed.
Aequissimum putavit praetor dolum eius coercere, qui impedit aliquem iudicio sisti.

1.1. Fecisse autem dolo malo non tantum is putatur, qui suis manibus vel per suos retinuerit retinuit, verum qui alios quoque rogavit ut eum detinerent vel abducerent, ne iudicio sistat, sive scientes sive ignorantes quid esset quod comminisceretur.

1.2. Dolum autem malum sic accipimus, ut si quis venienti ad iudicium aliquid pronuntiaverit triste, propter quod is necesse habuerit ad iudicium non venire, teneatur ex hoc edicto: quamvis quidam putent sibi eum imputare, qui credulus fuit.

1.3. Si reus dolo actoris non steterit, non habebit reus adversus eum actionem ex hoc edicto, cum contentus esse possit exceptione, si ex stipulatu conveniatur de poena, quod ad iudicium non venerit. Aliter atque si ab alio sit impeditus: nam actionem propositam adversus eum exercebit.

1 pr. *Ulpianas, VII Ed.*
Pretorius manė esant būtina teisingiausiai nubausti tą, kuris tyčia kam nors sutrukdė stoti teisman.

1 §. Manytina, kad tyčia veikia ne tik tas, kuris savo rankomis arba padedamas saviškių laikytų ką nors sulaikęs, tačiau ir tas, kuris prašytų kitų, kad jie laikytų sulaikę tą asmenį [kuris privalo stoti teisman] arba jį kur nors išvestų, kad jis nestotų teisman; nesvarbu, ar apie tokį ketinimą jiems buvo žinoma, ar ne.

2 §. Tyčią mes suvokiame ta prasme, kad jeigu kas nors vykstančiajam į teismą praneštų liūdną žinią, dėl kurios šiam būtų pasirodę būtina nebevykti į teismą, tai jis yra atsakingas pagal šį ediktą; kita vertus, kai kurie teisininkai yra įsitikinę, kad jis pats [teisman stoti šaukiamas asmuo] privalo atsakyti už tai, kad buvo lengvatikis.

3 §. Jeigu atsakovas nestotų į teismą dėl ieškovo tyčios, pagal ediktą atsakovui nebūtų suteikta teisė pareikšti ieškinį ieškovui, nes jo interesai ginami suteikiant teisę pareikšti procesinę išlygą [atsikirtimą] tuo atveju, kai jam sudarant su ieškovu stipuliaciją reiškiamas ieškinys sumokėti pažadėtą mokėti baudą už neatvykimą į teismą. Kitas reikalas, jeigu atvykti sukliudo kas nors kitas, nes prieš tokį asmenį teikiamas magistrato užfiksuotas ieškinys.

1.4. Si plures dolo fecerint, omnes tenentur: sed si unus praestitit poenam, ceteri liberantur, cum nihil intersit.

1.5. Servi nomine ex hac causa noxali iudicio agendum omnes consentiunt.

1.6. Et heredi datur, sed non ultra annum. Adversus heredem autem hactenus puto dandam actionem, ut ex dolo defuncti heres non lucretur.

2. PAULUS 6 ad ed.
Si actoris servus domino sciente et cum possit non prohibente dolo fecerit, quo minus in iudicio sistam, Ofilius dandam mihi exceptionem adversus dominum ait, ne ex dolo servi dominus lucretur. Si vero sine voluntate domini servus hoc fecerit, Sabinus noxale iudicium dandum ait nec factum servi domino obesse debere nisi hactenus, ut ipso careat: quando ipse nihil deliquit.

4 §. Jeigu keletas asmenų atliko tyčinius veiksmus, atsakomybė kyla visiems, tačiau vienam sumokėjus baudą kiti tampa laisvi [nuo prievolės mokėti baudą], nes ieškovas nėra suinteresuotas [išieškoti baudą iš kitų].

5 §. Visų nuomonė sutampa dėl to, kad tuo remiantis vergui turi būti reiškiamas noksalinis ieškinys.

6 §. Jis suteikiamas ir įpėdiniui [teisių perėmėjui], tačiau ne ilgiau kaip vieniems metams. Teisę pareikšti ieškinį įpėdiniui, mano nuomone, būtina suteikti, kad įpėdinis neturėtų turtinės naudos iš mirusiojo apgaulės.

2. *Paulius, VI Ed.*
Jeigu ieškovo vergas šeimininkui žinant tyčia padarė taip, kad aš nestočiau į teismą, o šeimininkas, turėdamas galimybę jam sukliudyti, nesukliudė, tai, kaip teigia Ofilijus, man turėtų būti suteikiamas atsikirtimas prieš šeimininką, o jis neturėtų turtinės naudos iš tyčinių vergo veiksmų. Jeigu vergas taip pasielgtų be šeimininko leidimo, tai, kaip teigia Sabinas, būtina suteikti noksalinį ieškinį ir vergo veika neturėtų kenkti šeimininkui, nebent jis netektų paties vergo, nes pats šeimininkas jokios neteisėtos veikos nepadarė.

3pr. IULIANUS 2 Dig.
Ex hoc edicto adversus eum, qui dolo fecit, quo minus quis in iudicium vocatus sistat, in factum actio competit quanti actoris interfuit eum sisti. In quo iudicio deducitur si quid amiserit actor ob eam rem: veluti si reus tempore dominium rei interim sibi adquirat aut actione liberatus fuerit.

3.1. Plane si is, qui dolo fecerit, quo minus in iudicio sistatur, solvendo non fuerit, aequum erit adversus ipsum reum restitutoriam actionem competere, ne propter dolum alienum reus lucrum faciat et actor damno adficiatur.

3.2. Si et stipulator dolo Titii et promissor dolo Maevi impeditus fuerit, quo minus in iudicio sistatur: uterque adversus eum, cuius dolo impeditus fuerit, actione in factum experietur.

3.3. Si et stipulator dolo promissoris et promissor dolo stipulatoris impeditus fuerit quo minus ad iudicium veniret: neutri eorum praetor succurrere debebit, ab utraque parte dolo compensando.

3 pr. *Julijonas, II Dig.*
Pagal šį ediktą, prieš tą, kuris naudodamasis apgaule padarė taip, kad koks nors asmuo, kuris buvo šaukiamas stoti į teismą, ten nenuvyko, atsiranda teisė pareikšti faktinėmis aplinkybėmis pagrįstą ieškinį, kuriuo reikalaujama atlyginti ieškovui žalą, kurią jis patyrė anam [atsakovui] neatvykus į teismą. Šio ieškinio dalykas yra tai, ko ieškovas dėl to neteko, pavyzdžiui, per tą laiką atsakovas įgijo nuosavybės teisę [dėl suėjusios įgyjamosios senaties] arba baigėsi jo atsakomybė pagal ieškinį.

1 §. Žinoma, jei tas, kuris tyčia padarė taip, kad kas nors nestotų į teismą, nebūtų mokus, tai teisinga, kad ieškinys dėl restitucijos taikymo būtų pareiškiamas pačiam atsakovui, kad pastarasis negautų naudos iš kito asmens apgaulės, o ieškovas nepatirtų žalos.

2 §. Jeigu ir stipuliatorius dėl Ticijaus apgaulės, ir promisorius dėl Mevijaus apgaulės būtų sulaikomi nuo stojimo teisman, ir vienas, ir kitas turėtų teisę pareikšti faktinėmis aplinkybėmis pagrįstą ieškinį tam, kuris apgaule sulaikė juos nuo stojimo teisman.

3 §. Jeigu ir stipuliatorius dėl promisoriaus apgaulės, ir promisorius dėl stipuliatoriaus apgaulės būtų sulaikomi nuo stojimo teisman, pretorius neprivalėtų nė vienam iš jų suteikti gynybos priemonės, nes vienos šalies naudojimasis apgaule kompensuoja kitos šalies naudojimąsi apgaule[16].

[16] T. y. kai apgaudinėjimas (apgaulė) yra abipusis.

3.4. Si a fideiussore quinquaginta stipulatus fuero, si in iudicium reus non venerit, petiturus a reo centum, et dolo malo Sempronii factum fuerit, ne in iudicium reus veniat: centum a Sempronio consequar. Tanti enim mea interfuisse videtur, quia, si venisset in iudicium, actio mihi centum adversus reum vel adversus heredem eius competebat, licet fideiussor minorem summam mihi promiserit.

4 §. Jeigu, pavyzdžiui, aš, ketindamas iš atsakovo pareikalauti 100, stipuliuoju, kad laiduotojas sumokės 50, jeigu atsakovas į teismą neatvyks, o Sempronijus tyčia padarytų taip, kad atsakovas į teismą nestotų, tai aš galėčiau iš Sempronijaus gauti 100. Ir iš tiesų akivaizdu, kad aš buvau suinteresuotas gauti tokią sumą, nes jei jis būtų stojęs į teismą, man priklausytų teisė pareikšti ieškinį reikalaujant 100 iš atsakovo arba jo įpėdinio, nors laiduotojas ir buvo man pažadėjęs sumokėti mažiau.

XI Dig.

Si quis cautionibus in iudicio sistendi causa factis non obtemperaverit

XI skyrius

Jei kas nors neištesėtų duoto pažado stoti teisman

1. GAIUS 1 ad ed. provinc.
Vicena milia passum in singulos dies dinumerari praetor iubet praeter eum diem, quo cautum promittitur, et in quem sistere in iudicium oportet. Nam sane talis itineris dinumeratio neutri litigatorum onerosa est.

2pr. ULPIANUS 74 ad ed.
Non exigimus reum iudicio sisti, si negotium, propter quod iudicio sisti promisit, fuerit transactum: sed hoc ita, si prius id negotium transactum sit, quam sisti oporteret. Ceterum si postea transactum est, exceptio doli opponi debet: quis enim de poena promissa laborat post negotium transactum? Cum etiam transacti negotii exceptionem putaverit quis nocere, quasi etiam de poena transactum sit, nisi contrarium specialiter partibus placuerit.

2.1. Si quis municipalis muneris causa sine suo dolo malo impeditus in iudicio secundum suam promissionem non stetit, aequissimum est tribui ei exceptionem.

2.2. Simili modo et si ad testimonium desideratus ad iudicium occurrere non potuit, erit ei subveniendum.

1. *Gajus, I Prov. ed.*
Pretorius įsako [atsakovui] kasdien [nueiti] 20 mylių, neskaitant dienos, kurią jis pažada pateikti užtikrinimą ir kurią jis privalo atvykti į teismą. Iš tiesų toks kelio skaičiavimas nevargina nė vienos iš ginčo šalių.

2 pr. *Ulpianas, LXXIV Ed.*
Mes nereikalaujame, kad atsakovas stotų teisman, jeigu ginčas, dėl kurio jis buvo pasižadėjęs atvykti, yra taikos sutarties dalykas. Tačiau taip esti, jeigu taikos sutartis buvo sudaryta anksčiau nei reikėjo stoti prieš teismą. Kitais atvejais, jeigu taikos sutartis buvo sudaryta vėliau, tai atsakovas privalo gintis pareikšdamas atsikirtimą, kad naudojamasi apgaule, nes kas gi, sudaręs taikos sutartį, rūpintųsi bauda? Ir kas gi manytų, kad išlyga, pagrįsta taikos sutarties sudarymu, padarytų tokios žalos kaip tuo atveju, kai buvo sudaryta taikos sutartis dėl piniginės baudos, išskyrus atvejį, kai tiesiogiai išreikštų priešingą valią.

1 §. Jeigu kas nors, būdamas sulaikytas dėl municipalinių priedermių, be savo paties tyčios nestotų teisman, kaip buvo žadėjęs, tam teisingai būtų suteikiama teisė pasinaudoti atsikirtimu.

2 §. Lygiai taip pat dera teikti pagalbą ir tam, kuris, raginamas atvykti į teismą kaip liudytojas duoti parodymų, negalėjo ten atvykti.

2.3. Si quis iudicio se sisti promiserit et valetudine vel tempestate vel vi fluminis prohibitus se sistere non possit, exceptione adiuvatur, nec immerito. Cum enim in tali promissione praesentia opus sit, quemadmodum potuit se sistere qui adversa valetudine impeditus est? Et ideo etiam lex duodecim tabularum, si iudex vel alteruter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iubet diem iudicii esse diffisum.

2.4. Si non propter valetudinem mulier non steterit iudicio, sed quod gravida erat, exceptionem ei dandam Labeo ait: si tamen post partum decubuerit, probandum erit quasi valetudine impeditam.

2.5. Idem est et si quis furere coeperit: nam qui furore impeditur, valetudine impeditur.

2.6. Quod diximus succurri etiam ei, qui tempestate aut vi fluminis prohibitus non venit, tempestatem sic intellegere debemus, sive maritima sive terrestris sit. Tempestatem intellegere debemus talem, quae impedimento sit itineri vel navigationi.

2.7. Vis fluminis etiam sine tempestate accipienda est: vim fluminis intellegimus, et si magnitudo eius impedimento sit sive pons solutus sit vel navigium non stet.

3 §. Jeigu kas nors būtų pažadėjęs stoti teisman ir negali atvykti, nes tam kliudo jo sveikatos būklė arba dargana, arba upės srovė, tai jis yra ginamas procesine išlyga [atsikirtimu] ir tam yra pakankamas pagrindas. Kadangi duodant pažadą buvo kalbama apie asmens dalyvavimą teisme, tai kaipgi galėtų stoti teisman tas, kuriam sutrukdė prasta sveikata? Ir todėl netgi XII lentelių įstatymai įsako atidėti teismo dieną, jeigu teisėjui arba kam nors iš bylininkų kliudo sunki liga *(morbus sonticus).*

4 §. Jeigu moteris nestojo teisman ne dėl ligos, o todėl, kad yra nėščia, tai, kaip teigia Labeonas, ji galinti pasinaudoti procesine išlyga. Be to, net jei ji atgultų į patalą po gimdymo, laikytina, kad nuo stojimo teisman buvo sulaikyta ligos.

5 §. Taip pat esti, jei kas netenka proto: jam taip pat trukdo liga.

6 §. Todėl mes nutarėme ginti ir tą, kuris nestojo teisman, nes jam sutrukdė dargana arba potvynis. Darganą privalome suprasti šitaip: tai arba jūroje kilusi audra, arba sausumoje kilusi vėtra. Dargana turime laikyti tokias aplinkybes, kurios trukdo keliauti sausuma arba vandeniu.

7 §. Manyti esant potvynį reikia ir tada, kai nėra darganos. Potvyniu laikome tokį atvejį, kai jo išplitimas arba pakilusio vandens nuneštas tiltas tampa kliūtimi arba sutrikdo laivyba.

2.8. Si quis tamen cum posset non incidere in tempestatem vel in fluminis vim, si ante profectus esset vel tempore oportuno navigasset, ipse se artaverit: numquid exceptio ei minime prosit? Quod quidem causa cognita erit statuendum. Nam neque sic artandus sit, ut possit ei dici, cur non multo ante profectus est quam dies promissionis veniret: neque iterum permittendum ei, si quid sit quod ei imputetur, causari tempestatem vel vim fluminis. Quid enim si quis, cum Romae esset ipso tempore promissionis sistendi, nulla necessitate urguente voluptatis causa in municipium profectus sit? Nonne indignus est, cui haec exceptio patrocinetur? Aut quid si tempestas quidem in mari fuit, terra autem iste potuit venire: vel flumen circumire? Aeque dicendum non semper ei exceptionem prodesse: nisi angustiae non patiebatur terra iter metiri vel circumire. Cum tamen vel flumen sic abundasset, ut implesset omnem locum, in quo sisti oportuit, vel aliqua fortuita calamitas eundem locum evertit vel praesentiam venienti periculosam fecit, ex bono et aequo et hic exceptio ei accommodanda est.

8 §. Tačiau jei kas nors, galėjęs išvengti darganos ar potvynio, jei tik būtų išsirengęs į kelią anksčiau arba išplaukęs palankiu metu, pats įstūmė save į sunkią padėtį, tai ar jis apskritai negalės pasinaudoti procesine išlyga? Būtent tai ir reikia nuspręsti susipažinus su byla. Nedera elgtis itin griežtai ir klausinėti, kodėl neišsirengė į kelią gerokai anksčiau nei toji diena, kurią pažadėjo stoti teisman. Kita vertus, nedera leisti pasiteisinti dargana arba potvyniu, jei būtų kas nors kita, dėl ko būtų galima prikišti esant kaltę. Tad kaipgi, jei kas nors, būdamas Romoje tuo laiku, kuriuo pažadėjo stoti teisman, nesant jokios būtinybės, savo malonumui išsiruoštų į municipijų? Argi jis nusipelno būti ginamas remiantis šia procesine išlyga [atsikirtimu]? Arba kas tada, jei blogas oras buvo tik jūroje, o sausuma jis galėjo keliauti, arba galėjo upę aplenkti? Teisingumo dėlei reikia pasakyti, kad ne visada jis galės pasinaudoti procesine išlyga (atsikirtimu), o tik jei dėl laiko stygiaus negalėjo įveikti kelio sausuma arba aplenkti [upės]. Kita vertus, jei upės vanduo taip pakilo, kad užliejo visą apylinkę, kurioje jam reikėjo stoti prieš teismą, arba kokia nors netikėta nelaimė nusiaubė tą vietovę, arba dėl to atvykstančiajam tapo pavojinga joje būti, tai tokiu atveju, remiantis gėrio ir teisingumo principais, jam dera suteikti procesinę išlygą.

2.9. Simili modo exceptio datur ei, qui cum ad iudicium venire volebat, a magistratu retentus est, et retentus sine dolo malo ipsius: nam si ipse hoc affectavit vel causam praestitit, non ei proderit exceptio: sed ipsius quidem dolus ei oberit, ceterorum non oberit, qui dolo fecerunt ut retineretur. Sed si privatus eum detinuerit, nullo modo ei proderit haec exceptio,

3. PAULUS 69 ad ed.
sed actio ei datur adversus eum qui detinuit in id quod eius interest.

4pr. ULPIANUS 74 ad ed.
Sed et si quis rei capitalis ante condemnatus iudicio sistere se non potuit, merito huic ignoscitur: rei capitalis condemnatum accipere debemus, qui morte exiliove coercitus est. Dixerit aliquis, quo ergo haec exceptio damnato? Sed respondebitur fideiussoribus eius esse necessariam: aut si forte in exilium salva civitate abiit, ubi defensori eius exceptio ista proderit.

9 §. Lygiai taip pat procesinė išlyga [atsikirtimas] yra suteikiama tam, kuris, nors ir norėjo stoti prieš teismą, buvo sulaikytas magistrato ir toks sulaikymas įvyko nesant jo tyčios. Jeigu jis pats to siekė arba sudarė tam sąlygas, tai neturės jokios naudos iš atsikirtimo. Tačiau jo apgaulė pakenks jam pačiam, o kitų asmenų apgaulė, panaudota sulaikyti jį nuo stojimo prieš teismą, nepakenks. Jeigu jį sulaikys privatus asmuo, tai jis niekaip negali pasinaudoti šia procesine išlyga,

3. *Paulius, LXIX Ed.*
tačiau jam suteikiamas ieškinys, kurį galima pareikšti tam, kuris jį sulaikė, reikalaujant atlyginti dėl to patirtą žalą.

4 pr. *Ulpianas, LXXIV Ed.*
Ir jeigu kas nors, prieš tai apkaltintas kriminalinio nusikaltimo padarymu, negalėjo stoti teisman, tai jam visiškai pagrįstai atleidžiama. Apkaltintuoju kriminalinio nusikaltimo padarymu privalome laikyti tą, kuris nuteistas myriop arba ištrėmimu. Kas nors galėtų paklausti, kam gi nuteistajam toji procesinė išlyga? Bus atsakyta, kad ji reikalinga jo laiduotojams, arba tuo atveju, jei jis pasitrauktų tremtin išsaugojęs Romos pilietybę, ir dėl to jo gynėjui būtų naudinga būtent ši procesinė išlyga.

4.1. Illud sciendum est eum, qui idcirco non stetit, quia capitis reus factus est, in ea causa esse, ut exceptione uti non possit: damnato enim datur. Plane si vinculis vel custodia militari impeditus ideo non stetit, in ea erit causa, ut exceptione utatur.

4.2. Praeterea si funere quis domestico impeditus non venit, debet ei exceptio dari.

4.3. Item si quis in servitute hostium fuerit ac per hoc in iudicium non stetit, debet exceptione adiuvari.

4.4. Quaesitum est an possit conveniri, ne ulla exceptio in promissione deserta iudicio sistendi causa facta obiciatur: et ait Atilicinus conventionem istam non valere. Sed ego puto conventionem istam ita valere, si specialiter causae exceptionum expressae sint, quibus a promissore sponte renuntiatum est.

4.5. Item quaeritur, si quis, cum iudicio sistendi causa satisdare non deberet, satisdato promiserit, an fideiussoribus eius exceptio detur. Puto interesse, utrum per errorem satisdato promissum est an ex conventione: si per errorem, dandam fideiussoribus

1 §. Dera žinoti, kad tas, kuris neatvyko į teismą dėl to, kad yra kaltinamas labai sunkaus nusikaltimo padarymu, pagal savo padėtį negali pasinaudoti procesine išlyga, nes ji suteikiama tam, kuris yra nuteistas. Žinoma, jeigu jį kausto grandinės arba [varžo] kareivių sargyba ir jis neatvyko dėl šios priežasties, tai jis pateks į tokią padėtį, kad galės naudotis procesine išlyga.

2 §. Be to, jei kas nors neatvyko, nes sutrukdė namiškio laidotuvės, jam privalo būti suteiktas procesinis atsikirtimas [išlyga].

3 §. Taip pat jei kas nors būtų patekęs į priešo vergovę ir dėl to neatvykęs į teismą, jam taip pat dera padėti ir suteikti procesinę išlygą [atsikirtimą].

4 §. Klausiama, ar gali būti sudarytas susitarimas, kad jokia procesinė išlyga negalėtų būti reiškiama neįvykdžius pažado stoti prieš teismą? Ir Atilicinas sako, kad toks susitarimas yra niekinis. Tačiau aš manau, kad toks susitarimas galioja tuo atveju, jeigu bus aiškiai išdėstyti procesinės išlygos [atsikirtimo] pagrindai [neatvykimo priežastys], kurių promisorius savo noru atsisakė.

5 §. Taip pat klausiama, jeigu kas nors, neprivalėdamas pateikti atvykimo į teismą užtikrinimo, pasižadėtų [atvykti ir pateikti užtikrinimą], tai ar būtų suteikta procesinė išlyga [atsikirtimas] jo laiduotojams *(fideiussores)?* Aš manau, kad esama skirtumo, ar

exceptionem: si ex conventione, minime dandam. Nam et Iulianus scribit, si iudicio sistendi causa pluris quam statutum est per ignorantiam promissum fuerit, exceptionem dari debere: si autem ex conventione tantae summae promissio facta sit, exceptionem pacti conventi replicatione infirmandam Iulianus ait.

pažadas buvo duotas ir užtikrinimas pateiktas per klaidą, ar susitarus. Jeigu per klaidą, tai laiduotojams privalo būti suteiktas procesinis atsikirtimas. Jeigu susitarus, – visai nereikia suteikti [procesinės išlygos (atsikirtimo)]. Ir Julijonas rašo, kad procesinė išlyga [atsikirtimas] privalo būti suteikta, jei nežinojimas nulėmė, kad dėl atvykimo į teismą buvo pažadėta daugiau, nei yra nustatyta. Jeigu pagal susitarimą buvo pažadėta tokia suma, tai, kaip sako Julijonas, procesinė išlyga, kad buvo sudarytas toks susitarimas, privalo būti atremta [neutralizuota] priešiniu atsikirtimu [replika].

5pr. PAULUS 69 ad ed.
Si duo rei stipulandi sint et uni debitor iudicio se sisti cum poena promiserit, alter autem impedierit: ita demum exceptio adversus alterum danda est, si socii sint: ne prosit ei dolus propter societatem.

5 pr. *Paulius, LXIX Ed.*
Jeigu būtų du kreditoriai ir skolininkas vienam iš jų pažadėtų atvykti į teismą sumokėti baudą, bet įsipareigojimo neįvykdytų, o kitas [kreditorius] tam sukliudytų, tai procesinę išlygą [atsikirtimą] dėl pirmojo kreditoriaus derėtų suteikti tik jeigu jie būtų bendrininkai, o bendrininkaujant apgaulė neatneštų naudos tam [kuris sutrukdė].

5.1. Item si duo rei promittendi sint et unus ad iudicium non venerit contempta sua promissione iudicio sistendi causa facta, actor autem ab altero rem petat, ab altero poenam desertionis: petendo poenam exceptione summovebitur.

1 §. Taip pat esti ir jei esama dviejų skolininkų, bet vienas iš jų netesėjo duoto pažado ir neatvyko į teismą; ieškovas vienam pareikštų daiktinį ieškinį, o kito pareikalautų sumokėti baudą už pažado netesėjimą. Reikalavimas sumokėti baudą būtų atmestas pritaikius procesinę [atsikirtimo] išlygą.

5.2. Aeque si a patre facta fuerit promissio iudicio sistendi gratia ex filii contractu, deinde de re actor egerit cum filio, exceptione *summovebitur, si cum* patre ex eius promissione agat. Et contra idem erit, si filius promiserit et actor egerit cum patre de peculio.

6. GAIUS 1 ad l. XII tab.
Si is qui fideiussorem dedit ideo non steterit, quod rei publicae causa afuit: iniquum est fideiussorem ob alium necessitate sistendi obligatum esse, cum ipsi liberum esset non sistere.

7. PAULUS 69 ad ed.
Si quis servum in iudicio sisti promiserit vel alium qui in aliena potestate est, isdem exceptionibus utitur, quibus si pro libero vel patre familias fideiussit, praeterquam si rei publicae causa abesse diceretur servus: nam servus rei publicae causa abesse non potest. Praeter hanc autem exceptionem ceterae, quia communes sunt, tam in libero homine quam in servo locum habent.

2 §. Taip pat jei tėvas pažadėjo atvykti į teisme nagrinėjamą bylą dėl kontrakto [sutarties], kurį sudarė jo sūnus, o ieškovas vėliau pareikštų *sūnui daiktinį* ieškinį, tai jis būtų atmestas dėl procesinės išlygos [atsikirtimo], jeigu tėvui būtų pareikštas ieškinys dėl pažado [netesėjimo]. Būtų taip pat, jei sūnus pažadėtų, o ieškovas pareikštų tėvui ieškinį dėl pekulijaus.

6. *Gajus, 1-oji XII Lent.*
Jeigu tas, kuris paskyrė laiduotoją, neatvyko į teismą dėl to, kad buvo išvykęs valstybės reikalais, tai neteisinga, kad laiduotojas būtų saistomas būtinybės vykti į teismą dėl ko nors kito, nors atsakovas buvo atleistas nuo pareigos stoti prieš teismą.

7. *Paulius, LXIX Ed.*
Jeigu kas nors pažadėtų pristatyti į teismą vergą ar ką nors, kuris yra kieno nors valdžioje, tai jis naudotųsi tomis pačiomis procesinėmis išlygomis [atsikirtimais] kaip ir tuo atveju, jei būtų laidavęs už laisvąjį asmenį arba šeimos tėvą, išskyrus atvejį, kai teigiama, kad vergas yra išvykęs valstybės reikalais, nes vergas valstybės reikalais negali būti išvykęs. Tačiau visos kitos procesinės išlygos, išskyrus šitą, laisvajam asmeniui taikomos lygiai taip pat kaip vergui, nes yra visiems bendros.

8. GAIUS 29 ad ed. provinc.
Et si post tres aut quinque pluresve dies, quam iudicio sisti se reus promisit, secum agendi potestatem fecerit nec actoris ius ex mora deterius factum sit, consequens est dici defendi eum debere per exceptionem.

9pr. ULPIANUS 77 ad ed.
Si servus iudicio se sisti promittat, non committitur stipulatio neque in eum neque in fideiussores eius.

9.1. Si plurium servorum nomine iudicio sistendi causa una stipulatione promittatur, poenam quidem integram committi, licet unus status non sit, Labeo ait, quia verum sit omnes statos non esse: verum si pro rata unius offeratur poena, exceptione doli usurum eum, qui ex hac stipulatione convenitur.

10pr. PAULUS 1 ad Plaut.
Si eum iudicio sisti promisero, qui iam tempore liberatus esse dicebatur, quia iam actione forte non tenebatur: actio in me danda est, ut vel exhibeam eum vel defendam, ut veritas inquiratur.

8. *Gajus, XXIX Prov. ed.*
Ir jeigu po to, kai atsakovas pažadėjo stoti prieš teismą, praeis trys, penkios arba daugiau dienų, tai suteiks galimybę ieškovui su juo bylinėtis ir ieškovo teisinė padėtis dėl uždelsimo nepablogės. Atsižvelgiant į tai sakoma, kad jis privalo gintis ir taikyti procesinę išlygą [atsikirtimą].

9 pr. *Ulpianas, LXXVII Ed.*
Jei vergas pažadėtų stoti prieš teismą, tai stipuliacija negaliotų nei jam, nei jo laiduotojams.

1 §. Jei remiantis viena stipuliacija dėl kelių vergų bus duotas pažadas atvesdinti juos į teismą, tai, kaip teigia Labeonas, neginčytinai mokamos visos netesybos, net jeigu nebuvo atvesdintas vienas iš vergų, nes esmė ta, kad nebuvo atvesdinti visi. Tačiau jeigu netesybos nustatomos atsižvelgiant į pažadą dėl kiekvieno dalyvavimo teisme įvykdymo, tai tas, kuris traukiamas teisman remiantis tokia stipuliacija, galės naudotis atsikirtimu, kad tai esanti apgaulė.

10 pr. *Paulius, I Plautijui*
Jeigu aš pažadėčiau atvesdinti į teismą tą, apie kurį buvo pranešta, kad jis tuo metu jau buvo atleistas nuo prievolės vykdymo, tai dera teikti ieškinį prieš mane, kad atvesdinčiau jį į teismą arba palaikyčiau prieš jį reiškiamo ieškinio reikalavimo teisėtumą teisme, kad būtų nustatyta tiesa, nes jis galbūt nebebuvo atsakingas pagal atitinkamą ieškinį.

10.1. Homo sisti promissus ante diem dolo promissoris periit: certo iure utimur non ante poenam peti posse, quam dies venerit: tota enim stipulatio in diem collata videtur.

10.2. Qui iniuriarum acturus est, stipulatus erat ante litem contestatam ut adversarius suus iudicio sistat: commissa stipulatione mortuus est. Non competere heredi eius ex stipulatu actionem placuit, quia tales stipulationes propter rem ipsam darentur, iniuriarum autem actio heredi non competit. Quamvis enim haec stipulatio iudicio sistendi causa facta ad heredem transeat, tamen in hac causa danda non est: nam et defunctus si vellet omissa iniuriarum actione ex stipulatu agere, non permitteretur ei. Idem dicendum esse et si is, cum quo iniuriarum agere volebam, stipulatione tali commissa decesserit: nam non competit mihi adversus heredem eius ex stipulatu actio, et hoc Iulianus scribit. Secundum quod et si fideiussores dati erant, minime dabitur in eos actio mortuo reo. Idem Pomponius, si non post longum tempus decesserit: quia si ad iudicium venisset, litem cum eo contestari actor potuisset.

1 §. Vergas, už kurį laiduota, kad jis atvyks į teismą, dėl laiduotojo tyčios mirė prieš tą dieną, kada reikia stoti į teismą. Mes taikome nedviprasmišką teisę, kad netesybos negali būti išreikalaujamos anksčiau, nei sueis terminas [prievolei įvykdyti], nes laikoma, kad visa stipuliacija buvo sudaryta šiam terminui.

2 §. Ketinantysis pareikšti ieškinį dėl deliktinės atsakomybės dar iki įvykstant ginčo patvirtinimui teisme stipuliavo, kad priešinga šalis stos prieš teismą, ir įsigaliojus stipuliacijai mirė. Manoma, kad įpėdiniui nepriklauso bendrojo pobūdžio ieškinys iš stipuliacijos, nes tokios stipuliacijos duodamos tiesiogiai jas siejant su ginčo dalyku. Ieškinys dėl deliktinės atsakomybės taip pat nėra suteikiamas įpėdiniui. Nors toji stipuliacija dėl atvykimo į teismą pereina įpėdiniui [remiantis šia stipuliacija susiklosčiusios teisės ir pareigos yra paveldimos], šiuo atveju ji neturėtų būti suteikiama todėl, kad jei ir mirusysis būtų panorėjęs atsisakyti ieškinio dėl deliktinės atsakomybės, pareikšti bendrojo pobūdžio ieškinį iš stipuliacijos, tai jam nebūtų buvę leista to padaryti. Tą patį dera pasakyti ir jei tas, kuriam aš ketinau pareikšti ieškinį dėl įžeidimo [skriaudos], mirė, o ši stipuliacija įsigaliojo. Nes man nepriklauso bendrasis ieškinys iš stipuliacijos prieš jo įpėdinį. Tą rašo ir Julijonas. Atsižvelgiant į tai, net jei būtų buvę paskirti laiduotojai, mirus atsakovui ieškinys prieš juos tikrai nebūtų teikiamas. Tas pats, kaip teigia Pomponijus, atsitiktų, jeigu jis nenumirtų praėjus ilgam laikui, nes jei jis stotų prieš teismą, ieškovas galėtų patvirtinti, kad su juo ginčijamasi [įvyktų *litis contestatio*].

11. ULPIANUS 47 ad Sab.
Si quis quendam in iudicio sisti promiserit promisit, in eadem causa eum debet sistere. In eadem autem causa sistere hoc est ita sistere, ut actori persecutio loco deteriori non sit, quamvis exactio rei possit esse difficilior. Licet enim difficilior exactio sit, tamen dicendum est videri in eadem causa eum stetisse: nam et si novum aes alienum contraxisset vel pecuniam perdidisset, videtur tamen in eadem causa stetisse: ergo et qui alii iudicatus sistitur, in eadem causa stare videtur.

12pr. PAULUS 11 ad Sab.
Qui autem novo privilegio utitur, non videtur in eadem causa sisti.

12.1. Illud tenendum est, quod aestimationem eius quod intersit agentis ad illud tempus referendum est, quo sisti debuit, non ad id, quo agitur, quamvis desierit eius interesse.

11. *Ulpianas, XLVII Sab.*
Jeigu kas nors pažadėjo atvesdinti ką nors į teismą, tai jis privalo atvesdinti jį tos pačios teisinės padėties. O atvesdinti į teismą tos pačios teisinės padėties reiškia atvesdinti taip, kad traukimas teisman netaptų ieškovo padėties pablogėjimo priežastimi, nors ginčo dalyko išieškojimas pagal teismo sprendimą būtų galėjęs tapti sunkesnis. Nors išieškoti pagal teismo sprendimą taptų sunkiau, vis dėlto reikia pasakyti, kad tas yra laikomas stojusiu prieš teismą tos pačios teisinės padėties. Mat jeigu jis prisidarytų naujų skolų arba iššvaistytų turtą, vis dėlto būtų laikoma, kad jis buvo atvesdintas į teismą tos pačios teisinės padėties. Taigi net ir tas, kuris į teismą atvedamas esant iš jo priteistai sumokėti skolai dar kam nors kitam, laikomas esančiu tos pačios teisinės padėties.

12 pr. *Paulius, XI Sab.*
Tas gi, kuris naudojasi naująja privilegija, nelaikomas stojančiu prieš teismą tos pačios teisinės padėties.

1 §. Dera laikytis štai ko: įvertinimas pinigais to, kas sudaro teigiamą ieškovo interesą, privalo būti atliekamas atsižvelgiant į tą laiką, kada jis privalėjo stoti prieš teismą, o ne į tą, kada vyksta procesas, nors taip jis prarastų suinteresuotumą.

13. IULIANUS 55 Dig.
Quotiens servus iudicio sistendi causa ut ipse litigaturus vel ab alio stipulatur vel ipse promittit: nec committitur stipulatio nec fideiussores tenentur, quia servus conveniri vel convenire non potest.

14. NERVA 2 membr.
Si procurator ita stipulatus est, ut sistat dumtaxat eum quem stipularetur, non etiam poenam si status non esset stipularetur: propemodum nullius momenti est ea stipulatio, quia procuratoris, quod ad ipsius utilitatem pertinet, nihil interest sisti. Sed cum alienum negotium in stipulando egerit, potest defendi non procuratoris, sed eius cuius negotium gesserit utilitatem in ea re spectandam esse: ut quantum domini litis interfuit sisti, tantum ex ea stipulatione non stato reo procuratori debeatur. Eadem et fortius adhuc dici possunt, si procurator ita stipulatus esset "quanti ea res erit": ut hanc conceptionem verborum non ad ipsius, sed ad domini utilitatem relatam interpretemur.

13. *Julijonas, LV Dig.*
Kiekvienąsyk, kai vergas, ketindamas pats vesti bylą, arba iš ko nors stipuliuoja, arba pats duoda pažadą stoti prieš teismą, ir stipuliacija yra niekinė, ir laiduotojai nėra atsakingi, nes vergas negali būti nei šaukiamas į teismą, nei pats kviesti teisman.

14. *Neracijus, II Užr.*
Jeigu procesinis atstovas [prokuratorius] stipuliavo, kad į teismą atvesdins tik tą, dėl kurio stipuliavo, o dėl netesybų tuo atveju, jei tas nebūtų atvesdintas į teismą, nestipuliavo, tai ši stipuliacija beveik neturi teisinės galios, nes šiuo atveju procesiniam atstovui [prokuratoriui], kiek tai susiję su jo paties interesais, visiškai nesvarbu, ar anas stos prieš teismą. Kadangi atliekant stipuliaciją jis vedė kito asmens bylą, galima teigti, kad sprendžiant šį reikalą reikia paisyti ne procesinio atstovo [prokuratoriaus], o to, kieno bylą jis vedė, interesų. Nes koks buvo suinteresuotumas to, kuris patikėjo vesti bylą, kad atsakovas stotų prieš teismą, tokie remiantis šia stipuliacija turi būti procesinio atstovo nuostoliai tuo atveju, jei atsakovas į teismą neatvyktų. Tą patį galima pasakyti dar griežčiau. Jeigu procesinis atstovas stipuliavo taip: „kokia bus daikto vertė", tai tebūnie ši formuluotė mūsų aiškinama ne procesinio atstovo, bet įgaliojusiojo vesti bylą interesais.

15. PAPINIANUS 2 quaest.

Si tutor iudicio sisti promiserit et stipulationi non obtemperaverit, et interea pupillus adoleverit aut mortem obierit aut etiam abstentus sit hereditate: denegabitur ex stipulatu actio. Nam et ipsius rei, quae petebatur, si tutor iudicatus fuerit et eorum quid acciderit, non esse dandam in eum actionem iudicati probatum est.

15. *Papinianas, II Klaus.*

Jeigu globėjas pažadėtų stoti prieš teismą ir neįvykdytų stipuliacijos, o globotinis sulauktų pilnametystės arba mirtų, arba jam būtų leista priimti palikimą, tai suteikti bendrąjį ieškinį iš stipuliacijos būtų atsisakyta. Net jeigu iš globėjo būtų priteista tai, kas tiesiogiai sudarė ieškinio dalyką, ir įvyktų kuris nors iš nurodytųjų įvykių, laikyta, kad prieš jį neteiktinas teismo sprendimo įvykdymo ieškinys.

XII Dig.

De feriis et dilationibus et diversis temporibus

XII skyrius

Apie dienas, kada nevyksta teismai, atidėjimus ir įvairius terminus

1 pr. ULPIANUS 4 de omn. trib.
Ne quis messium vindemiarumque tempore adversarium cogat ad iudicium venire, oratione divi Marci exprimitur, quia occupati circa rem rusticam in forum compellendi non sunt.

1.1. Sed si praetor aut per ignorantiam vel socordiam evocare eos perseveraverit hique sponte venerint: si quidem sententiam dixerit praesentibus illis et sponte litigantibus, sententia valebit, tametsi non recte fecerit qui eos evocaverit: sin vero, cum abesse perseveraverint, sententiam protulerit etiam absentibus illis, consequens erit dicere sententiam nullius esse momenti (neque enim praetoris factum iuri derogare oportet): et citra appellationem igitur sententia infirmabitur.

1.2. Sed excipiuntur certae causae, ex quibus cogi poterimus et per id temporis, cum messes vindemiaeque sunt, ad praetorem venire: scilicet si res tempore peritura sit, hoc est si dilatio actionem sit peremptura. Sane quotiens res urguet, cogendi quidem sumus ad praetorem venire, verum ad hoc tantum cogi aequum est ut lis contestetur, et ita ipsis verbis orationis exprimitur: denique alterutro recusante post litem contestatam litigare dilationem oratio concessit.

1 pr. *Ulpianas, IV „Apie visus teismus“*
Vienoje iš dieviškojo Marko oracijų [Senate] numatyta, kad niekas negali priversti priešininko atvykti teisman derliaus nuėmimo ir vynuogių rinkimo metu, nes tie, kurie yra užsiėmę žemės ūkio darbais, neturi būti verčiami atvykti teisman.

1 §. Tačiau tuo atveju, kai pretorius dėl nežinojimo ar dėl aplaidumo įsakė juos iškviesti ir pastarieji savanoriškai atvyko, ir jis [pretorius] paskelbė sprendimą šiems sutikus jų akivaizdoje, toks sprendimas bus galiojantis, nors tas, kuris juos iškvietė, pasielgė neteisingai. Tačiau jeigu jiems nedalyvaujant pretorius, to nepaisydamas, paskelbė sprendimą, tai logiška teigti, kad sprendimas yra niekinis, nes jo veiksmai negali pakeisti teisės; todėl sprendimas bus naikinamas apeliacine tvarka[17].

2 §. Tačiau išimtį sudaro kai kurios bylos, kada galime būti priversti atvykti pas pretorių derliaus nuėmimo ir vynuogių rinkimo metu: kai daiktas gali išnykti dėl [natūralios] laiko tėkmės, t. y. jeigu atidėjimas panaikintų ieškinį. Savaime suprantama, kad visais neatidėliotinais atvejais būtina atvykti pas pretorių, tačiau teisinga įpareigoti atvykti teisman tik dėl to, kad būtų teisme patvirtintas ginčas *(litis contestatio)*. Taip teigiama ir pasiūlyme Senatui. Be to, jeigu po *litis contestatio* viena iš šalių atsisako toliau dalyvauti procese, tai pasiūlymas Senatui suteikia galimybę atidėti bylą.

[17] Kadangi teismų sistema nebuvo skirstoma į pakopas, apeliacija, kaip ją suprantame dabar, buvo negalima. Tačiau teismo sprendimas galėjo būti ginčijamas siekiant įrodyti, kad dėl tam tikrų priežasčių jis yra niekinis.

2. ULPIANUS 5 ad ed.
Eadem oratione divus Marcus in senatu recitata effecit de aliis speciebus praetorem adiri etiam diebus feriaticis: ut puta ut tutores aut curatores dentur: ut offici admoneantur cessantes: excusationes allegentur: alimenta constituantur: aetates probentur: ventris nomine in possessionem mittatur, vel rei servandae causa, vel legatorum fideive commissorum, vel damni infecti: item de testamentis exhibendis: ut curator detur bonorum eius, cui an heres exstaturus sit incertum est: aut de alendis liberis parentibus patronis: aut de adeunda suspecta hereditate: aut ut aspectu atrox iniuria aestimetur: vel fideicommissaria libertas praestanda.

3pr. ULPIANUS 2 ad ed.
Solet etiam messis vindemiarumque tempore ius dici de rebus quae tempore vel morte periturae sunt. Morte: veluti furti: damni iniuriae: iniuriarum atrocium: qui de incendio ruina naufragio rate nave expugnata rapuisse dicuntur: et si quae similes sunt. Item si res tempore periturae sunt aut actionis dies exiturus est.

2. *Tas pats* [*Ulpianas*], *V Ed.*
Toje pačioje kalboje Senatui dieviškasis Markas suteikė galimybę kai kuriais ypatingais atvejais kreiptis į pretorių ir teismo atostogų dienomis: pavyzdžiui, dėl globėjo ir kuratoriaus skyrimo, norint įspėti tuos globėjus ir kuratorius, kurie nevykdo savo pareigų, pateikiant pasiteisinimus, nustatant alimentus, konstatuojant amžių, nustatant valdymą to, kuris yra motinos įsčiose, interesais [užtikrinant paveldėjimo teises] arba siekiant išsaugoti nuosavybę, legatus ar fideikomisus ar išvengti galimos žalos, taip pat pateikiant testamentus, skiriant turto, dėl kurio kilo abejonių, ar atsiras paveldėtojas, kuratorių, arba dėl alimentų vaikams, tėvams, patronams, arba priimant įtartiną [skolų slegiamą] palikimą, arba siekiant įvertinti žmogaus atliktą sunkaus pobūdžio neteisėtą veiksmą, arba suteikiant laisvę remiantis fideikomisu.

3 pr. *Tas pats* [*Ulpianas*], *II Ed.*
Paprastai taip pat derliaus nuėmimo ir vynuogių rinkimo metu vyksta procesas bylose, kurios laikui bėgant ar dėl kieno nors mirties neteks savo reikšmės. Dėl mirties, pavyzdžiui, netenka reikšmės ieškiniai dėl deliktinės žalos, sunkių nusikaltimų asmeniui, grobimų gaisro metu, pastatų sugriovimo, plausto ar laivo užgrobimo ir kitais panašiais atvejais. Taip pat nutiks ir jeigu laikui bėgant byla neteks savo reikšmės arba pasibaigs ieškinio pareiškimo terminas.

3.1. Liberalia quoque iudicia omni tempore finiuntur.

3.2. Item in eum, qui quid nundinarum nomine adversus communem utilitatem acceperit, omni tempore ius dicitur.

4. PAULUS 1 ad ed.
Praesides provinciarum ex consuetudine cuiusque loci solent messis vindemiarumque causa tempus statuere.

5. ULPIANUS 62 ad ed.
Pridie kalendas ianuarias magistratus neque ius dicere, sed nec sui potestatem facere consuerunt.

6. ULPIANUS 77 ad ed.
Si feriatis diebus fuerit iudicatum, lege cautum est, ne his diebus iudicium sit nisi ex voluntate partium, et quod aliter adversus ea iudicatum erit ne quis iudicatum facere neve solvere debeat, neve quis ad quem de ea re in ius aditum erit iudicatum facere cogat.

1 §. Bet kuriuo metu nagrinėjamos ir bylos dėl laisvės *statuso*.

2 §. Be to, bet kuriuo metu procesas vyksta ir prieš tą, kuris prekiaudamas įgijo ko nors ir padarė žalos visuotinei naudai.

4. *Paulius, I Ed.*
Provincijų valdytojai vadovaudamiesi kiekvienos vietovės tradicijomis turi įprotį nustatyti derliaus nuėmimo ir vynuogių rinkimo metą.

5. *Ulpianas, LXII Ed.*
Sausio kalendų[18] išvakarėse magistratai, kaip įprasta, nenagrinėja bylų ir nieko nepriima tarnybos reikalais.

6. *Tas pats* [*Ulpianas*], *LXXII Ed.*
Jeigu teismo sprendimas buvo priimtas šventinėmis dienomis, [būtina turėti omenyje, kad] įstatymas numato, jog teismo procesai nevyktų šiomis dienomis, išskyrus atvejus, kai abi šalys sutinka. Priešingu atveju, t. y. jeigu teismo sprendimas bus priimtas nepaisant šios nuostatos, niekas nebus įpareigotas tokio sprendimo nei vykdyti, nei mokėti [už bet ką, kas yra susiję su šiuo sprendimu], ir tegul niekas, į ką buvo kreiptasi dėl ginčo sprendimo, nereikalauja jo vykdyti.

[18] Kalendos – sen. Romos kalendoriaus pirmosios mėnesio dienos pavadinimas.

7. ULPIANUS 1 de off. cons.
Oratione quidem divi Marci amplius quam semel non esse dandam instrumentorum dilationem expressum est: sed utilitatis litigantium gratia causa cognita et iterum dilatio tam ex eadem quam ex alia provincia secundum moderamen locorum impertiri solet, et maxime si aliquid inopinatum emergat. Illud videndum, si defunctus acceperit aliquam dilationem propter instrumenta, an successori quoque eius dari debeat, an vero, quia iam data est, amplius dari non possit? Et magis est, ut et hic causa cognita dari debeat.

8. PAULUS 13 ad Sab.
More romano dies a media nocte incipit et sequentis noctis media parte finitur. Itaque quidquid in his viginti quattuor horis, id est duabus dimidiatis noctibus et luce media, actum est, perinde est, quasi quavis hora lucis actum esset.

9. ULPIANUS 7 de off. procons.
Divus Traianus Minicio Natali rescripsit ferias a forensibus tantum negotiis dare vacationem, ea autem, quae ad disciplinam militarem pertinet, etiam feriatis diebus peragenda: inter quae custodiarum quoque cognitionem esse.

7. *Tas pats [Ulpianas], I „Apie konsulo pareigas"*
Dieviškojo Marko pranešime Senatui buvo pabrėžta, kad atidėjimas dėl įrodymų rinkimo yra galimas ne daugiau kaip vieną kartą. Tačiau ginčo šalių naudai dažniausiai jau išnagrinėjus bylą yra įprasta dar kartą atidėti procesą [kad būtų surinkti įrodymai] tiek toje pačioje, tiek ir kitoje provincijoje, pagal tos vietovės, kurioje yra įrodymai, tvarką. Ir taip daroma ypač tais atvejais, kai išaiškėja kas nors netikėta. Būtina išnagrinėti atvejį, kada mirusiajam buvo suteiktas toks atidėjimas įrodymams pristatyti: ar ta pati nuostata galios ir jo įpėdiniui, ar, atidėjus vieną kartą, daugiau atidėti negalima. Pageidautina, kad išnagrinėjus ginčo aplinkybes ir tokiu atveju būtų leidžiama atidėti.

8. *Paulius, XIII Sab.*
Pagal romėnų papročius [nauja] diena prasideda vidurnaktį ir baigiasi ateinantį vidurnaktį. Taigi visa tai, kas buvo padaryta per dvidešimt keturias valandas, kitaip tariant, per dvi per pusę padalytas naktis ir šviesos laikotarpį tarp jų, yra vertinama, lyg būtų padaryta dienos metu.

9. *Ulpianas, VII „Apie prokonsulo pareigas"*
Dieviškasis Trajanas reskripte Minicijui Natalui nustatė, kad švenčių dienomis nevyksta tik teismo procesai, o tai, kas susiję su karine disciplina, sprendžiama ir švenčių dienomis, kaip ir sargybos priežiūros reikalai.

10. PAULUS 5 sent.
In pecuniariis causis omnibus dilatio singulis causis plus semel tribui non potest: in capitalibus autem reo tres dilationes, accusatori duae dari possunt: sed utrumque causa cognita.

10. *Paulius, V Sent.*
Visuose su pinigais susijusiuose ginčuose procesą galima atidėti tik vieną kartą kiekvienam ginčui; baudžiamosiose bylose kaltinamajam – tris, kaltintojui – du kartus, bet abiem atvejais išsiaiškinus bylos esmę.

XIII Dig.

De edendo

XIII skyrius

Apie ieškinio formulės paskelbimą atsakovui

1 pr. ULPIANUS 4 ad ed.
Qua quisque actione agere volet, eam edere debet: nam aequissimum videtur eum qui acturus est edere actionem, ut proinde sciat reus, utrum cedere an contendere ultra debeat, et, si contendendum putat, veniat instructus ad agendum cognita actione qua conveniatur.

1.1. Edere est etiam copiam describendi facere: vel in libello complecti et dare: vel dictare. Eum quoque edere Labeo ait, qui producat adversarium suum ad album et demonstret quod dictaturus est vel id dicendo, quo uti velit.

1.2. Editiones sine die et consule fieri debent, ne quid excogitetur edito die et consule et praelato die fiat. Diem autem et consulem excepit praetor quo instrumentum conscriptum est, non in quem solutio concepta est: nam dies solutionis sicuti summa pars est stipulationis. Rationes tamen cum die et consule edi debent, quoniam accepta et data non alias possunt apparere, nisi dies et consul fuerit editus.

1 pr. *Ulpianas, IV Ed.*
Norintysis pareikšti ieškinį prieš tai darydamas privalo apie jį informuoti atsakovą; atrodo, teisingiausia tokia tvarka, kad ketinantysis pareikšti ieškinį privalo apie jį informuoti atsakovą, kad šis galėtų spręsti, ar priimti pretenziją, ar bylinėtis toliau, ir, jeigu ketina bylinėtis, kad galėtų atvykti teisman susipažinęs su jam pareikštu ieškiniu.

1 §. Pranešant apie ieškinį atsakovui sudaroma galimybė pasidaryti jo kopiją arba reikalavimą išdėstyti raštu ir atiduoti, arba perskaityti jį [atsakovui]. Labeonas teigia, kad apie ieškinį praneša ir tas, kuris savo priešininko vardą [ir pretoriaus potvarkius] užrašė ant lentos ir paaiškino, dėl ko ketina pareikšti ieškinį, arba kuo jis ketina pasinaudoti.

2 §. Pranešime apie ieškinį nereikia nurodyti datos[19], kad nurodžius dieną nebūtų kas nors sumanyta ir ko nors neatsitiktų prieš [nurodytą] datą. Dokumento surašymo, tačiau ne prievolės įvykdymo, datą nustato pretorius, nes diena, kada turi būti įvykdyta prievolė, yra tarytum svarbiausia stipuliacijos dalis. Tačiau ataskaitos turi būti pateikiamos su nurodyta data, nes pajamos ir išlaidos gali būti matomos tik atėjus laikui.

[19] Lotyniškame tekste vartojamas žodis *consule* – konsulas; tai dviejų Romos respublikos laikais vieniems metams renkamų magistratų titulas, todėl dažnai metai buvo vadinami vieno iš konsulų vardu (eponimu).

1.3. Edenda sunt omnia, quae quis apud iudicem editurus est: non tamen ut et instrumenta, quibus quis usurus non est, compellatur edere.

1.4. Edere non videtur qui stipulationem totam non edidit.

1.5. Eis, qui ob aetatem vel rusticitatem vel ob sexum lapsi non ediderunt vel alia ex iusta causa, subvenietur.

2. PAULUS 3 ad ed.
Si legatum petatur, non iubet praetor verba testamenti edere: ideo fortasse, quia heredes solent habere exemplum testamenti.

3. MAURICIUS 2 de poen.
Senatus censuit, ne quisquam eorum, a quibus quid fisco petetur, alia instrumenta delatori cogatur edere, quam quae ad eam causam pertinerent, ex qua se deferre professus est.

4pr. ULPIANUS 4 ad ed.
Praetor ait: "argentariae mensae exercitores rationem, quae ad se pertinet, edent adiecto die et consule".

3 §. Atsakovui būtina pateikti [pranešti] viską, ką asmuo ruošiasi pristatyti teisėjui, tačiau niekas negali būti įpareigotas pranešti apie dokumentus, kuriais ieškovas nesiruošia remtis.

4 §. Laikoma, kad tas, kas nepateikė viso stipuliacijos teksto[20], visai jos nepateikė.

5 §. Bus padėta tam, kas neinformavo apie ieškinį dėl amžiaus [nepilnametystės] arba dėl nepatyrimo, arba dėl lyties, arba dėl kitos svarbios priežasties.

2. *Paulius, III Ed.*
Jeigu ieškiniu reikalaujama legato, tai pretorius nereikalauja skaityti testamento, nes paprastai įpėdiniai turi jo kopiją.

3. *Mauricianas, II „Apie bausmes"*
Senatas nustatė, kad niekas, iš ko reikalaujama ką nors (sumokėti) iždui, negali būti įpareigotas pateikti kaltintojui kokius nors kitus dokumentus, išskyrus tuos, kurie yra susiję su byla, apie kurią jis pranešė duosiąs [parodymus].

4 pr. *Ulpianas, IV Ed.*
Pretorius sako: „Tegul bankininkai pateikia su jais susijusias sąskaitas ir nurodo datą."

---

[20] Omeny turimas dokumentas apie stipuliacijos sudarymą.

4.1. Huius edicti ratio aequissima est: nam cum singulorum rationes argentarii conficiant, aequum fuit id quod mei causa confecit meum quodammodo instrumentum mihi edi.

4.2. Sed et filius familias continetur his verbis, ut vel ipse cogatur edere: an et pater, quaeritur. Labeo scribit patrem non cogendum, nisi sciente eo argentaria exercetur: sed recte Sabinus respondit tunc id admittendum, cum patri quaestum refert.

4.3. Sed si servus argentariam faciat (potest enim), si quidem voluntate domini fecerit, compellendum dominum edere ac perinde in eum dandum est iudicium, ac si ipse fecisset. Sed si inscio domino fecit, satis esse dominum iurare eas se rationes non habere: si servus peculiarem faciat argentariam, dominus de peculio vel de in rem verso tenetur: sed si dominus habet rationes nec edit, in solidum tenetur.

4.4. Etiam is qui desit desiit argentariam facere, ad editionem compellitur.

1 §. Šis ediktas visiškai pagrįstas. Kadangi bankininkai rūpinasi kiekvieno sąskaitomis atskirai, tai būtų teisinga, kad man būtų pateiktas dokumentas, kurį bankininkas parengė ir kuris tam tikra prasme yra mano.

2 §. Šie pretoriaus žodžiai taikytini ir tėvo valdžioje esančiam sūnui, taigi net jis pats įpareigojamas pateikti [ataskaitą]. Klausiama, ar privalo tai daryti ir tėvas? Labeonas rašo, kad tėvas neprivalo to daryti, išskyrus atvejus, kai jam žinoma, kad sūnus atlieka banko operacijas. Tačiau teisingai Sabinas atsako, kad tai turi būti daroma tada, kai sūnus uždirba pelno tėvui.

3 §. Jeigu banko operacijas atlieka vergas [jis gali tai daryti] ir tai daro šeimininko valia, privaloma jį [šeimininką] įpareigoti pateikti ataskaitą ir taip pat duoti prieš šeimininką ieškinį, lyg jis būtų tai daręs pats. Jeigu vergas veikė šeimininkui nežinant, pakanka pastarojo priesaikos, kad jis tų sąskaitų neturi. Jeigu vergas vykdo banko operacijas neviršydamas savo pekulijaus ribų, tai šeimininkas atsako pagal ieškinį neviršydamas pekulijaus arba praturtėjimo ribų. Tačiau jeigu šeimininkas veda sąskaitas, bet jų nepateikia, tai jis atsako už viską.

4 §. Taip pat ir tas, kuris nustojo tvarkyti su pinigais susijusius reikalus, privalo pateikti ataskaitą.

4.5. Sed ibi quis compellitur edere, ubi argentariam exercuit, et hoc est constitutum. Quod si instrumentum argentariae in alia provincia habeat, in alia administraverit, ibi puto cogendum edere, ubi argentariam exercuit: hoc enim primum deliquit, quod alio instrumentum transtulit. Quod si in alio loco argentariam exercet, alibi autem ad editionem compelletur, minime hoc facere cogitur: nisi descriptum velis ubi de ea re agitur eum tibi dare, tuis videlicet sumptibus.

5. PAULUS 3 ad ed.
Spatiumque ad perferendas eas tribuendum est.

6pr. ULPIANUS 4 ad ed.
Si quis ex argentariis, ut plerique eorum, in villa habeat instrumentum vel in horreo: aut ad locum te perducet aut descriptas rationes dabit.

6.1. Cogentur et successores argentarii edere rationes. Quod si plures sunt heredes et unus habeat, solus ad editionem compelletur: sed si omnes habeant et unus ediderit, omnes ad editionem compellendi sunt. Quid enim si humilis et deploratus unus edidit, ut dubitare quis merito de fide editionis possit? Ut igitur comparari rationes possint, etiam ceteri edere debent aut certe unius editioni subscribere. Hoc idem erit et si plures fuerint argentarii, a

5 §. Bet kas gali būti priverstas pateikti ataskaitą ten, kur vykdė banko operacijas, ir tai buvo numatyta [įstatyme]. Todėl jeigu apskaitos dokumentai yra vienoje provincijoje, o veiklą jis vykdė kitoje, tai aš manau, kad reikia jį įpareigoti pateikti ataskaitą ten, kur buvo vykdoma veikla, nes jau iš pat pradžių jis padarė pažeidimą perduodamas dokumentus į kitą vietą. Taigi jeigu pinigų operacijas jis vykdė vienoje vietoje, o ataskaitą pateikti reikalaujama kitur, tai šito daryti jis neprivalo, nebent tu nori, kad tau būtų duota kopija toje vietovėje, kurioje nagrinėjamas ginčas, savaime suprantama, tavo sąskaita.

5. *Paulius, III Ed.*
Būtina duoti ir laiko jiems [dokumentams] pateikti.

6. *Ulpianas, IV Ed.*
Jeigu kuris nors iš bankininkų, kaip, beje, daugelis iš jų paprastai [daro], saugo dokumentus kaimo sodyboje ar sandėlyje, tai tegu jis tave arba atves į tą vietą, arba duos tau sąskaitų kopijas.

1 §. Taip pat ir bankininkų įpėdiniai įpareigojami pateikti sąskaitų knygą. Jeigu paveldėtojų yra daug, bet tik vienas iš jų turi sąskaitų knygą, tai tik pastarasis įpareigojamas ją pateikti. Bet jeigu visi jie turi apskaitos dokumentus ir tik vienas juos pateikė, taip turės pasielgti ir visi kiti. Kas gi būtų, jei juos pateiktų tik tas vienintelis žmogus, patekęs į tokią skurdžią ir apgailėtiną padėtį, kad būtų galima nuoširdžiai suabejoti, ar jie yra patikimi? Tokiu atveju ir visi kiti priva-

quibus editio desideratur. Nam et si plures tutores tutelam administraverunt simul, aut omnes edere debent aut unius editioni subscribere.

6.2. Exigitur autem ab adversario argentarii iusiurandum non calumniae causa postulare edi sibi: ne forte vel supervacuas rationes vel quas habet edi sibi postulet vexandi argentarii causa.

6.3. Rationem autem esse Labeo ait ultro citro dandi accipiendi, credendi, obligandi solvendi sui causa negotiationem: nec ullam rationem nuda dumtaxat solutione debiti incipere. Nec si pignus acceperit aut mandatum, compellendum edere: hoc enim extra rationem esse. Sed et quod solvi constituit, argentarius edere debet: nam et hoc ex argentaria venit.

6.4. Ex hoc edicto in id quod interfuit actio competit:

lo pateikti apskaitos knygas arba nors pasirašyti vieno iš jų pateiktus apskaitos dokumentus, kad būtų galima juos palyginti. Tas pats galios ir jeigu pateikti sąskaitas buvo pareikalauta iš keleto bankininkų. Taigi jeigu daugiau nei vienas globėjas tuo pačiu metu vykdė globą, visi jie turi atsiskaityti arba pasirašyti vieno iš jų pateiktą ataskaitą.

2 §. Kita vertus, reikalaujama, kad bankininko priešininkas prisiektų nereikalaująs, jog jam būtų pateikiama ataskaita nepagrįstam kaltinimui [pateikti], kad jis nereikalauja nereikšmingų sąskaitų arba tų, kurias jau turi, vien kad paerzintų bankininką.

3 §. Labeonas teigia, kad sąskaitų knygą sudaro abipusiai banko sandoriai, vykdomi kiekvieno asmeniniais interesais: pajamų ir išlaidų, skolinimo, įpareigojimo ir įsipareigojimo atlyginti (prievolės ir įsipareigojimo ją įvykdyti), ir jokia sąskaita nėra pradedama tik skolos sumokėjimu. Be to, niekas neturi būti įpareigotas pateikti ataskaitos, kai gauna užstatą arba garantiją [užtikrinimą], nes šie veiksmai neatitinka sąskaitos turinio. Kita vertus, susitaręs dėl skolos sumokėjimo bankininkas privalo nurodyti tai [sąskaitų knygoje], nes tai kildinama iš banko veiklos.

4 §. Remiantis šiuo ediktu, duodamas ieškinys dėl visų ieškovo patirtų nuostolių atlyginimo.

6.5. unde apparet ita demum tenere hoc edictum, si ad eum pertineat. Pertinere autem videtur ad me ratio, si modo eam tractaveris me mandante. Sed si procurator meus absente me mandaverit, an mihi edenda sit, quasi ad me pertineat? Et magis est ut edatur. Procuratori quoque meo edendam rationem, quam mecum habet, non dubito, quasi ad eum pertineat: et cauturum de rato, si mandatum ei non sit.

6.6. Si initium tabularum habet diem, in quibus Titii ratio scripta est, postmodum mea sine die et consule, etiam mihi edendus est dies et consul: communis enim omnis rationis est praepositio diei et consulis.

6.7. Edi autem est vel dictare vel tradere libellum vel codicem proferre.

6.8. Praetor ait: "Argentario eive, qui iterum edi postulabit, causa cognita edi iubebo".

5 §. Iš to aiškėja, kad šis ediktas taikomas, jeigu [sąskaita] tiesiogiai susijusi su tuo asmeniu, apie kurį kalbama. Jeigu tu rūpiniesi sąskaita tik mano pavedimu, laikoma, kad sąskaita priklauso man. Bet, jeigu man nesant, tokį pavedimą suteikė mano įgaliotinis, tai ar privaloma vis tiek man pateikti ataskaitą, tarsi tai būtų susiję su manimi? Pageidautina, kad ataskaita būtų pateikiama man. Neabejoju, kad ir mano įgaliotiniui turi būti pateiktos mano su kuo nors kitu bendros sąskaitos, lyg jos priklausytų ir jam. Jeigu jam nebuvo suteiktas *mandatum*, jis privalo užtikrinti [fakto] patvirtinimo teisėtumą[21].

6 §. Jeigu sąskaitų knygos pradžioje yra data, kada buvo užregistruota Ticijaus sąskaita, o po jos yra manoji be datos, tai [aš privalau] savo sąskaitoje taip pat nurodyti datą, nes data yra visoms sąskaitoms bendras reikalavimas.

7 §. Pateikti sąskaitas reiškia arba jas padiktuoti, arba pateikti raštu, arba duoti sąskaitų knygą.

8 §. Pretorius teigia: „Išnagrinėjęs bylos aplinkybes, įpareigosiu pateikti ataskaitą bankininkui arba tam, kuris jos paprašys."

---

[21] Kalbama apie *cautio de rato*, t. y. apie užtikrinimą, kad pastarasis atsakovui atlygins žalą, jeigu atstovaujamasis nepripažins prokuratoriaus proceso ir pareikš pakartotinį ieškinį.

6.9. Prohibet argentario edi illa ratione, quod etiam ipse instructus esse potest instrumento suae professionis: et absurdum est, cum ipse in ea sit causa, ut edere debeat, ipsum petere ut edatur ei. An nec heredi argentarii edi ratio debeat, videndum: et si quidem instrumentum argentariae ad eum pervenit, non debet ei edi, si minus, edenda est ex causa. Nam et ipsi argentario ex causa ratio edenda est: si naufragio vel ruina vel incendio vel alio simili casu rationes perdidisse probet aut in longinquo habere, veluti trans mare.

6.10. Nec iterum postulanti edi praetor iubet, nisi ex causa:

7pr. PAULUS 3 ad ed.
veluti si peregre habere quod primum editum est doceat: vel minus plene editum: vel eas rationes, quas casu maiore, non vero neglegentia perdiderit. Nam si eo casu amisit, cui ignosci debeat, ex integro edi iubebit.

9 §. Pretorius draudžia bankininkui pateikti ataskaitą, nes jis pats gali apsirūpinti reikiamais dokumentais. Juk absurdas, kad prašo jam pateikti ataskaitą tasai, kuris pats turi ją teikti. Būtina įvertinti, ar ataskaita turi būti pateikta bankininko įpėdiniui. Jeigu pastarajam atiteko bankininko dokumentacija, tai ataskaita jam nepateikiama; tačiau jeigu įpėdinis dokumentacijos negavo, ataskaitą jam reikia pateikti. Ir bankininkui dėl tos priežasties, kad neturi dokumento, turi būti pateikta ataskaita, pavyzdžiui, įrodžius, kad sąskaitos dingo nuskendus laivui, sugriuvus pastatui, gaisro ar kito panašaus įvykio metu, arba jeigu dokumentai yra toli, pavyzdžiui, užjūryje.

10 §. Pretorius liepia nepateikti ataskaitos prašančiajam jos pakartotinai, išskyrus atvejus,

7 pr. *Paulius, III Ed.*
kai, pavyzdžiui, bankininkas įrodo, kad anksčiau pateikta ataskaita yra užsienyje arba ji buvo neišsami; arba kad jis prarado sąskaitas ne dėl nerūpestingumo, bet dėl nelaimingo atsitikimo. Jeigu jis juos [dokumentus] tokiu būdu prarado, tai reikia jam atleisti, ir tada pretorius įpareigos jį pakartotinai jam pateikti dokumentus.

7.1. Haec vox iterum duas res significat: alteram, qua demonstraretur tempus secundum, quod graeci deuteron dicunt: alteram, quae ad insequentia quoque tempora pertinet, quae graece dicitur palin, quod ita accipitur "quotiens opus erit". Nam potest fieri ut bis editam sibi rationem quis perdiderit: ut verbum iterum pro saepius accipiatur.

1 §. Terminas „pakartotinai" *(iterum)* turi dvi reikšmes: pirmuoju atveju tai kitas laikotarpis, kurį graikai vadina δεύτερου *(déuteron);* antruoju atveju omenyje turimas „ateinantis periodas", pasak graikų – πάλιν *(pàlin),* ką suprantame kaip „tiek kartų, kiek reikės". Juk gali būti, kad tas, kam buvo pateiktos ataskaitos, prarado jas du kartus: žodžius „dar kartą" reikia vertinti kaip „daugiau kartų". Taigi žodžius *iterum* ir *déuteron* [pakartotinai] reikia suprasti, kad „ne vieną kartą".

8pr. ULPIANUS 4 ad ed.

Ubi exigitur argentarius rationes edere, tunc punitur, cum dolo malo non exhibet: sed culpam non praestabit nisi dolo proximam. Dolo malo autem non edidit et qui malitiose edidit et qui in totum non edidit.

8 pr. *Ulpianas, IV Ed.*

Kada reikalaujama, kad bankininkas pateiktų sąskaitas, sankcija jam taikoma tik kai jis jų nepateikia tyčia; tačiau už neatsargumą, išskyrus tuos atvejus, kai jo veiksmai prilygsta tyčiai, jam sankcija netaikoma. Tyčia nepateikusiu ataskaitos laikomas tas, kas ją pateikia neišsamią arba turėdamas piktų kėslų.

8.1. Is autem, qui in hoc edictum incidit, id praestat, quod interfuit mea rationes edi, cum decerneretur a praetore, non quod hodie interest: et ideo licet interesse desiit vel minoris vel pluris interesse coepit, locum actio non habebit neque augmentum neque deminutionem.

1 §. Be to, tas, kam taikomas šis ediktas, atsako tiek, kiek aš buvau suinteresuotas, kad sąskaitos būtų pateiktos pretoriaus nurodytu laiku, o ne tiek, kiek esu suinteresuotas dabar. Todėl netgi jeigu aš dabar praradau interesą arba jis padidėjo ar sumažėjo, ieškinio apimtis nei padidės, nei sumažės.

9pr. PAULUS 3 ad ed.
Quaedam sunt personae, quas rationes nobis edere oportet nec tamen a praetore per hoc edictum compelluntur. Veluti cum procurator res rationesve nostras administravit, non cogitur a praetore per metum in factum actionis rationes edere: scilicet quia id consequi possumus per mandati actionem. Et cum dolo malo socius negotia gessit, praetor per hanc clausulam non intervenit: est enim pro socio actio. Sed nec tutorem cogit praetor pupillo edere rationes: sed iudicio tutelae solet cogi edere.

9.1. Nihil interest, si successores aut pater aut dominus argentarii eiusdem fuerunt professionis: quia cum in locum et in ius succedant argentarii, partibus eius fungi debent. Is autem, cui argentarius rationes suas legavit, non videbitur contineri, quia iuris successor his verbis significatur: non magis, quam si ei vivus eas donasset. Sed nec heres tenebitur, cum nec possideat nec dolo malo fecerit: sed si ei, antequam eas legatario traderet, renuntiatum fuerit, ne ante eas tradat, tenebitur quasi dolo fecerit: item antequam eas tradat, tenebitur. Quod si nihil dolo fecerit, causa cognita legatarius cogendus est edere.

9 pr. *Paulius, III Ed.*
Yra asmenų, kurie privalo pateikti mums ataskaitas, tačiau pretorius šiuo ediktu jų neįpareigoja to daryti. Pavyzdžiui, jeigu įgaliotasis tvarkė mūsų reikalus arba sąskaitas, jis nėra pretoriaus įpareigojamas pateikti ataskaitas grasinant ieškiniu dėl fakto, nes tai gali būti pasiekiama pavedimo ieškiniu. Be to, pretorius netaiko šio edikto ir tada, kai kas nors iš bendrovės dalininkų [narių] piktavališkai tvarkė reikalus, nes yra pateiktas bendrovės ieškinys dalininkų naudai. Tačiau pretorius ir globėjo neįpareigoja pateikti ataskaitos globotiniui. Paprastai jis skatinamas pateikti ataskaitą remiantis globos ieškiniu.

1 §. Nesvarbu, ar bankininko įpėdiniai, jo tėvas ar šeimininkas užsiėmė tuo verslu, nes tapę bankininko turtinių teisių perėmėjais jie įpareigojami atlikti bankininko funkcijas. Kita vertus, jeigu bankininkas kam nors legatu perleido savo sąskaitas, tai nelaikoma, kad legato gavėjas patenka į šią kategoriją [vykdančiųjų banko verslą], nes teisių perėmėjas [legatorius] turės tiek teisių, kiek būdamas gyvas jam sąskaitų [jose esančių teisių] padovanotų bankininkas. Bet ir įpėdinis nebus atsakingas, nes jis jų neturi ir nevaldo, neveikė tyčia [siekdamas tų sąskaitų atsikratyti]. Tačiau jeigu, prieš perduodamas jas legatoriui (legato gavėjui), jis buvo įspėtas jų neperduoti, bet perdavė, tai atsakys, lyg būtų veikęs tyčia [siekdamas tų sąskaitų atsikratyti]; taip pat jis bus atsakingas ir prieš jų [sąskaitų] perdavimą [jeigu bus įspėtas]. Jeigu įpėdinis neveikė tyčia, išnagrinėjus bylos aplinkybes legatorius privalo jam pateikti ataskaitą.

9.2. Nummularios quoque non esse iniquum cogi rationes edere Pomponius scribit: quia et hi nummularii sicut argentarii rationes conficiunt, quia et accipiunt pecuniam et erogant per partes, quarum probatio scriptura codicibusque eorum maxime continetur: et frequentissime ad fidem eorum decurritur.

9.3. Ceterum omnibus postulantibus et iurantibus non calumniae causa petere rationes, quae ad se pertineant, edi iubet.

9.4. Ad nos enim pertinet non tantum cum ipsi contraximus vel successimus ei qui contraxit, sed etiam si is qui in nostra potestate est contraxit.

10pr. GAIUS 1 ad ed. provinc.
Argentarius rationes edere iubetur: nec interest cum ipso argentario controversia sit an cum alio.

10.1. Ideo autem argentarios tantum neque alios ullos absimiles eis edere rationes cogit, quia officium eorum atque ministerium publicam habet causam et haec principalis eorum opera est, ut actus sui rationes diligenter conficiant.

2 §. Pomponijus teigia, kad teisėta įpareigoti pateikti sąskaitas ir valiutos keitėjus [konvertuotojus], nes pastarieji, kaip ir bankininkai, veda sąskaitas, gauna pinigų, juos išmoka dalimis, ir viso to įrodymas yra jų įrašai bei sąskaitų knygos, kurių patikrinimu labai dažnai remiamasi.

3 §. Be to, pretorius įpareigoja pateikti sąskaitas visiems, kas jų reikalauja, ir prisiekia, kad tai daro sąžiningai, ir yra tiesiogiai susiję su tomis sąskaitomis.

4 §. [Sąskaitos] mus pasiveja ne tik tada, kai patys sudarėme sutartį arba tapome įpėdiniais to, kuris [ją] sudarė, bet ir kai sutartį sudarė tas, kuris yra mūsų valdžioje.

10 pr. *Gajus, I Prov. ed.*
Bankininkas įpareigojamas pateikti sąskaitas. Ir nesvarbu, ar bylinėjamasi su bankininku, ar su kuo nors kitu.

1 §. Būtent todėl pretorius pateikti sąskaitas įpareigoja tik bankininkus, o ne kitus, vykdančiuosius ne finansinę veiklą, nes jų tarnyba yra valstybinės reikšmės; ir jų pagrindinis darbas yra kruopščiai sudaryti su veikla susijusias sąskaitas.

10.2. Edi autem ratio ita intellegitur, si a capite edatur, nam ratio nisi a capite inspiciatur, intellegi non potest: scilicet ut non totum cuique codicem rationum totasque membranas inspiciendi describendique potestas fiat, sed ut ea sola pars rationum, quae ad instruendum aliquem pertineat, inspiciatur et describatur.

10.3. Cum autem in id actio competit, quanti agentis intersit editas sibi rationes esse: eveniet, ut, sive quis condemnatus sit sive quod petierit non optinuerit eo, quod non habuerit rationes ex quibus causam suam tueri possit, id ipsum, quod ita perdiderit, hac actione consequatur. Sed an hoc procedat videamus: nam si apud hunc iudicem, qui inter eum et argentarium iudicat, potest probare se illo iudicio, quo victus est, vincere potuisse, poterat et tunc probare: et si non probavit aut probantem iudex non curavit, de se ipso aut de iudice queri debet. Sed non ita est. Fieri enim potest, ut nunc, rationes vel ipso edente vel alio modo nanctus, aut aliis instrumentis vel testibus, quibus illo tempore aliqua ex causa uti non potuit, possit probare potuisse se vincere. Sic enim et de cautione subrepta aut corrupta competit condictio et damni iniuriae actio: quia quod ante non potuimus intercepta cautione probare et ob id amisimus, hoc nunc aliis instrumentis aut testibus, quibus tum uti non potuimus, probare possumus.

2 §. Sąskaita laikoma pateikta tada, kada ji pateikiama iš pradžių, nes ne iš pradžių nagrinėjama sąskaita nesuprantama. Savaime aišku, tai reiškia ne tai, kad kiekvienas gali nagrinėti ir persirašyti visą sąskaitų knygą, visus puslapius be išimties, o tai, kad tik dalį sąskaitų, kurios reikalingos suteikti kam nors būtinos informacijos.

3 §. Kita vertus, pareikšdamas ieškinį ieškovas siekia, kad jam būtų pateiktos sąskaitos, todėl aišku, kad šiuo ieškiniu jis susigrąžins tai, ką buvo praradęs [jei buvo nuteistas], arba neatgaus, ko reikalavo, nes neturėjo sąskaitų, kuriomis remdamasis būtų galėjęs pagrįsti savo reikalavimus. Tačiau panagrinėkime, ar taip atsitinka. Juk jeigu procese, kuriame nagrinėjama jo ir bankininko byla, jis gali įrodyti, kad ir tame procese, kurį pralaimėjo, jis galėjo laimėti [jeigu būtų turėjęs sąskaitas], vadinasi, ir be jų jis tada galėjo tai įrodyti. Ir jeigu jis šito neįrodė arba teisėjas nekreipė dėmesio į jo įrodymus, tai lieka kaltinti jį patį arba teisėją. Tačiau taip nėra, nes gali atsitikti taip, kad gavęs sąskaitas dabar [jei jas pateikė pats bankininkas] ar įgijęs jas kitu būdu, kitaip tariant, su kitų dokumentų ar liudytojų pagalba [kuria dėl tam tikrų priežasčių tuo metu jis negalėjo pasinaudoti], dabar gali įrodyti, kad būtų galėjęs laimėti. Taigi šiuo atveju, kai dokumentas buvo suklastotas ar pagrobtas, galima kondikcija ir ieškinys dėl žalos išieškojimo, nes tai, ko anksčiau negalėjome įrodyti dėl dokumentų trūkumo, dabar, turėdami kitus dokumentus ir liudytojų pagalbą, galime įrodyti.

11. MODESTINUS 3 reg.
Exempla instrumentorum etiam sine subscriptione edentis edi posse receptum est.

12. CALLISTRATUS 1 ed. monit.
Feminae remotae videntur ab officio argentarii, cum ea opera virilis sit.

13. ULPIANUS 4 ad ed.
Haec actio neque post annum neque in heredem nisi ex suo facto dabitur. Heredi autem dabitur.

11. *Modestinas, III Tais.*
Pripažintina, kad dokumentų kopijas galima pateikti ir be atstovaujamojo parašo.

12. *Kalistratas, I Įspėj. ed.*
Moteris negali užsiimti bankininko veikla, nes tai – išskirtinai vyriškas darbas.

13. *Ulpianas, IV Ed.*
Šis ieškinys neduodamas nei po metų, nei prieš įpėdinį, išskyrus atvejus, kai tai daroma dėl jo paties veikos. Be abejonės, įpėdinis turės teisę (šį ieškinį) pareikšti.

XIV Dig.

De pactis

XIV skyrius

Apie paktus

1 pr. ULPIANUS 4 ad ed.
Huius edicti aequitas naturalis est. Quid enim tam congruum fidei humanae, quam ea quae inter eos placuerunt servare?

1.1. Pactum autem a pactione dicitur (inde etiam pacis nomen appellatum est)

1.2. Et est pactio duorum pluriumve in idem placitum et consensus.

1.3. Conventionis verbum generale est ad omnia pertinens, de quibus negotii contrahendi transigendique causa consentiunt qui inter se agunt: nam sicuti convenire dicuntur qui ex diversis locis in unum locum colliguntur et veniunt, ita et qui ex diversis animi motibus in unum consentiunt, id est in unam sententiam decurrunt. Adeo autem conventionis nomen generale est, ut eleganter dicat pedius nullum esse contractum, nullam obligationem, quae non habeat in se conventionem, sive re sive verbis fiat: nam et stipulatio, quae verbis fit, nisi habeat consensum, nulla est.

1.4. Sed conventionum pleraeque in aliud nomen transeunt: veluti in emptionem, in locationem, in pignus vel in stipulationem.

1 pr. *Ulpianas, IV Ed.*
Šio edikto teisingumas yra jo esmė. Nes kas gi labiau atitinka žmogiškąjį padorumą [sąžiningumą], nei laikymasis to, dėl ko žmonės susitarė.

1 §. Žodis „paktas" yra kilęs iš *pactio* [sutartis, susitarimas], iš kurio kildinamas ir žodis taika *(pax)*.

2 §. Paktas – tai dviejų ar daugiau asmenų pritarimas tam pačiam sprendimui.

3 §. Žodis *konvencija* yra bendrinis, susijęs su viskuo, kam pritaria tie, kurie atlieka abipusius veiksmus siekdami sudaryti sandorį arba rasti kompromisą: mat, kaip sakoma *(convenire)* apie susitikusiuosius, kurie iš skirtingų vietų susirenka į tą pačią vietą, taip pat vadinami ir tie, kurie turėdami skirtingų ketinimų susitaria dėl to paties dalyko, t. y. tie, kurių nuomonės sutampa. „Konvencija" yra bendrinis žodis, kuris rodo, kad, kaip teisingai sako Pedijus, nėra nei jokio kontrakto, nei įsipareigojimo, kuriuose nebūtų susitarimo [konvencijos] tiek perduodant daiktą, tiek ištariant tam tikrus žodžius; juk negavus sutikimo ir stipuliacija, kuri vyksta ištariant tam tikrus žodžius, yra niekinė.

4 §. Tačiau dauguma susitarimų vadinami kitaip: dažniausiai konvencijos vadinamos, pavyzdžiui, pirkimu, nuoma, įkeitimu arba stipuliacija.

2pr. PAULUS 3 ad ed.
Labeo ait convenire posse vel re: vel per epistulam vel per nuntium inter absentes quoque posse. Sed etiam tacite consensu convenire intellegitur.

2.1. Et ideo si debitori meo reddiderim cautionem, videtur inter nos convenisse ne peterem, profuturamque ei conventionis exceptionem placuit.

3. MODESTINUS 3 reg.
Postquam pignus vero debitori reddatur, si pecunia soluta non fuerit, debitum peti posse dubium non est, nisi specialiter contrarium actum esse probetur.

4pr. PAULUS 3 ad ed.
Item quia conventiones etiam tacite valent, placet in urbanis habitationibus locandis invecta illata pignori esse locatori, etiamsi nihil nominatim convenerit.

4.1. Secundum haec et mutus pacisci potest.

4.2. Huius rei argumentum etiam stipulatio dotis causa facta est: nam ante nuptias male petitur, quasi si hoc expressum fuisset, et nuptiis non secutis ipso iure evanescit stipulatio. Idem Iuliano placet.

2 pr. *Paulius, III Ed.*
Labeonas teigia, kad galima susitarti arba perduodant daiktą, arba raštu, arba net per pasiuntinį, kai šalys nėra toje pačioje vietoje. Pripažįstama, kad galima susitarti tylint [nebylaus sutikimo būdu].

1 §. Todėl, jeigu aš savo skolininkui grąžinau skolos raštą, yra laikoma, kad mes susitarėm, jog aš nereikalausiu įvykdyti prievolės, o jis ateityje gali pasinaudoti tokiu susitarimu grindžiama išlyga.

3. *Modestinas, III Tais.*
Tuo atveju, kai įkeistas daiktas grąžinamas debitoriui, tačiau pinigai nėra sumokami, be jokios abejonės, skola gali būti išieškoma, išskyrus atvejus, kai buvo susitarta kitaip.

4 pr. *Paulius, III Ed.*
Turint omenyje, kad nebylūs susitarimai turi galią, nustatyta, kad išsinuomojus būstą mieste viskas, ką nuomininkas atsineša, įkeičiama nuomotojo naudai, nors dėl to nebuvo susitarta.

1 §. Remiantis tuo, kas išdėstyta, ir nebylys gali sudaryti sutartį.

2 §. Tai patvirtina ir stipuliacija, sudaryta dėl kraičio; juk neteisinga reikalauti kraičio iki vestuvių, ir tai vertinama beveik taip, lyg ši aplinkybė būtų aiškiai nustatyta, o jeigu vestuvės neįvyksta, tai tokia stipuliacija netenka teisinės galios. Tokia pati ir Julijono nuomonė.

4.3. Ex facto etiam consultus, cum convenisset, ut donec usurae solverentur sors non peteretur, et stipulatio pure concepta fuisset, condicionem inesse stipulationi, atque si hoc expressum fuisset.

5. ULPIANUS 4 ad ed.
Conventionum autem tres sunt species. Aut enim ex publica causa fiunt aut ex privata: privata aut legitima aut iuris gentium. Publica conventio est, quae fit per pacem, quotiens inter se duces belli quaedam paciscuntur.

6. PAULUS 3 ad ed.
Legitima conventio est quae lege aliqua confirmatur. Et ideo interdum ex pacto actio nascitur vel tollitur, quotiens lege vel senatus consulto adiuvatur.

7pr. ULPIANUS 4 ad ed.
Iuris gentium conventiones quaedam actiones pariunt, quaedam exceptiones.

7.1. Quae pariunt actiones, in suo nomine non stant, sed transeunt in proprium nomen contractus: ut emptio venditio, locatio conductio, societas, commodatum, depositum et ceteri similes contractus.

3 §. Jis buvo prašomas konsultuoti konkrečioje byloje: buvo susitarta, kad kol bus mokami procentai, nebus reikalaujama pagrindinės sumos, ir stipuliacija buvo paprasta. Julijonas atsakė, kad nors stipuliacija būtų sudaryta nenurodant šios sąlygos, pastaroji priklausytų stipuliacijai taip, lyg dėl jos būtų konkrečiai susitarta.

5. *Ulpianas, IV Ed.*
Galimi trys susitarimo būdai: gali būti susitariama dėl valstybinių ir dėl privačių dalykų; privatūs susitarimai sudaromi remiantis arba įstatymu, arba tautų teise. Valstybinis susitarimas sudaromas siekiant taikos, visais atvejais, kai vadams karo metu pavyksta dėl ko nors susitarti.

6. *Paulius, III Ed.*
Teisėtas susitarimas – tas, kuris numatytas įstatyme; ir kaip tik dėl to kartais iš tokio susitarimo ieškinys atsiranda arba išnyksta, kiekvieną kartą remiantis įstatymu arba Senato nutarimu.

7 pr. *Ulpianas, IV Ed.*
Susitarimai, sudaryti remiantis tautų teise, kartais būna pagrindas ieškiniams, kartais – išlygoms [ekscepcijoms] atsirasti.

1 §. Tie susitarimai, kuriais remiantis paduodami ieškiniai, neišsaugo savo bendrojo *(pacta)* vardo ir įgauna konkrečios sutarties [kontrakto] pavadinimą: tai pirkimo–pardavimo, nuomos, bendrovės, panaudos, pasaugos ir kitos panašios sutartys.

7.2. Sed et si in alium contractum res non transeat, subsit tamen causa, eleganter Aristo Celso respondit esse obligationem. Ut puta dedi tibi rem ut mihi aliam dares, dedi ut aliquid facias: hoc sunallagma esse et hinc nasci civilem obligationem. Et ideo puto recte Julianum a Mauriciano reprehensum in hoc: dedi tibi Stichum, ut Pamphilum manumittas: manumisisti: evictus est Stichus. Julianus scribit in factum actionem a praetore dandam: ille ait civilem incerti actionem, id est praescriptis verbis sufficere: esse enim contractum, quod Aristo sunallagma dicit, unde haec nascitur actio.

7.3. Si ob maleficium ne fiat promissum sit, nulla est obligatio ex hac conventione.

7.4. Sed cum nulla subest causa, propter conventionem hic constat non posse constitui obligationem: igitur nuda pactio obligationem non parit, sed parit exceptionem.

2 §. Jeigu koks nors dalykas neįeina į vieną ar kitą sutartį, bet išlieka jo esmė, tai Aristas teisingai atsakė Celsui: prievolė yra. Pavyzdžiui, aš tau daviau kokį nors daiktą, kad tu man duotum kitą daiktą, daviau, kad tu atliktum tam tikrą veiksmą: tai sudaro *sinalagmą*[22] ir iš čia kyla civilinė prievolė. Todėl manau, kad Mauricianas teisingai priekaištavo Julijonui remdamasis šiuo pavyzdžiu: aš tau daviau vergą Stichą, kad tu išlaisvintum vergą Pamfilą; tu pastarąjį išlaisvinai; Stichas buvo iš tavęs nusavintas. Julijonas rašo, kad pretorius tokiu atveju turi suteikti ieškinį, pagrįstą faktinėmis aplinkybėmis *(actio in factum)*, o Mauricianas teigia, kad pakanka civilinio ieškinio su neapibrėžtu dalyku *(actio civile inerti)*, t. y. tokio, kuris prasideda aprašant [teisinį] santykį *(praescriptis Verbis)*: juk tai, ką Aristas vadina *sinalagma*, yra sutartis, iš kurios atsiranda šis ieškinys.

3 §. Jeigu kitam asmeniui buvo kas nors pažadėta už tai, kad jis nedarytų piktadarybės, tai iš tokio susitarimo nekils jokia prievolė.

4 §. Kita vertus, jeigu nėra jokio pagrindo, tai, suprantama, vien susitarimo pagal civilinę teisę neužtenka prievolei atsirasti, taigi vien paktas *(pacta nude)* nesukuria prievolės, tik išlygą.

[22] *Synallagma* – graikiškas žodis, reiškiantis mainus, apyvartą, sutartį.

7.5. Quin immo interdum format ipsam actionem, ut in bonae fidei iudiciis: solemus enim dicere pacta conventa inesse bonae fidei iudiciis. Sed hoc sic accipiendum est, ut si quidem ex continenti pacta subsecuta sunt, etiam ex parte actoris insint: si ex intervallo, non inerunt, nec valebunt, si agat, ne ex pacto actio nascatur. Ut puta post divortium convenit, ne tempore statuto dilationis dos reddatur, sed statim: hoc non valebit, ne ex pacto actio nascatur: idem Marcellus scribit. Et si in tutelae actione convenit, ut maiores quam statutae sunt usurae praestentur, locum non habebit, ne ex pacto nascatur actio: ea enim pacta insunt, quae legem contractui dant, id est quae in ingressu contractus facta sunt. Idem responsum scio a Papiniano, et si post emptionem ex intervallo aliquid extra naturam contractus conveniat, ob hanc causam agi ex empto non posse propter eandem regulam, ne ex pacto actio nascatur. Quod et in omnibus bonae fidei iudiciis erit dicendum. Sed ex parte rei locum habebit pactum, quia solent et ea pacta, quae postea interponuntur, parere exceptiones.

5 §. Tam tikrais atvejais ieškinys gali atsirasti tiesiogiai iš susitarimo, kaip atsitinka geros valios *(bonae fidei)* ieškiniuose. Paprastai mes teigiame, kad geros valios ieškiniai daro netiesioginę įtaką ir neformaliems susitarimams. Tačiau tai reikėtų suprasti taip: jeigu neformalus susitarimas buvo sudarytas pasirašant pagrindinę sutartį, tai jam taikomas ieškovo ieškinys; jeigu jis sudaromas po tam tikro laiko – į jį nebus atsižvelgta ir ieškiniu nebus galima pasinaudoti, nes susitarimas nėra pagrindas ieškiniui pareikšti. Pavyzdžiui, po skyrybų buvo susitarta, kad kraitis bus grąžintas tuoj pat, o ne po tam tikro laiko. Toks paktas neturės galios, nes juo remiantis ieškinys negali būti teikiamas. Marcelas teigia, kad tas pats atsitinka, jeigu proceso dėl globos metu susitariama, kad būtų mokami didesni procentai, negu buvo nustatyta; toks paktas neturės jokių teisinių padarinių, nes remiantis sutartimi ieškinys negali būti teikiamas; ieškiniai, duodami dėl tų sutarčių, suteikia joms teisinę galią jas pasirašant. Aš žinau, kad lygiai taip pat atsakė ir Papinianas: būtent, kad jei sudarius pirkimo–pardavimo sutartį praėjus tam tikram laikui susitariama dėl ko nors, kas neatitinka sutarties teisinio turinio, tai ieškinys, remiantis pirkimo–pardavimo sutartimi ir vadovaujantis ta pačia taisykle [kad iš susitarimo negali kilti ieškinys], nebus duodamas. Tai pasakytina apie visus geros valios ieškinius. Tačiau paktas gali turėti teisinių padarinių atsakovui, nes ir vėliau sudaromos sutartys dažniausiai nulemia išlygas.

7.6. Adeo autem bonae fidei iudiciis exceptiones postea factae, quae ex eodem sunt contractu, insunt, ut constet in emptione ceterisque bonae fidei iudiciis re nondum secuta posse abiri ab emptione. Si igitur in totum potest, cur non et pars eius pactione mutari potest? Et haec ita Pomponius libro sexto ad edictum scribit. Quod cum est, etiam ex parte agentis pactio locum habet, ut et ad actionem proficiat nondum re secuta, eadem ratione. Nam si potest tota res tolli, cur non et reformari? Ut quodammodo quasi renovatus contractus videatur. Quod non insuptiliter dici potest. Unde illud aeque non reprobo, quod Pomponius libris lectionum probat, posse in parte recedi pacto ab emptione, quasi repetita partis emptione. Sed cum duo heredes emptori exstiterunt, venditor cum altero pactus est, ut ab emptione recederetur: ait Iulianus valere pactionem et dissolvi pro parte emptionem: quoniam et ex alio contractu paciscendo alter ex heredibus adquirere sibi potuit exceptionem. Utrumque itaque recte placet, et quod Iulianus et quod Pomponius.

7.7. Ait praetor: "pacta conventa, quae neque dolo malo, neque adversus leges plebis scita senatus consulta decreta edicta principum, neque quo fraus cui eorum fiat facta erunt, servabo."

6 §. Nagrinėjant teisme geros valios ieškinius visada gali atsirasti ta pačia sutartimi pagrįstų ir vėliau pareikštų išlygų, nes žinoma, kad esant pirkimo–pardavimo ieškiniams (taip pat ir kitiems geros valios ieškiniams), kol veiksmas dar neatliktas, galima atsisakyti pirkti. Taigi jeigu galima pakeisti visą sutartį, kodėl gi negalima susitarimu pakeisti jos dalies. Ir Pomponijus VI edikto komentaro knygoje rašo, kad taip galima. Dėl to, kad taip galima, toks paktas galimas ir ieškovo iniciatyva, ir jis būtų naudingas ieškiniui, kol veiksmas dar neatliktas. Taigi laikoma, kad sutartis kažkokiu būdu būtų tarsi atnaujinta. Tai yra ganėtinai subtilus dalykas. Todėl taip pat neprieštarauju Pomponijaus nuomonei, išdėstytai Skaitymų knygose, kad paktu iš dalies galima atsisakyti pirkti, tarsi tam tikra jo dalis būtų atnaujinta. Jeigu miręs pirkėjas turi du įpėdinius ir pardavėjas su vienu iš jų susitarė, kad šis atsisakytų pirkinio, tai, Julijono nuomone, susitarimas galioja ir pirkimo–pardavimo sutartis iš dalies pasibaigia. Kadangi esant bet kokiam kitam susitarimui bet kuris iš įpėdinių galėjo gauti išlygą, tai yra teisinga ir tai, ką teigia Pomponijus, ir tai, ką teigia Julijonas.

7 §. Pretorius teigia, kad „yra pareigos laikytis paktų ir konvencijų, kurie neprieštarauja įstatymams, plebiscitams, Senato nutarimams, ediktams, princepsų dekretams; jie nėra sudaryti turint piktų kėslų ar siekiant apeiti kurią nors iš šių taisyklių“.

7.8. Pactorum quaedam in rem sunt, quaedam in personam. In rem sunt, quotiens generaliter paciscor ne petam: in personam, quotiens ne a persona petam, id est ne a Lucio Titio petam. Utrum autem in rem an in personam pactum factum est, non minus ex verbis quam ex mente convenientium aestimandum est: plerumque enim, ut Pedius ait, persona pacto inseritur, non ut personale pactum fiat, sed ut demonstretur, cum quo pactum factum est.

8 §. Vienos sutartys yra daiktinės, kitos – asmeninės. Daiktinės yra tada, kai aš remdamasis sutartimi įsipareigoju visai nereikšti reikalavimų teisme; asmeninės yra tada, kai įsipareigoju nereikšti reikalavimų konkrečiam asmeniui, pavyzdžiui, nereikalauti iš Liucijaus Ticijaus. Vertinant, ar sutartis yra daiktinė, ar asmeninė, reikia atkreipti dėmesį ne tik į [sutarties] žodžius, bet ir į siekius tų, kurie tarėsi; kaip teigia Pedijus, asmuo dažnai įtraukiamas į sutartį ne tam, kad sutartis būtų asmeninė, o siekiant parodyti, su kuo ji buvo sudaryta.

7.9. Dolo malo ait praetor pactum se non servaturum. Dolus malus fit calliditate et fallacia: et ut ait Pedius, dolo malo pactum fit, quotiens circumscribendi alterius causa aliud agitur et aliud agi simulatur.

9 §. Pretorius teigia, kad jis negins sutarčių, sudarytų turint piktų kėslų. Pikti kėslai įgyvendinami gudrybėmis ir apgaule; kaip teigia Pedijus, sutartis sudaroma turint piktų kėslų tada, kai siekiant ką nors apsukti daroma viena apsimetinėjant, kad daroma kita.

7.10. Sed si fraudandi causa pactum factum dicatur, nihil praetor adicit: sed eleganter Labeo ait hoc aut iniquum esse, aut supervacuum. Iniquum, si quod semel remisit creditor debitori suo bona fide, iterum hoc conetur destruere: supervacuum, si deceptus hoc fecerit, inest enim dolo et fraus.

10 §. Būna, kad sutartis sudaroma siekiant apgauti, bet pretorius savo edikte šiuo klausimu nieko papildoma nenumato. Tačiau Labeonas kandžiai pabrėžia, kad tai būtų arba neteisinga, arba nereikalinga. Neteisinga – kai kreditorius remdamasis susitarimu geranoriškai vieną kartą debitoriui ką nors atleidžia, o vėliau stengiasi to atsisakyti. Nereikalinga – kai apgautasis atleidžia, nes ir (tokia) apgaulė sudaro nusikalstamo ketinimo turinį.

7.11. Sive autem ab initio dolo malo pactum factum est sive post pactum dolo malo aliquid factum est, nocebit exceptio propter haec verba edicti "neque fiat".

7.12. Quod fere novissima parte pactorum ita solet inseri "rogavit Titius, spopondit Maevius", haec verba non tantum pactionis loco accipiuntur, sed etiam stipulationis: ideoque ex stipulatu nascitur actio, nisi contrarium specialiter adprobetur, quod non animo stipulantium hoc factum est, sed tantum paciscentium.

7.13. Si paciscar, ne pro iudicati vel incensarum aedium agatur, hoc pactum valet.

7.14. Si paciscar, ne operis novi nuntiationem exsequar, quidam putant non valere pactionem, quasi in ea re praetoris imperium versetur: Labeo autem distinguit, ut si ex re familiari operis novi nuntiatio sit facta, liceat pacisci, si de re publica, non liceat: quae distinctio vera est. Et in ceteris igitur omnibus ad edictum praetoris pertinentibus, quae non ad publicam laesionem, sed ad rem familiarem respiciunt, pacisci licet: nam et de furto pacisci lex permittit.

11 §. Kita vertus, ir tuo atveju, kai sutartis buvo sudaryta iš anksto turint piktavališkų kėslų, ir tuo atveju, kai ją sudarius buvo atliktas koks nors tyčinis piktavališkas veiksmas, bus galima pritaikyti išlygą siekiant apginti sutartį, remiantis šiais edikto žodžiais: „Sudaryti neturint piktavališkų kėslų".

12 §. Todėl baigiamojoje sutarties dalyje labai dažnai randami žodžiai: „Ticijus klausė, Mevijus iškilmingai pažadėjo." Ši formulė taikoma sudarant ne tik sutartį, bet ir stipuliaciją. Todėl stipuliacijos pagrindu atsiranda ieškinys, išskyrus atvejus, kai tiesiogiai įrodoma priešingai, t. y. kad buvo veikiama siekiant ne stipuliuoti, o taikiai susitarti.

13 §. Jeigu siekdamas įgyvendinti teismo sprendimą susitariu neprieštarauti arba nereikšti ieškinio dėl padegtų pastatų, toks susitarimas turės galią.

14 §. Jeigu susitariu, kad nesieksiu uždrausti naujos statybos, tai, kai kurių teigimu, toks susitarimas yra niekinis, nes prieštarauja pretoriaus įsakymui. Tačiau Labeonas teigia, kad yra teisėta tartis, jei naujos statybos draudimas siejamas su šeimos nuosavybe (turtu), o jeigu draudimas siejamas su valstybės nuosavybe [turtu], tartis neleidžiama. Šis Labeono atribojimas yra pagrįstas. Ir vis dėlto yra teisėta tartis dėl visko, kas numatyta pretoriaus edikte, nėra susiję su pažeidimu to, kas priklauso viešajai [sričiai], ir yra privačios nuosavybės dalykas: juk ir vagystės atveju įstatymas leidžia tartis dėl pavogto daikto.

7.15. Sed et si quis paciscatur, ne depositi agat, secundum Pomponium valet pactum. Item si quis pactus sit, ut ex causa depositi omne periculum praestet, Pomponius ait pactionem valere nec quasi contra iuris formam factam non esse servandam.

7.16. Et generaliter quotiens pactum a iure communi remotum est, servari hoc non oportet: nec legari, nec iusiurandum de hoc adactum ne quis agat servandum Marcellus libro secundo Digestorum scribit: et si stipulatio sit interposita de his, pro quibus pacisci non licet, servanda non est, sed omnimodo rescindenda.

7.17. Si ante aditam hereditatem paciscatur quis cum creditoribus ut minus solvatur, pactum valiturum est.

7.18. Sed si servus sit, qui paciscitur, priusquam libertatem et hereditatem apiscatur, quia sub condicione heres scriptus fuerat, non profuturum pactum Vindius scribit: Marcellus autem libro octavo decimo Digestorum et suum heredem et servum necessarium pure scriptos, paciscentes priusquam se immisceant putat recte pacisci, quod verum est. Idem et in extraneo herede: qui si mandatu creditorum adierit, etiam mandati putat eum habere actionem. Sed si quis, ut supra rettulimus, in servitute pactus

15 §. Pasak Pomponijaus, tokia sutartis turi galią ir kai kas nors susitaria nereikšti ieškinio dėl pasaugos, taip pat jeigu kas nors susitaria atsakyti už visokeriopą saugomam daiktui padarytą žalą; Pomponijus teigia, kad toks susitarimas turi teisinę galią, nors atrodo, kad jis tarsi sudarytas prieštaraujant teisinėms nuostatoms.

16 §. Sutarties neturi būti laikomasi visais atvejais, kai ji prieštarauja bendrosios teisės nuostatoms. Marcelas II Digestų knygoje rašo, kad neturi būti vykdomi nei legatai, nei prievartinė priesaika dėl to, kad kas nors nereikš ieškinio. Taip pat neturi būti paisoma ir stipuliacijos, dėl kurios nėra teisėta tartis, ir bet kokiu atveju ji turi būti nutraukta.

17 §. Jeigu kas nors, prieš priimdamas palikimą, susitaria su kreditoriais, kad sumokės mažiau negu privalėtų, tai susitarimas galios.

18 §. Jeigu prieš gaudamas laisvę ir palikimą, kurie atitenka su sąlyga, sutartį sudaro vergas, tai Vindijus rašo, kad toks susitarimas negalioja. Marcelas XVIII Digestų knygoje teigia, kad jeigu vergas testamentu paskirtas be jokių sąlygų savuoju ir būtinuoju paveldėtoju, tai jis teisėtai sudaro susitarimą iki priims palikimą, ir tai teisinga. Tas pats galioja ir *extranei heredes* [įpėdiniams, nepriklausantiems mirusiojo šeimai], kurie priima palikimą kreditorių *mandatum* pagrindu. Marcelas teigia, kad jam priklauso ir pave-

est, negat Marcellus, quoniam non solet ei proficere, si quid in servitute egit, post libertatem: quod in pacti exceptione admittendum est. Sed an vel doli ei prosit exceptio, quaeritur. Marcellus in similibus speciebus licet antea dubitavit, tamen admisit: ut puta filius familias heres institutus pactus est cum creditoribus et emancipatus adiit hereditatem: et dicit doli eum posse uti exceptione. Idem probat, et si filius vivo patre cum creditoribus paternis pactus sit: nam et hic doli exceptionem profuturam. Immo et in servo doli exceptio non est respuenda.

7.19. Hodie tamen ita demum pactio huiusmodi creditoribus obest, si convenerint in unum et communi consensu declaraverint, quota parte debiti contenti sint: si vero dissentiant, tunc praetoris partes necessariae sunt, qui decreto suo sequetur maioris partis voluntatem.

8. PAPINIANUS 10 resp.
Maiorem esse partem pro modo debiti, non pro numero personarum placuit. Quod si aequales sint in cumulo debiti, tunc plurium numerus creditorum praeferendus est. In numero autem pari creditorum auctoritatem eius sequetur praetor, qui dignitate inter eos praecellit. Sin autem omnia undique in

dimo ieškinys. Bet jeigu kas nors, kaip minėjome, susitarė būdamas vergas, Marcelas neigia susitarimo galiojimą, nes tai, kas buvo padaryta būnant vergu, negali būti naudinga po išlaisvinimo. Tai taikoma ir susitarimo išlygai. Tačiau kyla klausimas, ar jis bent gali pasinaudoti *exceptio doli*? Marcelas iš pradžių abejojo, bet vėliau pripažino. Pavyzdžiui, jei sūnus, būdamas tėvo valdžioje ir paskirtas įpėdiniu, sudarė sutartį su kreditoriais, kad jie gaus mažiau, jis galės pasinaudoti *exceptio doli*. Tą patį jis pripažįsta ir jeigu sūnus dar esant gyvam tėvui susitarė su šio kreditoriais, nes ir šiuo atveju apgaulės išlyga *(exceptio doli)* jam bus naudinga. Vis dėlto ir kalbant apie vergą galimybė suteikti *exceptio doli* negali būti atmesta.

19 §. Kita vertus, šiandien tokiu susitarimu galima oponuoti kreditoriams tik tada, kai bendrai susitariama ir gaunamas visų pritarimas dėl aiškaus nustatymo tikslios skolos dalies, kuria kreditoriai pasitenkins. Jeigu šiuo klausimu nesutariama, būtina pasitelkti pagalbon pretorių ir vykdyti daugumos valią remiantis jo dekretu.

8. *Papinianas, X Atsak.*
Nuspręsta, kad kaip kaip „dauguma“ čia suprantamas skolos dydis, o ne asmenų skaičius. Todėl jeigu visiems yra skolingi tokią pačią sumą, pirmenybę reikia teikti [tai daliai], kurią sudaro didesnis kreditorių skaičius. Jeigu kreditorių skaičius vienodas, pretorius remsis garbingiausiojo [kreditoriaus] autoritetu. O kai vi-

unam aequalitatem concurrant, humanior sententia a praetore eligenda est. Hoc enim ex divi Marci rescripto colligi potest.

9pr. PAULUS 62 ad ed.
Si plures sint qui eandem actionem habent, unius loco habentur. Ut puta plures sunt rei stipulandi vel plures argentarii, quorum nomina simul facta sunt: unius loco numerabuntur, quia unum debitum est. Et cum tutores pupilli creditoris plures convenissent, unius loco numerantur, quia unius pupilli nomine convenerant. Nec non et unus tutor plurium pupillorum nomine unum debitum praetendentium si convenerit, placuit unius loco esse. Nam difficile est, ut unus homo duorum vicem sustineat. Nam nec is, qui plures actiones habet, adversus eum, qui unam actionem habet, plurium personarum loco accipitur.

9.1. Cumulum debiti et ad plures summas referemus, si uni forte minutae summae centum aureorum debeantur, alii vero una summa aureorum quinquaginta: nam in hunc casum spectabimus summas plures, quia illae excedunt in unam summam coadunatae.

9.2. Summae autem applicare debemus etiam usuras.

sais atžvilgiais padėtis bus lygiavertė, pretorius ras humaniškiausią sprendimą. Tai išplaukia iš vieno dieviškojo imperatoriaus Marko reskriptų.

9 pr. *Paulius, LXII Ed.*
Jeigu keletas asmenų disponuoja tuo pačiu ieškiniu, jie vertinami kaip vienas asmuo. Pavyzdžiui, keli kreditoriai – tos pačios stipuliacijos dalyviai, arba keletas bankininkų, teikiančių vienodus reikalavimus, vertinami kaip vienas asmuo, nes skola yra viena. Keli susitarę vieno mažamečio – kreditoriaus – globėjai vertinami kaip vienas asmuo, nes jie susitarė to paties mažamečio vardu. Be to, ir kai vienas globėjas susitaria kelių tos pačios skolos reikalaujančių mažamečių vardu, nustatyta juos vertinti kaip vieną, nes sunku vienam žmogui veikti vietoj dviejų. Netgi tas, kuris turi keletą ieškinių, palyginti su tuo, kuris turi tik vieną, nėra vertinamas kaip keletas asmenų.

1 §. Visą skolą mes jungiame į keletą [atskirų] skolos sumų, pavyzdžiui, vienam tai gali būti keletas nedidelių sumų, bendrai sudarančių 100 aurėjų, kitam – viena 50 aurėjų suma: šiuo atveju visų pirma atsižvelgsime į pavienes sumas, nes sudėtos į vieną jos viršys antrosios skolos sumą.

2 §. Prie gautos sumos turime pridėti ir procentus.

10pr. ULPIANUS 4 ad ed.
Rescriptum autem divi Marci sic loquitur, quasi omnes creditores debeant convenire. Quid ergo si quidam absentes sint? Num exemplum praesentium absentes sequi debeant? Sed an et privilegiariis absentibus haec pactio noceat, eleganter tractatur: si modo valet pactio et contra absentes. Et repeto ante formam a divo Marco datam divum Pium rescripsisse fiscum quoque in his casibus, in quibus hypothecas non habet, et ceteros privilegiarios exemplum creditorum sequi oportere. Haec enim omnia in his creditoribus, qui hypothecas non habent, conservanda sunt.

10.1. Si pacto subiecta sit poenae stipulatio, quaeritur, utrum pacti exceptio locum habeat an ex stipulatu actio. Sabinus putat, quod est verius, utraque via uti posse prout elegerit qui stipulatus est: si tamen ex causa pacti exceptione utatur, aequum erit accepto eum stipulationem ferre.

10.2. Plerumque solemus dicere doli exceptionem subsidium esse pacti exceptionis: quosdam denique, qui exceptione pacti uti non possunt, doli exceptione usuros et Iulianus scribit et alii plerique consentiunt. Ut puta si procurator meus paciscatur, exceptio doli mihi proderit, ut trebatio videtur, qui putat, sicuti pactum procuratoris mihi nocet, ita et prodesse,

10 pr. *Ulpianas, IV Ed.*
Kita vertus, pagal dieviškojo Marko reskriptą, lyg ir visi kreditoriai privalėtų susitarti. Bet ką daryti, jei kai kurie iš jų nedalyvauja? Ar privalo nedalyvavusieji sekti dalyvavusiųjų pavyzdžiu? Ar toks susitarimas gali pakenkti ir nedalyvaujantiems privilegijų turintiems kreditoriams, aiškinama gudriai: tai įvyks tik jeigu jis [susitarimas], žinoma, apskritai galios ir nedalyvaujantiesiems. Aš prisimenu, kad dar prieš dieviškojo Marko potvarkį dieviškasis Pijus reskriptu buvo nustatęs, kad ir fiskas [iždas], tais atvejais, kai neturi hipotekos, ir kiti privilegijuoti kreditoriai privalo sekti dalyvavusių kreditorių pavyzdžiu. Visa tai turi būti taikoma kreditoriams, neturintiems hipotekos.

1 §. Jeigu sutartis papildyta netesybų stipuliacija, kyla klausimas, kas bus taikoma: ar iš sutarties išplaukianti *exceptio*, ar iš stipuliacijos kylantis ieškinys. Pasak Sabino, ir tai yra arčiau tiesos, galima pasinaudoti ir viena, ir kita priemone; tai priklauso nuo to, ką pasirenka stipuliatorius. Kada vis dėlto pasinaudojama *exceptio*, būtų teisinga, kad stipuliatorius atsisakytų prievolės, atsirandančios stipuliacijos pagrindu.

2 §. Be to, mums įprasta teigti, kad *exceptio doli* yra ramstis iš sutarties kylančiai *exceptio*. Pagaliau ir Julijonas rašo, ir daugelis kitų su tuo sutinka, kad kai kurie, negalintys pasinaudoti *exceptio*, gali pasinaudoti *exceptio doli*. Pavyzdžiui, jeigu mano prokuratorius [atstovas] sudaro sutartį, aš galėsiu pasinaudoti *exceptio doli*, kaip atrodo Trebacijui, kurio nuomone, prokuratoriaus sutartis man gali būti tiek naudinga, tiek kenksminga,

11. PAULUS 3 ad ed.
quia et solvi ei potest.

12. ULPIANUS 4 ad ed.
Nam et nocere constat, sive ei mandavi ut pacisceretur, sive omnium rerum mearum procurator fuit: ut et Puteolanus libro primo Adsessoriorum scribit: cum placuit eum etiam rem in iudicium deducere.

13pr. PAULUS 3 ad ed.
Sed si tantum ad actionem procurator factus sit, conventio facta domino non nocet, quia nec solvi ei possit.

13.1. Sed si in rem suam datus sit procurator, loco domini habetur: et ideo servandum erit pactum conventum.

14. ULPIANUS 4 ad ed.
Item magistri societatium pactum et prodesse et obesse constat.

15. PAULUS 3 ad ed.
Tutoris quoque, ut scribit Iulianus, pactum pupillo prodest.

11. *Paulius, III Ed.*
nes jam dar gali būti sumokėta.

12. *Ulpianas, IV Ed.*
Juk neginčytina, kad [susitarimas] man kenkia, jeigu aš jam pavedžiau sudaryti sutartį arba jeigu jis buvo visų mano reikalų patikėtinis, ir, kaip rašo Puteolanas I Asesorių knygoje, tikslinga, kad prokuratorius bylinėtųsi teisme iki ginčo įtvirtinimo *(litis contestatio).*

13 pr. *Paulius, III Ed.*
Jeigu prokuratorius buvo paskirtas tik vesti procesą, tai jo sudarytas susitarimas negali kenkti tam, kuris pavedė vesti procesą, nes jam galima ir nemokėti.

1 §. Bet jeigu prokuratorius buvo paskirtas savo sąskaita, tai laikoma, kad jis užima įgaliojusiojo vesti bylą vietą, todėl sudarytos sutarties reikės laikytis.

14. *Ulpianas, IV Ed.*
Taip pat yra neginčytina, kad sutartis, kurią sudarė mokesčių atpirkėjų administratorius, vienu atveju bendrovei gali būti naudinga, o kitu – kenksminga.

15. *Paulius, III Ed.*
Taip pat ir globėjo sudaryta sutartis, pasak Julijono, yra naudinga globotiniui.

16pr. ULPIANUS 4 ad ed.
Si cum emptore hereditatis pactum sit factum et venditor hereditatis petat, doli exceptio nocet. Nam ex quo rescriptum est a divo Pio utiles actiones emptori hereditatis dandas, merito adversus venditorem hereditatis exceptione doli debitor hereditarius uti potest.

16.1. Sed et si inter dominum rei venditae et emptorem convenisset, ut homo qui emptus erat redderetur, ei qui pro domino rem vendidit petenti pretium doli exceptio nocebit.

17pr. PAULUS 3 ad ed.
Si tibi decem dem et paciscar, ut viginti mihi debeantur, non nascitur obligatio ultra decem: re enim non potest obligatio contrahi, nisi quatenus datum sit.

17.1. Quaedam actiones per pactum ipso iure tolluntur: ut iniuriarum, item furti.

17.2. De pignore iure honorario nascitur ex pacto actio: tollitur autem per exceptionem, quotiens paciscor ne petam.

16 pr. *Ulpianas, IV Ed.*
Jeigu [skolininkas] sudarė sutartį su palikimo pirkėju, o palikimo pirkėjas teisme pareikš ieškinį [skolininkui], tai gali būti pateikta *exceptio doli*, kuri šito daryti neleidžia. Remiantis tuo, kas buvo nustatyta dieviškojo Pijaus reskriptu, palikimo pirkėjo naudai turi būti teikiami ieškiniai, o palikimo skolininkas pagrįstai gali pasinaudoti *exceptio doli* prieš palikimo pardavėją.

1 §. Bet jeigu parduoto daikto savininkas ir pirkėjas susitarė, kad parduotas vergas būtų grąžintas, tai tam, kuris pardavė daiktą savininko vardu, *exceptio doli* užkerta kelią pareikšti teisme ieškinį dėl kainos.

17 pr. *Paulius, III Ed.*
Jeigu aš tau duodu 10, bet susitariu, kad tu man skolingas 20, tai didesnei sumai nei 10 prievolė neatsiras; perduodant daiktą negali atsirasti didesnė prievolė negu ta, kuri atitinka perduotojo vertę.

1 §. Kai kurie ieškiniai išnyksta sutarties pagrindu ir *ipso iure*, pavyzdžiui, deliktiniai ir vagystės *(furtum)* ieškiniai.

2 §. Remiantis pretorių teise, ieškinys dėl įkeitimo visada kyla iš sutarties ir išnyksta ekscepcijos pagrindu, kai susitariu ieškinio nereikšti teisme.

17.3. Si quis paciscatur, ne a se petatur, sed ut ab herede petatur, heredi exceptio non proderit.

3 §. Jeigu kas nors susitaria, kad ieškinys bus pareikštas ne jam, o įpėdiniui, tai pastarasis iš ekscepcijos neturės jokios naudos.

17.4. Si pactus sim, ne a me neve a Titio petatur, non proderit Titio, etiamsi heres extiterit, quia ex post facto id confirmari non potest. Hoc Julianus scribit in patre, qui pactus erat, ne a se neve a filia peteretur, cum filia patri heres extitisset.

4 §. Jeigu aš susitariau, kad nei iš manęs, nei iš Ticijaus nebus reikalaujama, tai pastarasis net tapęs mano įpėdiniu negaus jokios naudos, nes toks susitarimas negali įgyti teisinės galios remiantis po jo sudarymo atsiradusiu faktu. Taip rašo Julijonas, turėdamas omeny ir tėvą, kuris susitarė, kad nebus reikalaujama nei iš jo, nei iš dukters, kuri ateityje taps jo įpėdine.

17.5. Pactum conventum cum venditore factum si in rem constituatur, secundum plurium sententiam et emptori prodest, et hoc iure nos uti Pomponius scribit: secundum Sabini autem sententiam etiam si in personam conceptum est, et in emptorem valet: qui hoc esse existimat et si per donationem successio facta sit.

5 §. Remiantis daugumos nuomone, susitarimas su pardavėju, kai susitariama dėl daikto, bus naudingas pirkėjui; ir, pasak Pomponijaus, mes šią teisę taikome. Tačiau, Sabino nuomone, net ir su asmeniu susijęs susitarimas taip pat galios pirkėjui. Pasak jo, tas pats galios ir kai teisės bus padovanotos.

17.6. Cum possessor alienae hereditatis pactus est, heredi, si evicerit, neque nocere neque prodesse plerique putant.

6 §. Sudarydamas sutartį svetimo palikimo valdytojas, daugumos [teisininkų] nuomone, negali nei kenkti, nei būti naudingas įpėdiniui, jeigu pastarasis susigrąžins palikimą.

17.7. Filius servusve si paciscantur, ne a patre dominove petatur,

7 §. Jeigu sūnus arba vergas sudarys sutartį, kad reikalavimas nebūtų reiškiamas tėvui arba šeimininkui,

18. GAIUS 1 ad ed. provinc.
sive de eo paciscantur, quod cum ipsis, sive de eo, quod cum patre dominove contractum est,

18. *Gajus, I Prov. ed.*
tai neatsižvelgiant į tai, ar susitarimas susijęs su jų pačių, ar tėvo ir šeimininko sutartimi,

19 pr. PAULUS 3 ad ed.
adquirent exceptionem. Idem est et in his, qui bona fide serviunt.

19.1. Item si filius familias pactus fuerit ne a se petatur, proderit ei, et patri quoque, si de peculio conveniatur.

20. GAIUS 1 ad ed. provinc.
Vel de in rem verso, vel si quasi defensor filii, si hoc maluerit conveniatur,

21 pr. PAULUS 3 ad ed.
et heredi patris vivo filio: post mortem vero filii nec patri nec heredi eius, quia personale pactum est.

21.1. Quod si servus, ne a se peteretur, pactus fuerit, nihil valebit pactum: de doli exceptione videamus. Et si in rem paciscatur, proderit domino et heredi eius pacti conventi exceptio: quod si in personam pactum conceptum est, tunc domino doli superest exceptio.

19 pr. *Paulius, III Ed.*
jiems išlyga suteikiama. Tas pats galioja ir tiems, kurie [būdami] laisvi savanoriškai tampa [kieno nors] vergais [laisvas pilietis, dirbantis už skolą kreditoriui *(liber bona fide servines)*].

1 §. Taip pat ir jeigu tėvo valdžioje esantis sūnus susitaria, kad jam nebus reiškiami reikalavimai, [toks susitarimas] bus naudingas jam ir jo tėvui, jeigu pastarajam bus pareikštas ieškinys dėl pekulijaus.

20 pr. *Gajus, I Prov. ed.*
Arba ieškinys dėl praturtėjimo pavaldaus asmens sandorio pagrindu, arba tada, kai tėvas procese dalyvaus tarsi sūnaus gynėjas, jeigu, žinoma, to pageidaus,

21. *Paulius, III Ed.*
ir tai bus naudinga taip pat ir tėvo įpėdiniui, kol yra gyvas sūnus. Tačiau nebus naudinga nei tėvui, nei jo įpėdiniui po sūnaus mirties, nes tai yra su asmeniu susijusi sutartis.

1 §. Jeigu susitarimą, kad jam nebus reiškiamas reikalavimas, sudarė vergas, [tokia] sutartis neturės teisinės galios. Išnagrinėkime *exceptio doli*. Jeigu buvo susitarta dėl daikto, tai ekscepcija, [atsirandanti] iš sutarties, bus naudinga tik šeimininkui ir jo įpėdiniui. Jei sutartis yra asmeninė, tai ekscepcija priklausys tik šeimininkui.

21.2. Nos autem his, qui in nostra potestate sunt, paciscendo prodesse non possumus: sed nobis id profuturum, si nomine eorum conveniamur, Proculus ait: quod ita recte dicitur, si in paciscendo id actum sit. Ceterum si paciscar, ne a Titio petas, deinde actionem adversus me nomine eius instituas, non est danda pacti conventi exceptio: nam quod ipsi inutile est, nec defensori competit. Iulianus quoque scribit, si pater pactus sit, ne a se neve a filio petatur, magis est ut pacti exceptio filio familias danda non sit, sed doli prosit.

21.3. Filia familias pacisci potest, ne de dote agat, cum sui iuris esse coeperit.

21.4. Item filius familias de eo, quod sub condicione legatum est, recte paciscetur.

21.5. In his, qui eiusdem pecuniae exactionem habent in solidum, vel qui eiusdem pecuniae debitores sunt, quatenus alii quoque prosit vel noceat pacti exceptio, quaeritur. Et in rem pacta omnibus prosunt, quorum obligationem dissolutam esse eius qui paciscebatur interfuit. Itaque debitoris conventio fideiussoribus proficiet,

2 §. Mes gi negalime sudarydami sutartį suteikti naudos tiems, kurie yra mūsų valdžioje. Tačiau Prokulas teigia, kad tai mums bus naudinga tik jeigu būsime iškviesti į teismą dėl [esančiųjų mūsų valdžioje]. Toks tvirtinimas yra teisingas, jeigu tai bus numatyta sudarant sutartį. Bet jeigu aš susitarsiu, kad tu nereikši reikalavimo Ticijui, o vėliau man pareikši ieškinį jo vardu, tai išlyga iš sutarties nebus suteikiama. Juk tai, kas nenaudinga pačiam [teisiamajam], netinka ir jo gynėjui. Be to, Julijonas rašo, kad jeigu tėvas susitarė, kad nebus reikalaujama nei iš jo, nei iš sūnaus, tai geriausia tėvo valdžioje esančiam sūnui neduoti atsikirtimo iš sutarties; jam *exceptio doli* bus naudinga.

3 §. Duktė, esanti tėvo valdžioje, gali sudaryti sutartį, kad tapusi visiškai teisni nepateiks ieškinio dėl kraičio.

4 §. Taip pat ir sūnus, esantis tėvo valdžioje, remdamasis įstatymu gali sudaryti sutartį dėl to, kas jam buvo numatyta legatu su [tam tikra] sąlyga.

5 §. Kalbant apie tuos, kuriems yra suteikta teisė bendrai reikalauti tos pačios pinigų sumos, arba apie tos pačios pinigų sumos skolininkus, kyla klausimas, kiek ekscepcija iš sutarties gali būti naudinga arba kenksminga kam nors iš jų? Ir daiktinės sutartys yra naudingos visiems [skolininkams], jeigu tas, kuris sudarė susitarimą, buvo suinteresuotas, kad išnyktų jų prievolės. Šitaip skolininko susitarimas dėl to, kad jo nekvies teisman, bus naudingas jo laiduotojui,

22. ULPIANUS 4 ad ed.
nisi hoc actum est, ut dumtaxat a reo non petatur, a fideiussore petatur: tunc enim fideiussor exceptione non utetur.

23pr. PAULUS 3 ad ed.
Fideiussoris autem conventio nihil proderit reo, quia nihil eius interest a debitore pecuniam non peti. Immo nec confideiussoribus proderit.

23.1. Neque enim quoquo modo cuiusque interest, cum alii conventio facta prodest, sed tunc demum, cum per eum, cui exceptio datur, principaliter ei qui pactus est proficiat: sicut in reo promittendi et his qui pro reo obligati sunt.

24. PAULUS 3 ad Plaut.
Sed si fideiussor in rem suam spopondit, hoc casu fideiussor pro reo accipiendus est et pactum cum eo factum cum reo factum esse videtur.

25pr. PAULUS 3 ad ed.
Idem in duobus reis promittendi et duobus argentariis sociis.

22. *Ulpianas, IV Ed.*
jeigu nebuvo numatyta, kad tik skolininkui nebus reiškiami reikalavimai, o jo laiduotojui bus, nes tokiu atveju laiduotojas negalės pasinaudoti ekscepcija.

23 pr. *Paulius, III Ed.*
Tačiau laiduotojo susitarimas neduos jokios naudos pagrindiniam skolininkui, nes šis visiškai nesuinteresuotas, kad iš pagrindinio skolininko nebūtų reikalaujama pinigų. Tai neduos jokios naudos bendralaiduotojams, nes niekam nenaudinga, kad [ieškovo] su kuo nors kitu sudarytas susitarimas būtų naudingas [savo turiniu atsakovui].

1 §. Nes tik tada [susitarimas bus naudingas], kai tam, kuris jį sudarė, [tas] susitarimas, bendrai tariant, duos naudos jam [sudarytojui] suteiktos ekscepcijos pagrindu; pavyzdžiui, kai yra pagrindinis debitorius ir tie, kurie už jį įsipareigojo.

24. *Tas pats [Paulius], III Plautijui*
Jeigu [laiduotojas] iškilmingai pasižadėjo garantuodamas savo turtu, jis [laiduotojas] turi būti vertinamas kaip pagrindinis skolininkas ir susitarimas su juo laikomas sudarytu su pagrindiniu skolininku.

25 pr. *Tas pats [Paulius], III Ed.*
Tas pats galioja ir dviem skolininkams bei dviem bankininkams, kurie yra verslo partneriai [ir pirmuoju, ir antruoju atvejais].

25.1. Personale pactum ad alium non pertinere, quemadmodum nec ad heredem, Labeo ait.

25.2. Sed quamvis fideiussoris pactum reo non prosit, plerumque tamen doli exceptionem reo profuturam Iulianus scribit,

26. ULPIANUS 4 ad ed.
videlicet si hoc actum sit, ne a reo quoque petatur. Idem et in confideiussoribus est.

27 pr. PAULUS 3 ad ed.
Si unus ex argentariis sociis cum debitore pactus sit, an etiam alteri noceat exceptio? Neratius Atilicinus Proculus, nec si in rem pactus sit, alteri nocere: tantum enim constitutum, ut solidum alter petere possit. Idem Labeo: nam nec novare alium posse, quamvis ei recte solvatur: sic enim et his, qui in nostra potestate sunt, recte solvi quod crediderint, licet novare non possint. Quod est verum. Idemque in duobus reis stipulandi dicendum est.

1 §. Labeonas teigia, kad asmeninė sutartis netaikoma nei kitam asmeniui, nei įpėdiniui.

2 §. Kita vertus, nors laiduotojo sutartis nėra naudinga pagrindiniam skolininkui, Julijonas rašo, kad vis dėlto pagrindinis skolininkas dažniausiai gali pateikti *exceptio doli*,

26. *Ulpianas, IV Ed.*
suprantama, jeigu susitarta, kad reikalavimas nebus reiškiamas ir pagrindiniam skolininkui. Tas pats galioja ir bendralaiduotojams.

27 pr. *Paulius, III Ed.*
Jeigu vienas iš bankininkų [verslo partnerių] susitarė su skolininku, tai ar galima bus pareikšti ekscepciją neatsižvelgiant į kito verslo partnerio interesus? Neracijus, Atilicinas ir Prokulas teigia, kad net jei susitariama dėl konkretaus daikto, ekscepcija kitam nekenkia, nes nustatyta, kad kitas gali pareikšti visos apimties reikalavimą. Taip pat galvoja Labeonas: vienas narys negali atlikti novacijos kitam, nors su juo proporcingai atsiskaitoma: taip pat ir tiems, kurie yra mūsų valdžioje, nors jie negali atlikti novacijos, proporcingai atlyginama tai, ką jie davė skolon. Ir tai yra tiesa. Tas pats sakytina ir apie dviejų bendrakreditorių stipuliaciją.

27.1. Si cum reo ad certum tempus pactio facta sit, ultra neque reo neque fideiussori prodest. Quod si sine persona sua reus pepigerit, ne a fideiussore petatur, nihil id prodesse fideiussori quidam putant, quamquam id rei intersit: quia ea demum competere ei debeat exceptio, quae et reo. Ego didici prodesse fideiussori exceptionem: non sic enim illi per liberam personam adquiri, quam ipsi, qui pactus sit, consuli videmur: quo iure utimur.

27.2. Pactus, ne peteret, postea convenit ut peteret: prius pactum per posterius elidetur, non quidem ipso iure, sicut tollitur stipulatio per stipulationem, si hoc actum est, quia in stipulationibus ius continetur, in pactis factum versatur: et ideo replicatione exceptio elidetur. Eadem ratione contingit, ne fideiussoribus prius pactum prosit. Sed si pactum conventum tale fuit, quod actionem quoque tolleret, velut iniuriarum, non poterit, postea paciscendo ut agere possit, agere: quia et prima actio sublata est et posterius pactum ad actionem parandam inefficax est: non enim ex pacto iniuriarum actio nascitur, sed ex contumelia. Idem dicemus et in bonae fidei contractibus, si pactum conventum totam obligationem sustulerit, veluti empti: non enim ex novo pacto

1 §. Jeigu su pagrindiniu skolininku buvo sudaryta sutartis tam tikram terminui, tai šiam laikui pasibaigus ji nebebus naudinga nei skolininkui, nei laiduotojui. Todėl, jeigu skolininkas neįvardydamas savęs susitarė, kad laiduotojui nebūtų reiškiami reikalavimai, kai kas galvoja, kad tai neturės jokios naudos laiduotojui, nors tuo būtų suinteresuotas skolininkas; nes laiduotojui turėtų priklausyti tik ta ekscepcija, kuri priklauso ir skolininkui. Aš vis dėlto nustačiau, kad laiduotojas turės naudos iš ekscepcijos, nes mums atrodo, kad tokiu atveju jam [laiduotojui] laisvo žmogaus pagalba [tokia privilegija] nėra suteikiama ir padedama tam, kas sudarė sutartį. Tokia taisykle mes ir vadovaujamės.

2 §. Buvo susitarta, kad asmuo nereikš reikalavimų, bet vėliau buvo susitarta dėl galimybės juos reikšti. Ankstesnį susitarimą panaikina vėlesnis, tačiau ne *ipso iure*, kaip tai atsitiktų, jeigu tai būtų daroma, kai viena stipuliacija, jeigu tai numatyta, pasibaigia kitos stipuliacijos pagrindu; stipuliacijos remiasi teise, o sutartyse aptariamos faktinės aplinkybės; todėl ekscepcija panaikinama priešpriešiniu atsikirtimu. Dėl tos pačios priežasties pirmoji sutartis [įsigaliojus vėlesniajai] yra nenaudinga laiduotojams. Bet jeigu susitarimas buvo sudarytas siekiant išvengti [pašalinti] ieškinio [pavyzdžiui, kylančio dėl skriaudos asmeniui], tai vėliau negalima susitarti dėl galimybės pareikšti ieškinį, nes pirmasis ieškinys panaikintas, o vėlesnis susitarimas negali būti nau-

prior obligatio resuscitatur, sed proficiet pactum ad novum contractum. Quod si non ut totum contractum tolleret, pactum conventum intercessit, sed ut imminueret, posterius pactum potest renovare primum contractum. Quod et in specie dotis actionis procedere potest. Puta pactam mulierem, ut praesenti die dos redderetur, deinde pacisci, ut tempore ei legibus dato dos reddatur: incipiet dos redire ad ius suum. Nec dicendum est deteriorem condicionem dotis fieri per pactum: quotiens enim ad ius, quod lex naturae eius tribuit, de dote actio redit, non fit causa dotis deterior, sed formae suae redditur. Haec et Scaevolae nostro placuerunt.

27.3. Illud nulla pactione effici potest, ne dolus praestetur: quamvis si quis paciscatur ne depositi agat, vi ipsa id pactus videatur, ne de dolo agat: quod pactum proderit.

jojo ieškinio atsiradimo pagrindu. Ne iš susitarimo, o iš įžeidimo fakto atsiranda ieškinys dėl skriaudos. Tą patį galime pasakyti ir apie *bonae fidei* sutartis, jeigu susitarimas visiškai panaikina prievolę, kaip, pavyzdžiui, prievolę iš pirkimo–pardavimo sutarties, nes ne naujas susitarimas atkuria ankstesnę prievolę, o susitarimas pagrindžia ankstesnę sutartį. Todėl, jeigu sutartis buvo sudaryta siekiant ne visiškai panaikinti ankstesnę sutartį, bet tam tikrų apribojimų, tai vėlesnis susitarimas gali atnaujinti pirmąją sutartį [tai gali būti ir esant ieškiniui dėl kraičio]. Pavyzdžiui, jei moteris, sudariusi susitarimą, kad kraitis bus grąžintas nedelsiant, vėliau sudaro susitarimą, kad kraitį grąžintų [įstatyme numatytu terminu], tai jis grąžinamas į savo pirminę teisinę būseną. Ir negalima teigti, kad kraičio teisinė padėtis pablogėjo sudarius sutartį, nes kiekvieną kartą, kada ieškinys dėl kraičio grąžinamas į tą teisinę būseną, kurią jam suteikė įstatymas, remiantis jo esme, kraičio padėtis ne blogėja, o grįžta į savo tikrąją būseną. Tokios nuomonės laikosi ir mūsų Scevola.

3 §. Kad nebus atsakoma už apgaulę, negali būti susitarta jokiu būdu, nors kai kas nors susitaria nereikšti ieškinio dėl pasaugos sutarties, laikoma, kad jis neišvengiamai susitaria nereikšti ir ieškinio dėl apgaulės. Toks susitarimas jam bus naudingas.

27.4. Pacta, quae turpem causam continent, non sunt observanda: veluti si paciscar ne furti agam vel iniuriarum, si feceris: expedit enim timere furti vel iniuriarum poenam: sed post admissa haec pacisci possumus. Item ne experiar interdicto unde vi, quatenus publicam causam contingit, pacisci non possumus. Et in summa, si pactum conventum a re privata remotum sit, non est servandum: ante omnia enim animadvertendum est, ne conventio in alia re facta aut cum alia persona in alia re aliave persona noceat.

4 §. Sutarčių, sudarytų amoraliu pagrindu, nėra paisoma: pavyzdžiui, jeigu aš susitariu, kad nereikšiu ieškinio dėl vagystės ar dėl asmeninės skriaudos, tai natūralu, kad būtų bijomasi bausmės už vagystę ar asmeninę skriaudą; bet kada šie veiksmai jau atlikti, mes galime sudaryti tokį susitarimą. Taip pat negalime susitarti, kad nebus įgyvendintas interdiktas *unde vi*, nes tai susiję su viešuoju reikalu. Apskritai ten, kur sutartis susijusi su viešaisiais interesais, jos neturi būti laikomasi; ir iš tikrųjų pirmiausia reikia žiūrėti, kad susitarimas, sudarytas dėl tam tikro daikto ar tam tikro asmens, nepadarytų žalos kitam daiktui ar kitam asmeniui.

27.5. Si cum decem mihi deberes, pepigero, ne a te viginti petam: in decem prodesse tibi pacti conventi vel doli exceptionem placet. Item si cum viginti deberes, pepigerim, ne decem petam: efficeretur per exceptionem mihi opponendam, ut tantum reliqua decem exigere debeam.

5 §. Jei susitarsime, kad nereikalausiu 10, nors tu man skolingas 20, tai nuspręsta, kad dėl 10-ies tu galėsi pasinaudoti atsikirtimais, jog buvo sudarytas susitarimas arba, kad ieškovas apgaudinėja ir tai tau bus naudinga. Lygiai taip pat, jeigu tu man esi skolingas 20, o aš susitariau nereikalauti 10-ies, tai dėl eksepcijos, kuri man gali būti pateikta, aš galiu reikalauti tik likusiųjų 10-ies.

27.6. Sed si stipulatus decem aut Stichum de decem pactus sim et petam Stichum aut decem: exceptionem pacti conventi in totum obstaturam: nam ut solutione et petitione et acceptilatione unius rei tota obligatio solveretur, ita pacto quoque convento de una re non petenda interposito totam obligationem summoveri. Sed si id actum inter nos

6 §. Bet jeigu man kaip stipuliacija buvo pažadėta 10 arba Stichas (vergas) ir aš susitariu dėl 10-ies, o vėliau reikalauju Sticho arba 10-ies, tai ekscepcija, paremta šiuo susitarimu, galės būti pateikta dėl viso mano reikalavimo: juk sumokėjus arba pareiškus ieškinį, arba iškilmingai atleidus nuo prievolės vienam daiktui vykdymo, pasibaigia visa prievolė;

sit, ne decem mihi, sed Stichus praestetur: possum efficaciter de Sticho agere, nulla exceptione opponenda. Idem est et si de Sticho non petendo convenerit.

27.7. Sed si generaliter mihi hominem debeas et paciscar, ne Stichum petam: Stichum quidem petendo pacti exceptio mihi opponetur, alium autem hominem si petam, recte agam.

27.8. Item si pactus, ne hereditatem peterem, singulas res ut heres petam: ex eo, quod pactum erit, pacti conventi exceptio aptanda erit, quemadmodum si convenerit ne fundum peterem et usum fructum petam, aut ne navem aedificiumve peterem et dissolutis his singulas res petam: nisi specialiter aliud actum est.

27.9. Si acceptilatio inutilis fuit, tacita pactione id actum videtur, ne peteretur.

taip pat ir sudarius sutartį, kad nebus reikalaujama vieno iš daiktų, panaikinama visa prievolė. Bet jeigu mes susitarėm, kad man bus duotas Stichas, o ne 10, galiu reikalauti Sticho, ir man negrės jokia procesinė išlyga (atsikirtimas). Tas pats, tik atvirkščiai, galios, jei buvo susitarta nereikalauti Sticho.

7 §. Tačiau jei tu man turi duoti kokį nors vergą ir aš susitariau nereikalauti Sticho, bet reikalauju būtent jo, tai galės būti taikoma ekscepcija iš sutarties; jeigu aš reikalauju kito vergo, tai elgiuosi teisingai.

8 §. Tas pats pasakytina, jeigu aš, susitaręs nereikalauti palikimo remdamasis *petitio hereditatis*[23] ieškiniu, esu įpėdinis ir reikalauju atskirų palikimą sudarančių daiktų; ekscepcija iš sutarties turi būti suteikiama taip pat, kaip, pavyzdžiui, ir tuo atveju, kai buvo susitarta, kad aš nereikalausiu sklypo, bet reikalauju uzufrukto, arba kad nereikalausiu laivo ar pastato, bet juos išardžius reikalausiu atskirų jų dalių, jeigu tik konkrečiu klausimu nebuvo susitarta kitaip.

9 §. Jeigu akceptiliacija[24] buvo nereikalinga, laikoma, kad nebylaus [šalių] pritarimo būdu buvo susitarta, kad reikalavimas nebus reiškiamas.

[23] *Petitio hereditatis* – ieškinys, kurį pateikdamas įpėdinis galėjo išsireikalauti visą paveldimą turtą.

[24] *Acceptilatio* – tariamo prievolės įvykdymo rūšis; žodinis kreditoriaus pareiškimas, kad jis atgavo skolą; būdas panaikinti žodines sutartis.

27.10. Servus hereditarius heredi post adituro nominatim pacisci non potest, quia nondum is dominus sit: sed si in rem pactum conventum factum sit, heredi adquiri potest.

28pr. GAIUS 1 ad ed. provinc.
Contra iuris civilis regulas pacta conventa rata non habentur: veluti si pupillus sine tutoris auctoritate pactus sit ne a debitore suo peteret, aut ne intra certum tempus veluti quinquennium peteret: nam nec solvi ei sine tutoris auctoritate potest. Ex diverso autem si pupillus paciscatur, ne quod debeat a se peteretur, ratum habetur pactum conventum: quia meliorem condicionem suam facere ei etiam sine tutoris auctoritate concessum est.

28.1. Si curator furiosi aut prodigi pactus sit, ne a furioso aut prodigo peteretur, longe utile est curatoris recipi pactiones: sed non contra.

28.2. Si filius aut servus pactus sit, ne ipse peteret, inutile est pactum. Si vero in rem pacti sunt, id est ne ea pecunia peteretur, ita pactio eorum rata habenda erit adversus patrem dominumve, si liberam peculii administrationem habeant et ea res, de qua pacti sint, peculiaris sit. Quod et ipsum non est expeditum: nam cum verum est, quod Iuliano placet, etiamsi maxime quis administrationem peculii habeat

10 §. Vergas, kaip palikimo dalis, negali susitarti įpėdinio, kuris vėliau priims palikimą, vardu, nes pastarasis dar nėra vergo šeimininkas. Tačiau jei susitarimas buvo sudarytas dėl daikto, tai įpėdinis gali iš to turėti naudos.

28 pr. *Gajus, I Prov. ed.*
Sutartys, sudarytos prieštaraujant *ius civile* taisyklėms, negalioja. Pavyzdžiui, susitarimas negalioja, jeigu globotinis be globėjo sutikimo susitarė nereikšti reikalavimų savo skolininkui arba tam tikrą laiką, pavyzdžiui, penkerius metus, nereikalaus per teismą iš jo skolos; juk jam, be globėjo sutikimo, negali net būti išmokėta [pinigų suma]. Tačiau jeigu globotinis susitaria, kad iš jo nebus reikalaujama skolos, ši sutartis turės teisinę galią, nes globotinis turi teisę pagerinti savo padėtį ir be globėjo pritarimo.

1 §. Jeigu bepročio ar eikvotojo rūpintojas susitaria, kad iš bepročio ar eikvotojo nebus reikalaujama, tai šiuos rūpintojo susitarimus tikslinga pripažinti galiojančiais, bet ne atvirkščiai.

2 §. Jeigu sūnus ar vergas susitaria, kad jie nereikš reikalavimų, tai toks susitarimas yra negaliojantis. Bet jeigu jie susitarė dėl tam tikro daikto, kitaip tariant, kad jo nebus reikalaujama, šis susitarimas galios tėvui ir šeimininkui, jeigu sūnus arba vergas gali nevaržomai administruoti pekulijų, o tas daiktas, dėl kurio susitarė, yra pekulijaus dalis. Tačiau ši nuostata pati savaime nėra neginčytina, nes teisinga

concessam, donandi ius eum non habere: sequitur ut, si donandi causa de non petenda pecunia pactus sit, non debeat ratum haberi pactum conventum. Quod si pro eo ut ita pacisceretur aliquid, in quo non minus vel etiam amplius esset, consecutus fuerit, rata habenda est pactio.

29. ULPIANUS 4 ad ed.
Sin autem dominicam pecuniam crediderit, quod credendi tempore pactus est valere Celsus ait.

30pr. GAIUS 1 ad ed. provinc.
In persona tamen filii familias videndum est, ne aliquando, et si pactus sit ne ageret, valeat pactio: quia puis aliquando filius familias habet actionem, veluti iniuriarum. Sed cum propter iniuriam filio factam habeat et pater actionem, quin pactio filii nocitura non sit patri agere volenti, dubitari non oportet.

30.1. Qui pecuniam a servo stipulatus est, quam sibi Titius debebat, si a Titio petat, an exceptione pacti conventi summoveri et possit et debeat, quia pactus videatur, ne a Titio petat, quaesitum est. Iulianus ita summovendum putat, si stipulatori in dominum istius servi de peculio actio danda est, id est

Julijono nuomonė, kad netgi tas (sūnus arba vergas), kuris turi neribotas pekulijaus valdymo teises, neturi dovanojimo teisės. Iš to išplaukia, kad jeigu susitarta nereikalauti per teismą tam tikros pinigų sumos, kuri buvo padovanota, tokia sutartis negali būti laikoma galiojančia. Tačiau toks susitarimas, kurį [sūnus ar vergas] sudarys siekdami įgyti ko nors ne mažiau arba net daugiau [didesnės vertės], laikomas galiojančiu.

29. *Ulpianas, IV Ed.*
Celsas teigia, kad jeigu [sūnus ar vergas] paskolino [kam nors] šeimininkui priklausančią pinigų sumą, tai, dėl ko [jis] susitarė pinigų perdavimo momentu, turi [teisinę] galią.

30 pr. *Gajus, I Prov. ed.*
Vis dėlto kalbant apie tėvo valdžioje esantį sūnų reikia svarstyti, ar visada susitarimas net ir tuo atveju, jeigu sūnus susitarė, kad jis nereikš ieškinio, negalioja, nes kartais tėvo valdžioje esančiam sūnui priklauso ieškinys, pavyzdžiui, iš deliktų. Tačiau turint omeny tai, kad esant deliktams prieš sūnų ieškinys priklauso ir tėvui, nereikia abejoti, jog sūnaus susitarimas nesutrukdys tėvui, jeigu jis norės pareikšti ieškinį.

1 §. Kyla klausimas, ar galima ir ar privaloma taikant ekscepciją iš sutarties atmesti reikalavimą to, kuris su vergu sudarytos stipuliacijos pagrindu reikalauja pinigų sumos, kurią jam skolingas Ticijus, jeigu jis to paties vėliau reikalauja ir iš Ticijaus, turint omenyje, kad jis susitarė iš pastarojo jos nebereikalauti. Juli-

si iustam causam intercedendi servus habuit, quia forte tantandem pecuniam Titio debuit: quod si quasi fideiussor intervenit, ex qua causa in peculium actio non daretur, non esse inhibendum creditorem, quo minus a Titio petat: aeque nullo modo prohiberi eum debere, si eum servum liberum esse credidisset.

30.2. Si sub condicione stipulatus fuerim a te quod Titius mihi pure deberet: an deficiente condicione si a Titio petam, exceptione pacti conventi et possim et debeam summoveri? Et magis est exceptionem non esse opponendam.

31. ULPIANUS 1 ad ed. aedil. curul.
Pacisci contra edictum aedilium omnimodo licet, sive in ipso negotio venditionis gerendo convenisset sive postea.

32. PAULUS 3 ad Plaut.
Quod dictum est, si cum reo pactum sit, ut non petatur, fideiussori quoque competere exceptionem: propter rei personam placuit, ne mandati iudicio conveniatur. Igitur si mandati actio nulla sit, forte si donandi animo fideiusserit, dicendum est non prodesse exceptionem fideiussori.

jono nuomone, stipuliatoriaus reikalavimas turi būti atmestas [tuo atveju], jeigu jam priklauso ieškinys dėl pekulijaus prieš to vergo šeimininką, kitaip tariant, jeigu vergas turėjo pagrįstą pagrindą prisiimti šią prievolę, pavyzdžiui, jis galbūt buvo skolingas Ticijui tokią pačią pinigų sumą. Todėl, jeigu vergas prisiima šią prievolę kaip laiduotojas, ieškinys dėl pekulijaus neduodamas, ir nereikia trukdyti kreditoriui pareikšti reikalavimą Ticijui. Be to, tikrai neverta jam [kreditoriui] trukdyti [pareikšti ieškinį], jeigu jis manė vergą esant laisvą.

2 §. Jeigu aš iš tavęs stipuliuoju su sąlyga tai, dėl ko Ticijus yra įpareigotas besąlygiškai, ar galima ir ar reikia į mano reikalavimą atsikirsti nurodant, kad sudarytas susitarimas, jei aš reiškiu reikalavimą sąlygai neįvykus, ir tikriausiai [šiuo atveju] prieš mane negali būti panaudota išlyga [ekscepcija].

31. *Ulpianas, I Kurul. ed.*
Leidžiama sudaryti sutartis nekreipiant dėmesio į [kurulinių] edilų ediktą tiek tariantis dėl pirkimo–pardavimo sandorio, tiek vėliau.

32. *Paulius, III Plautijui*
Kas buvo pasakyta apie tai, kad jeigu buvo susitarta su pagrindiniu skolininku, jog nebus reikalaujama sumokėti, tai ekscepcija priklauso ir laiduotojui. Nuspręsta, kad ši nuostata numatyta skolininko interesais, kad jam nebūtų pareikštas pavedimo ieškinys. Taigi, jeigu nėra jokio pavedimo ieškinio, jis galbūt laidavo norėdamas padovanoti dovaną. Reikia pasakyti, kad išlyga laiduotojui naudos neduos [bus nenaudinga].

33. CELSUS 1 Dig.
Avus neptis nomine, quam ex filio habebat, dotem promisit et pactus est, ne a se neve a filio suo dos peteretur. Si a coherede filii dos petatur, ipse quidem exceptione conventionis tuendus non erit, filius vero exceptione conventionis recte utetur. Quippe heredi consuli concessum est nec quicquam obstat uni tantum ex heredibus providere si heres factus sit, ceteris autem non consuli.

34. MODESTINUS 5 reg.
Ius adgnationis non posse pacto repudiari, non magis quam ut quis dicat nolle suum esse, Iuliani sententia est.

35. MODESTINUS 2 resp.
Tres fratres Titius et Maevius et Seia communem hereditatem inter se diviserunt instrumentis interpositis, quibus divisisse maternam hereditatem dixerunt nihilque sibi commune remansisse caverunt. Sed postea duo de fratribus, id est Maevius et Seia, qui absentes erant tempore mortis matris suae, cognoverunt pecuniam auream a fratre suo esse substractam, cuius nulla mentio instrumento divisionis continebatur. Quaero an post pactum divisionis de subrepta pecunia fratribus adversus fratrem competit actio. Modestinus respondit, si agentibus ob portionem eius, quod subreptum a Titio dicitur, generalis pacti conventi exceptio his, qui fraudem a Titio commissam ignorantes transegerunt, obiciatur, de dolo utiliter replicari posse.

33. *Celsas, I Dig.*
Senelis anūkės iš sūnaus pusės vardu iškilmingai pažadėjo kraitį ir susitarė, kad šio kraičio nereikalaus nei iš jo, nei iš sūnaus. Jeigu kraičio reikalaujama iš sūnaus [kito] įpėdinio, tas įpėdinis neturi gintis taikydamas ekscepciją iš sutarties, o sūnus pagrįstai pasinaudos būtent šia ekscepcija, nes leidžiama padėti įpėdiniui ir niekas netrukdo pasirūpinti tik vienu iš įpėdinių nuo tada, kai jis juo tampa, ir nesirūpinti kitais.

34. *Modestinas, V Tais.*
Julijono nuomone, negalima susitarimu paneigti agnatinių teisių, lygiai taip pat, kaip niekas negali teigti, kad nepageidauja būti „savuoju įpėdiniu“.

35. *Tas pats [Modestinas], II Atsak.*
Du broliai Ticijus, Mevijus ir sesuo Sėja pasidalijo bendrą palikimą, surašė dokumentus, kuriuose pareiškė, kad padalijo motinos palikimą, ir iškilmingai patvirtino, kad nieko bendra [nepadalyta] nė vienas iš jų sau nepasiliko. Bet vėliau Mevijus ir Sėja, kurių nebuvo šalia motinai mirštant, sužinojo, kad jų brolis pasisavino auksines monetas, apie kurias nieko nepasakyta dalybų dokumentuose. Klausiu, ar po dalybų sutarties broliui ir seseriai priklauso ieškinys dėl pasisavintų pinigų? Modestinas atsako, kad jeigu yra duodama ekscepcija iš sutarties prieš tuos, kurie susitarė nežinodami apie Ticijaus apgaulę ir siekia atgauti jiems priklausančią dalį to, ką Ticijus, jų teigimu, pasisavino, tai jie gali sėkmingai pasinaudoti procesine išlyga [atsikirtimu] dėl apgaulės.

36. PROCULUS 5 epist.
Si cum fundum meum possides, convenisset mihi tecum, ut eius possessionem Attio traderes: vindicantem eum fundum a te non aliter me conventionis exceptione excludi debere, quam si aut iam tradidisses, aut si tua causa id inter nos convenisset et per te non staret quo minus traderes.

37. PAPIRIUS 2 de const.
Imperatores Antoninus et Verus rescripserunt debitori rei publicae a curatore permitti pecunias non posse et, cum philippensibus remissae essent, revocandas.

38. PAPINIANUS 2 quaest.
Ius publicum privatorum pactis mutari non potest.

39. PAPINIANUS 5 quaest.
Veteribus placet pactionem obscuram vel ambiguam venditori et qui locavit nocere, in quorum fuit potestate legem apertius conscribere.

40pr. PAPINIANUS 1 resp.
Tale pactum "profiteor te non teneri" non in personam dirigitur, sed cum generale sit, locum inter heredes quoque litigantes habebit.

36. *Prokulas, V Laiškų*
Jeigu tu, valdydamas mano žemės sklypą, susitarei su manimi, kad perduosi jo valdymą Acijui, tai aš teisme reikalaudamas iš tavęs to sklypo privalau būti nušalintas taikant ekscepciją tik jeigu tu jį jau perdavei [Acijui] arba jeigu mūsų susitarimas buvo sudarytas tavo interesais, ir tai, kad perdavimas neįvyko, su tavimi nesusiję.

37. *Papirijus Justinas, II Konst.*
Imperatoriai Antoninas ir Veras reskriptu nustatė, kad kuratorius negali atleisti valstybės skolininko nuo [tam tikros] pinigų sumos sumokėjimo, ir nors [kai kurie] filipiečiai buvo atleisti nuo skolų grąžinimo, jas privaloma išreikalauti.

38. *Papinianas, II Klaus.*
Viešoji teisė negali būti pakeista remiantis privačiomis sutartimis.

39. *Tas pats [Papinianas], V Klaus.*
Senovės[25] juristai manė, kad neaiškus ar dviprasmiškas susitarimas kenkia pardavėjui ir nuomotojui, kurie privalėjo aiškiau surašyti sutarties turinį.

40 pr. *Tas pats [Papinianas], I Atsak.*
Sutartis „pripažįstu, kad nesi įpareigotas" nepriskirtina prie asmeninių ir kaip bendrojo pobūdžio bus taikoma ir kilus įpėdinių ginčui.

---

[25] Senovės juristais paprastai vadinami Romos respublikos laikotarpio teisininkai.

40.1. Qui provocavit, pactus est intra diem certum pecunia, qua transegerat, non soluta iudicatis se satisfacturum: iudex appellationis nullo alio de principali causa discusso iustam conventionem velut confessi sequetur.

40.2. Post divisionem bonorum et aeris alieni singuli creditores a singulis heredibus non interpositis delegationibus in solidum, ut convenerat, usuras acceptaverunt: actiones, quas adversus omnes pro partibus habent, impediendae non erunt, si non singuli pro fide rei gestae totum debitum singulis offerant.

40.3. Pater, qui dotem promisit, pactus est, ut post mortem suam in matrimonio sine liberis defuncta filia portio dotis apud heredem suum fratrem remaneret. Ea conventio liberis a socero postea susceptis et heredibus testamento relictis per exceptionem doli proderit, cum inter contrahentes id actum sit, ut heredibus consulatur et illo tempore, quo pater alios filios non habuit, in fratrem suum iudicium supremum contulisse videatur.

1 §. Pateikusysis apeliaciją sudarė susitarimą, kad per tam tikrą laiką sumokės priteistą [ankstesniu sprendimu] sumą, bet nesumokės tos sumos, dėl kurios pasirašė taikos sutartį. Apeliaciją nagrinėjantis teisėjas, netirdamas daugiau nieko, kas susiję su pagrindiniu ginču, tegul vadovaujasi šiuo susitarimu kaip teisėtu, lyg būtų įvykęs prisipažinimas.

2 §. Po turto ir visų skolų dalybų kiekvienas kreditorius atskirai gavo, kaip buvo susitarta, visas palūkanas [nuo visos skolos sumos] net neperkėlus skolos kiekvienam. Ieškiniai, kuriuos turi kiekvienas kreditorius dėl jam priklausančios dalies prieš visus įpėdinius, nebus ginčijami, jeigu kiekvienas įpėdinis, remdamasis tuo, kas padaryta, nepasiūlys kiekvienam kreditoriui atskirai visos skolos sumos.

3 §. Tėvas, kuris iškilmingai pažadėjo kraitį, susitarė, kad jeigu po jo mirties duktė, būdama susituokusi, mirs nepalikusi vaikų, tai kraičio dalis atiteks jo įpėdiniui – [jo] broliui. Jeigu uošvis vėliau susilauks palikuonių, toks susitarimas bus jiems naudingas *exceptio doli* pagrindu, taip pat ir įpėdiniams pagal testamentą, nes šalys susitarė rūpintis įpėdiniais, ir jeigu tėvas neturi kitų vaikų [išskyrus dukterį], atrodo savaime suprantama, kad savo paskutiniosios valios vykdymą patiki [savo] broliui.

41. PAPINIANUS 11 resp.
"Intra illum diem debiti partem mihi si solveris, acceptum tibi residuum feram et te liberabo." Licet actionem non habet, pacti tamen exceptionem competere debitori constitit.

42. PAPINIANUS 17 resp.
Inter debitorem et creditorem convenerat, ut creditor onus tributi praedii pignerati non adgnosceret, sed eius solvendi necessitas debitorem spectaret. Talem conventionem quantum ad fisci rationem non esse servandam respondi: pactis etenim privatorum formam iuris fiscalis convelli non placuit.

43. PAULUS 5 quaest.
In emptionibus scimus, quid praestare debitor debeat quidque ex contrario emptor: quod si in contrahendo aliquid exceptum fuerit, id servari debebit.

44. SCAEVOLA 5 resp.
Cum in eo esset pupillus, ut ab hereditate patris abstineretur, tutor cum plerisque creditoribus decidit, ut certam portionem acciperent: idem curatores cum aliis fecerunt. Quaero, an et tutor idemque creditor patris eandem portionem retinere debeat. Respondi eum tutorem, qui ceteros ad portionem vocaret, eadem parte contentum esse debere.

41. *Tas pats [Papinianas], XI Atsak.*
„Jeigu tu man sumokėsi dalį skolos iki šios dienos pabaigos, aš tau dovanosiu likusią skolos dalį ir panaikinsiu prievolę." Šiuo atveju, nors [ieškovui] nepriklauso ieškinys, laikoma, kad jam priklauso išlyga iš susitarimo.

42. *Tas pats [Papinianas], XVII Atsak.*
Skolininkas ir kreditorius susitarė, kad prievolė sumokėti mokesčius už įkeistą sklypą tenka [ne kreditoriui, bet] skolininkui. Aš atsakiau, kad toks privačių asmenų susitarimas prieštarauja mokesčių teisės nuostatoms ir jo neturi būti laikomasi.

43. *Paulius, V Klaus.*
Apie pirkimą žinome, kokios yra pirkėjo ir pardavėjo pareigos: todėl, jeigu sudarant sutartį buvo padaryta išimčių, tai jos galioja ir jų reikia laikytis.

44. *Scevola, V Atsak.*
Tuo atveju, kai globotiniui nebuvo leista priimti tėvo palikimo, globėjas su daugeliu kreditorių susitarė, kad jie gaus tam tikrą dalį [to, kas jiems priklauso]. Tą patį su kitais padarė globėjai. Klausiu, ar globėjui, kuris yra tėvo kreditorius, priklauso ta pati dalis? Aš atsakiau, kad globėjas, raginęs kitus priimti dalį, turi tenkintis tokia pačia dalimi.

45. HERMOGENIANUS 2 iuris epit.
Divisionis placitum nisi traditione vel stipulatione sumat effectum, ad actionem, ut nudum pactum, nulli prodesse poterit.

46. TRYPHONUS 2 disp.
Pactum inter heredem et legatarium factum, ne ab eo satis accipiatur, cum in semestribus relata est constitutio divi Marci servari in hoc quoque defuncti voluntatem, validum esse constat. Nec a legatario remissa heredi satisdatio per pactionem ex paenitentia revocari debet, cum liceat sui iuris persecutionem aut spem futurae perceptionis deteriorem constituere.

47pr. SCAEVOLA 1 Dig.
Emptor praedii viginti caverat se soluturum et stipulanti spoponderat: postea venditor cavit sibi convenisse, ut contentus esset tredecim et ut ea intra praefinita tempora acciperet: debitor ad eorum solutionem conventus pactus est, si ea soluta intra praefinitum tempus non essent, ut ex prima cautione ab eo petitio esset. Quaesitum est an, cum posteriore pacto satisfactum non sit, omne debitum ex prima cautione peti potest. Respondi secundum ea, quae proponerentur, posse.

45. *Hermogenianas, II Teisės ep.*
Susitarti dėl dalybų paprasta, išskyrus tuos atvejus, kai susitarimas įsigalioja [daikto perdavimo] ar stipuliacijos pagrindu ir yra tik sutartis, todėl niekam negali pasitarnauti kaip ieškinys.

46. *Trifonas, II Svarst.*
Neabejotina, kad įpėdinio ir legatoriaus sudaryta sutartis, kad įpėdinis neteiks užtikrinimo, turi teisinę galią, nes dieviškojo Marko nutarimų rinkinyje yra konstitucija, kuria remiantis į velionio valią šiuo klausimu taip pat turi būti atsižvelgta. Ir nors legatorius atleido įpėdinį nuo prievolės užtikrinti, jis negalėjo šio gailėdamasis susitarimu atšaukti [to], nes jam teismo procese ginant savo teises ar puoselėjant viltį gauti ateityje legato objektą leistina pasunkinti tik savo padėtį.

47 pr. *Scevola, I Dig.*
Dvaro pirkėjas pasižadėjo, kad sumokės 20, ir tai patvirtino formaliu pažadu stipuliacijos metu: vėliau pardavėjas susitarė su pirkėju, kad pasitenkins 13, kurie jam bus sumokėti per nustatytą terminą; skolininkas, susitaręs, kad mokės 13, sudarė sutartį, kad jeigu ši suma nebus sumokėta per iš naujo nustatytą terminą, tai jam bus pareikštas reikalavimas, pagrįstas pirmuoju pasižadėjimu. Klausiama, ar remiantis pirmąja sutartimi gali būti reikalaujama sumokėti, jei nebus įvykdytas paskutinysis susitarimas. Aš atsakiau, kad atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta, galima.

47.1. Lucius Titius Gaium Seium mensularium, cum quo rationem implicitam habebat propter accepta et data, debitorem sibi constituit et ab eo epistulam accepit in haec verba: "Ex ratione mensae, quam mecum habuisti, in hunc diem ex contractibus plurimis remanserunt apud me ad mensam meam trecenta octaginta sex et usurae quae competierint. Summam aureorum, quam apud me Tacitam habes, refundam tibi. Si quod instrumentum a te emissum, id est scriptum, cuiuscumque summae ex quacumque causa apud me remansit, vanum et pro cancellato habebitur." Quaesitum est, cum Lucius Titius ante hoc chirographum seio nummulario mandaverat, uti patrono eius trecenta redderet, an propter illa verba epistulae, quibus omnes cautiones ex quocumque contractu vanae et pro cancellato ut haberentur cautum est, neque ipse neque filii eius eo nomine conveniri possunt. Respondi, si tantum ratio accepti atque expensi esset computata, ceteras obligationes manere in sua causa.

1 §. Liucijus Ticijus pripažino savo skolininku bankininką Gajų Sėjų, su kuriuo turėjo bendrų neaiškių pajamų ir išlaidų sąskaitų, ir gavo iš šio tokį laišką: „Pagal banko sąskaitas, kurias mudu vedėme, šiandien mano banke, remiantis daugeliu dokumentų, liko 386 kartu su skolos palūkanomis. Aš tau grąžinsiu tą sumą auksinių, kurią tu laikei mano banke. Tačiau jeigu pas mane liko koks nors tavo išduotas dokumentas, surašytas dėl kokios nors sumos ir dėl bet kokios priežasties, jis bus laikomas negaliojančiu ir panaikintu." Manęs buvo paklausta, ar atsižvelgiant į tai, kad Liucijus Ticijus prieš minėtą laišką [jo surašymą] pavedė bankininkui Sėjui duoti 300 jo [Ticijaus] patronui, neatsitiks taip, kad dėl tų laiško žodžių, kuriais buvo nustatyta, jog bet koks dokumentas, susijęs su bet kokia sutartimi, yra negaliojantis, nei bankininkas Sėjus, nei jo vaikai nebus šaukiami teisman. Aš atsakiau, kad jeigu apibrėžtos tik pajamų ir išlaidų sąskaitos, tai visos kitos prievolės išlieka.

48. GAIUS 3 ad l. XII tab.
In traditionibus rerum quodcumque pactum sit, id valere manifestissimum est.

48. *Gajus, 3-ioji XII Lent.*
Akivaizdu, kad viskas, dėl ko buvo susitarta perduodant daiktus, turi besąlygišką teisinę galią.

49. ULPIANUS 36 ad Sab.

Si quis crediderit pecuniam et pactus sit ut, quatenus facere possit debitor, eatenus agat: an pactum valeat? Et magis est hoc pactum valere. Nec enim improbum est, si quis hactenus desideret conveniri, quatenus facultates patiuntur.

49. *Ulpianas, XXXVI Sab.*

Jeigu kas nors paskolino pinigų ir susitarė, kad jis reikalaus tik tiek, kiek skolininkas yra pajėgus atiduoti, tai ar toks susitarimas galioja? Vertingesnė nuomonė, kad šis susitarimas galioja. Juk nelaikoma negarbinga, jeigu kas nors susitaria dėl turtinės atsakomybės pagal savo galimybes.

50. ULPIANUS 42 ad Sab.

Non impossibile puto in contractibus depositi, commodati et locati et ceteris similibus hoc pactum: "ne facias furem vel fugitivum servum meum", hoc est: ne sollicites ut fur fiat, ut fugitivus fiat: ne ita neglegas servum, ut fur efficiatur. Sicut enim servi corrupti actio locum habet, ita potest etiam haec pactio locum habere, quae ad non corrumpendos servos pertinet.

50. *Tas pats* [*Ulpianas*], *XLII Sab.*

Aš nemanau, kad pasaugos, paskolos, nuomos ir kituose panašiuose susitarimuose negalima taip susitarti – „kad tu nedarytum mano vergo vagimi arba bėgliu", t. y. kad tu jo neskatintum tapti vagimi arba bėgliu, kad tavo požiūris į vergą būtų nerūpestingas, kad jis [vergas] taps vagimi, nes kaip galima paduoti ieškinį dėl svetimo vergo tvirkinimo, taip galima dėl to ir susitarti.

51 pr. ULPIANUS 26 ad ed.

Si cum te ex causa legati debere pacisci debitori tuo existimas, pactus sit ne ab eo peteres: neque iure ipso liberatur debitor neque petentem summovebit exceptione conventionis, ut Celsus libro vicensimo scribit.

51 pr. *Tas pats* [*Ulpianas*], *XXVI Ed.*

Jeigu tu, klaidingai įsitikinęs, kad remdamasis legatu privalai susitarti su savo skolininku nereikalauti iš jo skolos, tai, kaip rašo Celsas XX knygoje, skolininkas nėra atleidžiamas nuo prievolės *ipso iure* ir negalės reiškiamo reikalavimo panaikinti ekscepcija, kad buvo sudaryta sutartis.

51.1. Idem eodem loco scribit, si debitorem tuum iussisti solvere Titio, cui legatum falso debere existimas, et debitor pactus sit cum Titio suo debitor constituto: neque tibi adversus tuum debitorem neque ipsi adversus suum actionem peremptam.

1 §. Čia pat Celsas taip pat rašo, kad jeigu tu įsakei savo skolininkui sumokėti Ticijui tai, ką klaidingai manai esąs pagal legatą įpareigotas sumokėti skolininkui, o tavo skolininkas su Ticijumi, kuris yra jo skolininkas, susitarė, tai neišnyksta nei tavo ieškinys tavo skolininkui, nei šio ieškinys jo skolininkui.

52 pr. ULPIANUS 1 opin.
Epistula, qua quis coheredem sibi aliquem esse cavit, petitionem nullam adversus possessores rerum hereditariarum dabit.

52.1. Si inter debitorem et eum, qui fundum pigneratum a creditore quasi debitoris negotium gereret emerit, placuit ut habita compensatione fructuum solutoque, quod reliquum deberetur, fundus debitori restitueretur: etiam heres pacto, quod defunctus fecit, fidem praestare debet.

52.2. Pactum, ut si quas summas propter tributiones praedii pignori nexi factas creditor solvisset, a debitore reciperet, et ut tributa eiusdem praedii debitor penderet, iustum ideoque servandum est.

52.3. De inofficioso patris testamento acturis, ut eis certa quantitas, quoad viveret heres, praestaretur, pactus est: produci ad perpetuam praestationem id pactum postulabatur: rescriptum est neque iure ullo neque aequitate tale desiderium admitti.

53. ULPIANUS 4 opin.
Sumptus quidem prorogare litiganti honestum est: pacisci autem, ut non quantitas eo nomine expensa cum usuris licitis restituatur, sed pars dimidia eius, quod ex ea lite datum erit, non licet.

52 pr. *Tas pats [Ulpianas], I Nuom.*
Raštas, kuriame teigiama, kad kažkas yra bendraįpėdinis, nėra pagrindas pareikšti ieškinį paveldimo turto valdytojams.

1 §. Jeigu skolininkas ir tas, kuris, tarsi veikdamas skolininko naudai, nusipirko kreditoriui įkeistą žemės sklypą, susitarė, kad vaisiai bus įskaityti dengiant skolą, o likutis bus sumokėtas ir žemės sklypas grąžintas skolininkui, tai ir [pirkėjo] įpėdinis turi laikytis susitarimo, kurį sudarė mirusysis.

2 §. Yra teisinga ir turi būti laikomasi susitarimo, kad kreditorius susigrąžina iš skolininko pinigus, skirtus mokesčiams sumokėti už įkeistą žemės sklypą, ir kad skolininkas sumokės mokesčius už tą patį sklypą.

3 §. Su nusiteikusiaisiais pareikšti ieškinį dėl jų tėvo testamento teisėtumo susitarta, kad jiems, kol bus gyvas paveldėtojas, bus mokama tam tikra pinigų suma; [jie] pareikalavo, kad iš šio susitarimo kylanti prievolė būtų nuolat vykdoma. Tačiau reskriptu nustatyta, kad toks reikalavimas prieštarauja teisei ir teisingumui.

53. *Tas pats [Ulpianas], IV Nuom.*
Nors teismo išlaidas ginčo šalis privalo sumokėti iš anksto, draudžiama susitarti dėl to, kad ji tam panaudotą sumą grąžins be įstatyme nustatytų procentų, – tik pusę to, ką gaus šioje byloje.

54. SCAEVOLA not. ad Iul. 22 Dig.
Si pactus sim, ne Stichum, qui mihi debebatur, petam: non intellegitur mora mihi fieri mortuoque Sticho puto non teneri reum, qui ante pactum moram non fecerat.

55. IULIANUS 35 Dig.
Si debitor sit fructuarius et paciscatur servus, in quo usum fructum habet, ne ab eo petatur: paciscendo meliorem condicionem eius facit. Item si creditor esset fructuarius et pactus esset, ne peteret, servus autem fructuarius pacisceretur, ut peteret: beneficio pacti, quod servus interposuisset, utiliter ad petitionem admittetur.

56. IULIANUS 6 ad Minic.
Si convenerit, ne dominus a colono quid peteret, et iusta causa conventionis fuerit: nihilo minus colonus a domino petere potest.

57pr. FLORUS 8 inst.
Qui in futurum usuras a debitore acceperat, Tacite pactus videtur, ne intra id tempus sortem petat.

57.1. Si ex altera parte in rem, ex altera in personam pactum conceptum fuerit, veluti ne ego petam vel ne a te petatur: heres meus ab omnibus vobis petitionem habebit et ab herede tuo omnes petere poterimus.

54. *Scevola, XXII Julijono Digestų komentarų knyga*
Jeigu aš susitariu nereikalauti man priklausančio Sticho, tai nelaikoma, kad [prievolė] pradelsta, ir aš nemanau, kad Stichui mirus skolininkas privalo atsakyti, nes iki sutarties sudarymo jis nepradelsė įvykdyti prievolę.

55. *Julijonas, XXXV Dig.*
Jeigu skolininkas naudojasi vaisiais ir vergas, į kurį jis turi uzufrukto teisę, susitaria, kad jam nebus reiškiamas reikalavimas, tai šis susitarimas pagerina skolininko padėtį. Jeigu tas, kuris naudojasi vaisiais, būtų kreditorius ir susitartų nereikšti reikalavimo, o vergas, į kurį turima uzufrukto teisė, susitartų, kad [kreditorius] reikalavimus reikš, tai vergo sudarytas reikalavimas gali būti sėkmingai reiškiamas.

56. *Tas pats [Julijonas], VI Minicijaus*
Teisėtai susitarus, kad šeimininkas iš kolono nieko nereikalaus, pastarasis vis dėlto gali reikšti pretenzijas šeimininkui.

57 pr. *Florentinas, VIII Inst.*
Manoma, kad tas, kas gavo iš skolininko išankstinius procentus, sudarė nebylų susitarimą nereikalauti kapitalo tuo laikotarpiu [už kurį buvo sumokėti procentai].

1 §. Jeigu sudaryta sutartis iš dalies yra daiktinė, o iš dalies asmeninė, pavyzdžiui, aš tau nereiškiu ieškinio arba nereikšiu reikalavimo, tai mano įpėdinis galės reikalauti iš visų jūsų ir visi mes galėsime reikalauti iš tavo įpėdinio.

58. NERVA 3 membr.
Ab emptione venditione, locatione conductione ceterisque similibus obligationibus quin integris omnibus consensu eorum, qui inter se obligati sint, recedi possit, dubium non est. Aristoni hoc amplius videbatur, si ea, quae me ex empto praestare tibi oporteret, praestitissem et cum tu mihi pretium deberes, convenisset mihi tecum, ut rursus praestitis mihi a te in re vendita omnibus, quae ego tibi praestitissem, pretium mihi non dares tuque mihi ea praestitisses: pretium te debere desinere, quia bonae fidei, ad quam omnia haec rediguntur, interpretatio hanc quoque conventionem admittit. Nec quicquam interest, utrum integris omnibus, in quae obligati essemus, conveniret, ut ab eo negotio discederetur, an in integrum restitutis his, quae ego tibi praestitissem, consentiremus, ne quid tu mihi eo nomine praestares. Illud plane conventione, quae pertinet ad resolvendum id quod actum est, perfici non potest, ut tu quod iam ego tibi praestiti contra praestare mihi cogaris: quia eo modo non tam hoc agitur, ut a pristino negotio discedamus, quam ut novae quaedam obligationes inter nos constituantur.

59. PAULUS 3 reg.
Per quos adquiri nobis stipulatione potest, per eosdem etiam pactis conventis meliorem condicionem nostram fieri posse placet.

58. *Neracijus, III Užr.*
Neabejotina, kad remiantis susitarimu tų, kurie yra vienas kitam įsipareigoję, galima nutraukti pirkimo –pardavimo *(emptio-venditio),* nuomos *(locatio-conductio)* sutartis [ir kitas šio pobūdžio prievoles]. Kita vertus, jeigu aš, pardavėjas, atlikęs tau sutarties pagrindu atsirandančias savo pareigas, ir tu, kuris privalo man sumokėti [nustatytą] kainą, susitartume, kad jeigu grąžinsi man viską, ką aš įvykdžiau perduodamas daiktą, tai nemokėsi man [nustatytos] kainos, ir tu, tai atlikęs, pasak Aristo, nebebūsi man skolingas, nes aiškinimas remiantis gera valia, su kuria visa tai susiję, numato ir tokio susitarimo galimybę. Nesvarbu, ar nutraukti šį sandorį buvo susitarta dar nepradėjus įgyvendinti to, dėl ko esame [vienas kitam] įsipareigoję, ar po to, kai buvo grąžinta tai, kas buvo suteikta; mes susitarême, kad tuo remiantis tu man nieko neprivalai. Savaime suprantama, kad remiantis susitarimu, kuriuo norima nutraukti sandorį, neįmanoma pasiekti, kad tu būtum priverstas grąžinti man tai, ką aš tau perdaviau: taip bus siekiama ne nutraukti sutartį, o nustatyti naujas mūsų tarpusavio prievoles.

59. *Paulius, III Tais.*
Pripažinta, kad tas, kuris gali mūsų naudai įgyti stipuliacijos būdu, gali pagerinti mūsų padėtį [ir] susitarimu.

60. PAPIRIUS 8 const.
Imperator Antoninus Avidio Cassio rescripsit, si creditores parati sint partem ex bonis licet ab extraneo consequi, rationem habendam prius necessariarum personarum, si idoneae sint.

61. POMPONIUS 9 ad Sab.
Nemo paciscendo efficere potest, ne sibi locum suum dedicare liceat aut ne sibi in suo sepelire mortuum liceat aut ne vicino invito praedium alienet.

62. FURIUS 1 ad ed.
Si reus, postquam pactus sit a se non peti pecuniam ideoque coepit id pactum fideiussori quoque prodesse, pactus sit ut a se peti liceat: an utilitas prioris pacti sublata sit fideiussori, quaesitum est. Sed verius est semel adquisitam fideiussori pacti exceptionem ulterius ei invito extorqueri non posse.

60. *Papirijus Justinas, VIII Konst.*
Imperatorius Antoninas reskriptu Avidijui Kasijui nustatė, kad jeigu [mirusiojo] kreditoriai yra pasirengę gauti tam tikrą dalį [skolos], kuri turi būti pastariesiems grąžinta net iš įpėdinio, kuris nebuvo mirusiojo valdžioje jo mirties momentu, [turto], tai tokiu atveju [visų pirma] reikia atsižvelgti į [mirusiojo] giminaičių pasiūlymą, žinoma, jeigu jie yra mokūs.

61. *Pomponijus, IX Sab.*
Niekas remdamasis susitarimu negali pasiekti, kad nebūtų leidžiama paaukoti jam priklausančio žemės [sklypo] dievybėms arba palaidoti ten mirusiojo, arba perleisti [kam nors] sklypo prieš kaimyno valią.

62. *Furijus Antianas, I Ed.*
Jeigu skolininkas susitaria, kad iš jo nebus reikalaujama pinigų, ir dėl šios priežasties šis susitarimas naudingas ir jo laiduotojui, bet vėliau sudaro susitarimą, leidžiantį jam reikšti reikalavimus [dėl skolos grąžinimo], tai kyla klausimas, ar nustoja būti naudingas laiduotojui pirmasis susitarimas. Atrodo, kad labiau atitinka tiesą tai, kad kartą laiduotojui suteiktos susitarimu paremtos išlygos negalima paneigti prieš jo valią.

XV Dig.

De transactionibus

XV skyrius

Apie taikos sutartis

1. ULPIANUS 40 ad ed.
Qui transigit, quasi de re dubia et lite incerta neque finita transigit. Qui vero paciscitur, donationis causa rem certam et indubitatam liberalitate remittit.

2. ULPIANUS 74 ad ed.
Transactum accipere quis potest non solum, si Aquiliana stipulatio fuerit subiecta, sed et si pactum conventum fuerit factum.

3pr. SCAEVOLA 1 Dig.
Imperatores Antoninus et Verus ita rescripserunt: "Privatis pactionibus non dubium est non laedi ius ceterorum. Quare transactione, quae inter heredem et matrem defuncti facta est, neque testamentum rescissum videri posse neque manumissis vel legatariis actiones suae ademptae. Quare quidquid ex testamento petunt, scriptum heredem convenire debent: qui in transactione hereditatis aut cavit sibi pro oneribus hereditatis, aut si non cavit, non debet neglegentiam suam ad alienam iniuriam referre."

1. *Ulpianas, XL Ed.*
Tas, kas sudaro taikos sutartį, tas tarytum tariasi dėl abejotinos, neapibrėžtos ir neišspręstos bylos. Kas sudaro sandorį norėdamas dosniai [ką nors apdovanoti], atsisako konkretaus ir abejonių nekeliančio daikto.

2. *Tas pats [Ulpianas], LXXIV Ed.*
Bet kas gali sudaryti taikos sutartį ne tik taikydamas Akvilijaus stipuliaciją, bet ir susitardamas.

3 pr. *Scevola, I Dig.*
Imperatoriai Antoninas ir Veras reskriptu nustatė: „Nebejotina, kad privatūs susitarimai negali padaryti žalos kitų asmenų teisėms. Todėl sudaryta paveldėtojo ir mirusiojo motinos taikos sutartis, atrodo, negali panaikinti testamento ir laisvės suteikimo [remiantis testamentu], o legatoriai negali prarasti ieškinių dėl testamento vykdymo. Todėl to, ko jie reikalauja pagal testamentą, turi būti prašoma iš paskirtojo įpėdinio. Tas, kas sudaro taikos sutartį dėl palikimo, apsisaugo nuo to, kas palikimo gavimą pasunkina, o jeigu neapsisaugojo, tai jo nerūpestingumas negali daryti žalos kitiems."

3.1. Cum transactio propter fideicommissum facta esset et postea codicilli reperti sunt: quaero, an quanto minus ex transactione consecuta mater defuncti fuerit quam pro parte sua est, id ex fideicommissi causa consequi debeat. Respondit debere.

3.2. Debitor, cuius pignus creditor distraxit, cum Maevio, qui se legitimum creditoris heredem esse iactabat, minimo transegit: postea testamento prolato septicium heredem esse apparuit. Quaesitum est, si agat pigneraticia debitor cum septicio, an *is uti possit exceptione transactionis factae cum* Maevio, qui heres eo tempore non fuerit: possitque septicius pecuniam, quae Maevio ut heredi a debitore numerata est, condictione repetere, quasi sub praetextu hereditatis acceptam. Respondit secundum ea quae proponerentur non posse, quia neque cum eo ipse transegit nec negotium Septicii Maevius gerens accepit.

1 §. Jeigu dėl fideikomiso buvo sudaryta [paveldėtojo ir mirusiojo motinos] taikos sutartis ir vėliau buvo rasti kodicilai[26], klausiu, ar mirusiojo motina, remiantis taikos sutartimi gavusi mažesnę nei jai priklauso dalį, gali fideikomiso pagrindu atgauti [tą] skirtumą? Buvo atsakyta, kad gali.

2 §. *Skolininkas, kurio užstatą kreditorius pardavė*, sudarė sau šiek tiek naudingą taikos sutartį su Mevijumi, kuris gyrėsi esąs kreditoriaus įpėdinis pagal įstatymą. Paskelbus testamentą paaiškėjo, kad įpėdinis yra Septicijus. Kai skolininkas Septicijui pareiškia ieškinį dėl įkaito, klausiama, ar pastarasis gali pasinaudoti išlyga, kad taikos sutartis buvo sudaryta su [skolininku] Mevijumi, kuris nebuvo įpėdinis pagal testamentą, ir ar gali Septicijus, pareikšdamas ieškinį dėl nepagrįsto praturtėjimo, reikalauti pinigų, kuriuos skolininkas sumokėjo Mevijui kaip įpėdiniui remdamasis tuo, kad jie buvo gauti kaip palikimo dalis. Atsakyta, kad remiantis tuo, kas išdėstyta, negali, nes ir jis pats nesudarė taikos sutarties su skolininku, ir Mevijus vesdamas bylą vietoj Septicijaus [pinigų] negavo.

[26] *Codicillus* – įpėdiniui adresuotas raštas; tai buvo labiausiai paplitusi fideikomiso forma.

4. ULPIANUS 46 ad Sab.
Aquiliana stipulatio omnimodo omnes praecedentes obligationes novat et peremit ipsaque peremitur per acceptilationem: et hoc iure utimur. Ideoque etiam legata sub condicione relicta in stipulationem Aquilianam deducuntur.

5. PAPINIANUS 1 def.
Cum Aquiliana stipulatio interponitur, quae ex consensu redditur, lites, de quibus non est cogitatum, in suo statu retinentur. Liberalitatem enim captiosam interpretatio prudentium fregit.

6. GAIUS 17 ad ed. provinc.
De his controversiis, quae ex testamento proficiscuntur, neque transigi neque exquiri veritas aliter potest quam inspectis cognitisque verbis testamenti.

7pr. ULPIANUS 7 disp.
Et post rem iudicatam transactio valet, si vel appellatio intercesserit vel appellare potueris.

4. *Ulpianas, XLVI Sab.*
Akvilijaus stipuliacija[27] bet kuriuo atveju pakeičia visas ankstesnes prievoles naujomis ir panaikina jas bei pati išnyksta kreditoriui pareiškus, kad prievolė įvykdyta. Šia teise taip pat naudojamės ir mes. Todėl net ir sąlyginiai legatai yra Akvilijaus stipuliacijos dalykas.

5. *Papinianas, I Def.*
Sudarius Akvilijaus stipuliaciją abiejų šalių sutikimu, neaptarti ginčai [bylos] lieka ankstesnės būklės. [Šios stipuliacijos] taikymo aiškinti ją plečiant neleidžiama.

6. *Gajus, XVII Prov. ed.*
Dėl iš testamento kylančių ginčų negalima nei sudaryti taikos sutarties, nei ieškoti tiesos kitaip negu tik išsiaiškinant ir ištiriant testamento žodžius.

7 pr. *Ulpianas, VII Svarst.*
Taikos sutartis, sudaryta priėmus teismo sprendimą, galioja ir jeigu paduota apeliacija arba jeigu tu gali paduoti apeliaciją.

---

[27] *Stipulatio Aquiliana* yra pavadinta ją suformulavusio Romos respublikos teisininko Akvilijaus Galo vardu. Šios stipuliacijos esmė: jeigu vienas asmuo turi kelis reikalavimus (galėjusius kilti ir skirtingais pagrindais) kitam asmeniui, tai visi jie taikant stipuliaciją gali būti pakeisti vienu reikalavimu. Vėliau šis reikalavimas panaikinamas kreditoriaus pareiškimu remiantis šia stipuliacija.

7.1. Si fideiussor conventus et condemnatus fuisset, mox reus transegisset cum eo, cui erat fideiussor condemnatus: an transactio valeat quaeritur: et puto valere, quasi omni causa et adversus reum et adversus fideiussorem dissoluta. Si tamen ipse fideiussor condemnatus transegit, etsi transactio non peremit rem iudicatam, tamen eo quod datum est relevari rem iudicatam oportet.

7.2. Usque adeo autem quod datum est etiamsi non proficit ad transactionem, extenuat tamen rem iudicatam, ut inde sit et dictum et rescriptum circa alimentorum transactionem citra praetoris auctoritatem factam, ut quod datum est proficiat ad alimenta: ita ut, si quid amplius ex causa alimentorum deberi potest, id praestetur, quod autem datum est, imputetur.

1 §. Klausiama, ar galioja taikos sutartis, jeigu į teismą iškviestas laiduotojas pralaimėjo bylą, o pagrindinis skolininkas vėliau su bylos laimėtoju sudarė taikos sutartį? Ir aš manau, kad galioja, kaip bet kuriuo atveju nutraukiant pagrindinio skolininko ir laiduotojo prievolę. Tačiau jeigu bylą pralaimėjęs laiduotojas vėliau sudarė taikos sutartį, tai nors ji [taikos sutartis] nepanaikino teismo sprendimo, sumą, priklausančią išmokėti pagal teismo sprendimą, vis tiek reikia sumažinti tiek, kiek buvo išmokėta pagal taikos sutartį.

2 §. Kita vertus, tebūnie įskaitoma į alimentų sumą tai, kas buvo sumokėta ne vykdant taikos sutartį, net jeigu tai vis dėlto sumažina priklausančią išmokėti sprendimo pagrindu sumą, kas dėl šios priežasties jau pasakyta ir patvirtinta reskriptu, nors taikos sutartys dėl alimentų sudaromos be pretoriaus pritarimo. Taigi, jeigu dar turi būti išmokėta kiek nors alimentų, tegul bus išmokama, o tai, kas buvo duota, turi būti įskaitoma.

8 pr. ULPIANUS 5 de omn. trib.
Cum hi, quibus alimenta relicta erant, facile transigerent contenti modico praesenti: divus Marcus oratione in senatu recitata effecit, ne aliter alimentorum transactio rata esset, quam si auctore praetore facta. Solet igitur praetor intervenire et inter consentientes arbitrari, an transactio vel quae admitti debeat.

8.1. Eiusdem praetoris notio ob transactionem erit, sive habitatio sive vestiarium sive de praediis alimentum legabitur.

8.2. Haec oratio pertinet ad alimenta, quae testamento vel codicillis fuerint relicta sive ad testamentum factis sive ab intestato. Idem erit dicendum et si mortis causa donata fuerint relicta vel ab eo, cui mortis causa donata sunt, relicta. Sed et si condicionis implendae gratia relicta sunt, adhuc idem dicemus. Plane de alimentis, quae non mortis causa donata sunt, licebit et sine praetore auctore transigi.

8.3. Sive igitur in menses singulos sive in dies sive in annos fuerint relicta, oratio locum habet. Sed et si non fuerint perpetuo relicta, sed usque ad annos certos, idem est.

8 pr. *Tas pats* [*Ulpianas*], *V „Apie visus teismus"*
Kadangi tie, kuriems alimentai palikti [testamentu], lengvai sudaro susitarimus tenkindamiesi nedidele, bet nedelsiant sumokama [pinigų] suma, dieviškasis Markas vienoje iš savo kalbų Senate nustatė, kad galioja tik tokia taikos sutartis dėl alimentų, kuri yra sudaryta pretoriui pritarus. Taigi pretorius paprastai dalyvauja kaip tarpininkas ir vadovaudamasis sąžine sprendžia, ką reikia leisti sudaryti: taikos sutartis dėl alimentų ar ką nors kita.

1 §. Tyrimą dėl taikos sutarties atliks tas pats pretorius [neatsižvelgdamas į tai], kas palikta legatu: teisė naudotis gyvenamuoju plotu, drabužiai ar alimentai iš žemės sklypo.

2 §. Čia kalbama apie alimentus, paliktus testamentu arba kodicilais, surašytais arba pildant testamentą, arba jo nesant. Tas pats pasakytina ir apie alimentus, paliktus mirties atvejui dovanojimo pagrindu, ir apie įsipareigojimą [to asmens] juos išmokėti [tam], kam jie buvo padovanoti mirties atvejui. Tą patį mes teigiame ir tada, kai alimentai buvo paskirti su sąlyga, kad bus įvykdyta sąlyga, ir sąlyga yra įvykdyta. Žinoma, bus leista ir be pretoriaus leidimo sudaryti taikos sutartį dėl alimentų, paliktų ne mirties atvejui.

3 §. Ši kalba yra taikoma neatsižvelgiant į tai, kada nustatyta mokėti alimentus: kiekvieną mėnesį, kiekvieną dieną ar kas metai. Tas pats galioja ir kai alimentai turi būti mokami ne iki gyvos galvos, o tam tikrą laiką.

8.4. Si integra quantitas alicui fuerit legata, ut ex usuris eius se alat et mortis tempore pecunias restituat: non cessabit oratio, licet non in annos singulos videatur id relictum.

8.5. Sed et si sit certa quantitas relicta Titio vel res ita, ut inde alimenta Seio praestentur: magis est ut transigere Titius possit, nec enim transactione Titii minuuntur alimenta Seii. Idemque est et si per fideicommissum alimenta ad hoc legatario fuerint relicta.

8.6. Eam transactionem oratio improbat, quae idcirco fit, ut quis repraesentatam pecuniam consumat. Quid ergo si quis citra praetoris auctoritatem transegerit, ut quod per singulos annos erat ei relictum, consequeretur per singulos menses? Aut quid si, quod per singulos menses ei relictum erat, consequeretur per singulos dies? Quid deinde si, quod consummato anno ut acciperet, initio anni consequatur? Et puto eam transactionem valere, quia meliorem condicionem suam alimentarius tali transactione facit: noluit enim oratio alimenta per transactionem intercipi.

8.7. Nihil autem interest, utrum libertini sint quibus alimenta relicta sunt an ingenui, satis locupletes an minus.

4 §. Jeigu visa pinigų suma buvo palikta legatu kam nors, kad iš jos gaunami procentai būtų panaudoti savęs išlaikymui, o pinigų suma būtų grąžinta kilus mirties pavojui, imperatoriaus kalba netaikoma, nors akivaizdu, kad alimentai buvo palikti ne kasmetinėms išmokoms.

5 §. Bet jeigu Ticijui buvo palikta tam tikra [pinigų] suma arba koks nors turtas, kad iš to būtų sumokėti alimentai Sėjui, tai geriau Ticijui sudaryti taikos sutartį, nes Sėjaus alimentai dėl Ticijaus taikos sutarties nesumažėja. Tas pats pasakytina ir kai šiam tikslui legatorius įpareigojamas išmokėti alimentus remiantis fideikomisu.

6 §. Imperatoriaus kalba smerkia tokią taikos sutartį, kuri sudaroma siekiant, kad kas nors be reikalo išleistų išmokėtus pinigus. Ar iš to išplaukia, kad kai kas nors sudaro taikos sutartį be pretoriaus leidimo, vadinasi, siekia, kad tai, kas jam buvo palikta mokėti kasmet, būtų išmokėta kas mėnesį? Arba kad tai, kas buvo palikta kiekvienam mėnesiui, jam bus išmokama kas dieną? Be to, ar tai, kas turi būti išmokėta metų pabaigoje, bus gauta metų pradžioje? Ir aš manau, kad tokia taikos sutartis bus galiojanti, nes ji pagerina alimentų gavėjo padėtį: juk kalba [dieviškojo Marko] buvo siekiama, kad dėl taikos sutarties nesumažėtų mokamų alimentų suma.

7 §. Visiškai nesvarbu, kas yra tie, kam skirti alimentai: ar libertinai, ar iš prigimties laisvi žmonės, turtingi ar neturtingi.

8.8. Vult igitur oratio apud praetorem de istis quaeri: in primis de causa transactionis, dein de modo, tertio de persona transigentium.

8.9. In causa hoc erit requirendum, quae causa sit transigendi: sine causa enim neminem transigentem audiet praetor. Causae fere huiusmodi solent allegari: si alibi domicilium heres, alibi alimentarius habeat: aut si destinet domicilium transferre alteruter alter eorum: aut si causa aliqua urgueat praesentis pecuniae: aut si a pluribus ei alimenta relicta sint et minutatim singulos convenire difficile ei sit: aut si qua alia causa fuit, ut plures solent incidere, quae praetori suadeant transactionem admittere.

8.10. Modus quoque pecuniae, quae in transactionem venit, aestimandus est: ut puta quantitas transactionis. Nam etiam ex modo fides transactionis aestimabitur. Modus autem pro aetate eius, qui transigit, arbitrandus est et valetudine: nam alias cum puero, alias cum iuvene, alias cum sene transigi palam est: constat enim alimenta cum vita finiri.

8 §. Vis dėlto kalboje yra nurodoma, kad pretorius turi išnagrinėti šiuos klausimus: visų pirma, taikos sutarties sudarymo pagrindą, antra, sumos dydį, trečia, taikos sutartį sudarančių šalių asmenybę.

9 §. Kalbant apie priežastį, reikia išnagrinėti taikos sutarties sudarymo pagrindą: juk pretorius be priežasties nesikalbės su taikos sutarties sudarytojais. Paprastai nurodomos šios priežastys: paveldėtojas gyvena vienoje vietoje, o alimentų gavėjas – kitoje; arba vienas iš paveldėtojų ketina pakeisti gyvenamąją vietą; arba kokia nors priežastis skatins gauti grynųjų pinigų; arba alimentus kam nors paliko keli asmenys ir jam [alimentų gavėjui] bus nepatogu tartis atskirai su kiekvienu iš jų, arba, kaip dažniausiai nutinka, buvo kita priežastis, kuri pretoriui pasirodys svarbi ir jis leis sudaryti taikos sutartį.

10 §. Būtina įvertinti ir pinigų sumą, kuri sudaro taikos sutarties dalyką, pavyzdžiui, pagal sandorį mokėtiną sumos dydį. Juk taikos sutarties sąžiningumą taip pat galima vertinti ir pinigų sumos, kurią reikia sumokėti, dydžiu. Pinigų sumos dydis turi būti vertinamas atsižvelgiant į taikos sutarties sudarytojo amžių ir sveikatos būklę; juk savaime suprantama, kad taikos sutartis dėl alimentų vienaip sudaroma su vaiku, kitaip – su jaunuoliu ir dar kitaip – su senu žmogumi. Juk žinoma, kad alimentų mokėjimas baigiasi kartu su gyvenimu.

8.11. Sed et personarum contemplatio habenda est, hoc est, cuius vitae sint hi, quibus alimenta relicta sunt: utrum frugi vitae hi sint, qui alias sufficere sibi possint, an sequioris, qui de alimentis pendeant. In persona eius, a quo alimenta relicta sunt, haec erunt specienda: in quibus sunt facultatibus, cuius propositi, cuius opinionis. Tunc enim apparebit, numquid circumvenire velit eum, cum quo transigit.

11 §. Taip pat privaloma atsižvelgti į asmenis, kuriems palikti alimentai, kitaip tariant, kaip jie gyveno: ar jie taupūs, ar galėtų patys savimi pasirūpinti, ar jų materialinė padėtis sunki ir ar jiems būtini alimentai. Kalbant apie tą, kuris įpareigotas [mokėti] alimentus, reikia atsižvelgti į jo turtinę padėtį, ketinimus ir nuomonę apie jį. Tada bus aišku, ar jis nori apgauti tą, su kuriuo sudaro taikos sutartį.

8.12. Qui transigit de alimentis, non videbitur neque de habitatione neque de vestiario transegisse, cum divus Marcus specialiter etiam de istis transigi voluerit.

12 §. Kas sudaro taikos sutartį dėl alimentų, nelaikomas sudariusiu ją dėl gyvenamojo ploto ar drabužių, nes, dieviškojo Marko Aurelijaus valia, dėl šių dalykų turi būti sudaromos atskiros taikos sutartys.

8.13. Sed et si quis de alimentis transegerit, non habebit necesse etiam de habitatione vel ceteris invitus transigere: poterit igitur vel de omnibus simul vel de quibusdam facere transactionem.

13 §. Kita vertus, jeigu kas nors sudarė taikos sutartį dėl alimentų, neprivalo jos sudaryti dėl gyvenamojo ploto ar ko kita. Todėl jis galės sudaryti taikos sutartį arba dėl visko vienu metu, arba tik dėl tam tikrų daiktų.

8.14. De calciario quoque arbitrio praetoris transigendum est.

14 §. Taikos sutartį dėl pinigų, reikalingų avalynei įsigyti, būtina sudaryti pretoriaus nuožiūra.

8.15. Si uni pluribusve fundus ad alimenta fuerit relictus velintque eum distrahere: necesse est praetorem de distractione eius et transactione arbitrari. Sed si pluribus fundus ad alimenta fuerit relictus et hi inter se transigant: sine praetoris auctoritate facta transactio rata esse non debet. Idem est et si

15 §. Jeigu vienam ar keliems asmenims kaip alimentai buvo paliktas žemės sklypas, o jie nori jį parduoti, būtina, kad pretorius pagal sąžinę priimtų sprendimą dėl jo pardavimo ir taikos sutarties. Bet jeigu žemės sklypas buvo paliktas keliems asmenims, kad jie gautų iš jo alimentus, ir jie be pretoriaus leidimo tar-

ager fuerit in alimenta obligatus: nam nec pignus ad hoc datum inconsulto praetore poterit liberari.

8.16. Arbitratu praetoris vel de universis alimentis vel de parte eorum transigi oportere plus quam manifestum est.

8.17. Si praetor aditus citra causae cognitionem transigi permiserit, transactio nullius erit momenti: praetori enim ea res quaerenda commissa est, non neglegenda nec donanda. Sed et si non de omnibus inquisierit, quae oratio mandat, hoc est de causa de modo de personis transigentium, dicendum est, quamvis de quibusdam quaesierit, transactionem esse irritam.

8.18. Sed nec mandare ex hac causa iurisdictionem vel praeses provinciae vel praetor poterit.

8.19. Transactiones alimentorum etiam apud procuratorem caesaris fieri possunt: scilicet si a fisco petantur alimenta. Secundum quae et apud praefectos aerarii transigi poterit.

pusavyje sudarė taikos sutartį, tai ji negalioja. Tas pats pasakytina ir jeigu žemės sklypas buvo įkeistas, kad būtų mokami alimentai; nesuderinus su pretoriumi negalima tam tikslui įkeisti žemės sklypo.

16 §. Akivaizdu, kad tiek dėl visų alimentų, tiek dėl jų dalies taikos sutartis turi būti sudaroma remiantis pretoriaus leidimu.

17 §. Jeigu pretorius, į kurį buvo kreiptasi, duos leidimą sudaryti taikos sutartį neišnagrinėjęs jos sudarymo pagrindo, ši taikos sutartis negalios, nes pretorius įpareigotas tą padaryti, ir negalima to nepaisyti arba atsisakyti [jo]. Bet ir jeigu jis [pretorius] neištirs viso to, kas šioje kalboje nusakoma, t. y. pagrindo, sumos dydžio, taikos sutartį sudarančių asmenų, tai reikia konstatuoti, kad taikos sutartis negalioja, nors jis kai ką ištyrė.

18 §. Nei provincijos valdytojas, nei pretorius negali pavesti kitiems bylų dėl taikos sutarties sudarymo jurisdikcijos.

19 §. Jeigu alimentų reikalaujama iš *iždo*, taikos sutartys gali būti sudaromos ir imperatoriaus prokuratoriaus akivaizdoje. Tuo remiantis, taikos sutartys gali būti sudaromos ir dalyvaujant iždo prefektams.

8.20. Si cum lis quidem esset de alimentis, transactum autem de lite fuisset: transactio valere inconsulto praetore non potest, ne circumveniatur oratio. Fingi enim lites poterunt, ut transactio etiam citra praetoris fiat auctoritatem.

20 §. Taikos sutartis, sudaryta nepasitarus su pretoriumi, kilus ginčui dėl alimentų, negalioja, kad nebūtų iškreipta imperatoriaus kalba. Priešingu atveju ginču būtų galima pasinaudoti, norint sudaryti taikos sutartį be pretoriaus leidimo.

8.21. Si eidem alimenta et praeterea legatum praesenti die datum sit, et transactum fuerit citra praetoris auctoritatem: id quod datum est imputabitur prius in legatum quod praesenti die datum est, superfluum in alimentariam causam.

21 §. Jeigu tam pačiam asmeniui buvo paskirti alimentai, paliktas legatas, kurį būtina nedelsiant vykdyti, ir be pretoriaus leidimo sudaryta taikos sutartis, tada tai, kas buvo duota, visų pirma bus įskaityta kaip įvykdytas legatas, kurį būtina nedelsiant vykdyti, o likutis įskaitytas į alimentus.

8.22. Si quis de alimentis transegerit sine praetoris auctoritate, id quod datum est in praeterita alimenta cedet. Nec interest tantum in quantitate sit debita, quantum datum est, an minus, an plus: nam et si minus sit, adhuc tamen id quod in solutum datum est in praeterita alimenta imputabitur. Sane si is, qui de alimentis transegit, locupletior factus sit ea solutione: in quod factus sit locupletior aequissimum erit in eum dari repetitionem: nec enim debet ex alieno damno esse locuples.

22 §. Jeigu kas nors be pretoriaus leidimo sudarė taikos sutartį dėl alimentų, tai, kas buvo duota pagal sandorį, bus įskaityta kaip alimentai už praėjusį laiką. Ir nesvarbu, kokia yra skolos suma: lygi sumokėtai, didesnė ar mažesnė. Juk ir tada, kai suma mažesnė, tai, kas buvo sumokėta iki šiol, bus įskaityta į sumokėtų alimentų sumą. Žinoma, jeigu taikos sutartį dėl alimentų sudaręs asmuo praturtėjo dėl to, kad jam buvo sumokėta, tai teisinga, jog jam bus galima pareikšti ieškinį dėl nepagrįsto praturtėjimo; mat jis negali praturtėti kito sąskaita ir padaryti šiam žalos.

8.23. Si in annos singulos certa quantitas alicui fuerit relicta homini honestioris loci veluti salarium annuum vel usus fructus, transactio et sine praetore fieri poterit: ceterum si usus fructus modicus alimentorum vice sit relictus, dico transactionem citra praetorem factam nullius esse momenti.

8.24. Si cui non nummus ad alimenta, sed frumentum atque oleum et cetera, quae ad victum necessaria sunt, fuerint relicta: non poterit de his transigere, sive annua sive menstrua ei relinquantur. Si tamen ita sine praetore transegerit, ut in vicem eorum nummum quotannis vel quotmensibus acciperet et neque diem neque modum permutavit, sed tantum genus: vel ex contrario si pactus fuerit, ut in generibus alimenta acciperet, quae in nummis ei relicta fuissent: vel si vinum pro oleo vel oleum pro vino vel quid aliud commutavit: vel locum permutavit, ut quae erant ei Romae alimenta relicta, in municipio vel in provincia acciperet vel contra: vel personam commutavit, ut quod a pluribus erat accepturus, ab uno acciperet: vel alium pro alio debitorem acceperit: haec omnia habent disceptationem praetoris et pro utilitate alimentarii recipienda sunt.

23 §. Jeigu aukštos socialinės padėties žmogui buvo palikta tam tikra suma, [išmokėtina] kasmet, pavyzdžiui, kaip metų išlaikymas arba uzufruktas, taikos sutartis galės būti sudaryta pretoriui nedalyvaujant. Kita vertus, jeigu vietoj alimentų buvo paliktas kuklus uzufruktas, tvirtinu, kad pretoriui nedalyvaujant sudaryta taikos sutartis negalios.

24 §. Jeigu kam nors kaip alimentai buvo palikti ne pinigai, bet kviečiai, aliejus ir kas kita, reikalinga pramisti, tai negalima sudaryti taikos sutarties nei tada, kai tai yra išmokama metams, nei tada, kai išmokama mėnesiui. Vis dėlto jeigu [alimentų gavėjas] nedalyvaujant pretoriui sudarė taikos sutartį ir sutarė, kad vietoj maisto produktų kasmet arba kas mėnesį gaus pinigus, ir nepasikeitė nei data, nei kiekis, tik [gaunamų daiktų] rūšis, arba atvirkščiai, jis susitarė gauti alimentus maisto produktų pavidalu, nors jie jam buvo palikti pinigais, arba pakeitė vyną aliejumi, aliejų vynu ar bet kuo kitu, arba jeigu pakeitė [pristatymo] vietą, t. y. susitarė gauti alimentus, kurie jam buvo palikti Romoje, kokioje nors kitoje municipijoje ar provincijoje arba atvirkščiai, arba pakeitė asmenį, kitaip tariant, susitarė, kad tai, ką turėjo gauti iš kelių asmenų, gaus iš vieno, arba pakeitė skolininką kitu asmeniu, – visi šie klausimai priklauso pretoriaus teismo jurisdikcijai ir sprendimas turi būti priimamas alimentų gavėjo [alimentarijaus] naudai.

8.25. Si ad habitationem certa quantitas sit annua relicta et ita sit transactum sine praetore, ut habitatio praestetur, valet transactio, quia fructus habitationis praestatur, licet ruinae vel incendio subiecta transactio est. Per contrarium quoque si pro habitatione, quae erat relicta, placuerit certam quantitatem praestari, transactio rata est et citra praetorem.

9pr. ULPIANUS 1 opin.
Qui cum tutoribus suis de sola portione administratae tutelae suae egerat et transegerat, adversus eosdem tutores ex persona fratris sui, cui heres extiterat, agens praescriptione factae transactionis non summovetur.

9.1. Transactio quaecumque fit, de his tantum, de quibus inter convenientes placuit, interposita creditur.

9.2. Qui per fallaciam coheredis ignorans universa, quae in vero erant, instrumentum transactionis sine Aquiliana stipulatione interposuit, non tam paciscitur quam decipitur.

25 §. Nedalyvaujant pretoriui sudaryta gyvenamojo ploto suteikimą užtikrinanti taikos sutartis galios, jeigu tam tikra kasmet išmokama pinigų suma buvo palikta apsirūpinti būstu ir pretoriui nedalyvaujant buvo sudaryta taikos sutartis, kuria sutarta suteikti gyvenamąjį plotą, sutartis galios, nes teikia naudą, susijusią su teise į būstą, nors jos įvykdymas priklausys nuo galimos statinio griūties ar gaisro. Taip pat ir priešingu atveju, kai, užuot palikus būstą, susitariama, kad bus duota tam tikra pinigų suma, taikos sutartis galios ir be pretoriaus pritarimo.

9 pr. *Tas pats [Ulpianas], I Nuom.*
Tas, kas bylinėjosi ir sudarė taikos sutartį su savo globėjais tik dėl tos savo turto dalies, kurią jie administruoja, ir pareiškė tiems globėjams ieškinį savo brolio, kurio įpėdinis jis yra, vardu, negali būti nušalintas remiantis tuo, jog sudaryta taikos sutartis.

1 §. Sudarant bet kokią taikos sutartį laikoma, kad ji sudaryta tik dėl tų daiktų, dėl kurių šalys susitarė.

2 §. Tas, kuris dėl bendraįpėdinio apgaulės, nesuvokdamas tikrosios padėties, surašė taikos sutartį neatsižvelgdamas į Akvilijaus stipuliaciją, yra laikomas ne tik nesudariusiu susitarimo, bet tyčia suklaidintu.

9.3. Ei qui, nondum certus ad se querellam contra patris testamentum pertinere, de aliis causis cum adversariis pacto transegit, tantum in his interpositum pactum nocebit, de quibus inter eos actum esse probatur. His tantum transactio obest, quamvis maior annis viginti quinque eam interposuit, de quibus actum probatur. Nam ea, quorum actiones competere ei postea compertum est, iniquum est peremi pacto. Id de quo cogitatum non docetur.

10. ULPIANUS 1 resp.
De re filiorum, quos in potestate non habuit, transigentem patrem minime eis obesse placet.

11. ULPIANUS 4 ad ed.
Post rem iudicatam etiam si provocatio non est interposita, tamen si negetur iudicatum esse vel ignorari potest an iudicatum sit: quia adhuc lis obesse possit, transactio fieri potest.

12. CELSUS 3 Dig.
Non est ferendus qui generaliter in his, quae testamento ei relicta sunt, transegerit, si postea causetur de eo solo se cogitasse, quod prima parte testamenti ac non etiam quod posteriore legatum sit. Si tamen postea codicilli proferuntur, non improbe mihi dicturus videtur de eo dumtaxat se cogitasse, quod illarum tabularum, quas tunc noverat, scriptura continerentur.

3 §. Tam, kas dar nebūdamas tikras, ar jam priklauso ieškinys dėl tėvo testamento, sudarė taikos sutartį su kitais pretendentais dėl kitų ginčų, toks susitarimas gali pakenkti tik dėl tų dalykų, dėl kurių yra pripažinta, kad tokia buvo šalių valia. Ir nors tas, kuris sudarė taikos sutartį, buvo vyresnis nei 25 metų, ji jam pakenks tik tiek, kiek bus įrodyta, kad tokia buvo jo valia. Juk nesąžininga, kad dėl susitarimo būdu sudarytos taikos sutarties pasibaigtų tie santykiai, dėl kurių, kaip vėliau išaiškėtų, jam būtų priklausę ieškiniai, [kitaip tariant, pasibaigtų] tai, apie ką neinformuojama, jog taip buvo sumanyta.

10. *Tas pats* [*Ulpianas*], *I Atsak.*
Nuspręsta, kad tėvas, sudarydamas taikos sutartį, susijusią su savo vaikų, kurie nėra jo valdžioje, interesais, jiems niekaip nekenktų.

11. *Tas pats* [*Ulpianas*], *IV Ed.*
[Priėmus] sprendimą, net jeigu jis nebuvo apskųstas, galima sudaryti taikos sutartį, jeigu priimtas neigiamas sprendimas arba asmuo nežino, kad jis buvo priimtas, nes ginčas dar gali kilti [atsirasti].

12. *Celsas, III Dig.*
Negali būti leidžiama, kad tas, kuris sudarė bendrojo pobūdžio taikos sutartį dėl viso to, kas jam buvo palikta testamentu, vėliau teisintųsi, kad galvojo tik apie tai, dėl ko buvo įpareigotas pirmoje testamento dalyje, o ne kitoje. Jeigu vis dėlto vėliau atsirado kodicilų, manau, jis man sakys, kad turėjo omeny tik tai, kas yra tose lentelėse, apie kurias jis tada [sudarydamas taikos sutartį] žinojo.

13. MACER 1 ad l. vices. hered.
Nulli procuratorum principis inconsulto principe transigere licet.

14. SCAEVOLA 2 resp.
Controversia inter legitimum et scriptum heredem orta est eaque transactione facta certa lege finita est: quaero creditores quem convenire possunt? Respondit, si idem creditores essent, qui transactionem fecissent, id observandum de aere alieno, quod inter eos convenisset: si alii creditores essent, propter incertum successionis pro parte hereditatis, quam uterque in transactione expresserit, utilibus actionibus conveniendus est.

15. PAULUS 1 sent.
Pacto convento Aquiliana quidem stipulatio subici solet: sed consultius est huic poenalem quoque stipulationem subiungere, quia rescisso forte pacto poena ex stipulatu peti potest.

16. HERMOGENIANUS 1 iuris epit.
Qui fidem licitae transactionis rupit, non exceptione tantum summovebitur, sed et poenam, quam, si contra placitum fecerit rato manente pacto, stipulanti recte promiserat, praestare cogetur.

13. *Emilijus Makras, 1-oji Įstatymo dėl 5 proc. paveldimo turto mokesčio komentarų knyga*
Niekam iš princepso prokuratorių neleidžiama sudaryti taikos sutarties nepasitarus su princepsu.

14. *Scevola, II Atsak.*
Kilo įpėdinio pagal įstatymą ir įpėdinio pagal testamentą ginčas, kuris buvo nutrauktas pagal tam tikras taisykles su kreditoriais sudarius taikos sutartį. Klausiu, ką kreditoriai gali šaukti į teismą? Atsakyta: jeigu kreditoriai yra tie patys, kurie dalyvavo sudarant taikos sutartį dėl skolų, tai privaloma remtis jų susitarimu. Jeigu kreditoriai yra kiti, tai dėl paveldėjimo neapibrėžtumo, remiantis ieškiniais dėl analogijos, reikia kviesti į teismą abu [ir įpėdinį pagal įstatymą, ir įpėdinį pagal testamentą] dėl tos palikimo dalies, kuri kiekvienam iš jų atiteko sudarant taikos sutartį.

15. *Paulius, I Sent.*
Sudarius taikos sutartį, paprastai daroma Akvilijaus stipuliacija, o prie pastarosios patartina sudaryti ir stipuliaciją dėl netesybų (baudos), nes nutraukiant susitarimą ja remiantis bus galima reikalauti netesybų.

16. *Hermogenianas, I Teisės ep.*
Tas, kas pažeidė įstatymo leidžiamos taikos sutarties sąlygas, bus ne tik nušalintas ekscepcijos pagrindu, bet ir priverstas sumokėti baudą, kurią jis vadovaudamasis įstatymu pažadėjo stipuliuojančiajam, jeigu elgsis priešingai, negu buvo susitarta, nors sutartis tebegalioja.

17. PAPINIANUS 2 quaest.
Venditor hereditatis emptori mandatis actionibus cum debitore hereditario, qui ignorabat venditam esse hereditatem, transegit: si emptor hereditatis hoc debitum ab eo exigere velit, exceptio transacti negotii debitori propter ignorantiam suam accommodanda est. Idem respondendum est et in eo, qui fideicommissam recepit hereditatem, si heres cum ignorante debitore transegit.

17. *Papinianas, II Klaus.*
Palikimo pardavėjas, perleidęs pirkėjui ieškinius prieš palikimo skolininką, sudarė su pastaruoju taikos sutartį. Jeigu palikimo pirkėjas panorės išreikalauti iš skolininko skolą, tai pastarajam dėl to, kad jis nežinojo [kad palikimas parduotas], turi būti duota taikos sutartimi pagrįsta išlyga. Tą patį reikia atsakyti ir palikimo pagal fideikomisą gavėjui, jeigu paveldėtojas sudarė taikos sutartį su to nežinančiu skolininku.

DOMINI NOSTRI
SACRATISSIMI PRINCIPIS
IUSTINIANI IURIS
ENUCLEATI EX OMNI VETERE
IURE COLLECTI

DIGESTORUM SEU PANDECTARUM

Liber Tertius

I–VI

**DIEVIŠKOJO IMPERATORIAUS
JUSTINIANO,
MŪSŲ VALDOVO**

DIGESTAI, arba PANDEKTOS

**Peržiūrėta teisė, surinkta iš visų
senosios teisės šaltinių**

III knyga

I–VI skyriai

Contentum

Turinys

I Dig.

De postulando

I skyrius

Apie kreipimąsi į teismą

1 ULPIANUS libro sexto ad edictum. Hunc titulum praetor proposuit habendae rationis causa suaeque dignitatis tuendae et decoris sui causa, ne sine delectu passim apud se postuletur.

1.1. Eapropter tres fecit ordines: nam quosdam in totum prohibuit postulare, quibusdam vel pro se permisit, quibusdam et pro certis dumtaxat personis et pro se permisit.

1.2. Postulare autem est desiderium suum vel amici sui in iure apud eum, qui iurisdictioni praeest, exponere: vel alterius desiderio contradicere.

1.3. Initium autem fecit praetor ab his, qui in totum prohibentur postulare. In quo edicto aut pueritiam aut casum excusavit. Pueritiam: dum minorem annis decem et septem, qui eos non in totum complevit, prohibet postulare, quia moderatam hanc aetatem ratus est ad procedendum in publicum, qua aetate aut paulo maiore fertur Nerva filius et publice de iure responsitasse. Propter casum surdum qui prorsus non audit prohibet apud se postulare: nec enim erat permittendum ei postulare, qui decretum praetoris exaudire non poterat, quod etiam ipsi erat periculosum futurum: nam non exaudito decreto praetoris, quasi non obtemperasset, poena ut contumax plecteretur.

1. *Ulpianas, VI Ed.*
Siekdamas saugoti savosios pareigybės orumą ir garbingumą, kurių dera paisyti, pretorius įtvirtino šias nuostatas, kad stoti prieš jį negalėtų bet kuris.

1 §. Dėl to jis skyrė tris grupes: vieniems visiškai uždraudė reikšti reikalavimus teismo tvarka, kitiems leido vesti teisme tik savo pačių bylas, o tretiesiems – vesti savo pačių bylas ir atstovauti tam tikriems kitiems asmenims.

2 §. Reikšti reikalavimą teisme reikia asmeniui, kuriam suteikta teisė jame vykdyti teisingumą, išdėstant savo ar savo bičiulio prašymą arba atsikertant į kito asmens reiškiamą reikalavimą.

3 §. Pretorius pradėjo nuo tų, kuriems visiškai neleidžiama reikšti reikalavimų teisme. Šiame edikte jis nurodė asmenis [iš tų, kurie turi teisę reikšti reikalavimus teisme], atsižvelgdamas į nebrandų jų amžių arba juos ištikusią negalią. Nebrandus amžius – to, kuris nėra sulaukęs 17 metų; tam, kuris nėra nugyvenęs tokio amžiaus, pretorius uždraudė reikšti reikalavimus teisme, nes tik šį amžių [17 metų] laikė esant tinkamą dalyvauti viešajame gyvenime; pasakojama, kad sulaukęs tokio amžiaus ar būdamas kiek vyresnis Nerva (sūnus) viešai aiškino teisę. Dėl jį ištikusios negalios, – kurčiajam, kuris nieko negirdi, – neleista bylinėtis pas pretorių; juk nevalia buvo leisti bylinėtis tam, kuris negali išklausyti pretoriaus dekreto, nes tai būtų pavojinga ir jam pačiam: neišgirdęs pretoriaus dekreto, jis galėjo būti nubaustas kaip piktavalis, tarytum būtų jam nepaklusęs.

1.4. Ait praetor: «Si non habebunt advocatum, ego dabo». Nec solum his personis hanc humanitatem praetor solet exhibere, verum et si quis alius sit, qui certis ex causis vel ambitione adversarii vel metu patronum non invenit.

1.5. Secundo loco edictum proponitur in eos, qui pro aliis ne postulent: in quo edicto excepit praetor sexum et casum, item notavit personas in turpitudine notabiles. Sexum: dum feminas prohibet pro aliis postulare. Et ratio quidem prohibendi, ne contra pudicitiam sexui congruentem alienis causis se immisceant, ne virilibus officiis fungantur mulieres: origo vero introducta est a Carfania improbissima femina, quae inverecunde postulans et magistratum inquietans causam dedit edicto. Casum: dum caecum utrisque luminibus orbatum praetor repellit: videlicet quod insignia magistratus videre et revereri non possit. Refert etiam Labeo Publilium caecum Asprenatis Noni patrem aversa sella a Bruto destitutum, cum vellet postulare. Quamvis autem caecus pro alio postulare non possit, tamen et senatorium ordinem retinet et iudicandi officio fungitur. Numquid ergo et magistratus gerere possit? Sed de hoc deliberabimus. Exstat quidem exemplum eius, qui gessit: Appius denique Claudius caecus consiliis publicis intererat et in senatu severissimam dixit sententiam de Pyrrhi captivis. Sed melius est, ut dicamus retiñere quidem iam coeptum magistratum posse, adspirare autem ad novum penitus prohiberi: idque multis comprobatur exemplis.

4 §. Pretorius sako: „Jei neturėtų advokato, aš jį paskirsiu." Ne tik išvardytų asmenų atžvilgiu pretorius esti toks humaniškas, bet ir tada, kai kas nors kitas dėl tam tikrų priežasčių, nepalankių priešingos šalies veiksmų ar grasinimų nebūtų pasirūpinęs turėti atstovą.

5 §. Toliau pretorius pamini tuos, kurie neturi teisės vesti bylų kito asmens vardu; šiuo ediktu pretorius nesuteikė tokios teisės kai kuriems asmenims, atsižvelgdamas į lytį ar jų negalią, taip pat paminėjo netekusius piliečio garbės. Atsižvelgiant į lytį, neleidžiama vesti teisme kitų asmenų bylų moterims. Tokiu draudimu siekiama, kad moterys nesikištų į svetimus reikalus, pamindamos jų lyčiai tinkantį kuklumą, ir nesiimtų vyrams priderančių pareigų. Pradžią tam davė Karfanijos – įžūliausios moters, begėdiškai dalyvavusios procese ir gaišinusios magistratą – byla, tapusi akstinu paskelbti ediktą. Dėl negalios pretorius neleidžia procese dalyvauti abiem akimis nematančiam neregiui; žinoma, dėl to, kad šis negali matyti magistrato valdžios ženklų ir reikšti jiems pagarbos. Labeonas taip pat nurodo, kad panūdęs bylinėtis teisme aklys Publilijus, Nonijaus Asprenato tėvas, nieko nepešė, kurulinėje krasėje sėdinčiam Brutui atgręžus jam nugarą. Nors aklys ir negali vesti bylos kito vardu, bet išsaugo senatoriaus rangą ir gali būti skiriamas teisėju. Bet ar tai reiškia jį galint eiti magistrato pareigas? Tai mes privalome svarstyti. Juk būta atvejo, kai aklys ėjo magistrato pareigas: Apijus Klaudijus, būdamas neregys, dalyvavo svarstant valstybės reikalus ir Senate išsakė

1.6. Removet autem a postulando pro aliis et eum, qui corpore suo muliebria passus est. Si quis tamen vi praedonum vel hostium stupratus est, non debet notari, ut et Pomponius ait. Et qui capitali crimine damnatus est, non debet pro alio postulare. Item senatus consulto etiam apud iudices pedaneos postulare prohibetur calumniae publici iudicii damnatus. Et qui operas suas, ut cum bestiis depugnaret, locaverit. Bestias autem accipere debemus ex feritate magis, quam ex animalis genere: nam quid si leo sit, sed mansuetus, vel alia dentata mansueta? Ergo qui locavit solus notatur, sive depugnaverit sive non: quod si depugnaverit, cum non locasset operas suas, non tenebitur: non enim qui cum bestiis depugnavit, tenebitur, sed qui operas suas in hoc locavit. Denique eos, qui virtutis ostendendae causa hoc faciunt sine mercede, non teneri aiunt veteres, nisi in harena passi sunt se honorari: eos enim puto notam non evadere. Sed si quis operas suas locaverit, ut feras venetur, vel ut depugnaret feram quae regioni nocet, extra harenam: non est notatus. His igitur personis, quae non virtutis causa cum bestiis pugnaverunt, pro se praetor permittit allegare, pro alio prohibet. Sed est aequissimum, si

griežčiausią nuomonę dėl Pyro belaisvių. Teisingiau būtų pasakius, kad aklys išsaugo magistrato pareigas, kurias pradėjo eiti [iki netekdamas regėjimo], bet jam atimama galimybė būti naujai išrinktam į pareigas; tai patvirtina gausūs pavyzdžiai.

6 §. Teisę vesti teisme kitų asmenų bylas ediktas atima ir iš to, kuris lytiškai santykiavo su vyru kaip moteris. Kita vertus, jei kam garbę nuplėšė smurtaujantys plėšikai ar priešai, toks neturi būti laikomas netekusiu piliečio garbės, kaip teigia ir Pomponijus. Ir tas, kuris buvo nuteistas už sunkaus nusikaltimo padarymą, neturi vesti bylų kito vardu. Remiantis Senato nutarimu, taip pat draudžiama net ir žemiausios grandies teisėjo kompetencijai priskirtame teismo procese dalyvauti tam, kuris yra nuteistas už melagingo kaltinimo pareiškimą baudžiamojoje byloje, bei tam, kuris parsisamdė kovoti su laukiniais žvėrimis [cirko arenoje]. Žvėrims gyvūnus priskiriame veikiau atsižvelgdami į laukiniškumą nei į rūšį: nes kaipgi, jei esama liūto, tačiau prijaukinto, arba kitų prijaukintų plėšrūnų? Taigi garbę praradusiu yra pripažįstamas tas, kuris parsisamdė, nepriklausomai nuo to, ar [iš tiesų] kovėsi, ar ne. Jei kovėsi nebūdamas parsisamdęs, jam ši nuostata netaikoma; nes ji netaikoma tam, kuris kovėsi su laukiniais žvėrimis, bet taikoma tam, kuris buvo parsisamdęs tai daryti. Galiausiai, kaip teigia senieji, čia nepriskiriami tie, kas šitaip elgiasi [kaunasi su žvėrimis] siekdami parodyti savo narsą ir ne už atlyginimą, svarbu

tutelam vel curam huiusmodi personae administrent, postulare eis pro his, quorum curam gerunt, concedi. Qui adversus ea fecisse monstretur, et pro aliis interdicta postulatione repellitur et pro aestimatione iudicis extra ordinem pecuniaria poena multabitur.

1.7. Ut initio huius tituli diximus, tres ordines praetor fecit non postulantium: quorum hic tertius est, quibus non in totum denegat postulandi facultatem, sed ne pro omnibus postularent: quasi minus deliquerint quam hi qui superioribus capitibus notantur.

1.8. Ait praetor: «Qui lege, plebis scito, senatus consulto, edicto, decreto principum nisi pro certis personis postulare prohibentur: hi pro alio, quam pro quo licebit, in iure apud me ne postulent». Hoc edicto continentur etiam alii omnes, qui edicto praetoris ut infames notantur, qui omnes nisi pro se et certis personis ne postulent.

tik, kad nesileistų apdovanojami arenoje; pastarieji, mano manymu, negali išvengti negarbės. Tačiau jei kas parsisamdė įsipareigodamas persekioti laukinius žvėris, arba kas ne arenoje kaunasi su laukiniu žvėrimi, kenkiančiu tai vietovei, tas nelaikomas negarbingu. Tiems asmenims, kurie kovojo su žvėrimis ne dėl savo narsumo, pretorius leidžia vesti savo pačių bylas ir draudžia atstovauti kitiems asmenims. Tačiau visiškai teisinga asmenims, jei jie yra globėjai arba rūpintojai, leisti vesti teismuose bylas tų, kuriuos jie globoja. Tas, kurį bus įrodyta veikus nesilaikant šių draudimo vesti teismuose kitų asmenų bylas nuostatų, netenka teisės reikšti reikalavimų, taip pat turi būti baudžiamas bauda, kurios dydį nustato teisėjas ekstraordinarinio [ypatingojo] proceso tvarka.

7 §. Šio skyriaus pradžioje mes nurodėme, kad pretorius skyrė tris grupes asmenų, neturinčių teisės reikšti reikalavimų teisme. Trečioji iš šių grupių apima asmenis, kuriems nėra visiškai atsisakoma suteikti teisę reikšti reikalavimus, bet jiems draudžiama reikšti reikalavimus už visus; šie asmenys tarytum yra mažiau prasižengę nei anksčiau paminėtieji.

8 §. Pretorius sako: „Tiems, kam įstatymu, plebiscitu, Senato nutarimu, ediktu, princepsų dekretais uždrausta reikšti reikalavimus teisme, išskyrus tam tikrų asmenų vardu, suteikiama teisė pas mane reikšti reikalavimus tik vardu tų asmenų, už kuriuos jie turi teisę tai daryti." Šis ediktas taikomas ir visiems kitiems, kurie pretoriaus edikto pagrindu yra pripažįstami netekusiais piliečio garbės; visi jie gali reikšti reikalavimus tik patys už save ir už nustatytus asmenis.

1.9. Deinde adicit praetor: «Qui ex his omnibus, qui supra scripti sunt, in integrum restitutus non erit». Eum «qui ex his, qui supra scripti sunt» sic accipe: si fuerit inter eos, qui tertio edicto continentur et nisi pro certis personis postulare prohibentur: ceterum si ex superioribus, difficile in integrum restitutio impetrabitur.

1.10. De qua autem restitutione praetor loquitur? Utrum de ea quae a principe vel a senatu? Pomponius quaerit: et putat de ea restitutione sensum, quam princeps vel senatus induisit. An autem et praetor restituere possit, quaeritur: et mihi videtur talia praetorum decreta non esse servanda, nisi sicubi ex officio iurisdictionis suae subvenerunt: ut in aetate observatur, si quis deceptus sit, ceterisque speciebus quas sub titulo de in integrum restitutione exsequemur. Pro qua sententia est, quod si quis famoso iudicio condemnatus per in integrum restitutionem fuerit absolutus, Pomponius putat hunc infamia eximi.

9 §. Toliau pretorius priduria: „Tas iš visų anksčiau išvardytų, kuris nebus grąžintas į ankstesnę padėtį.“ Žodžius „tas iš visų anksčiau išvardytų“ dera suprasti taip: jei jis būtų priskirtas prie tų, kurių atžvilgiu taikomas trečiasis ediktas ir kurie gali reikšti reikalavimus tik tam tikrų asmenų vardu; beje, jei [tai būtų kas nors] iš dar anksčiau išvardytų, tai ankstesnę padėtį atkurti būtų keblu.

10 §. Apie kokį gi atkūrimą kalba pretorius? Ar apie tą, kuris priklauso nuo princepso valios, ar nuo Senato? Pomponijus kelia šį klausimą ir mano, kad galvoje turimas toks atkūrimas, kuris suteikiamas princepso arba Senato. Kita vertus, yra klausiama, ar grąžinti ankstesnę padėtį gali ir pretorius; mano nuomone, tokių pretorių dekretų nevertėtų paisyti, nebent jie kuriuo nors atveju būtų ėmęsi pagelbėti įgyvendindami savo pareigas, susijusias su teisingumo vykdymu, kaip yra atsižvelgiama į amžių, jei kas buvo apgautas, taip pat ir kitais atvejais, kuriuos aptarsime skyriuje, skirtame ankstesnės padėties atkūrimui [restitucijai]. Šios nuomonės naudai [liudija ir tai, kad] jei kas, nuteistas jam pareikšto negarbę užtraukiančio ieškinio pagrindu, atkūrus ankstesnę padėtį [pritaikius restituciją] būtų išteisintas, – jis, kaip įsitikinęs Pomponijus, nebūtų laikytinas praradusiu pilietinę garbę.

1.11. Deinde adicit praetor: «Pro alio ne postulent praeterquam pro parente, patrono patrona, liberis parentibusque patroni patronae»: de quibus personis sub titulo de in ius vocando plenius diximus. Item adicit: «liberisve suis, fratre sorore, uxore, socero socru, genero nuru, vitrico noverca, privigno privigna, pupillo pupilla, furioso furiosa»,

2 GAIUS libro primo ad edictum provinciale: «fatuo fatua»: cum istis quoque personis curator detur.

3 ULPIANUS libro sexto ad edictum. «Cui eorum a parente, aut de maioris partis tutorum sententia, aut ab eo cuius de ea re iurisdictio fuit ea tutela curatiove data erit».

3.1. Adfinitates non eas accipere debemus, quae quondam fuerunt, sed praesentes.

3.2. Item Pomponius nurus et generi appellatione et soceri et socrus et ulteriores, quibus pro praepositio solet accedere, contineri ait.

3.3. In curatoribus debuisse eum adicere: muti ceterorumque, quibus dare solent, id est surdo prodigo et adulescenti:

11 §. Toliau pretorius dar priduria: „Jie negali reikšti reikalavimų kieno kito, išskyrus gimdytojo, patrono, patronės, patrono arba patronės vaikų ir tėvų, vardu." Apie šiuos asmenis mes plačiau pasisakėme skyriuje, skirtame šaukimui į teismą. Taip pat priduria: „arba savo vaikų, brolio, sesers, žmonos, uošvio, uošvės, žento, marčios, patėvio, pamotės, posūnio, podukros, globotinio ar globotinės, pamišėlio ar pamišėlės vardu",

2. *Gajus, I Prov. ed.*
„silpnapročiui ar silpnaprotei"; nes šiems asmenims taip pat skiriamas kuratorius [rūpintojas].

3. *Ulpianas, VI Ed.*
„Tas, kuriam juos globoti ar jais rūpintis yra pavesta gimdytojo valia arba globėjų daugumos nutarimu, arba to, kuriam priklauso teisė vykdyti jurisdikciją [teisingumą] šioje byloje."

1 §. Mes turime atsižvelgti ne į tuos dėl santuokos susiklostančius svainystės santykius, kurie saistė kadaise, bet į tuos, kurie sieja šiuo metu.

2 §. Pomponijus taip pat sako, kad marčios ir žento, taip pat uošvio [šešuro] bei uošvės [anytos] sąvokos apima ir tolimesniuosius [giminaičius], kuriuos pavadinant yra pridūriamas priešdėlis „pro-".

3 §. Prie kuratorių [rūpintojų] jis laiko esant reikalinga priskirti tuos, kurie rūpinasi nebyliu ir kitais, kam paprastai skiriamas rūpintojas, – t. y. kurčiuoju, turto eikvotoju ir nepilnamečiu;

4 PAULUS libro quinto ad edictum: item quibus propter infirmitatem curatorem praetor dare solet,

5 ULPIANUS libro nono ad edictum: et qui negotiis suis aliquo perpetuo morbo superesse non possunt.

6 IDEM libro sexto ad edictum. Puto autem omnes, qui non sponte, *sed necessario* officio funguntur, posse sine offensa edicti postulare, etiamsi hi sint, qui non nisi pro se postulare possunt. Si quis advocationem praestare fuerit prohibitus, si quidem apud se, ut solent facere, tempore magistratus sui, puto eum postea apud successorem eius adesse posse.

7 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Quos prohibet praetor apud se postulare, omnimodo prohibet, etiam si adversarius eos patiatur postulare.

8 PAPINIANUS libro secundo quaestionum. Imperator Titus Antoninus rescripsit eum, cui advocationibus in quinquennio interdictum esset, post quinquennium pro omnibus postulare non prohiben. Divus quoque Hadrianus rescripserat de exilio reversum postulare posse. Nec adhibetur distinctio, quo crimine silentium vel exilium sit irrogatum, ne scilicet poena

4. *Paulius, V Ed.*
taip pat tiems, kuriems pretorius paprastai skiria rūpintoją atsižvelgdamas į jų negalią [ligą],

5. *Ulpianas, IX Ed.*
ir kurie negali patys tvarkyti savo reikalų dėl kokio nors neišgydomo negalavimo.

6. *Tas pats* [*Ulpianas*], *VI Ed.*
Aš manau, kad nepažeisdami edikto teisme gali dalyvauti tie, kurie tai daro ne savo noru, bet esant būtinybei, atsižvelgdami į einamas pareigas, nors šie asmenys *ir* būtų *galintys vesti teisme tik* savo pačių bylas. Jei kam nors yra uždrausta verstis advokato praktika ir šis draudimas, kaip dažniausiai būna, taikomas tik procesams, vykstantiems pas tam tikrą magistratą jo kadencijos laikotarpiu, aš manau tokį asmenį galint dalyvauti procesuose pas tą, kuris perims šio magistrato pareigas.

7. *Gajus, III Prov. ed.*
Tiems, kam pretorius draudžia procese stoti jo akivaizdon, nevalia to daryti bet kuriuo atveju, net jei priešinga ginčo šalis neprieštarautų dėl jų dalyvavimo procese.

8. *Papinianas, II Klaus.*
Imperatorius Antoninas Titas savo reskripte nurodė, kad tas, kuriam penkerius metus uždrausta verstis advokato praktika, praėjus tokiam laikui gali reikšti reikalavimus teisme bet kurio asmens bylose. O dar anksčiau dieviškasis Hadrianas savo reskripte nurodė, kad reikšti reikalavimus teisme gali sugrįžusysis iš tremties. Nėra reikšminga, už kokį nusižengimą

tempore determinata contra sententiae fidem ulterius porrigatur.

9 IDEM libro primo responsorum. Ex ea causa prohibitus pro alio postulare, quae infamiam non irrogat ideoque ius pro omnibus postulandi non aufert, in ea tantum provincia pro aliis non recte postulat, in qua praeses fuit qui sententiam dixit, in alia vero non prohibetur, licet eiusdem nominis sit.

10 PAULUS libro singulari regularum. Hi qui fisci causas agunt suam vel filiorum et parentium suorum vel pupillorum quorum tutelas gerunt causam et adversus fiscum agere non prohibentur. Decuriones quoque contra patriam suam causas agere prohibentur, praeter superiores personas.

11 TRYPHONINUS libro quinto disputationum. A principe nostro rescriptum est non prohiberi tutorem adesse pupillo in negotio, in quo advocatus contra patrem eius fuisset. Sed et illud permissum ab eo est agere tutorem pupilli causam adversus fiscum, in qua adversus patrem pupilli antea advocatus fisci fuisset.

11.1. Qui autem inter infames sunt, sequenti titulo explanabitur.

asmeniui taikytas draudimas [verstis advokato praktika] ar ištrėmimas: t. y. bausmės [teisių ribojimas], paskirtos tam tikram laikui, neturi būti tęsiamos, tuo paneigiant tikrąją nuosprendžio prasmę.

9. *Tas pats [Papinianas], I Atsak.*
Tas, kam draudžiama teisme vesti bylas kitų asmenų vardu dėl priežasties, kuri nelemia piliečio garbės praradimo ir todėl neatima jam teisės vesti bylas bet kurio asmens vardu, neturi teisės vesti teisme kitų asmenų bylų tik toje provincijoje, kurioje esama tokį sprendimą priėmusio vietininko, gi kitoje provincijoje [jam tai daryti] nedraudžiama, net jei jos pavadinimas ir būtų toks pat.

10. *Paulius, I Tais.*
Tiems, kurie teisme atstovauja valstybės iždui, nedraudžiama bylose, susijusiose su jais pačiais arba jų vaikais ir tėvais, arba jų globojamais nepilnamečiais, bylinėtis ir prieš valstybės iždą. Taip pat dekurionams draudžiama bylinėtis su gimtuoju miestu, išskyrus anksčiau išvardytų asmenų [bylas].

11. *Trifonas, V Svarst.*
Mūsų princepso reskripte nurodyta, kad globėjui nedraudžiama atstovauti nepilnamečiui globotiniui byloje, kurioje jis anksčiau kaip advokatas stojo prieš pastarojo tėvą. Juk jis leido nepilnamečio globėjui bylinėtis prieš valstybės iždą byloje, kurioje jis kaip iždo advokatas bylinėjosi su nepilnamečio tėvu.

1 §. Kitame skyriuje bus paaiškinta, kokie asmenys yra laikomi negarbingais.

II Dig.

De his qui notantur infamia

II skyrius

Apie tuos, kurie yra paskelbti esą negarbingi

1 IULIANUS libro primo ad edictum. Praetoris verba dicunt: «Infamia notatur qui ab exercitu ignominiae causa ab imperatore eove, cui de ea re statuendi potestas fuerit, dimissus erit: qui artis ludicrae pronuntiandive causa in scaenam prodierit: qui lenocinium fecerit: qui in iudicio publico calumniae praevaricationisve causa quid fecisse iudicatus erit: qui furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo malo et fraude suo nomine damnatus pactusve erit: qui pro socio, tutelae, mandati, depositi suo nomine non contrario iudicio damnatus erit: qui eam, quae in potestate eius esset, genero mortuo, cum eum mortuum esse sciret, intra id tempus, quo elugere virum moris est, antequam virum elugeret, in matrimonium collocaverit: eamve sciens quis uxorem duxerit non iussu eius, in cuius potestate est: et qui eum, quem in potestate haberet, eam, de qua supra comprehensum est, uxorem ducere passus fuerit: quive suo nomine non iussu eius in cuius potestate esset, eiusve nomine quem quamve in potestate haberet bina sponsalia binasve nuptias in eodem tempore constitutas habuerit».

1. *Julijonas, I Ed.*
Pretoriaus žodžiai yra tokie: „Negarbingu yra pripažįstamas [tas,] kuris už gėdingus poelgius vado arba to, kam suteikta galia priimti *sprendimus tokiu* reikalu, yra pašalintas iš kariuomenės; kas užsiima sąvadavimu; kas baudžiamojo teismo nuteistas už šmeižtą arba už melagingą įskundimą susitarus su kaltinamuoju; tas, kas asmeniškai buvo nuteistas už vagystę, plėšimą, įžeidimą, apgaulę ir kenkimą kreditoriams arba buvo su tokias veikas padariusiu asmeniu susitaręs [tam, kad šis išvengtų atsakomybės]; tas, kuris buvo nuteistas dėl jam pareikšto ieškinio, kylančio iš bendrovės sutarties, globos, laidavimo, pasaugos, ir ne pagal priešinį ieškinį, pareikštą jam atsakant į jo pareikštą ieškinį; kas po žento mirties, nors ir žinodamas, kad tas mirė, išleido už vyro jo valdžioje esančią dukterį nepasibaigus paprotinės teisės nustatytam gedulo laikui ir šiai dar nesiliovus gedėti vyro, arba kas, žinodamas apie tai, kad gedulas nėra pasibaigęs, vedė moterį nebūdamas palieptas to, kurio valdžioje jis yra, ir kas leido jam pavaldžiam asmeniui imti į žmonas tą, apie kurią pasakyta aukščiau; kas pats, nebūdamas palieptas to, kurio valdžiai priklauso, arba vardu to ar tos, kurie jam yra pavaldūs, vienu metu sudarė dvejas sužadėtuves arba dvi santuokas.“

2 ULPIANUS libro sexto ad edictum. Quod ait praetor: «qui ab exercitu dimissus erit»: dimissum accipere debemus militem caligatum, vel si quis alius usque ad centurionem, vel praefectum cohortis vel alae vel legionis, vel tribunum sive cohortis sive legionis dimissus est. Hoc amplius Pomponius ait etiam eum, qui exercitui praeest, licet consularibus insignibus utitur, ignominiae causa ab imperatore missum hac nota laborare: ergo et si dux cum exercitui praeest dimissus erit, notatur, et si princeps dimiserit et adiecerit ignominiae causa se mittere, ut plerumque facit, non dubitabis et ex edicto praetoris eum infamia esse notatum: non tamen si citra indignationem principis successor ei datus est.

2. *Ulpianas, VI Ed.*
Kai pretorius sako: „tas, kas pašalintas iš kariuomenės": pašalintu mes turime laikyti eilinį karį, arba, jei pašalintas kas nors kitas, įskaitant centurioną, kohortos, alos [raitelių būrio], legiono prefektą ir kohortos arba legiono tribūną. Be to, Pomponijus teigia, kad net ir tas, kuris paskirtas kariuomenės vadu, nors jam ir suteikiami konsulo skiriamieji ženklai, imperatoriaus išleistas į atsargą už gėdingus poelgius laikomas ištiktu negarbės. Atitinkamai, jei karo vadas yra nušalinamas tada, kai vadovauja kariuomenei, jis laikomas praradusiu pilietinę garbę, ir jei princepsas [jį] atleistų ir pridurtų, kaip daugeliu atvejų ir daro, jog į atsargą išleidžia dėl gėdingų poelgių, neturėtumei dvejoti, kad toks ir pagal pretoriaus ediktą yra laikomas praradusiu pilietinę garbę; kita vertus, taip nėra, jei įpėdinis jam buvo paskirtas princepsui neišreiškus pasidygėjimo.

2.1. Exercitum autem non unam cohortem neque unam alam dicimus, sed numeros multos militum: nam exercitui praeesse dicimus eum, qui legionem vel legiones cum suis auxiliis ab imperatore commissas administrat: sed hic etiam eum, qui ab aliquo numero militum missus est, quasi ab exercitu missum sic accipiemus.

1 §. Kariuomene gi mes laikome ne vieną kokią kohortą ar alą, bet didelį skaičių karinių dalinių; juk sakome, kad kariuomenės priešakyje stovi tas, kuris vadovauja legionui arba legionams, patikėtiems jam drauge su pagalbiniais daliniais. Kita vertus, šiuo atveju mes net ir tą, kuris būtų pašalintas iš kurio nors karinio dalinio, laikysime tarytum pašalintu iš kariuomenės.

2.2. «Ignominiae causa missum»: hoc ideo adiectum est, quoniam multa genera sunt missionum. Est honesta, quae emeritis stipendiis vel ante ab imperatore indulgetur: est causaria, quae propter valetudinem laboribus militiae solvit: est ignominiosa. Ignominiosa autem missio totiens est, quotiens is qui mittit addidit nominatim ignominiae causa se mittere: semper enim debet addere, cur miles mittatur. Sed et si eum exauctoraverit, id est insignia militaria detraxerit, inter infames efficit, licet non addidisset ignominiae causa se eum exauctorasse. Est et quartum genus missionis, si quis evitandorum munerum causa militiam subisset: haec autem missio existimationem non laedit, ut est saepissime rescriptum.

2 §. „Pašalintas už gėdingus poelgius": tai pridurta dėl to, kad esti įvairių išleidimo į atsargą būdų. Garbingo [išleidimo į atsargą] esama tada, kai imperatorius tai daro pasibaigus karinės tarnybos laikui arba prieš terminą; esama išleidimo į atsargą dėl [svarbios] priežasties, kuri atleidžia nuo karo prievolės dėl sveikatos būklės; esama ir negarbingo išleidimo į atsargą. Negarbingo išleidimo į atsargą esama visais tais atvejais, kai tas, kuris išleidžia į atsargą ką nors įvardydamas vardu, priduria, kad [šį žmogų] išleidžia dėl gėdingų poelgių. Tačiau net ir tada, jei atleidžiama taikant pažeminimą, tai yra nuplėšiant skiriamuosius kario ženklus, toks [žmogus] priskiriamas prie praradusiųjų garbę, nors nebūtų buvę pridurta, kad tokiu būdu jis buvo atleistas už gėdingus poelgius. Esama ir ketvirto išleidimo į atsargą būdo – jei kas karo tarnybon stojo siekdamas išvengti priedermių vykdymo; tokiu atveju išleidimas į atsargą nekenkia geram vardui, kas ne kartą buvo pabrėžta reskriptuose.

2.3. Miles, qui lege Iulia de adulteriis fuerit damnatus, ita infamis est, ut etiam ipsa sententia eum sacramento ignominiae causa solvat.

3 §. Pagal Julijaus įstatymą, už paleistuvavimą nuteistas karys laikomas praradusiu garbę tada, kai pats nuosprendis nulemia jo pašalinimą iš karo tarnybos už gėdingą poelgį.

2.4. Ignominia autem missis neque in Urbe neque alibi, ubi imperator est, morari licet.

4 §. Pašalintam už gėdingus poelgius neleidžiama pasilikti nei Mieste, nei kurioje kitoje vietoje, kurioje esama imperatoriaus.

2.5. Ait praetor: «qui in scaenam prodierit, infamis est». Scaena est, ut Labeo definit, quae ludorum faciendorum causa quolibet loco, ubi quis consistat moveaturque spectaculum sui praebiturus, posita sit in publico privatove vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittantur. Eos enim, qui quaestus causa in certamina descendunt et omnes propter praemium in scaenam prodeuntes famosos esse Pegasus et Nerva filius responderunt.

3 GAIUS libro primo ad edictum provinciale. Qui autem operas suas locavit, ut prodiret artis ludicrae causa neque prodit, non notatur: quia non est ea res adeo turpis, ut etiam consilium puniri debeat.

4 ULPIANUS libro sexto ad edictum. Athletas autem Sabinus et Cassius responderunt omnino artem ludicram non facere: virtutis enim gratia hoc facere. Et generaliter ita omnes opinantur et utile videtur, ut neque thymelici neque xystici neque agitatores nec qui aquam equis spargunt ceteraque eorum ministeria, qui certaminibus sacris deserviunt, ignominiosi habeantur.

4.1. Designatores autem, quos Graeci *βραβευτὰς* appellant, artem ludicram non facere Celsus probat, quia ministerium, non artem ludicram exerceant. Et sane locus iste hodie a principe non pro modico beneficio datur.

5 §. Pretorius sako: „Praradusiu garbę laikomas pasirodantis scenoje.“ Scena, kaip apibrėžia Labeonas, yra tai, kas kur nors, arba viešoje vietoje, arba privačioje valdoje, arba gatvėje, pastatyta spektakliams rengti – tam, kad kas nors ten pasirodytų ir atliktų veiksmus pateikdamas save parodai, bet taip, kad pasižiūrėti reginio ten būtų įleidžiamas bet kas. Nes juk tie, kurie už atlygį stoja dvikovon, ir visi, kurie už užmokestį eina scenon, laikomi negarbingais, kaip savo atsakymuose nurodė Pegasas ir Nerva (sūnus).

3. *Gajus, I Prov. ed.*
Tas, kuris parsisamdė linksminti žmones ir nepasirodė, nelaikomas praradusiu garbę, nes šis reikalas nėra toks gėdingas, kad derėtų bausti vien už ketinimą.

4. *Ulpianas, VI Ed.*
Sabinas ir Kasijus sprendė, kad atletai užsiima toli gražu ne žmonių linksminimu, nes jie pasirodo siekdami parodyti savo meistriškumą. Apskritai visi laiko ir, matyt, pagrįstai, kad begarbiais nedera laikyti nei akrobatų, atletų-ksistikų [gimnastų], nei važnyčiotojų, nei vandeniu vėsinančiųjų žirgus, nei kitų, priskiriamų personalui, aptarnaujančiam šventąsias rungtynes.

1 §. Celsas tvirtina, kad ir [rungtynių] teisėjai, graikų vadinami brabeutais, neužsiima žmonių linksminimu, nes eina tarnybą, o ne verčiasi specifiniu amatu. Ir išties, nūdien tokias pareigas imperatorius suteikia nemažo palankumo ženklan.

4.2. Ait praetor: «qui lenocinium fecerit». Lenocinium facit qui quaestuaria mancipia habuerit: sed et qui in liberis hunc quaestum exercet, in eadem causa est. Sive autem principaliter hoc negotium gerat sive alterius negotiationis accessione utatur (ut puta si caupo fuit vel stabularius et mancipia talia habuit ministrantia et occasione ministerii quaestum facientia: sive balneator fuerit, velut in quibusdam provinciis fit, in balineis ad custodienda vestimenta conducta habens mancipia hoc genus observantia in officina), lenocinii poena tenebitur.

4.3. Pomponius et eum, qui in Servitute peculiaria mancipia prostituta habuit, notan post libertatem ait.

4.4. Calumniator ita demum notatur, si fuerit calumniae causa damnatus: neque enim sufficit calumniatum: item praevaricator. Praevaricator autem est quasi varicator, qui diversam partem adiuvat prodita causa sua: quod nomen Labeo a varia certatione tractum ait, nam qui praevaricatur, ex utraque parte constitit, quin immo ex adversa.

2 §. Pretorius sako: „kas užsiima sąvadavimu." Sąvadavimu užsiima tas, kas laiko vergus [verges] siekdamas pasipelnyti [iš prostitucijos]; tačiau tokia pati padėtis esti ir to, kuris šiuo pelningu verslu užsiima padedamas laisvųjų. Tiek jei tai yra pagrindinis dalykas, kuriuo jis verčiasi, tiek jei gauna papildomų pajamų ir iš kitų verslų (pavyzdžiui, jei būtų smuklininkas ar laikytų užeigos namus ir turėtų tokių patarnaujančių vergų [vergių], kurie verstųsi prostitucija prisidengdami tarnybos pareigomis; arba jei būtų pirtininkas, kuris, kaip elgiamasi kai kuriose provincijose, [lankytojų] drabužiams saugoti samdytų vergus [verges], savo darbo vietoje užsiimančius tokios rūšies verslu), yra baustinas už sąvadavimą.

3 §. Pomponijus teigia, kad ir tas, kuris būdamas vergas kaip pekulijų turėjo prostitucija besiverčiančių vergų [vergių], tapęs laisvas yra skelbiamas negarbingu.

4 §. Šmeižikas pripažįstamas negarbingu tik jei buvo nuteistas už šmeižimą; vien šmeižimo [veikos padarymo] tam nepakanka. Taip pat esti ir veidmainiautojui. Veidmainiautojas – tai tarytum pernelyg plačiai žergiantis žmogus[1], kuris veikia priešingos šalies naudai išduodamas nuosavą reikalą. Labeono žodžiais tariant, šis įvardijimas kyla iš žodžių *varia certatio* [rungtynės, kuriose viršų paeiliui ima tai vienas, tai kitas varžovas], nes juk tas, kuris veidmainiauja slapčia talkindamas priešininkui, stoja ir vienoje, ir kitoje, beje, veikiau priešininko, pusėje.

[1] Lietuvių k. šis posakis atitiktų idiomą „sėdėti ant dviejų kėdžių".

4.5. Item «si qui furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo malo suo nomine damnatus pactusve erit» simili modo infames sunt,

5 §. Panašiai negarbingais pripažįstami ir tie, kurie „asmeniškai buvo nuteisti už vagystę, plėšimą, žalos padarymą, skriaudą, apgaudinėjimą, arba buvo susitarę su padariusiu tokias veikas",

5 PAULUS libro quinto ad edictum: quoniam intellegitur confiten crimen qui paciscitur.

5. *Paulius, V Ed.*
nes laikoma, kad tas, kuris tariasi, prisipažįsta nusikaltęs.

6 ULPIANUS libro sexto ad edictum. «Furti» accipe sive manifesti sive nec manifesti.

6. *Ulpianas, VI Ed.*
„Vagystę" suprask kaip atvirąją ir slaptąją.

6.1. Sed si furti vel alus famosis actionibus quis condemnatus provocavit, pendente iudicio nondum inter famosos habetur: si autem omnia tempora provocationis lapsa sunt, retro infamis est: quamvis si iniusta appellatio eius visa sit, hodie notari puto, non retro notatur.

1 §. Tačiau jei kas nors, nuteistas pagal ieškinį dėl vagystės ar kurį kitą [dalyką], užtraukiantį pilietinę negarbę, apskundė sprendimą, tai tol, kol nagrinėjama byla, nelaikomas praradusiu garbę; bet jei visi terminai apskųsti sprendimą yra pasibaigę, tai jis laikomas netekusiu garbės jau nuo sprendimo priėmimo dienos; kita vertus, jei apeliacinis skundas pasirodė esąs nepagrįstas ir buvo atmestas, aš manau, kad asmuo laikomas praradusiu garbę nuo šios dienos, o ne anksčiau.

6.2. Si quis alieno nomine condemnatus fuerit, non laborat infamia: et ideo nec procurator meus vel defensor vel tutor vel curator vel heres furti vel ex alia simili specie condemnatus infamia notabuntur, nec ego, si ab initio per procuratorem causa agitata est.

2 §. Jei kas nuteistas už ką kita, tai jis nelaikomas praradusiu garbę: todėl nei mano prokuratorius, nei gynėjas, nei globėjas ar rūpintojas, nei įpėdinis, nuteisti ieškinio dėl vagystės ar kito panašaus pobūdžio ieškinio pagrindu, nebus pripažįstami negarbingais, nei aš pats, jei nuo pat pradžių byla buvo vedama per prokuratorių.

6.3. «Pactusve» inquit «erit»: pactum sic accipimus, si cum pretio quantocumque pactus est: alioquin et qui precibus impetravit ne secum ageretur erit notatus nec erit veniae ulla ratio, quod est inhumanum.

6.4. Qui iussu praetoris pretio dato pactus est, non notatur.

6.4a. Sed et si iureiurando delato iuraverit quis se non deliquisse, non erit notatus: nam quodammodo innocentiam suam iureiurando adprobavit.

6.5. «Mandati condemnatus»: verbis edicti notatur non solum qui mandatum suscepit, sed et is, qui fidem, quam adversarius secutus est, non praestat. Ut puta fideiussi pro te et solvi: mandati te si condemnavero, famosum facio.

6.6. Illud plane addendum est, quod interdum et heres suo nomine damnatur et ideo infamis fit, si in deposito vel in mandato male versatus sit: non tamen in tutela vel pro socio heres suo nomine damnari potest, quia heres neque in tutelam neque in societatem succedit, sed tantum in aes alienum defuncti.

3 §. „Arba sudarė, – sako [pretorius], – susitarimą“: mes suprantame taip, kad jis buvo sudarytas numatant kokio nors atlyginimo sumokėjimą; kitaip ir tas, kuris išsimaldavo nebūti patrauktas teisman, bus pripažintas negarbingu ir nebus palikta jokių galimybių dovanoti už tai, kas prieštarauja žmoniškumui.

4 §. Kas sudarė susitarimą sumokėjęs pinigus pretoriaus palieptas, nelaikomas netekusiu garbės.

4a §. Bet ir jeigu kas būdamas prisaikdintas prisieks, kad nepadarė nieko neteisėta, nebus pripažintas praradusiu garbę: juk duodamas priesaiką jis tam tikru būdu patvirtino savąjį nekaltumą.

5 §. „Kas buvo nuteistas ieškinio, kylančio iš pavedimo sutarties, pagrindu“: pagal šiuos edikto žodžius, netekusiu garbės pripažįstamas ne tik tas, kuris prisiėmė vykdyti pavedimą, bet ir tas, kuris nepateisino priešingos šalies pasitikėjimo. Pavyzdžiui, jei aš už tave laidavau ir padengiau [skolą], ir tu būsi nuteistas pagal mano ieškinį, kylantį iš pavedimo sutarties, – neteksi garbės.

6 §. Žinoma, dera pridurti, kad kai kada nuteisiamas ir dėl to garbės netenka ir įpėdinis [kai ieškinys pareiškiamas jam asmeniškai], jei netinkamai elgėsi vykdydamas pasaugos ar pavedimo sutartį. Kita vertus, pagal ieškinį, kylantį iš globos santykių arba civilinės bendrovės sutarties, įpėdinis negali būti nuteistas, nes nelaikomas teisių perėmėju nei glo-

6.7. Contrario iudicio damnatus non erit infamis: nec inmerito. Nam in contrariis non de perfidia agitur, sed de calculo, qui fere iudicio solet dirimi.

7 PAULUS libro quinto ad edictum. In actionibus, quae ex contractu proficiscuntur, licet famosae sint et damnati notantur, attamen pactus non notatur, merito: quoniam ex his causis non tam turpis est pactio quam ex superioribus.

8 ULPIANUS libro sexto ad edictum. «Genero» inquit «mortuo»: merito adiecit praetor: «cum eum mortuum esse sciret», ne ignorantia puniatur. Sed cum tempus luctus continuum est, merito et ignoranti cedit ex die mortis mariti: et ideo si post legitimum tempus cognovit, Labeo ait ipsa die et sumere eam lugubria et deponere.

9 PAULUS libro quinto ad edictum. Uxores viri lugere non compelluntur.

9.1. Sponsi nullus luctus est.

bos santykiuose, nei civilinėje bendruomenėje, o tik tiek, kiek tai yra susiję su velionio skolomis.

7 §. Nuteistas pagal priešinį ieškinį garbės nepraras. Ir tai yra teisinga: juk pareiškus priešinį ieškinį, teisminio nagrinėjimo dalykas yra ne žodžio sulaužymas, o [piniginių] sąskaitų suvedimas, kuris ir atliekamas pateikus ieškinį.

7. *Paulius, V Ed.*
Ieškinių, kylančių iš kontraktų, atveju, nors jie ir užtraukia negarbę, ir nuteistieji [šių ieškinių pagrindu] laikomi negarbingais, bet tas, kuris sudarė susitarimą, vis dėlto nepripažįstamas netekusiu garbės, nes šiais pagrindais sudaromas susitarimas nėra toks gėdingas.

8. *Ulpianas, VI Ed.*
„Po žento, – sako [pretorius], – mirties“; pretorius teisingai pridūrė: „nors ir žinojo apie tai, jog anas mirė“, kad nebūtų baudžiama už nežinojimą. Bet, kadangi gedulas trunka nepertraukiamai, teisinga, kad jis prasideda nuo vyro mirties dienos net ir tai [žmonai], kuri [apie vyro mirtį] nežino. Dėl to, kaip sako Labeonas, jei ji sužinojo [apie tai] pasibaigus įstatymo nustatytam laikui, ji tą pačią dieną ir užsivelka gedulo drabužį, ir atideda jį į šalį.

9. *Paulius, V Ed.*
Vyrai nėra verčiami nešioti gedulo drabužio po žmonų mirties.

1 §. Po sužadėtinio mirties jokio gedulo nesama.

10 IDEM libro octavo ad edictum. Solet a principi impetrari, ut intra legitimum tempus mulieri nubere liceat.

10.1. Quae virum eluget, intra id tempus sponsam fuisse non nocet.

11 ULPIANUS libro sexto ad edictum. Liberorum autem et parentium luctus impedimento nuptiis non est.

11.1. Etsi talis sit maritus, quem more maiorum lugeri non oportet, non posse eam nuptum intra legitimum tempus collocari: praetor enim ad id tempus se rettulit, quo vir elugeretur, qui solet elugeri, propter turbationem sanguinis.

11.2. Pomponius eam, quae intra legitimum tempus partum ediderit, putat statim posse nuptiis se collocare: quod verum puto.

11.3. Non solent autem lugeri, ut Neratius ait, hostes vel perduellionis damnati nec suspendiosi nec qui manus sibi intulerunt non taedio vitae, sed mala conscientia: si quis ergo post huiusmodi exitum mariti nuptum se collocaverit, infamia notabitur.

10. *Tas pats [Paulius], VIII Ed.*
Galima kreiptis į princepsą, kad moteriai būtų leista susituokti nepasibaigus įstatymo nustatytam [gedulo] laikui.

1 §. Moteriai, gedinčiai mirusio vyro, nekenkia, jei per šį laikotarpį ji susižadėtų.

11. *Ulpianas, VI Ed.*
Gedulas po mirusių vaikų ir tėvų mirties nėra kliūtis santuokai.

1 §. Net jei vyras toks, kurio pagal papročius moteris neprivalo gedėti, ji [vis dėlto] negali būti ištekinta nepasibaigus įstatymo nustatytam laikui: juk pretorius nurodo tokį laikotarpį, kurį derėtų gedėti: vyro dera gedėti siekiant išvengti kraujo sumaišymo.

2 §. Pomponijus mano, kad moteris, kuri įstatymo nustatytu [gedulo] laiku pagimdo, gali nedelsdama sudaryti santuoką, ir aš manau tai esant teisinga.

3 §. Kaip teigia Neracijus, nereikia gedėti [tėvynės] priešų, nuteistų už valstybės išdavimą, tų, kurie pasikorė, save pražudžiusių ne dėl pasidygėjimo gyvenimu, bet graužiant sąžinei; jeigu moteris sudaro santuoką po to, kai jos vyras mirė tokia mirtimi, ji pripažįstama esanti paženklinta negarbės.

11.4. Notatur etiam «qui eam duxit», sed si sciens: ignorantia enim excusatur non iuris, sed facti. Excusatur qui iussu eius, in cuius potestate erat, duxerit, et ipse, qui passus est ducere, notatur, utrumque recte: nam et qui obtemperavit, venia dignus est et qui passus est ducere, notari ignominia.

12 PAULUS libro quinto ad edictum. Qui iussu patris duxit, quamvis liberatus potestate patria eam retinuit, non notatur.

13 ULPIANUS libro sexto ad edictum. Quid ergo si non ducere sit passus, sed posteaquam duxit ratum habuerit? Ut puta initio ignoravit talem esse, postea scit? Non notabitur: praetor enim ad initium nuptiarum se rettulit.

13.1. Si quis alieno nomine bina sponsalia constituent, non notatur, nisi eius nomine constituat, quem quamve in potestate haberet: certe qui filium vel filiam constituere patitur, quodammodo ipse videtur constituisse.

13.2. Quod ait praetor «eodem tempore», non initium sponsaliorum eodem tempore factum accipiendum est, sed si in idem tempus concurrant.

4 §. Negarbingu pripažįstamas tas, „kuris paėmė tokią moterį į žmonas", tačiau tik jei jam tai buvo žinoma; nes nežinojimas – ne teisės, bet faktinių aplinkybių – laikomas pateisinama [nuo atsakomybės, neigiamų padarinių atleidžiančia] priežastimi. Nuo atsakomybės atleidžiamas tas, kuris [tokią moterį] į žmonas paėmė palieptas to, kuriam jis buvo pavaldus, o tas, kuris leido paimti [ją] į žmonas, pripažįstamas praradusiu garbę; ir viena, ir kita yra teisinga: juk ir tas, kuris pakluso, yra vertas atleidimo, ir tas, kuris leido susituokti, nusipelnė negarbės.

12. *Paulius, V Ed.*
Tas, kuris [tokią moterį] paėmė į žmonas tėvo palieptas, nelaikomas negarbingu, nors pasiliktų ją [kaip žmoną] ir išsilaisvinęs iš tėvo valdžios.

13. *Ulpianas, VI Ed.*
O kaipgi, jei kas nedavė sutikimo santuokai, bet ją sudarius pritarė? Pavyzdžiui, iš pradžių nežinojo, kokia yra [nuotaka], o vėliau sužinojo? Jis nebus laikomas negarbingu, nes pretorius turėjo mintyje santuokos pradžią.

1 §. Jei kas svetimu vardu dukart susižadėtų, nėra laikomas negarbingu, jei tik taip nepasielgtų vardu to arba tos, kurie jam pavaldūs; žinoma, tas, kuris leido [susižadėti] sūnui arba dukteriai, akivaizdu, tam tikra prasme susižadėjo pats.

2 §. Pretoriaus pasakymą „tuo pačiu metu" reikia suprasti ne taip, kad susižadėjo vienu metu, bet kad tebebūdamas susižadėjęs.

13.3. Item si alteri sponsa, alteri nupta sit, ex sententia edicti punitur.

13.4. Cum autem factum notetur, etiam si cum ea quis nuptias vel sponsalia constituat, quam uxorem ducere vel non potest vel fas non est, erit notatus.

13.5. Ex compromisso arbiter infamiam non facit, quia non per omnia sententia est.

13.6. Quantum ad infamiam pertinet, multum interest, in causa quae agebatur causa cognita aliquid pronuntiatum sit an quaedam extrinsecus sunt elocuta: nam ex his infamia non inrogatur.

13.7. Poena gravior ultra legem imposita existimationem conservat, ut et constitutum est et responsum. Ut puta si eum, qui parte bonorum multari debuit, praeses relegaverit: dicendum erit duriori sententia cum eo transactum de existimatione eius idcircoque non esse infamem. Sed si in causa furti nec manifesti in quadruplum iudex condemnavit, oneratum quidem reum poena aucta, nam ex furto non manifesto in duplum conveniri debuit: verum hanc rem existimationem ei non conservasse, quamvis, si in poena non pecuniaria eum onerasset, transactum cum eo videtur.

3 §. Pagal ediktą, baudžiama [moteris], jei būdama vieno sužadėtinė tampa kito žmona.

4 §. Nes garbės praradimą lemiantis poelgis [atvejis] yra net ir jei kas susitartų dėl santuokos ar sužadėtuvių su ta, kurios imti į žmonas arba nevalia, arba neleidžiama, – jis bus pripažintas praradusiu pilietinę garbę.

5 §. Šalių susitarimu pasirinktas teisėjas [arbitras] negali užtraukti negarbės, nes jo sprendimas ne visais atžvilgiais yra tolygus teismo sprendimui.

6 §. Susijusiems su negarbe dalykams labai reikšminga, ar nagrinėjant bylą teisme kas nors buvo teismo sprendime suformuluota po bylos aplinkybių ištyrimo, ar kas nors buvo išsakyta be to, nes šiuo atveju neužtraukiama negarbė.

7 §. Kai paskiriama didesnė bauda nei įstatyme numatytoji, geras vardas išsaugomas, kaip nurodoma ir konstitucijose, ir rašytiniuose imperatoriaus atsakymuose [reskriptuose]. Pavyzdžiui, jei tą, kuris privalo sumokėti baudą, prilygstančią daliai jo turto, magistratas nuteisė ištremti, reikia pasakyti, kad pernelyg griežtas sprendimas lemia, jog gero vardo klausimas yra išspręstas, ir jis nelaikomas netekusiu pilietinės garbės. Kita vertus, jei byloje dėl slaptosios vagystės teisėjas priėmė sprendimą priteisti ketveriopą pavogto turto vertę, žinoma, atsakovui yra taikoma griežtesnė sankcija, nes reiškiant ieškinį dėl slaptosios vagystės

13.8. Crimen stellionatus infamiam irrogat damnato, quamvis *publicum non est iudicium*.

14 PAULUS libro quinto ad edictum. Servus, cuius nomine noxale Judicium dominus acceperit, deinde eundem liberum et heredem instituent, ex eodem iudicio damnatus non est famosus, quia non suo nomine condemnatur: quippe cum initio lis in eum contestata non sit.

15 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Notatur quae per calumniam ventris nomine in possessionem missa est, dum se adseverat praegnatem,

16 PAULUS libro octavo ad edictum: cum non praegnas esset vel ex alio concepisset:

17 ULPIANUS libro octavo ad edictum: debuit enim coerceri quae praetorem decepit. Sed ea notatur, quae cum suae potestatis esset hoc facit.

juk dera reikalauti dvejopos pavogto turto vertės, ir ši aplinkybė gero vardo jam [atsakovui] neišsaugo; bet jei teisėjas jo atžvilgiu taikė ne piniginio pobūdžio sankciją, akivaizdu, kad jo [gero vardo] *klausimas* yra išspręstas.

8 §. Kaltinimas sukčiavimu užtraukia negarbę nuteistajam, nors tai ir nėra baudžiamoji byla.

14. *Paulius, V Ed.*
Vergas, už kurį šeimininkas prisiėmė atsakomybę pagal noksalinį [žalos atlyginimo] ieškinį, o vėliau jį išlaisvino ir paskyrė įpėdiniu, būdamas nuteistas pagal tą patį ieškinį nėra praradęs garbės, nes sprendimas taikomas ne jam asmeniškai: suprantama, dėl to, kad iš pradžių procesas nebuvo pradėtas prieš jį kaip atsakovą.

15. *Ulpianas, VIII Ed.*
Praradusia garbę yra pripažįstama ta, kuri apgaulės būdu įgijo valdymą savo įsčių vaisiaus vardu, tvirtindama, kad laukiasi,

16. *Paulius, VIII Ed.*
nors nebuvo nėščia arba pradėjo kūdikį su kitu;

17. *Ulpianas, VIII Ed.*
juk reikia nubausti tą, kuri apgavo pretorių. Nepripažįstama praradusia garbę ta, kuri taip pasielgė būdama savarankiška.

18 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Ea, quae falsa existimatione decepta est, non potest videri per calumniam in possessione fuisse.

19 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Non alia autem notatur quam ea, de qua pronuntiatum est calumniae causa eam fuisse in possessionem missam. Idque et in patre erit servandum, qui calumniae causa passus est filiam, quam in potestate habebat, in possessionem ventris nomine mitti.

20 PAPINIANUS libro primo responsorum. Ob haec verba sententiae praesidis provinciae «callido commento videris accusationis instigator fuisse» pudor potius oneratur, quam ignominia videtur irrogari: non enim qui exhortatur mandatons opera fungitur.

21 PAULUS libro secundo responsorum. Lucius Titius crimen intendit Gaio Seio quasi iniuriam passus atque in eam rem testationem apud praefectum praetorio recitavit: praefectus fide non habita testationis nullam iniuriam Lucium Titium passum esse a Gaio Seio pronuntiavit. Quaero, an testes, quorum testimonium reprobatum est, quasi ex falso testimonio inter infames habentur. Paulus respondit nihil proponi, cur hi, de quibus quaeritur, infamium loco haberi debeant, cum non oportet ex sententia sive iusta sive iniusta pro alio habita alium praegravari.

18. *Gajus, III Prov. ed.*
Nedera laikyti, kad valdymą apgaule įgijo ta, kuri apsiriko klaidingai manydama besilaukianti.

19. *Ulpianas, VIII Ed.*
Kita vertus, pripažįstama netekusi garbės tik ta, kurios atžvilgiu priimtas sprendimas, kad jį įgijo valdymą apgaulės būdu. Tas pats galioja ir tėvui, kuris apgaulingai leido, kad dukteriai, kuri buvo jam pavaldi, turtas būtų perduotas valdyti jos įsčių vaisiaus vardu.

20. *Papinianas, I Atsak.*
Žodžiai provincijos vietininko sprendime „atrodo, kad pasinaudodamas klastinga apgaule tu tapai kaltinimo kurstytoju", akivaizdu, veikiau įžeidžia garbę, nei užtraukia negarbę: juk tas, kuris ragina, neveikia kaip įgaliotinis.

21. *Paulius, II Atsak.*
Liucijus Titas apkaltino Gajų Sėjų, neva nuo jo patyrė skriaudos, taip pat pretorionų prefekto akivaizdoje perskaitė liudytojų parodymus, susijusius su šia byla; prefektas nepatikėjęs pareiškimu paskelbė sprendimą, kad Liucijus Titas jokios skriaudos iš Gajaus Sėjaus nepatyrė. Aš klausiu, ar liudytojai, kurių parodymai buvo atmesti, laikomi netekusiais garbės, tarytum būtų davę melagingus parodymus? Paulius atsakė, kad nesama jokių priežasčių, dėl kurių tie, apie kuriuos klausiama, turėtų būti laikomi netekusiais garbės, nes nedera vieno asmens atžvilgiu priimto sprendimo, tebūnie jis teisingas ar neteisingas, pagrindu sunkinti kito [padėties].

22 MARCELLUS libro secundo publicorum. Ictus fustium infamiam non importat, sed causa, propter quam id pati meruit, si ea fuit, quae infamiam damnato irrogat. In ceteris quoque generibus poenarum eadem forma statuta est.

23 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Parentes et liberi utriusque sexus nec non et ceteri adgnati vel cognati secundum pietatis rationem et animi sui patientiam, prout quisque voluerit, lugendi sunt: qui autem eos non eluxit, non notatur infamia.

24 IDEM libro sexto ad edictum. Imperator Severus rescripsit non offuisse mulieris famae quaestum eius in servitute factum.

25 PAPINIANUS libro secundo quaestionum. Exheredatum quoque filium luctum habere patris memoriae placuit, idemque et in matre iuris est, cuius hereditas ad filium non pertinet.

25.1. Si quis in bello ceciderit, etsi corpus eius non compareat, lugebitur.

22. *Marcelas, II „Apie baudžiamuosius teismus“*
Nuplakdinimas lazdomis savaime neužtraukia negarbės [nuteistajam], tačiau tai [nulemia] priežastis, dėl kurios jis nusipelnė kęsti, jeigu [priežastis] buvo tokia, kuri užtraukia nuteistajam negarbę. Toks principas taikomas taip pat ir kitų bausmių atžvilgiu.

23. *Ulpianas, VIII Ed.*
Tėvų ir abiejų lyčių vaikų, taip pat ir kitų agnatų bei kognatų, dera gedėti atsižvelgiant į prieraišumą ir paties dvasios ištvermingumą tiek, kiek kam atrodys esant tinkama; gi tas, kuris neims jų gedėti, nelaikomas praradusiu garbę.

24. *Tas pats [Ulpianas], VI Ed.*
Imperatoriaus Severo reskripte buvo nurodyta, kad moters reputacijai nekenkia užsiėmimas, kuriuo ji vertėsi būdama vergė.

25. *Papinianas, II Klaus.*
Buvo nustatyta, kad nuo paveldėjimo nušalintas sūnus privalo gedėti tėvo; tokia pati teisinė nuostata galioja ir motinos, kurios palikimas neatiteko sūnui, atžvilgiu.

1 §. Tas, kas žuvo kare, net jei jo kūnas nebuvo rastas, privalo būti apraudamas [jo turi būti gedima].

III Dig.

De procuratoribus et defensoribus

III skyrius

Apie prokuratorius ir gynėjus

1 ULPIANUS libro nono ad edictum. Procurator est qui aliena negotia mandatu domini administrat.

1.1. Procurator autem vel omnium rerum vel unius rei esse potest constitutus vel coram vel per nuntium vel per epistulam: quamvis quidam, ut Pomponius libro vicensimo quarto scribit, non putent unius rei mandatum suscipientem procuratorem esse: sicuti ne is quidem, qui rem perferendam vel epistulam vel nuntium perferendum suscepit, proprie procurator appellatur. Sed verius est eum quoque procuratorem esse qui ad unam rem datus sit.

1.2. Usus autem procuratoris perquam necessarius est, ut qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt vel non possunt, per alios possint vel agere vel conveniri.

1.3. Dari autem procurator et absens potest,

2 PAULUS libro octavo ad edictum: dummodo certus sit qui datus intellegetur et is ratum habuerit.

2.1. Furiosus non est habendus absentis loco, quia *in eo animus deest, ut* ratum habere non possit.

1. *Ulpianas, IX Ed.*
Prokuratorius – tai tas, kuris savininko pavedimu tvarko svetimus reikalus.

1 §. Prokuratorius gali būti skiriamas arba visiems reikalams, arba vienam, ir paskiriamas arba kreipiantis asmeniškai, arba tarpininkaujant pasiuntiniui, arba laišku; nors kai kurie, kaip rašo Pomponijus XXIV knygoje, nelaiko prokuratoriumi to, kuris priima pavedimą sutvarkyti vieną reikalą, lygiai kaip prokuratoriumi tikrąja šio žodžio prasme negali būti įvardytas tas, kuris apsiima pristatyti daiktą, laišką ar pranešimą. Tačiau teisingiau yra laikyti prokuratoriumi taip pat ir tą, kuris paskirtas konkrečiam reikalui.

2 §. Pasitelkti į pagalbą prokuratorių neišvengiamai būtina, kad tie, kurie patys nenori arba negali tvarkyti savo reikalų, turėtų galimybę reikšti ieškinius arba atsakyti pagal ieškinius padedami kitų asmenų.

3 §. Nesantysis taip pat gali būti skiriamas prokuratoriumi,

2. *Paulius, VIII Ed.*
svarbu, kad tas, kuris bus laikomas paskirtuoju, būtų tiksliai įvardytas ir pripažintų pavedimą esant galiojantį.

1 §. Beprotis nelaikomas nesančiuoju, nes jis neturi valios, tai ir negali jam duoto pavedimo pripažinti galiojančiu.

3 ULPIANUS libro nono ad edictum. Item et ad litem futuram et in diem et sub condicione et usque ad diem dari potest,

4 PAULUS libro octavo ad edictum: et in perpetuum.

5 ULPIANUS libro septimo ad edictum. Praesens habetur et qui in hortis est

6 PAULUS libro sexto ad edictum: et qui in foro et qui in urbe et in continentibus aedificiis:

7 ULPIANUS libro septimo ad edictum: et ideo procurator eius praesentis esse videtur.

8 IDEM libro octavo ad edictum. Filius familias et ad agendum dare procuratorem potest, si qua sit actio, qua ipse experiri potest: non solum si castrense peculium habeat, sed et quivis filius familias: ut puta iniuriam passus dabit ad iniuriarum actionem, si forte neque pater praesens sit nec patris procurator velit experiri, et erit iure ab ipso filio familias procurator datus. Hoc amplius Iulianus scribit, et si filio familias patri per filium eius in eadem potestate manentem fiat iniuria neque avus praesens sit, posse patrem procuratorem dare ad ulciscendam iniuriam, quam nepos absentis passus est. Ad defendendum quoque poterit filius familias procuratorem dare.

3. *Ulpianas, IX Ed.*
Prokuratorius gali būti skiriamas taip pat ir būsimam ginčui, ir nustatytai dienai, ir su sąlyga, ir nustatytam terminui,

4. *Paulius, VIII Ed.*
ir visam laikui.

5. *Ulpianas, VII Ed.*
Dalyvaujančiuoju laikomas ir esantysis soduose,

6. *Paulius, VI Ed.*
ir tas, kuris yra forume, ir tas, kuris yra mieste ar miesto prieigose;

7. *Ulpianas, VII Ed.*
todėl tokio asmens prokuratorius laikomas esančiojo prokuratoriumi.

8. *Tas pats [Ulpianas], VIII Ed.*
Pavaldus sūnus gali skirti prokuratorių ir ieškiniui pareikšti, jei tai toks ieškinys, su kuriuo jis pats gali kreiptis į teismą, be to, ne tik sūnus, kuriam priklauso karo pekulijus, bet ir bet kuris pavaldus sūnus. Pavyzdžiui, patyrusysis skriaudą paskirs [prokuratorių] ieškiniui dėl skriaudos pareikšti, jei tėvo nėra, o tėvo prokuratorius nenori kreiptis į teismą; ir prokuratorius bus paskirtas pavaldaus sūnaus laikantis teisės nuostatų. Be to, Julijonas rašo, kad jei skriauda pavaldžiam sūnui, kuris jau pats yra tėvas, padaroma per jo sūnų, esantį jo paties [tėvo] valdžioje, o senelio nėra, tai tėvas turi teisę paskirti

Sed et filia familias poterit dare procuratorem ad iniuriarum actionem.
Nam quod ad dotis exactionem cum patre dat procuratorem, supervacuum esse Valerius Severus scribit, cum sufficiat patrem dare ex filiae voluntate. Sed puto, si forte pater absens sit vel suspectae vitae, quo casu solet filiae competere de dote actio, posse eam procuratorem dare. Ipse quoque filius procurator dari poterit et ad agendum et ad defendendum.

8.1. Invitus procurator non solet dari. Invitum accipere debemus non eum tantum qui contradicit, verum eum quoque qui consensisse non probatur.

8.2. Veterani procuratores fieri possunt: milites autem nec si velit adversarius procuratores dari possunt, nisi hoc tempore litis contestatae quocumque casu praetermissum est: excepto eo qui in rem suam procurator datus est, vel qui communem causam omnis sui numeri persequatur vel suscipit, quibus talis procuratio concessa est.

prokuratorių, kad atsiteistų už skriaudą, kurią patyrė nesančiojo vaikaitis. Gynybai teisme pavaldus sūnus taip pat gali paskirti prokuratorių. Tačiau ir pavaldi duktė galės paskirti prokuratorių ieškiniui dėl skriaudos pareikšti.
Kita vertus, kaip rašo Valerijus Severas, nereikalinga, kad ji drauge su tėvu skirtų prokuratorių kraičiui išreikalauti, nes pakanka, kad dukteriai pageidaujant prokuratorių paskirtų tėvas. Tačiau aš manau, kad jei tėvo nėra arba jo gyvensena kelia įtarimų, – o tokiu atveju teisė pareikšti ieškinį dėl kraičio paprastai priklauso dukteriai, – ji galės paskirti prokuratorių. Sūnus pats gali būti paskirtas prokuratoriumi ir ieškiniui pareikšti, ir gynybai teisme.

1 §. Prokuratorius negali būti skiriamas prieš jo valią; „prieš valią“ reiškia ne tik tai, kad asmuo prieštarauja, bet ir tai, kad jo sutikimas neįrodytas.

2 §. Veteranai gali tapti prokuratoriais; gi kariai, net ir esant priešingos šalies sutikimui, gali būti skiriami prokuratoriais tik jeigu patvirtinimo tarp šalių kilusio ginčo teisme *(litis contestatio)* momentu į tai per atsitiktinumą nebuvo atkreiptas dėmesys. Išimtis taikoma tam, kuris paskirtas savo paties reikalų prokuratoriumi, arba tam, kuris tęsia arba pradeda teisme bendrą viso savo dalinio bylą, – jiems tokia prokūra leidžiama.

8.3. «Procuratorem ad litem suscipiendam datum, pro quo consentiente dominus iudicatum solvi exposuit», praetor ait, «iudicium accipere cogam». Verum ex causa non debebit compelli. Ut puta inimicitiae capitales intervenerunt inter ipsum procuratorem et dominum: scribit Iulianus debere in procuratorem denegari actionem. Item si dignitas accesserit procuratori: vel rei publicae causa afuturus sit:

9 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale: aut si valetudinem aut si necessariam peregrinationem alleget:

10 ULPIANUS libro octavo ad edictum: vel hereditas superveniens eum occupet: vel ex alia iusta causa. Hoc amplius et si habeat praesentem dominum, non debere compelli procuratorem,

11 PAULUS libro octavo ad edictum: si tamen dominus cogi possit.

12 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Sed etiam ex his causis dicitur aliquando cogendum procuratorem iudicium accipere: veluti si dominus praesens non sit et actor adfirmet tractu temporis futurum, ut res pereat.

3 §. Pretorius sako: „Prokuratorių, paskirtą dalyvauti teismo procese, už kurį jo sutikimu šeimininkas pareiškė, kad teismo sprendimas bus įvykdytas, aš priversiu dalyvauti procese." Kita vertus, esant tam tikroms aplinkybėms jo versti nereikėtų. Pavyzdžiui, jei tarp to paties prokuratoriaus ir šeimininko įsiplieskė mirtinas priešiškumas, Julijonas rašo, kad reikia atsisakyti teikti ieškinį prieš prokuratorių. Taip pat ir tuo atveju, jei prokuratorius užims aukštesnę padėtį arba bus išvykęs valstybės reikalais;

9. *Gajus, III Prov. ed.*
arba jei teisinamasi [prasta] sveikatos būkle, arba neatidėliotinu išvykimu;

10. *Ulpianas, VIII Ed.*
arba jei jis užsiėmęs nelauktai atsiradusiu palikimu, arba dėl kitos svarbios priežasties. Be to, nedera įpareigoti prokuratoriaus ir tuo atveju, jei esama įgaliotojo,

11. *Paulius, VIII Ed.*
jei tik galima įpareigoti įgaliotoją.

12. *Gajus, III Prov. ed.*
Tačiau sakoma, kad kai kada dera įpareigoti prokuratorių dalyvauti procese ir dėl šių priežasčių: pavyzdžiui, jei įgaliotojas išvykęs, o ieškovas teigia, kad delsiant nebeliks ginčo dalyko.

13 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Sed haec neque passim admittenda sunt neque de stricte deneganda, sed a praetore causa cognita temperanda.

14 PAULUS libro octavo ad edictum. Si post datum procuratorem capitales inimicitiae intercesserunt, non cogendum accipere iudicium nec stipulationem ob rem non defensam committi, quoniam nova causa sit.

15 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Si defunctus sit dominus ante litem contestatam, iudicatum solvi stipulatione pro suo procuratore data, procurator compellendus est ad iudicium accipiendum: ita tamen si hoc dominus sciente procuratore et non contradicente fecit. Quod si aliter actum est, inscium quidem procuratorem teneri satis incivile est, committitur autem ob rem non defensam stipulationis clausula.

15.1. Qui ad communi dividundo iudicium datus est, ad agendum item et ad defendendum videbitur datus duplici cautela interponenda.

16 PAULUS libro octavo ad edictum. Ante litem contestatam libera potestas est vel mutandi procuratoris vel ipsi domino iudicium accipiendi.

13. *Ulpianas, VIII Ed.*
Kita vertus, nedera visada to neleisti nei beatodairiškai atsakyti, bet pretorius ištyręs bylos aplinkybes privalo nubrėžti ribas.

14. *Paulius, VIII Ed.*
Jei paskyrus prokuratorių įsiplieskė mirtinas priešiškumas [tarp jo ir įgaliotojo], nedera įpareigoti [prokuratoriaus] dalyvauti procese, o stipuliacija dėl gynybos nesuteikimo neįsigalioja, nes atsirado naujų aplinkybių.

15. *Ulpianas, VIII Ed.*
Jei įgaliotojas numirtų iki teisme patvirtinant tarp šalių kilus ginčą, bet po to, kai jis už savo prokuratorių sudarė stipuliaciją dėl to, kad teismo sprendimas bus įvykdytas, prokuratorius įpareigojamas dalyvauti procese tik jeigu įgaliotojas tai padarė su jo žinia ir jam neprieštaraujant. Jeigu tai padaryta kitaip, būtų neteisinga be prokuratoriaus žinios traukti jį atsakomybėn. Tuomet įsigali iš stipuliacijos kylanti klauzulė dėl atsakomybės už gynybos nesuteikimą.

1 §. Tas, kuris paskirtas dalyvauti [kaip prokuratorius] byloje dėl bendrosios nuosavybės padalijimo, bus laikomas paskirtu ir kaip ieškovas, ir kaip atsakovas su ta sąlyga, kad pateiktas dvigubas užtikrinimas.

16. *Paulius, VIII Ed.*
Iki patvirtinant tarp šalių kilus ginčą *(litis contestatio)*, galima nevaržomai pakeisti prokuratorių arba pačiam įgaliotojui įstoti į bylą.

17 ULPIANUS libro nono ad edictum. Post litem autem contestatam reus qui procuratorem dedit mutare quidem eum vel in se litem transferre a vivo procuratore vel in civitate manente potest, causa tamen prius cognita.

17.1. Non solum autem ipsi qui dedit procuratorem hoc permittitur, sed etiam heredi eius et ceteris successoribus.

17.2. In causae autem cognitione non solum haec versantur, quae supra diximus in procuratore non compellendo suscipere Judicium, verum et aetas

18 MODESTINUS libro decimo pandectarum: aut religionis beneficium.

19 ULPIANUS libro nono ad edictum. Item si suspectus sit procurator aut in vinculis aut in hostium praedonumve potestate,

20 PAULUS libro octavo ad edictum: vel iudicio publico privatove vel valetudine vel maiore re sua distringatur

21 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale: vel exilio, vel si latitet, vel inimicus postea fiat,

17. *Ulpianas, IX Ed.*
Gi patvirtinus, kad tarp šalių kilo ginčas, atsakovas, kuris paskyrė prokuratorių, gali jį pakeisti arba pats įstoti į bylą, jeigu prokuratorius gyvas arba tebėra tame pačiame mieste, tik atlikus preliminarų bylos aplinkybių tyrimą.

1 §. Tai daryti leidžiama ne tik pačiam paskyrusiajam prokuratorių, bet ir jo įpėdiniui ir kitiems teisių perėmėjams.

2 §. Prie klausimų, kuriuos reikia išnagrinėti, priskirtina ne tik tai, ką anksčiau pasakėme apie prokuratorių, kuris negali būti įpareigotas dalyvauti byloje, bet ir [prokuratoriaus] amžius

18. *Modestinas, X Pand.*
arba ypatingos tikėjimo nulemtos teisės.

19. *Ulpianas, IX Ed.*
Taip pat jei prokuratorius kelia nepasitikėjimą arba yra sukaustytas grandinėmis, arba patekęs priešų ar plėšikų valdžion,

20. *Paulius, VIII Ed.*
arba jei jam kliudo dalyvavimas baudžiamojoje ar civilinėje byloje, arba sveikatos būklė, arba reikšmingesnių savo paties reikalų tvarkymas

21. *Gajus, III Prov. ed.*
arba jei jis yra ištremtas, arba slapstosi, arba vėliau tampa nedraugu [įgaliotojui],

22 PAULUS libro octavo ad edictum: aut adfinitate aliqua adversario iungatur, vel heres ei existat,

23 ULPIANUS libro nono ad edictum: aut longa peregrinatio et aliae similes causae impedimento sint,

24 PAULUS libro octavo ad edictum: mutari debebit vel ipso procuratore postulante.

25 ULPIANUS libro nono ad edictum. Quae omnia non solum ex parte rei, sed etiam in persona actoris observabuntur. Sed si adversarius vel ipse procurator dicat dominum mentiri, apud praetorem haec finiri oportet. Nec ferendus est procurator qui sibi adserit procurationem: nam hoc ipso suspectus est qui operam suam ingerit invito. Nisi forte purgare magis convicium quam procurationem exsequi maluit. Et hactenus erit audiendus, si dicat se procuratione quidem carere velle, sed si id inlaesa existimatione sua fiat: ceterum ferendus erit pudorem suum purgans. Plane si dicat in rem suam se procuratorem datum et hoc probaverit, non debet carere propria lite. Item si retentione aliqua procurator uti velit, non facile ab eo lis erit transferenda,

22. *Paulius, VIII Ed.*
arba jei pasirodytų kaip nors susijęs su priešinga šalimi, arba taptų jos įpėdiniu,

23. *Ulpianas, IX Ed.*
arba iškilo kliūtis, kaip antai ilga kelionė, ar kitos panašios priežastys,

24. *Paulius, VIII Ed.*
[prokuratorius] privalo būti pakeistas arba [tai daroma] jei pats pareikalauja.

25. *Ulpianas, IX Ed.*
Viso to privalo paisyti ne tik atsakovas, bet ir ieškovas. Tačiau jei priešinga šalis arba pats prokuratorius teigia, kad įgaliotojas meluoja, tai šis reikalas privalo būti užbaigiamas pretoriaus. Nereikia kęsti prokuratoriaus, kuris savinasi prokūrą [teisę atstovauti], nes prieš valią brukdamas savo paslaugas kelia nepasitikėjimą, nebent taip elgtųsi veikiau vedamas ketinimo nusiplauti įžeidimo paliktą dėmę, nei noro atlikti prokuratoriaus pareigas. Ir jo dera paklausyti, jei jis teigia norįs nusišalinti nuo prokuratoriaus pareigų, tik nesukeliant žalos jo geram vardui; bet kuriuo atveju dera klausyti to, kuris gina savo garbę. Suprantama, jei jis pasakytų ir įrodytų, kad yra paskirtas savo paties reikalų prokuratoriumi, tai neturi būti nušalinamas nuo savo paties bylos. Taip pat ir tuo atveju, jei prokuratorius siekia pasinaudoti kokia nors sulaikymo [savo naudai] teise, vargu ar dera perduoti jo bylos vedimą [kitam],

26 PAULUS libro octavo ad edictum: nisi dominus ei solvere paratus sit.

27 ULPIANUS libro nono ad edictum. In causae cognitione etiam hoc versabitur, ut ita demum transferri a procuratore iudicium permittatur, si quis omnia iudicii ab eo transferre paratus sit. Ceterum si velit quaedam transferre, quaedam relinquere, iuste procurator hanc inconstantiam recusabit. Sed haec ita, si mandato domini procurator egit. Ceterum si mandatum non est, cum neque in iudicium quicquam deduxerit, nec tu ea comprobasti: quae invito te acta sunt tibi non praeiudicant ideoque translatio earum litium non est tibi necessaria, ne alieno facto onereris. Haec autem cognitio procuratoris mutandi praetoris est.

27.1. Si ex parte actoris litis translatio fiat, dicimus committi iudicatum solvi stipulationem a reo factam, idque et Neratius probat et Iulianus et hoc iure utimur: scilicet si dominus satis accepit. Sed et si procurator satis accepit et transferatur iudicium in dominum, verius est committi et ex stipulatu actionem a procuratore in dominum transferri. Sed et si a domino vel a procuratore in procuratorem iudicium transferatur, non dubitat Marcellus, quin committatur stipulatio. Et haec vera sunt. Et licet procuratori commissa sit stipulatio, tamen domino erit danda utilis ex stipulatu actio, directa penitus tollenda.

26. *Paulius, VIII Ed.*
jei įgaliotojas nėra pasirengęs jam sumokėti.

27. *Ulpianas, IX Ed.*
Nagrinėjant bylą būtina išsiaiškinti taip pat ir tai, kad bylos vedimą iš prokuratoriaus būtų leidžiama perimti tik su sąlyga, jog kas nors yra pasirengęs perduoti iš jo visą bylą. Bet kuriuo atveju, jei kas panorėtų ką nors perduoti, o ką nors palikti, prokuratoriui priklausytų teisė priešintis tokiam nenuoseklumui. Kita vertus, taip esti, jei prokuratorius veikė įgaliotojo pavedimu. Beje, jei pavedimas neduotas, nes joks dalykas netapo teisminio nagrinėjimo dalyku ir tu nedavei tam sutikimo, tai, kas buvo atlikta nagrinėjant bylą prieš tavo valią, tau negali pakenkti; todėl tau nėra būtinybės perduoti [kitam] šių bylų vedimo, kad netaptum susaistytas svetimų veiksmų padarinių. Klausimo dėl prokuratoriaus pakeitimo nagrinėjimas priklauso pretoriui.

1 §. Jei bylos vedimo perdavimą atlieka ieškovo pusė, mes laikome, kad atsakovo sudaryta stipuliacija dėl teismo sprendimo įvykdymo galioja; tai įrodo Neracijus ir Julijonas, ir mes taikome tokią teisę, žinoma, jei įgaliotojui buvo pateiktas užtikrinimas. Tačiau ir tuo atveju, jei užtikrinimas buvo pateiktas prokuratoriui ir bylos vedimas perduotas įgaliotojui, teisingiau laikyti, kad stipuliacija yra galiojanti ir iš jos kylantis ieškinys iš prokuratoriaus pereina įgaliotojui. Net ir tada, kai bylos vedimas pereina prokuratoriui iš įgaliotojo arba [kito] prokuratoriaus, Marcelas neabejoja, kad stipuliacija galioja. Tai teisingas požiūris. Ir nors stipuliacija galioja

28 IDEM libro primo disputationum. Si procurator meus iudicatum solvi satis acceperit, mihi ex stipulatu actio utilis est, sicuti iudicati actio mihi indulgetur. Sed et si egit procurator meus ex ea stipulatione me invito, nihilo minus tamen mihi ex stipulatu actio tribuetur. Quae res facit, ut procurator meus ex stipulatu agendo exceptione debeat repelli: sicuti cum agit iudicati non in rem suam datus nec ad eam rem procurator factus. Per contrarium autem si procurator meus iudicatum solvi satisdederit, in me ex stipulatu actio non datur. Sed et si defensor meus satisdederit, in me ex stipulatu actio non datur, quia nec iudicati mecum agi potest.

29 IDEM libro nono ad edictum. Si actor mailt dominum potius convenire quam eum qui in rem suam procurator est, dicendum est ei licere.

prokuratoriaus naudai, vis dėlto dera pagal analogiją suteikti įgaliotojui ieškinį iš stipuliacijos, nes pradinis [tiesioginis] ieškinys visiškai išnyksta.

28. *Tas pats [Ulpianas], I Svarst.*
Jei mano prokuratoriui buvo pateiktas teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimas, man priklauso išvestinis ieškinys [pagal analogiją] iš stipuliacijos, ir leidžiama pareikšti ieškinį dėl teismo sprendimo įvykdymo. Tačiau net jei mano prokuratorius prieš mano valią pareikštų iš šios stipuliacijos kylantį ieškinį, nepriklausomai nuo to, man priklauso ieškinys, kylantis iš stipuliacijos. Tai lemia, kad mano prokuratoriui reiškiant ieškinį, kylantį iš stipuliacijos, į tokį reikalavimą būtų atsikirsta pateikiant ekscepciją [atsikirtimą], taip pat, kaip ir reiškiant ieškinį dėl sprendimo įvykdymo jam esant paskirtam tvarkyti ne nuosavus reikalus ir tapusiam prokuratoriumi ne dėl šios bylos. Priešingai, jei mano prokuratorius pateikė teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimą, prieš mane iš stipuliacijos kylantis ieškinys neteikiamas. Tačiau jei ir mano gynėjas pateikė užtikrinimą, prieš mane ieškinys iš stipuliacijos neteikiamas, nes aš negaliu pareikšti ieškinio dėl teismo sprendimo įvykdymo.

29. *Tas pats [Ulpianas], IX Ed.*
Jei ieškovas veikiau nori patraukti teisman įgaliotoją nei tą, kuris yra savo paties reikalų prokuratorius, reikia pasakyti, kad tai daryti jam leidžiama.

30 PAULUS libro primo sententiarum. Actoris procurator non in rem suam datus propter impensas quas in litem fecit potest desiderare, ut sibi ex iudicati actione satisfiat, si dominus litis solvendo non sit.

31 ULPIANUS libro nono ad edictum. Si quis, cum procurators nomine condemnatus esset, heres extiterit domino litis, iudicati actionem non recte recusabit. Hoc si ex asse. Sin autem ex parte heres extiterit et totum solvent, si quidem ei mandatum est hoc quoque, ut solvat, mandati actionem adversus coheredes habebit: si non sit mandatum, negotiorum gestorum actio datur. Quod est et si heres procurator non exstiterit et solvent.

31.1. Unius litis plurium personarum piures dari procurators non est prohibitum.

31.2. Iulianus ait eum, qui dedit diversis temporibus procuratores duos, posteriorem dando priorem prohibuisse videri.

32 PAULUS libro octavo ad edictum. Pluribus procuratoribus in solidum simul datis occupantis melior condicio erit, ut posterior non sit in eo quod prior petit procurator.

30. *Paulius, I Sent.*
Ieškovo prokuratorius, paskirtas ne jo paties reikalams tvarkyti, atsižvelgdamas į vedant bylą patirtas išlaidas gali reikalauti įvykdymo pagal teismo sprendimą savo naudai, jei įgaliojęs vesti bylą asmuo yra nemokus.

31. *Ulpianas, IX Ed.*
Jei kas nors, būdamas prokuratoriumi ir pralaimėjęs bylą, taptų įgaliotojo įpėdiniu, būtų neteisinga atsisakyti suteikti ieškinį dėl teismo sprendimo įvykdymo. Tačiau taip esti, jei jis yra vienintelis įpėdinis, o jei jis paveldėtų palikimo dalį ir įvykdytų visą teismo sprendimą, įgytų teisę pareikšti bendraįpėdiniams ieškinį, kylantį iš pavedimo sutarties; o jeigu pavesta nebuvo, tai suteikiamas ieškinys dėl svetimų reikalų tvarkymo be pavedimo. Tai galioja ir tuo atveju, jei prokuratorius netapo įpėdiniu, o teismo sprendimą įvykdė.

1 §. Nedraudžiama vienos bylos, kurioje dalyvauja keletas asmenų, vedimo pavesti keliems prokuratoriams.

2 §. Julijonas teigia esant akivaizdu, kad skirtingu metu paskyrus du prokuratorius, paskiriant antrąjį pirmajam uždraudžiama [veikti].

32. *Paulius, VIII Ed.*
Tuo pačiu metu paskyrus kelis prokuratorius ir nepaskirsčius jiems įgalinimų, palankesnė bus pirmesniojo padėtis, nes dėl to, ko pareikalavo pirmasis, paskesnysis nėra laikomas įgaliotu.

33 ULPIANUS libro nono ad edictum. Servum quoque et filium familias procuratorem posse habere aiunt. Et quantum ad filium familias verum est: in servo subsistimus. Et negotia quidem peculiaria servi posse gerere aliquem et hoc casu procuratorem eius esse admittimus, quod et Labeoni videtur: actionem autem intendere vetamus.

33.1. Eum vero qui de statu suo litigat procuratorem habere posse non dubitamus non solum in administratione rerum, sed etiam in actionibus, quae ei vel adversus eum competant, ex possessione sive servitutis sive libertatis de suo statu litigat. Ex contrario quoque eum procuratorem dari posse manifestum est.

33.2. Publice utile est absentes a quibuscumque defendi: nam et in capitalibus iudiciis defensio datur. Ubicumque itaque absens quis damnari potest, ibi quemvis verba pro eo facientem et innocentiam excusantem audiri aequum est et ordinarium admittere: quod et ex rescripto imperatoris nostri apparet.

33.3. Ait praetor: «Cuius nomine quis actionem dari sibi postulabit, is eum viri boni arbitratu defendat: et ei quo nomine aget id ratum habere eum ad quem ea res pertinet, boni viri arbitratu satisdet».

33. *Ulpianas, IX Ed.*
Teigiama, kad ir tėvui pavaldus sūnus, ir vergas galintys turėti prokuratorių. Kalbant apie tėvo valdžioje esantį sūnų, – tikrai taip, tačiau dėl vergo abejojame. Mes sutinkame, kad kitas asmuo gali tvarkyti reikalus, susijusius su vergui perduotu pekulijumi, ir šiuo atveju jis laikytinas vergo prokuratoriumi, su kuo sutinka ir Labeonas, – bet mes neleidžiame jam reikšti ieškinio.

1 §. Kita vertus, mes neabejojame, kad tas, kuris veda bylą dėl savo pilietinio statuso, gali turėti prokuratorių ne tik reikalams tvarkyti, bet ir dalyvauti teismo procesuose tiek reiškiant ieškinius, tiek ginantis nuo pareikšto ieškinio, nepriklausomai nuo to, ar dėl savo padėties jis bylinėjasi būdamas vergas, ar laisvasis. Be to, aišku, kad jis gali būti skiriamas prokuratoriumi.

2 §. Viešąjį interesą atitinka tai, kad nesantieji [išvykusieji] būtų kieno nors ginami, nes ir bylose dėl sunkių nusikaltimų yra teikiama gynyba. Taigi visada, kai kas nors gali būti nuteistas jam nedalyvaujant [už akių], teisinga leisti išklausyti tą, kuris kalba už jį ir gina jo nekaltumą; tai atitinka nustatytą tvarką, kuri atsispindi ir mūsų imperatoriaus reskripte.

3 §. Pretorius sako: „Tas, kuris ims reikalauti, kad jam būtų suteikta teisė pareikšti ieškinį kieno nors kito vardu, tegina jį kaip sąžiningas žmogus; ir tegul kaip sąžiningas žmogus tam, kurio vardu imsis reikšti ieškinį, pateikia užtikrinimą, kad tas, su kuriuo ši byla susijusi, tam pritaria."

33.4. Aequum praetori visum est eum, qui alicuius nomine procurator experitur, eundem etiam defensionem suscipere.

33.5. Si quis in rem suam procurator interveniat, adhuc erit dicendum debere eum defendere: nisi forte ex necessitate fuerit factus.

34 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Si quis in rem suam procuratorio nomine agit, veluti emptor hereditatis: an debeat invicem venditorem defendere? Et placet, si bona fide et non in fraudem eorum qui invicem agere vellent gestum sit negotium, non oportere eum invicem defendere.

35 ULPIANUS libro nono ad edictum. Sed et hae personae procuratorum debebunt defendere, quibus sine mandatu agere licet: ut puta liberi, licet sint in potestate, item parentes et fratres et adfines et liberti.

35.1. Patronus libertum et per procuratorem ut ingratum accusare potest et libertus per procuratorem respondere.

35.2. Non solum autem si actio postuletur a procuratore, sed et si praeiudicium vel interdictum, vel si stipulatione legatorum vel damni infecti velit caveri: debebit absentem defendere in competenti tribu-

4 §. Pretorius laikė esant teisinga, kad tas, kuris kaip prokuratorius kieno nors vardu pradeda bylą, imtųsi ir jo gynybos.

5 §. Jei kas dalyvauja byloje kaip savo paties interesams atstovaujantis prokuratorius, dera pasakyti, kad jis neprivalo užtikrinti gynybos, jei tik nebuvo paskirtas esant būtinybei.

34. *Gajus, III Prov. ed.*
Jei kas nors reiškia ieškinį kaip savo paties reikalų prokuratorius, pavyzdžiui, palikimo pirkėjas, ar savo ruožtu privalo ginti pardavėją? Ir nutarta, kad jeigu byla buvo vedama sąžiningai, nedarant žalos tiems, kurie savo ruožtu galėtų panorėti pareikšti ieškinį, tai gynybos užtikrinti neprivaloma.

35. *Ulpianas, IX Ed.*
Tačiau užtikrinti gynybą kaip prokuratoriai privalės tie asmenys, kuriems leidžiama pareikšti ieškinį be pavedimo; pavyzdžiui, vaikai, net ir pavaldūs, taip pat ir tėvai, broliai, svainiai ar išlaisvintieji.

1 §. Taip pat padedamas prokuratoriaus patronas gali apkaltinti išlaisvintąjį nedėkingumu, o išlaisvintasis, naudodamasis prokuratoriaus pagalba, į šį kaltinimą atsakyti.

2 §. Kita vertus, jei prokuratoriaus pareikštas reikalavimas susijęs ne tik su ieškiniu, bet ir su prejudiciniu teismo sprendimu arba interdiktu, arba jei jis pageidauja, kad stipuliacijos būdu būtų pateiktas

nali et eadem provincia. Ceterum cogi eum etiam in provihcia de Roma abire vel e contrario vel a provincia in aliam provinciam et defendere durum est.

35.3. Defendere autem est id facere, quod dominus in litem faceret, et cavere idonee: nec debebit durior condicio procuratoris fieri quam est domini, praeterquam in satisdando. Praeter satisdationem procurator ita defendere videtur, si iudicium accipiat. Unde quaesitum est apud Iulianum, an compellatur, an vero sufficiat ob rem non defensam stipulationem committi. Et Iulianus scribit libro tertio digestorum compellendum accipere iudicium: nisi et agendum causa cognita recusaverit vel ex iusta causa remotus fuerit. Defendere videtur procurator et si in possessionem venire patiatur, cum quis damni infecti satis vel legatorum desideret,

36 PAULUS *libro octavo ad edictum:* vel in *operis novi nuntiatione. Sed et si servum ex causa* noxali *patiatur duci, defendere videtur: ita tamen,* ut in his omnibus ratam rem dominum habiturum caveat.

testamentinių išskirtinių [legatų] įvykdymo ar gresiančios žalos atlyginimo užtikrinimas, privalės ginti nesantįjį [įgaliotoją] atitinkamame teisme ir toje pačioje provincijoje. Beje, beširdiška būtų versti jį dalyvauti kaip gynėją, taip pat vykti iš Romos į provinciją arba atvirkščiai, arba iš vienos provincijos į kitą.

3 §. Ginti – reiškia daryti tai, ką darytų įgaliotojas, dalyvaudamas teismo procese, arba tinkamu būdu pateikti užtikrinimus; ir prokuratoriaus padėtis neturėtų pasirodyti esanti sunkesnė nei įgaliotojo, išskyrus užtikrinimų pateikimą. Be užtikrinimų pateikimo, laikoma, kad prokuratorius užtikrina gynybą tuo atveju, jei jis dalyvauja procese. Todėl Julijono raštuose buvo nagrinėjamas klausimas, ar dera jį įpareigoti, ar pakanka ir to, kad taikoma stipuliacija dėl gynybos nesuteikimo. Ir Julijonas III Digestų knygoje rašo, kad [prokuratorių] dera įpareigoti dalyvauti procese, jei tik jis neužginčys ieškovo reikalavimų po bylos aplinkybių ištyrimo arba nebus pagrįstai nušalintas. Laikoma, kad prokuratorius užtikrina gynybą ir tuo atveju, jei leidžia, kad kam nors būtų perduotas valdyti turtas, jei šis reikalauja pateikti užtikrinimą dėl gresiančios žalos ar testamentinių išskirtinių [legatų] įvykdymo,

36. *Paulius, VIII Ed.*
arba uždraudžiant naujo statinio statybą. Tačiau jeigu [prokuratorius] ir leidžia pasiimti vergą dėl pareikšto noksalinio ieškinio, laikoma, kad jis užtikrina gynybą; kita vertus, tik jei jis visais atvejais pateikia užtikrinimą, kad įgaliotojas aprobuos jo veiksmus.

37 ULPIANUS libro nono ad edictum. Omnium autem actionum nomine debet defendere, etiam earum quae in heredem non dantur.

37.1. Unde est quaesitum: si adversarius piures intendat actiones et in singulas singuli existant defensores suscipere parati, videri eum recte defendi Iulianus ait. Quo iure nos uti Pomponius scribit.

38 IDEM libro quadragensimo ad edictum. Non tamen eo usque procedendum erit, ut, si decem milia petantur et exstant duo defensores parati in quina defendere, audiantur.

39 IDEM libro nono ad edictum. Non solum autem in actionibus et interdictis et in stipulationibus debet dominum defendere, verum in interrogationibus quoque, ut in iure interrogatus ex omnibus causis respondeat, ex quibus dominus. An igitur heres sit absens, respondere debebit et si responderit vel tacuerit, tenebitur.

39.1. Qui alieno nomine agit quamcumque actionem, id ratum habiturum eum ad quem ea res pertinebit cavere debet. Sed interdum licet suo nomine procurator experiatur, tamen de rato debebit

37. *Ulpianas, IX Ed.*
[Prokuratorius] privalo ginti [įgaliotoją] nuo visų ieškinių, net ir nuo tų, kurie duodami prieš įpėdinį.

1 §. Todėl sprendžiama: jeigu priešinga šalis pareiškia keletą ieškinių ir įvardijami gynėjai, iš kurių kiekvienas yra pasirengęs dalyvauti atskirame procese; Julijono manymu, akivaizdu, kad jį [įgaliotoją] jie gina tinkamai. Apie tokią mūsų taikomą teisę rašo Pomponijus.

38. *Tas pats* [*Ulpianas*], *XL Ed.*
Kita vertus, nereikėtų leisti, kad pareiškus reikalavimą dėl dešimties tūkstančių [sestercijų] būtų išklausomi du gynėjai, pasirengę suteikti gynybą dėl penkių tūkstančių.

39. *Tas pats* [*Ulpianas*], *IX Ed.*
Be to, jis privalo ginti įgaliotoją ne tik nuo ieškinių, interdiktų ir stipuliacijų, bet ir vykstant apklausai: magistrato akivaizdoje užklaustas, jis privalo paliudyti visas tas pačias bylos aplinkybes, kaip ir įgaliotojas. Taigi į klausimą, ar nesantysis [įgaliotojas] yra įpėdinis, jis privalės atsakyti, ir jeigu atsakys arba nutylės, tai bus atsakingas pagal ieškinį [pagrįstą pripažinimu].

1 §. Tas, kuris kito vardu pareiškia bet kurį ieškinį, privalo pateikti užtikrinimą, kad tas, su kuriuo susijusi atitinkama byla, tam pritars. Tačiau kai kada prokuratorius, nors pradeda bylą savo vardu, vis

cavere, ut Pomponius libro vicensimo quarto scribit. Ut puta iusiurandum procuratori rettulit, iuravit absenti dari oportere: agit hoc iudicio suo nomine propter suum iusiurandum (neque enim haec actio domino competere potuit): sed debebit de rato cavere. Sed et si procuratori constitutum est et ex ea causa agat: dubitandum non est, quin locus sit de rato cautioni, idque Pomponius scribit.

39.2. Quaeritur apud Iulianum: utrum dominum solum ratam rem habere debet satisdare an etiam ceteros creditores? Et ait dumtaxat de domino cavendum nec illis verbis «ad quem ea res pertinet» creditores contineri: nam nec ipsi domino haec incumbebat cautio.

39.3. Si de dote agat pater, cavere debet ratam rem filiam habituram: sed et defendere eam debet, ut et Marcellus scribit.

39.4. Si pater filii nomine iniuriarum agat, cum duae sint actiones una patris altera filii, cessat de rato cautio.

dėlto privalo pateikti užtikrinimą, kad bus pritarta, kaip nurodo Pomponijus XXIV knygoje. Pavyzdžiui, jeigu priešinga šalis, atsakydama į reikalavimą prisiekti, taip pat pasiūlė prisiekti prokuratoriui, o šis prisiekė, kad nedalyvaujančiajam [įgaliotojui] privalo būti sumokėta, tai jis dėl duotos priesaikos reiškia šį ieškinį savo paties vardu (juk šis ieškinys negali priklausyti įgaliotojui), bet privalo pateikti užtikrinimą, kad tam bus pritarta. Ir tuo atveju, jei prokuratoriui buvo duotas patvirtinimas [egzistuojant skolą] ir jis šiuo pagrindu reiškia ieškinį, nederėtų abejoti esant būtina pateikti užtikrinimą, kad bus pritarta; ir apie tai rašo Pomponijus.

2 §. Julijono raštuose svarstomas klausimas: ar [prokuratorius] privalo pateikti užtikrinimą, kad jo veiksmams pritaria tik įgaliotojas, ar taip pat ir kiti kreditoriai? Ir teigiama, jog dera pateikti užtikrinimą tik dėl įgaliotojo, bei kad žodžiuose „su kuriuo yra susijusi atitinkama byla“ nesama nurodymo apie kreditorius; juk ir paties įgaliotojo nereikalauta pateikti tokį užtikrinimą.

3 §. Reikšdamas ieškinį dėl kraičio, tėvas privalo pateikti užtikrinimą, kad duktė pritars jo veiksmams; taip pat privalo ją ginti, kaip rašo ir Marcelas.

4 §. Jei tėvas sūnaus vardu reiškia ieškinį dėl įžeidimo [skriaudos], atsižvelgiant į tai, kad esama dviejų ieškinių – tėvo ir sūnaus, užtikrinimas, kad bus pritarta, neteikiamas.

39.5. Si status controversiam cui faciat procurator, sive ex servitute in libertatem adversus eum quis litiget sive ipse ex libertate in servitutem petat, debet cavere ratam rem dominum habiturum. Et ita edicto scriptum est, ut ex utroque latere quasi actor habeatur.

39.6. Est et casus, quo quis eiusdem actionis nomine et de rato caveat et iudicatum solvi. Ut puta postulata est cognitio de in integrum restitutione, cum minor circumscriptus in venditione diceretur: alterius procurator existit: debet cavere hic procurator et ratam rem dominum habiturum, ne forte dominus reversus velit quid petere, item iudicatum solvi, ut si quid forte propter hanc restitutionem in integrum praestari adulescenti debeat, hoc praestetur. Et haec ita Pomponius libro vicensimo quinto ad edictum scribit.

39.7. Item ait, si suspectus tutor postuletur, defensorem eius oportere etiam de rato cavere, ne reversus ille velit retractare quod actum est. Sed non facile per procuratorem quis suspectus accusabitur, quoniam famae causa est, nisi constet ei a tutore mandatum nominatim, aut si etiam absente

5 §. Jei prokuratorius su kuo nors bylinėjasi dėl statuso [pilietinės padėties], nėra žiūrima, ar kas nors prieš jį veda bylą tam, kad pakeistų savo vergo padėtį į laisvojo, ar jis pats reikalauja ką nors pripažinti esant vergą, o ne laisvąjį, – jis privalo pateikti užtikrinimą, kad įgaliotojas jo veiksmams pritars. Taip pat edikte nurodoma, kad stodamas ir vienoje, ir kitoje pusėje jis privalo būti laikomas tarytum ieškovu.

6 §. Kartais kas nors dėl to paties ieškinio pateikia užtikrinimą, kad įgaliotojas pritars, ir sprendimo įvykdymo užtikrinimą. Pavyzdžiui, buvo pareikštas reikalavimas atlikti tyrimą dėl ankstesnės padėties atkūrimo [restitucijos taikymo], nes tvirtinta nepilnametį buvus apgautą sudarant pirkimo–pardavimo sandorį; procese priešingos šalies prokuratorius privalo pateikti įgaliotojo pritarimą jo veiksmams, kad šis sugrįžęs kartais nepanorėtų ko nors reikalauti; taip pat ir užtikrinti teismo sprendimo įvykdymą tam, kad jei taikius restituciją reikėtų ką nors įvykdyti nepilnamečio naudai, tai būtų padaryta. Taip rašo ir Pomponijus XXV pretoriaus edikto komentarų knygoje.

7 §. Taip pat jis teigia, kad jei teismui pateikiamas skundas dėl įtarimų keliančio globėjo, tai jo gynėjas privalo užtikrinti ir tai, jog [įgaliotojas] pritars, kad šis sugrįžęs nepareikalautų peržiūrėti bylos. Tačiau nevertėtų lengvai leisti ką nors per prokuratorių įvardyti kaip įtartiną, nes tokia byla yra susijusi su

tutore, quasi non defenderetur, praetor erat cogniturus.

40 IDEM libro nono ad edictum. Pomponius scribit non omnes actiones per procuratorem posse quem instituere. Denique ut liberi, qui in potestate absentis dicuntur, ducantur, interdictum non posse desiderare ait nisi, ut Iulianus ait, causa cognita, id est si et nominatim ei mandatum sit et pater valetudine vel alia iusta causa impediatur.

40.1. Si stipuletur procurator damni infecti vel legatorum, debebit de rato cavere.

40.2. Sed et is, qui quasi defensor in rem actione convenitur, praeter solitam satisdationem iudicatum solvi etiam de rato debet cavere. Quid enim si in hoc iudicio rem meam esse pronuntietur, reversus ille, cuius defensor extiterat, velit fundum vindicare: nonne ratum non videbitur habere quod iudicatum est? Denique si verus procurator extitisset vel ipse praesens causam suam egisset et victus esset: si a me vindicaret, exceptione rei iudicatae summoveretur, et ita Iulianus libro quinquagensimo digestorum scribit: nam cum iudicatur rem meam esse, simul iudicatur illius non esse.

garbe, nebent jis gautų globėjo pavedimą, arba net jei globėjui nedalyvaujant, tarytum jis nesigintų, pretorius ketintų imtis tirti aplinkybes.

40. *Tas pats* [*Ulpianas*], *IX Ed.*
Pomponijus rašo, kad ne visi ieškiniai gali būti pareiškiami tarpininkaujant prokuratoriui. Taigi jis negali reikalauti, kad pretorius paskelbtų interdiktą dėl vaikų, priklausančių nesančiojo [nedalyvaujančiojo] valdžiai, perdavimo, bet tai, kaip sako Julijonas, leidžiama atlikus bylos aplinkybių tyrimą, t. y. jeigu tam yra duotas specialus pavedimas ir tėvas negali to padaryti asmeniškai dėl ligos ar kitos svarbios priežasties.

1 §. Jeigu prokuratorius sudarė stipuliaciją dėl gresiančios žalos arba testamentinių išskirtinių [legatų] įvykdymo, jis privalės pateikti užtikrinimą, kad [įgaliotojas] tam pritars.

2 §. Tačiau ir tas, kuris kaip gynėjas atsako pagal daiktinį ieškinį, be įprastinio užtikrinimo, kad teismo sprendimas bus įvykdytas, privalo taip pat pateikti užtikrinimą, kad [įgaliotojas] pritars. Kaipgi būtų, jei šioje byloje būtų nuspręsta, kad tam tikras daiktas priklauso man, o tas, kuris turėjo gynėją, sugrįžęs panorėtų [pareikšdamas vindikacinį ieškinį] išsireikalauti sklypą, – argi netaptų aišku, kad jis nepritaria tam, dėl ko buvo nuspręsta teisme? Be to, net jei būtų buvęs tinkamas prokuratorius arba jei pats [įgaliotojas] dalyvaudamas ir vesdamas bylą

būtų ją pralaimėjęs, tai jam ėmus reikalauti iš manęs [reiškiant vindikacinį ieškinį], reikalavimas būtų atremtas pateikiant procesinį atsikirtimą, jog šiuo klausimu yra priimtas teismo sprendimas; taip rašo ir Julijonas 50-ojoje Digestų knygoje: juk paskelbus sprendimą, kad daiktas priklauso man, kartu pripažįstama, jog jis nepriklauso jam.

40.3. Ratihabitionis autem satisdatio ante litis contestationem a procuratore exigitur: ceterum semel lite contestata non compelletur ad cautionem.

3 §. Tačiau užtikrinimą, kad [įgaliotojas] pritars, iš prokuratorių reikalaujama pateikti iki patvirtinant tarp šalių kilus ginčą *(litis contestatio)*; bet kuriuo atveju, jei teismo procesas jau yra apibrėžtas [t. y. įvyko *litis contestatio*], nederėtų prokuratoriaus įpareigoti pateikti užtikrinimą.

40.4. In his autem personis, in quibus mandatum non exigimus, dicendum est, si forte evidens sit contra voluntatem eos experiri eorum pro quibus interveniunt, debere eos repelli. Ergo non exigimus, ut habeant voluntatem vel mandatum, sed ne contraria voluntas probetur: quamvis de rato offerant cautionem.

4 §. Gi dėl tų asmenų, kurių atveju pavedimo nereikalaujama, dera pabrėžti, kad jei tik paaiškėtų, jog jie bylinėjasi prieš tų, kuriuos atstovauja, valią, juos reikėtų nušalinti. Taigi mes nereikalaujame, kad jie turėtų sutikimą ar pavedimą, bet kad nebūtų įrodymų [atstovaujamąjį] norint elgtis kitaip; net ir tuo atveju, jei jie pateiktų užtikrinimą, kad [jų veiksmams] bus pritarta.

41 PAULUS libro nono ad edictum. Feminas pro parentibus agere interdum permittetur causa cognita, si forte parentes morbus aut aetas impediat, nec quemquam qui agat habeant.

41. *Paulius, IX Ed.*
Kai kada, susipažinus su bylos aplinkybėmis, moterims leidžiama pareikšti ieškinius už tėvus, jeigu tėvams tai padaryti kliudo liga arba amžius ir jie neturi nieko, kas galėtų pareikšti ieškinį.

42 IDEM libro octavo ad edictum. Licet in popularibus actionibus procurator dari non possit, tamen dictum est merito eum qui de via publica agit et privato damno ex prohibitione adficitur, quasi privatae actionis dare posse procuratorem. Multo magis dabit ad sepulchri violati actionem is ad quem ea res pertinet.

42.1. Ad actionem iniuriarum ex lege Cornelia procurator dari potest: nam etsi pro publica utilitate exercetur, privata tamen est.

42.2. Ea obligatio, quae inter dominum et procuratorem consistere solet, mandati actionem parit. Aliquando tamen non contrahitur obligatio mandati: sicut evenit, cum in rem suam procuratorem praestamus eoque nomine iudicatum solvi promittimus: nam si ex ea promissione aliquid praestiterimus, non mandati, sed ex vendito (si hereditatem vendidimus) vel ex pristina causa mandati agere debemus: ut fit cum fideiussor reum procuratorem dedit.

42.3. Is cui hereditas ex Trebelliano senatus consulto restituta est heredem iure dabit procuratorem.

42. *Tas pats* [*Paulius*], *VIII Ed.*
Pareikšti ieškinių, kuriuos reikšti turi teisę bet kuris Romos pilietis, prokuratorius negali būti skiriamas; kita vertus, teisingai sakoma, kad lygiai taip pat, kaip ir ieškiniui, kuriuo siekiama apginti privatų interesą, pareikšti, prokuratorių gali skirti tas, kuris reiškia ieškinį dėl viešojo kelio ir iš kurio reikalaujama atlyginti privataus asmens patirtą žalą, kilusią pažeidus nustatytą draudimą; juo labiau paskirti prokuratorių pareikšti ieškinį dėl kapavietės išniekinimo gali tas, su kuriuo tokia byla yra susijusi.

1 §. Pareikšti *lex Cornelia* grindžiamą ieškinį dėl įžeidimo [skriaudos] prokuratorius gali būti skiriamas, nes šis ieškinys, nors ir reiškiamas siekiant ginti viešąjį interesą, vis dėlto yra privatus.

2 §. Prievolė, siejanti prokuratorių ir įgaliotoją, sukuria iš pavedimo sutarties kylantį ieškinį. Kita vertus, kai kuriais atvejais prievolė iš pavedimo neatsiranda; taip esti, kai mes skiriame prokuratorių jo paties reikalams ir jo vardu ketinama įvykdyti teismo sprendimą. Nes jei šio pažado pagrindu mes ką nors sumokėsime, tai turime reikšti ieškinį ne iš pavedimo, o iš pirkimo (jei pardavėme palikimą), arba remdamiesi pradiniu pavedimo pagrindu: kaip esti, kai laiduotojas *(fideiussor)* pagrindinį skolininką skiria prokuratoriumi.

3 §. Tas, kuriam palikimas buvo perduotas pagal *senatusconsultum Trebellianum* [Trebelijaus nutarimą], skirdamas įpėdinį prokuratoriumi pasielgs teisėtai.

42.4. Sed et dominum pignoris creditor recte dabit procuratorem ad Servianam.

4 §. Tačiau ir kreditorius, kuriam perduotas valdyti įkeistas turtas, elgsis teisingai skirdamas įkeisto turto savininką prokuratoriumi Servijaus ieškiniui *(actio Serviana)* pareikšti.

42.5. Porro si uni ex reis credendi constitutum sit isque alium in constitutam pecuniam det, non negabimus posse dare. Sed et ex duobus reis promittendi alter alterum ad defendendum procuratorem dabit.

5 §. Toliau, jeigu susitarimas dėl skolos patvirtinimo buvo sudarytas su vienu iš kreditorių, o šis kitą [kreditorių] paskirtų prokuratoriumi ieškiniui iš susitarimo dėl skolos patvirtinimo pareikšti, mes nesiimtume neigti jį turint tokią teisę. Tačiau esant dviem skolininkams, vienas gali skirti kitą gynybos prokuratoriumi.

42.6. Si plures heredes sint et familiae erciscundae aut communi dividundo agatur, pluribus eundem procuratorem non est permittendum dare, quoniam res expediri non potest circa adiudicationes et condemnationes: plane permittendum dare, si uni coheredi plures heredes existant.

6 §. Jeigu esama keleto įpėdinių ir reiškiamas ieškinys dėl palikimo arba bendrosios nuosavybės padalijimo, nedera leisti keliems įpėdiniams skirti vieną ir tą patį asmenį prokuratoriumi, nes byla negali pasibaigti kitaip, kaip tik priteisiant vienų naudai, o kitų nenaudai. Žinoma, reikia leisti [tokį] paskyrimą, jei keletas asmenų tampa vieno iš bendraįpėdinių įpėdiniais.

42.7. Reo latitante post litem contestatam ita demum fideiussores eum defendere videbuntur, si vel unus ex his eum pro solido defendat, vel omnes vel qui ex his unum dederint in quem iudicium transferetur.

7 §. Jei patvirtinus tarp šalių kilusį ginčą [t. y. įvykus *litis contestatio*] atsakovas slapstosi, bus laikoma, kad laiduotojai *(fideiussores)* jį gina tuo atveju, jei arba vienas iš jų jį gins visa apimtimi, arba visi, arba tie iš jų, kurie paskyrė vieną, kad perduotų jam bylos vedimą.

43 IDEM libro nono ad edictum. Mutus et surdus per eum modum qui procedere potest procuratorem dare non prohibentur: forsitan et ipsi dantur non quidem ad agendum, sed ad administrandum.

43.1. Cum quaeretur, an alicui procuratorem habere liceat, inspiciendum erit, an non prohibeatur procuratorem dare, quia hoc edictum prohibitorium est.

43.2. In popularibus actionibus, ubi quis quasi unus ex populo agit, defensionem ut procurator praestare cogendus non est.

43.3. Is, qui curatorem alicui praesenti petat, non aliter audietur nisi adulto consentiente: quod si absenti, ratam rem eum habiturum necesse habet dare.

43.4. Poena non defendentis procuratoris haec est, ut denegetur ei actio.

43.5. Si procurator agat et praesens sit absentis servus, Atilicinus ait servo cavendum, non procuratori.

43. *Tas pats* [*Paulius*], *IX Ed.*
Nebyliui ir kurčiajam nedraudžiama skirti prokuratorių tokiu būdu, kokiu jie gali išreikšti [savo valią]; galimas dalykas, kad ir juos pačius skirs [prokuratoriais], nors ir ne procesiniams veiksmams atlikti, bet turtui tvarkyti.

1 §. Kai kyla klausimas, ar kas nors gali turėti prokuratorių, būtina ištirti, ar jam nedraudžiama skirti prokuratoriaus, nes šis interdiktas yra draudžiamasis.

2 §. Dėl ieškinių, kuriuos gali pareikšti bet kuris pilietis [t. y. skirtų viešajam interesui ginti], kai kas nors reiškia [tokį] ieškinį kaip vienas iš piliečių, nedera jo kaip prokuratoriaus įpareigoti užtikrinti gynybą.

3 §. Tas, kuris prašys skirti rūpintoją [kuratorių] kam nors esančiajam, bus išklausytas ne kitaip, kaip tik [tokiam] suaugusiam asmeniui sutinkant; o jei nedalyvaujančiam [išvykusiam], – būtinai privalės pateikti užtikrinimą, kad šis jo veiksmams pritars.

4 §. Sankcija, taikoma gynybos neužtikrinančiam prokuratoriui, yra susijusi su tuo, kad jam atsisakoma suteikti ieškinį.

5 §. Jei prokuratorius ieškinį reiškia dalyvaujant nesančiojo [įgaliotojo] vergui, Atilicinas teigia užtikrinimą turint pateikti vergą, o ne prokuratorių.

43.6. Qui non cogitur defendere absentem, tamen si iudicatum solvi satisdedit defendendi absentis gratia, cogendum procuratorem iudicium accipere, ne decipiatur is qui satis accepit: nam eos, qui non coguntur rem defendere, post satisdationem cogi. Labeo causa cognita temperandum, et si captio actoris sit propter temporis tractum, iudicium eum accipere cogendum: quod si aut adfinitas dirempta sit aut inimicitiae intercesserint aut bona absentis possideri coeperint

44 ULPIANUS libro septimo disputationum: vel si longinquo sit afuturus vel alia iusta causa intervenerit,

45 PAULUS libro nono ad edictum: non cogendum. Sabinus autem nullas praetoris partes esse ad compellendum defendere, sed ex stipulatu ob rem non defensam agi posse: at si iustas causas habeat, cur iudicium accipere noiit, fideiussores non teneri, quia vir bonus arbitraturus non fuerit, ut qui iustam excusationem adferret, defendere cogeretur. Sed et si satis non dedit, sed repromittenti ei creditum est, idem statuendum est.

6 §. Tas, kuris nėra įpareigojamas ginti nesantįjį, jei nesančiojo gynybos dėlei vis dėlto pateiktų teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimą, privalo būti įpareigojamas dalyvauti procese, kad nebūtų apgautas tas, kuriam pateiktas užtikrinimas: juk tie, kurie nėra įpareigojami ginti, pateikus užtikrinimą bus įpareigojami. Labeonas teigia, kad ištyrus bylos aplinkybes čia reikia nustatyti ribas, ir jei dėl laiko gaišimo ieškovas patiria žalos, jį [prokuratorių]) dera įpareigoti atsakyti pagal ieškinį. Tačiau jei nutrūko svainystės ryšiai arba įsiplieskė priešiškumas, arba nesančiojo turtą užvaldė,

44. *Ulpianas, VII Svarst.*
arba jei jis rengiasi toli išvykti, arba esama kitos svarbios priežasties,

45. *Paulius, IX Ed.*
tai įpareigoti nedera. Kita vertus, pasak Sabino, įpareigoti ginti yra visai ne pretoriaus reikalas, ir galima pareikšti iš stipuliacijos kylantį ieškinį dėl atsisakymo teikti gynybą; bet jei bus teisėtų priežasčių, nulėmusių nenorą dalyvauti procese, laiduotojai *(fideiussores)* nebus atsakingi pagal ieškinį, nes sąžiningas žmogus nespręstų esant įpareigotiną teikti gynybą tą, kuris turi teisėtų priežasčių atsisakyti. Tačiau ir tada, jei jis nepateikė užtikrinimo, o ir vėl patikėta jo žodžiu, dera laikytis tokios pačios tvarkos.

45.1. Qui ita de publico agunt, ut et privatum commodum defendant, causa cognita permittuntur procuratorem dare, et postea alius agens exceptione repelletur.

45.2. Si procuratori opus novum nuntiatum sit isque interdicto utatur «ne ei vis fiat aedificanti», defensoris partes eum sustinere nec compelli cavere ratam rem dominum habiturum Julianus ait, et si satisdederit, non animadverto, inquit Julianus, quo casu stipulatio committatur.

46 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Qui proprio nomine iudicium accepisset, si vellet procuratorem dare, in quem actor transferat iudicium, audiri debet sollemniterque pro iudicatum solvi satisdatione cavere.

46.1. Ei qui defendit eum, cuius nomine ipse non agat, liberum est vel in unam rem defendere.

46.2. Qui alium defendit, satisdare cogitur: nemo enim alienae litis idoneus defensor sine satisdatione intellegitur.

46.3. Item quaeritur, si iudicium acceperit defensor et actor in integrum restitutus sit, an cogendus sit restitutorium iudicium accipere: et magis placet cogendum.

1 §. Tiems, kurie reiškia ieškinį siekdami apginti viešąjį interesą taip, kad kartu gina ir privatų, ištyrus bylos aplinkybes leidžiama paskirti prokuratorių ir tada kito ieškovo reikalavimas bus atremtas atsikirtimu [ekscepcija].

2 §. Jei prokuratoriui būtų pateiktas pareiškimas dėl naujos statybos uždraudimo ir jis pasinaudotų interdiktu „tegul jėga nekliudo tam, kuris stato“, jis imasi gynėjo vaidmens ir nėra įpareigotas pateikti užtikrinimo, kad [įgaliotojas] jo veiksmams pritars, ir jeigu pateiktų užtikrinimą, tai, kaip sako Julijonas, „aš nematau, kuriuo atveju stipuliacija galiotų“.

46. *Gajus, III Prov. ed.*
Kas ėmėsi pats atsakyti pagal ieškinį, jeigu pageidauja paskirti prokuratorių, kad ieškovas imtų bylinėtis su juo, privalo būti išklausytas ir tinkamai pateikti užtikrinimą dėl teismo sprendimo įvykdymo.

1 §. Kas gina tą, kurio vardu pats nereiškia ieškinio, ginti gali ir tik vienoje byloje.

2 §. Tas, kas gina kitą, įpareigojamas pateikti užtikrinimus: juk niekas nepateikdamas užtikrinimų nėra laikomas tinkamu gynėju svetimoje byloje.

3 §. Taip pat sprendžiamas ir toks klausimas: jei gynėjas ėmėsi dalyvauti procese, o ieškovui buvo taikyta restitucija, ar derėtų įpareigoti jį [gynėją] dalyvauti procese, prasidėjusiame pritaikius restituciją; ir dažniausiai atsakoma, kad reikia įpareigoti.

46.4. Procurator ut in ceteris quoque negotiis gerendis, ita et in litibus ex bona fide rationem reddere debet. Itaque quod ex lite consecutus erit sive principaliter ipsius rei nomine sive extrinsecus ob eam rem, debet mandati iudicio restituere usque adeo, ut et si per errorem aut iniuriam iudicis non debitum consecutus fuerit, id quoque reddere debeat.

46.5. Item contra quod ob rem iudicatam procurator solverit, contrario mandati iudicio reciperare debet: poenam autem, quam ex suo delicto praestitit, reciperare non debet.

46.6. Litis impendia bona fide facta vel ab actoris procuratore vel a rei debere ei restitui aequitas suadet.

46.7. Si duobus mandata sit administratio negotiorum, quorum alter debitor sit mandatoris, an alter cum eo recte acturus sit? Et utique recte: non enim ob id minus procurator intellegitur, quod is quoque cum quo agitur procurator sit.

47 IULIANUS libro quarto ad Urseium Ferocem. Qui duos procuratores omnium rerum suarum reliquit, nisi nominatim praecepit ut alter ab altero pecuniam petat, non videtur mandatum utrilibet eorum dedisse.

4 §. Kaip ir apie kitų reikalų tvarkymą, taip ir apie dalyvavimą teisme vedant bylas prokuratorius privalo sąžiningai atsiskaityti. Taigi tai, ką jis gavo iš bylinėjimosi teisme, tiek tiesiogiai iš tos bylos, tiek netiesiogiai, bet kas su ja susiję, jis privalo perduoti ieškinio iš pavedimo pagrindu; ir net jeigu dėl teisėjo apsirikimo ar neteisingumu jis įgijo tai, kas nepriklauso, privalo ir tai atiduoti.

5 §. Taip pat ir atvirkščiai, – tai, ką sumokėjo vykdydamas teismo sprendimą, prokuratorius privalo atgauti pareikšdamas priešinį ieškinį, kylantį iš pavedimo sutarties; kita vertus, baudos, kurią sumokėjo dėl paties padaryto pažeidimo, jis neturi atgauti.

6 §. Teisingumas lemia, kad pagrįstos išlaidos, kurias ieškovo ar atsakovo prokuratorius patyrė vesdamas bylą, jam privalo būti atlygintos.

7 §. Jei tvarkyti reikalus yra pavesta dviem, iš kurių vienas yra įgaliotojo skolininkas, ar teisinga bus, jei kitas imsis reikšti jam ieškinį? Bet kuriuo atveju tai yra teisinga: juk jo kaip prokuratoriaus įgaliojimai nelaikomi siauresniais dėl to, kad tas, kuriam jis reiškia ieškinį, taip pat yra prokuratorius.

47. *Julijonas, IV Ursėjaus Ferokso komentarų knygoje* Jei tas, kuris paskyrė du prokuratorius tvarkyti visus jo reikalus, tiesiogiai nenurodė, kad vienas pareikalautų pinigų iš kito, laikoma, kad nė vienam iš jų jis nedavė tokio pavedimo.

48 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Itaque, si hoc specialiter mandatum est, tunc excipiente eo cum quo agitur «si non mihi mandatum sit, ut a debitoribus peterem» actorem ita debere replicare «aut si mihi mandatum est, ut a te peterem».

49 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Ignorantis domini condicio deterior per procuratorem fieri non debet.

50 GAIUS libro vicensimo secundo ad edictum provinciale. Quacumque ratione procurator tuus a me liberatus est, id tibi prodesse debet.

51 ULPIANUS libro sexagensimo ad edictum. Minor viginti quinque annis si defensor existat, ex quibus causis in integrum restitui possit, defensor idoneus non est, quia et ipsi et fideiussoribus eius per in integrum restitutionem succurritur.

51.1. Quoniam tamen defendere est eandem vicem quam reus subire, defensor mariti in amplius quam maritus facere possit non est condemnandus.

51.2. Is qui suscepit defensionem, etsi locupletissimus sit,

52 PAULUS libro quinquagensimo septimo ad edictum: etsi consularis sit,

48. *Gajus, III Prov. ed.*
Taigi tam buvo duotas tiesioginis pavedimas, tad į to, kuriam reiškiamas ieškinys, atsikirtimą „jeigu man nebūtų buvę pavesta reikalauti iš skolininkų [sumokėti]", ieškovas turi atsakyti taip: „arba jei man buvo pavesta pareikalauti iš tavęs."

49. *Paulius, LIV Ed.*
Įgaliotojo, neturinčio duomenų apie šią bylą, padėties neturi pabloginti prokuratoriaus veiksmai.

50. *Gajus, XXII Prov. ed.*
Nesvarbu, kokiu būdu tavo prokuratorius taptų laisvas [nuo prievolės] mano atžvilgiu, tai privalo būti tau naudinga.

51. *Ulpianas, LX Ed.*
Jei gynėju taptų tas, kuris nėra sulaukęs 25 metų amžiaus, tais atvejais, kai jo atžvilgiu galimas restitucijos taikymas, nebūtų tinkamas gynėjas, nes ir jam pačiam, ir jo laiduotojams *(fideiussores)* yra padedama taikant restituciją.

1 §. Ginti – reiškia prisiimti tokią pačią atsakomybę kaip ir atsakovas, todėl iš vyro gynėjo negali būti priteista sumokėti daugiau nei gali vyras.

2 §. Ėmęsis gynybos, net jei ir yra labai turtingas,

52. *Paulius, LVII Ed.*
ir net jei turi konsulo rangą [eina konsulo pareigas arba yra buvęs konsulas],

53 ULPIANUS libro sexagensimo ad edictum: non videtur defendere, nisi satisdare fuerit paratus.

54 PAULUS libro quinquagensimo ad edictum. Neque femina neque miles neque qui rei publicae causa afuturus est aut morbo perpetuo tenetur aut magistratum initurus est aut invitus iudicium pati non potest, idoneus defensor intellegitur.

54.1. Tutores, qui in aliquo loco administraverunt, eodem loco et defendi debent.

55 ULPIANUS libro sexagensimo quinto ad edictum. Procuratore in rem suam dato praeferendus non est dominus procuratori in litem movendam vel pecuniam suscipiendam: qui enim suo nomine utiles actiones habet, rite eas intendit.

56 IDEM libro sexagensimo sexto ad edictum. Ad rem mobilem petendam datus procurator ad exhibendum recte aget.

57 IDEM libro septuagensimo quatro ad edictum. Qui procuratorem dat, ut confestim agat, is intellegendus est permittere procuratori et postea litem peragere.

53. *Ulpianas, LX Ed.*
nelaikomas gynėju, jei nėra pasirengęs pateikti užtikrinimo.

54. *Paulius, L Ed.*
Tinkamu gynėju nelaikoma nei moteris, nei karys, nei tas, kuris yra išvykęs valstybės reikalais, arba nuolat kamuojamas ligos, arba ketinantis eiti magistrato pareigas, arba prieš savo valią negalintis dalyvauti procese.

1 §. Globėjai, kurie tvarkė reikalus tam tikroje vietoje, toje vietoje turi ir gintis.

55. *Ulpianas, LXV Ed.*
Paskyrus prokuratorių jo paties interesais, nederėtų įgaliotojui teikti pirmenybės pareiškiant ieškinius ar gaunant pinigus: juk tas, kuris asmeniškai įgalintas reikšti išvestinius [pagal analogiją] ieškinius, juos reiškia teisėtai.

56. *Tas pats [Ulpianas], LXVI Ed.*
Prokuratorius, paskirtas išreikalauti kilnojamąjį daiktą, turės teisę pareikšti ieškinį dėl daikto pristatymo [į teismą, pas magistratą].

57. *Tas pats [Ulpianas], LXXIV Ed.*
Kas skiria prokuratorių tam, kad šis nedelsdamas pareikštų ieškinį, manytina, suteikia jam ir leidimą vėliau užbaigti bylą.

57.1. Si quis remisit exceptionem procuratoriam, non poterit ex paenitentia eam opponere.

58 PAULUS libro septuagensimo primo ad edictum. Procurator, cui generaliter libera administratio rerum commissa est, potest exigere, novare, aliud pro alio permutare.

59 IDEM libro decimo ad Plautium. Sed et id quoque ei mandari videtur, ut solvat creditoribus.

60 IDEM libro quarto responsorum. Mandato generali non contineri etiam transactionem decidendi causa interpositam: et ideo si postea is qui mandavit transactionem ratam non habuit, non posse eum repelli ab actionibus exercendis.

61 IDEM libro primo ad Plautium. Plautius ait: procuratorem damnatum non debere conveniri, nisi aut in rem suam datus esset aut optulisset se, cum sciret cautum non esse, omnibus placuit. Idem erit observandum et si defensoris loco cum satisdatione se liti optulerit.

62 POMPONIUS libro secundo ex Plautio. Ad legatum petendum procurator datus si interdicto utatur adversus heredem de tabulis exhibendis,

1 §. Jei kas nors nepasinaudojo atsikirtimu prieš prokuratorių, tai, vėliau dėl to apgailestaudamas, negalės jo pateikti.

58. *Paulius, LXXI Ed.*
Prokuratorius, kuriam duotas bendrasis leidimas savo nuožiūra tvarkyti reikalus, gali reikšti reikalavimus, atlikti novaciją, mainyti vieną daiktą į kitą.

59. *Tas pats [Paulius], X Plautijaus*
Tačiau, matyt, jam taip pat suteikiami įgaliojimai tenkinti kreditorių reikalavimus [atsiskaityti su kreditoriais].

60. *Tas pats [Paulius], IV Atsak.*
Bendras pavedimas neapima [pavedimo] sudaryti taikos sutartį, kuria siekiama išspręsti [ginčą], todėl jeigu vėliau davusysis pavedimą taikos sutarčiai nepritartų, nevalia būtų jam kliudyti pareikšti ieškinį.

61. *Tas pats [Paulius], I Plautijaus*
Plautijus sako: „Bendra nuomonė yra tokia, kad nuteistajam [t. y. bylą pralaimėjusiam] prokuratoriui ieškinio reikšti nedera, nebent jis būtų buvęs paskirtas jo paties reikalams arba įstojęs pats, nors ir žinodamas, kad užtikrinimo nebuvo pateikta." To paties dera laikytis ir tada, jei gynėjo vaidmens jis imtųsi pateikdamas užtikrinimą.

62. *Pomponijus, 2-oji Plautijaus komentarų knyga*
Jei prokuratorius, paskirtas pareikalauti įvykdyti testamentinę išskirtinę [legatą], prieš įpėdinį pasinau-

procuratoria exceptio, quasi non et hoc esset ei mandatum, non obstat.

63 MODESTINUS libro sexto differentiarum. Procurator totorum bonorum, cui res administrandae mandatae sunt, res domini neque mobiles vel immobiles neque servos sine speciali domini mandatu alienare potest, nisi fructus aut alias res, quae facile corrumpi possunt.

64 IDEM libro tertio regularum. Is, cuius nomine defensor exstitit, si ante litem contestatam in praesentia fuerit et postulet suo nomine litem suscipere, causa cognita audiendus est.

65 IDEM libro singulari de heuremat. Si procuratorem absentem dominus satisdatione relevare velit, litteras suas ad adversarium derigere debebit, quibus significed, quem adversus eum procuratorem et in qua causa fecerit, ratumque se habiturum quod cum eo actum sit: hoc enim casu litteris eius adprobatis velut praesentis procuratorem intervenire intellegendum est. Itaque etsi postea mutata voluntate procuratorem esse noluerit, tamen iudicium, quo quasi procurator expertus est, ratum esse debet.

dotų interdiktu dėl testamento pateikimo, prieš jį pateikiamas atsikirtimas, neva jis dėl to nebuvo įgaliotas, nesukelia kliūčių.

63. *Modestinas, VI Skirst.*
Prokuratorius, kuriam pavestas viso turto tvarkymas, negali perleisti įgaliotojo daiktų, – nei kilnojamųjų, nei nekilnojamųjų, nei vergų, – be atskiro įgaliotojo pavedimo, išskyrus vaisius arba kitus veikiai gendančius daiktus.

64. *Tas pats [Modestinas], III Tais.*
Jei tas, kurio vardu veikia gynėjas, iki patvirtinant tarp šalių kilusį ginčą [t. y. iki *litis contestatio*] dalyvautų ir pareikalautų asmeninio dalyvavimo vedant bylą, jo derėtų išklausyti po bylos aplinkybių ištyrimo.

65. *Tas pats [Modestinas], „Apie radinius"*
Jeigu prokuratorių, kuris yra išvykęs, įgaliotojas panorėtų atleisti nuo užtikrinimo pateikimo, jis turėtų išsiųsti priešingai šaliai laišką, kuriame tegul nurodo, ką jis jo [t. y. priešingos šalies] atžvilgiu yra paskyręs prokuratoriumi ir kokioje byloje, taip pat tai, kad jis patvirtins proceso, vyksiančio dalyvaujant prokuratoriui, rezultatus. Juk šiuo atveju gavus laišką dera laikyti, kad prokuratorius veikia taip, tarytum atstovautų dalyvaujančiajam. Taigi net jeigu vėliau tas persigalvojęs nebenorėtų, kad jis būtų prokuratorius, ieškinys, kurį jis pareiškė kaip prokuratorius, sukeltų teisinių padarinių.

66 PAPINIANUS libro nono quaestionum. Si is qui Stichum vel Damam, utrum eorum ipse vellet, stipulatus est et ratum habeat, quod alterum procuratorio nomine Titius petit: facit, ut res in iudicium deducta videatur, et stipulationem consumit.

67 IDEM libro secundo responsorum. Procurator, qui pro evictione praediorum quae vendidit fidem suam adstrinxit, etsi negotia gerere desierit, obligationis tamen onere praetoris auxilio non levabitur: nam procurator, qui pro domino vinculum obligationis suscepit, onus eius frustra recusat.

68 IDEM libro tertio responsorum. Quod procurator ex re domini mandato non refragante stipulatur, invito procuratore dominus petere non potest.

69 PAULUS libro tertio responsorum. Paulus respondit etiam eum, qui ad litem suscipiendam procuratorem dedit, causae suae adesse non prohiberi.

70 SCAEVOLA libro primo responsorum. Pater filio suo pupillo tutorem dedit Sempronium creditorem suum: is administrata tutela reliquit fratrem suum heredem, qui et ipse decessit et per fi-

66. *Papinianas, IX Klaus.*
Jei tas, kuriam stipuliacijos būdu buvo duotas pažadas [perduoti] Stichą arba Damą, kurį iš judviejų jis panorėtų gauti, ir patvirtintų tai, kad Titas kaip jo prokuratorius reikalauja perduoti kitą, tai taptų teismo nagrinėjimo dalyku, o stipuliacija nustotų galios.

67. *Tas pats [Papinianas], II Atsak.*
Prokuratorius, pateikęs užtikrinimą dėl evikcijos [daikto išreikalavimo iš pirkėjo teismo tvarka] sklypų, kuriuos jis pardavė, net jei ir liautųsi tvarkyti reikalus, vis dėlto pretoriui padedant netaptų laisvas nuo įsipareigojimų naštos: juk prokuratorius, prisiėmęs prievolės pančius už įgaliotoją, bergždžiai kratosi šios atsakomybės.

68. *Tas pats [Papinianas], III Atsak.*
Įgaliotojas neturi teisės prieš prokuratoriaus valią reikšti reikalavimų dėl to, dėl ko byloje, susijusioje su įgaliotoju, prokuratorius, neperžengdamas jam duoto pavedimo ribų, sudarė stipuliaciją.

69. *Paulius, III Atsak.*
Paulius pateikė atsakymą, kad net ir tam, kuris paskyrė prokuratorių dalyvauti byloje, nedraudžiama pasirodyti teisme, nagrinėjančiame jo bylą.

70. *Scevola, I Atsak.*
Nepilnamečio sūnaus globėju tėvas paskyrė savo kreditorių Semproniją; šis, įvykdęs globėjo priedermę, savo įpėdiniu paskyrė brolį, kuris irgi mirė ir

deicommissum nomen debitoris Titio reliquit eique mandatae sunt actiones ab heredibus: quaero, cum tam tutelae actio quam pecuniae creditae ex hereditate Sempronii descendant, an non aliter mandata actio ei detur, quam si defendat heredes, a quibus ei actiones mandatae sunt. Respondi debere defendere.

71 PAULUS libro primo sententiarum. Absens reus causas absentiae per procuratorem reddere potest.

72 IDEM libro primo manualium. Per procuratorem non semper adquirimus actiones, sed retinemus: veluti si reum conveniat intra legitimum tempus: vel si prohibeat opus novum fieri, ut interdictum nobis utile sit quod vi aut clam, nam et hie pristinum ius nobis conservat.

73 IDEM libro singulari de officio adsessorum. Si reus paratus sit ante litem contestatam pecuniam solvere, procuratore agente quid fieri oportet? Nam iniquum est cogi eum iudicium accipere. Propter quod suspectus videri potest, qui praesente domino non optulit pecuniam? Quid si tunc facultatem pecuniae non habuit, numquid cogi debeat iudicium accipere? Quid enim si et famosa sit actio? Sed hoc constat, ut ante litem contestatam praeses iubeat in aede sacra pecuniam deponi: hoc

fideikomiso būdu paliko Titui skolos raštą, bei tam įpėdiniai pavedė pareikšti ieškinį. Aš klausiu: kadangi ieškinys ir dėl globos, ir dėl paskolintų pinigų išreikalavimo kyla iš Sempronijaus palikimo, tai ar nederėtų jam pavestą pareikšti ieškinį duoti tik jei jis gins paveldėtojus, pavedusius jam pareikšti ieškinius? Aš atsakiau, kad privalo ginti.

71. *Paulius, I Sent.*
Nedalyvaujantis atsakovas gali savo nedalyvavimo priežastis paaiškinti per prokuratorių.

72. *Tas pats* [*Paulius*], *I Nurod.*
Per prokuratorių mes [ne visada] įgyjame ieškinius, bet juos išlaikome: pavyzdžiui, jeigu jis per nustatytą terminą patrauks atsakovą teisman, arba jeigu uždraus naujo statinio statybą, mums priklausys išvestinis [pagal analogiją] interdiktas dėl to, kas buvo atlikta prievarta ar slapčia, nes ir čia ankstesnioji teisė mūsų atžvilgiu išlieka.

73. *Tas pats* [*Paulius*], *„Apie asesorių pareigas“*
Jeigu prokuratorius yra pasirengęs iki patvirtinant tarp šalių kilusį ginčą [t. y. iki *litis contestatio*] sumokėti pinigus, kas būtų, jei kaip ieškovas dalyvautų prokuratorius? Juk neteisinga įpareigoti jį atsakyti pagal ieškinį, dėl kurio įtartinas gali pasirodyti esąs tas, kuris dalyvaujant įgaliotojui pinigų nesiūlė? O kas, jeigu tada jam stigo pinigų, – argi derėtų įpareigoti jį dalyvauti procese? O jeigu tas ieškinys dar ir užtraukia negarbę? Tačiau priimta, kad iki patvirti-

enim fit et in pupillaribus pecuniis. Quod si lis contestata est, hoc omne officio iudicis dirimendum est.

74 ULPIANUS libro quarto opinionum. Nec civitatis actor negotium publicum per procuratorem agere potest.

75 IULIANUS libro tertio digestorum. Qui absentem emptorem eundemque possessorem fundi defendebat et iudicium nomine eius accipiebat, postulabat a venditore fundi, ut ab eo defenderetur: venditor desiderabat caveri sibi ratam rem emptorem habiturum. Puto eum venditori de rato satisdare debere, quia si fundum agenti restituerit, nihil prohibet dominum rem petere et cogi venditorem rursus defendere.

76 IDEM libro quinto ad Minicium. Titius cum absentem defenderet, satisdedit et prius quam iudicium acciperet desiit reus solvendo esse: quam ob causam defensor recusabat iudicium in se reddi oportere. Quaero, an id ei concedi oporteat. Julianus respondit: defensor cum satisdedit, domini loco habendus est. Nec multum ei praestaturus est praetor, si eum non coegerit iudicium accipere, cum ad fideiussores eius iri possit et hi quidquid praestiterint a defensore consecuturi sint.

nant tarp šalių kilusį ginčą pirmininkaujantysis nurodo perduoti pinigus saugoti šventykloje; juk taip pat daroma ir su nepilnamečių pinigais. O jeigu buvo patvirtinta tarp šalių kilus ginčą, visa tai išspręsti yra teisėjo pareiga.

74. *Ulpianas, IV Nuom.*
Miesto bendruomenės atstovas negali tvarkyti viešųjų [visuomenės] reikalų per prokuratorių.

75. *Julijonas, III Dig.*
Tas, kuris gynė nedalyvaujantį pirkėją, tuo metu valdžiusį sklypą, ir jo vardu ėmėsi atsakyti pagal ieškinį, prašydamas gynybos kreipėsi į sklypo pardavėją. Pardavėjas pareikalavo, kad jam būtų pateiktas užtikrinimas, jog pirkėjas jo veiksmams pritars. Aš manau, kad jis privalo pardavėjui pateikti užtikrinimą, jog veiksmams buvo pritarta, nes jei sklypas bus sugrąžintas ieškovui, niekas nekliudys įgaliotojui išreikalauti daiktą ir vėl įpareigoti pardavėją teikti gynybą.

76. *Tas pats [Julijonas], V Minicijaus komentarų knyga*
Gindamas nedalyvaujantįjį Titas pateikė užtikrinimą, bet prieš jam imantis atsakyti pagal ieškinį atsakovas tapo nemokus, ir dėl tos priežasties gynėjas ėmė tvirtinti, kad ieškinys turįs būti nukreiptas prieš jį. Kyla klausimas, ar dera jam tai leisti? Julijonas pateikė atsakymą: „Kadangi gynėjas pateikė užtikrinimą, dera laikyti jį užėmus įgaliotojo vietą.“ Ne ką tepadės jam ir pretorius, jei neįpareigos atsakyti pagal ieškinį, nes galima kreiptis į jo laiduotojus *(fideiussores)*, ir ką šie beįvykdytų, [vėliau] tai atgaus iš gynėjo.

77 PAULUS libro quinquagensimo septimo ad edictum. Omnis qui defenditur boni viri arbitratu defendendus est.

78 AFRICANUS libro sexto quaestionum. Et ideo non potest videri boni viri arbitratu litem defendere is, qui actorem frustrando efficiat, ne ad exitum controversia deducatur.

78.1. Ad duas res petendas procurator datus si unam rem petat, exceptione non excluditur et rem in iudicium deducit.

77. *Paulius, LVII Ed.*
Bet kas, kuris yra ginamas, privalo būti ginamas taip, kaip tai darytų padorus Romos pilietis.

78. *Afrikanas, VI Klaus.*
Todėl negali būti pripažįstamas besielgiąs kaip padorus Romos pilietis tas, kuris teisme klaidina ieškovą siekdamas, kad prieštaravimai nebūtų pašalinti [ginčas išspręstas].

1 §. Prokuratorius, kuriam buvo pavesta išreikalauti du daiktus, o reikalaujantis vieno, negali būti nušalintas pasinaudojant atsikirtimu [ekscepcija] ir veda bylą teisme iki galo.

IV Dig.

Quod cuiuscumque universitatis nomine vel contra eam agatur

IV skyrius

Apie ieškinius, reiškiamus kokios nors bendruomenės vardu arba tai bendruomenei

1 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Neque societas neque collegium neque huiusmodi corpus passim omnibus habere conceditur: nam et legibus et senatus consultis et principalibus constitutionibus ea res coercetur. Paucis admodum in causis concessa sunt huiusmodi corpora: ut ecce vectigalium publicorum sociis permissum est corpus habere vel aurifodinarum vel argentifodinarum et salinarum. Item collegia Romae certa sunt, quorum corpus senatus consultis atque constitutionibus principalibus confirmatum est, veluti pistorum et quorundam aliorum, et naviculariorum, qui et in provinciis sunt.

1.1. Quibus autem permissum est corpus habere collegii societatis sive cuiusque alterius eorum nomine, proprium est ad exemplum rei publicae habere res communes, arcam communem et actorem sive syndicum, per quem tamquam in re publica, quod communiter agi fierique oporteat, agatur fiat.

1.2. Quod si nemo eos defendat, quod eorum commune erit possideri et, si admoniti noil excitentur ad sui defensionem, venire se iussurum proconsul ait. Et quidem non esse actorem vel syndicum tunc quoque intellegimus, cum is absit aut valetudine impedietur aut inhabilis sit ad agendum.

1. *Gajus, III Prov. ed.*
Teisė steigti draugijas, kolegijas, bendruomenes nėra beatodairiškai teikiama visiems, nes ir įstatymai, ir Senato nutarimai, ir imperatorių konstitucijos ją riboja. Tokios rūšies bendruomenes leidžiama steigti dėl gana retai pasitaikančių priežasčių. Pavyzdžiui, tiems, kurie buriasi rinkti valstybės mokesčius arba steigti aukso ar druskos kasyklas, naudotis sidabro rūdynais. Lygiai taip pat Romoje veikia tam tikros bendrijos, kurioms bendruomenių statusą suteikia Senato nutarimai ar imperatorių konstitucijos, kaip antai kepėjų ir kai kurių kitų [amatininkų], bei laivininkų, kurios veikia ir provincijose.

1 §. Tiems, kuriems leidžiama steigti bendruomenes, vadinamas kolegijomis, draugijomis ar kitais tokios rūšies pavadinimais, įprasta valstybės pavyzdžiu turėti bendrą turtą, bendrą iždą ir atstovą, arba sindiką, kuriems tarpininkaujant, kaip ir valstybėje, atliekama ir vyksta tai, kas turi būti daroma ar turi vykti bendrai.

2 §. Jeigu jų negina, tai prokonsulo nurodymu perimamas valdymas tų daiktų, kurie yra bendras turtas; ir jeigu, atkreipus dėmesį, jie nesiims veiksmų ginti savo reikalo, priimamas įsakymas turtą parduoti. Mes manome, kad atstovo, ar sindiko, nesama ir tada, kai jis yra išvykęs, arba jam kliudo liga, arba jis yra nepajėgus imtis veiksmų.

1.3. Et si extraneus defendere velit universitatem, permittit proconsul, sicut in privatorum defensionibus observatur, quia eo modo melior condicio universitatis fit.

2 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Si municipes vel aliqua universitas ad agendum det actorem, non erit dicendum quasi a pluribus datum sic haberi: hie enim pro re publica vel universitate intervenit, non pro singulis.

3 IDEM libro nono ad edictum. Nulli permittitur nomine civitatis vel curiae experiri nisi ei, cui lex permittit, aut lege cessante ordo dedit, cum duae partes adessent aut amplius quam duae.

4 PAULUS libro nono ad edictum. Plane ut duae partes decurionum adfuerint, is quoque quem decernent numerari potest.

5 ULPIANUS libro octavo ad edictum. Illud notandum Pomponius ait, quod et patris suffragium filib proderit et filii patri,

3 §. Ir jeigu pašalinis asmuo nori ginti bendruomenę[2], prokonsulas tai leidžia daryti taip pat, kaip tai esti privačių asmenų [interesų] atveju, nes dėl to bendruomenės padėtis gerėja.

2. *Ulpianas, VIII Ed.*
Jei municipijaus gyventojai arba kokia nors bendruomenė paskiria atstovą ieškiniui pareikšti, tai nedera sakyti, kad jis laikomas tarytum būtų buvęs paskirtas kelių asmenų, nes veikia bendruomenės, o ne pavienių asmenų interesais.

3. *Tas pats [Ulpianas], IX Ed.*
Niekam neleidžiama reikšti ieškinio [bendruomenės ar kurijos] vardu, išskyrus tuos, kuriems tokią teisę suteikia įstatymas, o įstatymo nesant – tam, kurį paskyrė bendruomenės taryba, dalyvaujant dviem trečdaliams arba daugiau.

4. *Paulius, IX Ed.*
Suprantama, tam, kad susidarytų du trečdaliai dekurionų, galima įskaičiuoti ir tą, dėl kurio jie priima sprendimą.

5. *Ulpianas, VIII Ed.*
Pomponijus teigia esant reikalinga pabrėžti, kad ir tėvo balsas įskaitomas sūnaus naudai, o sūnaus balsas – tėvo naudai,

---

2 Klasikinėje romėnų teisėje terminu *universitas* iš esmės buvo apibrėžiama tai, ką šiuolaikinė teisė vadina juridiniu asmeniu.

6 PAULUS libro nono ad edictum: item eorum, qui in eiusdem potestate sunt: quasi decurio enim hoc dedit, non quasi domestica persona. Quod et in honorum petitione erit servandum, nisi lex municipii vel perpetua consuetudo prohibeat.

6.1. Si decuriones decreverunt actionem per eum movendam quem duumviri elegerint, is videtur ab ordine electus et ideo experiri potest: parvi enim refert, ipse ordo elegerit an is cui ordo negotium dedit. Sed si ita decreverint, ut quaecumque incidisset controversia, eius petendae negotium Titius haberet, ipso iure id decretum nullius momenti esse, quia non possit videri de ea re, quae adhuc in controversia non sit, decreto datam persecutionem. Sed hodie haec omnia per syndicos solent secundum locorum consuetudinem explicari.

6.2. Quid si actor datus postea decreto decurionum prohibitus sit, an exceptio ei noceat? Et puto sic hoc accipiendum, ut ei permissa videatur, cui et permissa durat.

6.3. Actor universitatis si agat, compellitur etiam defendere, non autem compellitur cavere de rato. Sed interdum si de decreto dubitetur, puto interponendam et de rato cautionem. Actor itaque iste procuratoris partibus fungitur et iudicati actio ei ex edicto non datur nisi in rem suam datus sit.

6. *Paulius, IX Ed.*
taip pat ir tų, kurie pavaldūs tam pačiam asmeniui: nes jis balsavo kaip dekurionas, o ne kaip šeimos narys. Šito privalo būti laikomasi ir gaunant magistratų pareigas, jei tik to nedraudžia municipijaus įstatymas arba nusistovėję papročiai.

1 §. Dekurionams nutarus, kad ieškinį privalo pareikšti tas, kurį išrinko duumvirai, jis laikomas išrinktu dekurionų ir turi teisę reikšti ieškinį, nes juk nėra labai svarbu, ar patys dekurionai išrinko, ar tas, kuriam jie šį reikalą patikėjo. Tačiau jeigu jie nuspręstų, kad kilus bet kokios rūšies ginčui reikalavimą privalo reikšti Titas, šis dekretas savaime yra niekinis, nes negali būti laikoma suteikta dekretu teisė vesti teisme ginčą, kuris kol kas net nėra kilęs. Šiandien visa tai paprastai atlieka sindikai, laikydamiesi vietos papročių.

2 §. O jeigu atstovui, paskirtam pareikšti ieškinį, vėliau dekurionų dekretu būtų uždrausta veikti, ar jam pakenktų procesinė išlyga [atsikirtimas]? Aš manau, dera suprasti taip, kad laikoma esant leista tam, kam ir toliau leidžiama.

3 §. Jeigu bendruomenės atstovas reiškia ieškinį, tai yra įpareigojamas ir teikti gynybą, tačiau iš jo nereikalaujama pateikti užtikrinimo, kad jo atliktiems veiksmams bus pritarta. Atitinkamai, šis atstovas iš dalies atlieka prokuratoriaus vaidmenį ir ieškinys dėl teismo sprendimo įvykdymo pagal ediktą jam tei-

Et constitui ei potest. Ex isdem causis mutandi actoris potestas erit, ex quibus etiam procuratoris. Actor etiam filius familias dari potest.

7 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Sicut municipum nomine actionem praetor dedit, ita et adversus eos iustissime edicendum putavit. Sed et legato, qui in negotium publicum sumptum fecit, puto dandam actionem in municipes.

7.1. Si quid universitati debetur, singulis non debetur: nec quod debet universitas singuli debent.

7.2. In decurionibus vel aliis universitatibus nihil refert, utrum omnes idem maneant an pars maneat vel omnes immutati sint. Sed si universitas ad unum redit, magis admittitur posse eum convenire et conveniri, cum ius omnium in unum recciderit et stet nomen universitatis.

8 IAVOLENUS libro quinto decimo ex Cassio. Civitates si per eos qui res earum administrant non defenduntur nec quicquam est corporale rei publicae quod possideatur, per actiones debitorum civitatis agentibus satisfieri oportet.

kiamas tik tada, jei jis paskirtas jo paties interesais. Su juo taip pat galima sudaryti susitarimą dėl skolos patvirtinimo. Bendruomenės atstovą galima pakeisti tais pačiais pagrindais, kaip ir prokuratorių. Atstovu gali būti skiriamas taip pat ir tėvo valdžioje esantis sūnus.

7. *Ulpianas, X Ed.*
Kai pretorius teikia ieškinį municipijaus gyventojų vardu, jis taip pat visiškai teisingai mano, kad ir jiems [gali būti pareiškiamas ieškinys]. Tačiau ir legatui [pasiuntiniui], betvarkant visuomenės reikalus patyrusiam išlaidų, mano manymu, dera suteikti teisę pareikšti ieškinį municipijaus gyventojams.

1 §. Jei kas skolingas bendruomenei, tai nėra skolingas pavieniams asmenims, nes bendruomenės skola – tai ne pavienių asmenų skola.

2 §. Kai dėl dekurionų [ir kitų bendruomenių], – neturi reikšmės, ar nėra visų [sudarančių bendruomenę], ar tik dalies, ar pasikeitė visa sudėtis. Bet jeigu iš bendruomenės teliko vienas žmogus, dauguma laikosi nuomonės, kad jam galima pareikšti reikalavimą teisme ir jis gali reikšti reikalavimus teisme, nes visų teisė perėjo vienam ir liko bendruomenės pavadinimas.

8. *Javolenas, 15-oji Kasijaus komentarų knyga*
Jei asmenys, tvarkantys bendruomenės reikalus, negina bendruomenės, ir nesama jokio materialaus turto, kurį bendruomenė valdytų, tai jos ieškovų [kreditorių] reikalavimai turi būti tenkinami perleidžiant jiems teises reikalauti iš bendruomenės skolininkų.

9 POMPONIUS libro tertio decimo ad Sabinum. Si tibi cum municipibus hereditas communis erit, familiae erciscundae iudicium inter vos redditur. Idemque dicendum est et in finium regundorum et aquae pluviae arcendae iudicio.

10 PAULUS libro primo manualium. Constitui potest actor etiam ad operis novi nuntiationem et ad stipulationes interponendas, veluti legatorum, damni infecti, iudicatum solvi, quamvis servo potius civitatis caveri debeat: sed et si actori cautum fuerit, utilis actio administratori rerum civitatis dabitur.

9. *Pomponijus, XIII Sab.*
Jei palikimą paveldėjai kartu su municipijaus gyventojais, tai paveldėtas turtas tarp jų privalo būti padalytas teismo tvarka. Tą patį reikia pasakyti ir apie teismo bylas, susijusias su sklypų ribų nustatymu ir su žemiau esančiojo sklypo apsauga nuo užtvindymo.

10. *Paulius, I Nurod.*
[Bendruomenės] atstovas gali būti skiriamas ir naujos statybos draudimui paskelbti, ir stipuliacijai (pavyzdžiui, dėl testamentinių išskirtinių [legatų], gresiančios žalos, teismo sprendimo įvykdymo) sudaryti, nors užtikrinimą veikiau dera pateikti bendruomenės vergui; tačiau jeigu užtikrinimas bus pateiktas atstovui, bendruomenės reikalus tvarkančiajam turi būti teikiamas išvestinis [pagal analogiją] ieškinys.

V Dig.

De negotiis gestis

V skyrius

Apie reikalų tvarkymą

1 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Hoc edictum necessarium est, quoniam magna utilitas absentium versatur, ne indefensi rerum possessionem aut venditionem patiantur vel pignoris distractionem vel poenae committendae actionem, vel iniuria rem suam amittant.

2 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Si quis absentis negotia gesserit licet ignorantis, tamen quidquid utiliter in rem eius impendent vel etiam ipse se in rem absentis alicui obligaverit, habet eo nomine actionem: itaque eo casu ultro citroque nascitur actio, quae appellatur negotiorum gestorum. Et sane sicut aequum est ipsum actus sui rationem reddere et eo nomine condemnari, quidquid vel non ut oportuit gessit vel ex his negotiis retinet: ita ex diverso iustum est, si utiliter gessit, praestari ei, quidquid eo nomine vel abest ei vel afuturum est.

3 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Ait praetor: «Si quis negotia alterius, sive quis negotia, quae cuiusque cum is moritur fuerint, gesserit: iudicium eo nomine dabo».

3.1. Haec verba «si quis» sic sunt accipienda «sive quae»: nam et mulieres negotiorum gestorum agere posse et conveniri non dubitatur.

1. *Ulpianas, X Ed.*
Šis ediktas yra būtinas, nes teikia nedalyvaujantiems didelės naudos, – kad dėl gynybos neteikimo jie nenukentėtų turto valdymo perdavimo arba pardavimo atvejais, arba kad neprarastų įkeisto turto dėl to, kad jis buvo parduotas, arba dėl baudos ieškinio sumokėjimo [jų naudai], arba kad neprarastų savo daikto dėl neteisėtų svetimųjų veiksmų.

2. *Gajus, III Prov. ed.*
Jei kas nors vedė nesančiojo [nedalyvaujančiojo] bylas, nors tas nesantysis apie tai net nežinojo, ir patyrė bylai reikalingų išlaidų arba kito asmens atžvilgiu prisiėmė įsipareigojimus, susijusius su nesančiojo reikalais, tai jam šiuo pagrindu teikiamas ieškinys. Taigi šiuo atveju abi šalys įgyja teisę į ieškinį, kuris vadinamas ieškiniu dėl reikalų tvarkymo. Ir, žinoma, teisinga, kad jis pats atsiskaitytų ir būtų atsakingas už tai, jei ką nors padarė netinkamai arba pasisavino ką nors, įgytą iš šių sandorių. Kita vertus, jei reikalus jis tvarkė naudingai, taip pat teisinga atlyginti jam už tai, ką betvarkydamas [svetimus] reikalus išleido arba išleis.

3. *Ulpianas, X Ed.*
Pretorius sako: „Jei kas nors tvarkytų kito reikalus arba reikalus, likusius kam nors mirus, aš šiuo pagrindu duosiu jam ieškinį."

1 §. Žodžius „jei kas" dera suprasti kaip apimančius ir moterų giminę, nes neabejotina, kad ir moterys gali reikšti ieškinius, pagrįstus reikalų tvarkymu, bei joms šie ieškiniai gali būti pareiškiami.

3.2. «Negotia» sic accipe, sive unum sive plura.

3.3. «Alterius», inquit: et hoc ad utrumque sexum refertur.

3.4. Pupillus sane si negotia gesserit, post rescriptum divi Pii etiam conveniri potest in id quod factus est locupletior: agendo autem conpensationem eius quod gessit patitur.

3.5. Et si furiosi negotia gesserim, competit mihi adversus eum negotiorum gestorum actio. Curatori autem furiosi vel furiosae adversus eum eamve dandam actionem Labeo ait.

3.6. Haec verba: «sive quis negotia, quae cuiusque cum is moritur fuerint, gesserit» significant illud tempus, quo quis post mortem alicuius negotia gessit: de quo fuit necessarium edicere, quoniam neque testatoris iam defuncti neque heredis qui nondum adiit negotium gessisse videtur. Sed si quid accessit post mortem, ut puta partus et fetus et fructus, vel si quid servi adquisierint: etsi his verbis non continentur, pro adiecto tamen debent accipi.

3.7. Haec autem actio cum ex negotio gesto oriatur, et heredi et in heredem competit.

3.8. Si exsecutor a praetore in negotio meo datus dolum mihi fecerit, dabitur mihi adversus eum actio.

2 §. „Reikalus“ suprask šitaip: arba vieną, arba keletą.

3 §. Pasakyta „kito“ – tai taip pat apima abi lytis.

4 §. Net jei kieno nors reikalus tvarkė nepilnametis, tai po dieviškojo Pijaus reskripto paskelbimo jam gali būti pareikštas ieškinys, neviršijantis gautos turtinės naudos. Gi kai jis reiškia ieškinį, yra atsakingas už pakeitimus, kuriuos padarė [kai tvarkė reikalus].

5 §. Ir jei aš tvarkysiu psichikos ligonio reikalus, tai turėsiu teisę pareikšti jam ieškinį dėl reikalų tvarkymo. Tačiau Labeonas tvirtina, kad psichikos ligonio ar ligonės globėjas turi pareikšti ieškinį jam arba jai.

6 §. Žodžiai „tvarkyti reikalus, likusius kam nors mirus“ yra susiję su laikotarpiu, kai kas nors tvarkė po kito mirties; apie tai buvo būtina nurodyti edikte, nes laikoma, kad tas tvarkė nei palikėjo, kuris jau mirė, nei įpėdinio, kuris dar nepriėmė palikimo, reikalus; bet jei kas nors atsirado po mirties, kaip antai vergams gimę vaikai arba gyvulių prieauglis ir vaisiai, arba jei vergai ką nors įgijo, tai šitai turi būti laikoma pridėta [prie edikto], nors nurodyti žodžiai to neapima.

7 §. O šis ieškinys, nes jis kyla iš reikalų tvarkymo, gali būti pareiškiamas tiek įpėdinio, tiek ir įpėdiniui.

8 §. Jei vykdytojas, paskirtas pretoriaus ir tvarkęs mano reikalus, veikė tyčia padarydamas man žalos, tai aš įgyju teisę pareikšti jam ieškinį.

3.9. Interdum in negotiorum gestorum actione Labeo scribit dolum solummodo versari: nam si affectione coactus, ne bona mea distrahantur, negotiis te meis optuleris, aequissimum esse dolum dumtaxat te praestare: quae sententia habet aequitatem.

3.10. Hac actione tenetur non solum is qui sponte et nulla necessitate cogente immiscuit se negotiis alienis et ea gessit, verum et is qui aliqua necessitate urguente vel necessitatis suspicione gessit.

3.11. Apud Marcellum libro secundo digestorum quaeritur, si, cum proposuissem negotia Titii gerere, tu mihi mandaveris ut geram, an utraque actione uti possim? Et ego puto utramque locum habere. Quemadmodum ipse Marcellus scribit, si fideiussorem accepero negotia gesturus: nam et hic dicit adversus utrumque esse actionem.

4 IDEM libro quadragensimo quinto ad Sabinum. Sed videamus, an fideiussor hic habere aliquam actionem possit: et verum est negotiorum gestorum eum agere posse, nisi donandi animo fideiussit.

5 IDEM libro decimo ad edictum. Item si, cum putavi a te mihi mandatum, negotia gessi, et hic nascitur negotiorum gestorum actio cessante mandati actione. Idem est etiam, si pro te fideiussero, dum puto mihi a te mandatum esse.

9 §. Kai kada, rašo Labeonas, ieškinyje dėl reikalų tvarkymo dėmesys kreipiamas tik į tyčią: nes jei vedamas su manimi siejančio prieraišumo tu prisiėmei mano reikalus, kad turtas nebūtų grobstomas, tai visai teisinga, kad atsakytum tik už tyčią. Tokia nuomonė yra teisinga.

10 §. Pareiškiant šį ieškinį atsakomybėn gali būti traukiamas ne tik tas, kuris laisva valia ir neverčiamas būtinybės ėmėsi svetimų reikalų ir juos tvarkė, bet ir tas, kuris veikė esant būtinajam reikalingumui arba manė esant reikalinga tai daryti.

11 §. Marcelas II Digestų knygoje kelia klausimą: jeigu man pasisiūlius tvarkyti Tito reikalus, tu man pavedei juos tvarkyti, ar aš galiu pasinaudoti abiem ieškiniais? Ir aš manau, kad leistini abu, nes juk, kaip rašo ir pats Marcelas, jeigu aš, ketindamas tvarkyti reikalus, priimu pavedimą, tai tokiu atveju, sako jis, ieškinys gali būti pareikštas abiem.

4. *Tas pats* [*Ulpianas*], *XLV Sab.*
Tačiau išnagrinėsime, ar koks nors ieškinys čia priklauso įgaliotojui ir ar yra taip, kad jis gali pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, jei tik nepavedė jų turėdamas tikslą padovanoti.

5. *Tas pats* [*Ulpianas*], *X Ed.*
Taigi jei aš tvarkyčiau reikalus manydamas, kad tu man davei pavedimą, gali būti ieškinys dėl reikalų tvarkymo, nes ieškinio dėl pavedimo nėra. Taip pat būtų ir tuo atveju, jei aš duočiau pavedimą už tave manydamas, kad tu davei man [tokį pavedimą].

5.1. Sed et si, cum putavi Titii negotia esse, cum essent Sempronii, ea gessi, solus Sempronius mihi actione negotiorum gestorum tenetur.

5.2. Iulianus libro tertio digestorum scribit, si pupilli tui negotia gessero non mandato tuo, sed ne tutelae iudicio tenearis, negotiorum gestorum te habebo obligatum: sed et pupillum, modo si locupletior fuerit factus.

5.3. Item si procuratori tuo mutuam pecuniam dedero tui contemplatione, ut creditorem tuum vel pignus tuum liberet, adversus te negotiorum gestorum habebo actionem, adversus eum cum quo contraxi nullam. Quid tamen si a procuratore tuo stipulatus sum? Potest dici superesse mihi adversus te negotiorum gestorum actionem, quia ex abundanti hanc stipulationem interposui.

5.4. Si quis pecuniam vel aliam quandam rem ad me perferendam acceperit: quia meum negotium gessit, negotiorum gestorum mihi actio adversus eum competit.

1 §. Tačiau jei aš tvarkiau reikalus, manydamas juos esant Tito, nors tai buvo Sempronijaus reikalai, tai tik Sempronijus yra atsakingas prieš mane pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

2 §. Julijonas III Digestų knygoje rašo: „Jei aš tvarkyčiau tavo globotinio reikalus be tavo pavedimo, bet tam, kad tau nebūtų pareikštas ieškinys dėl globos, tu mano atžvilgiu būtum saistomas prievolių, atsirandančių iš reikalų tvarkymo“, – taip pat ir globotinis, jei patyrė turtinės naudos.

3 §. Taip pat jei aš tavo prokuratoriui [turto administratoriui] paskolinčiau pinigų tavo interesais, kad jis atsiskaitytų su tavo kreditoriumi arba atpirktų įkeistą daiktą, tai aš tavo atžvilgiu įgyčiau ieškinį dėl reikalų tvarkymo, o prieš tą, su kuriuo sudariau sandorį, joks ieškinys man nepriklausytų. Juk kas gi iš to, jei aš sudarydamas stipuliaciją įsipareigočiau tavo prokuratoriui? Galima sakyti, kad tau tegaliu pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, nes šią stipuliaciją sudariau veltui.

4 §. Jei kas nors gavo pinigų ar kokį nors kitą daiktą, kad jį perduotų man, tai atsižvelgiant į tai, kad jis tvarkė mano reikalą, man priklauso teisė pareikšti jam ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

5.5. Sed et si quis negotia mea gessit non mei contemplatione, sed sui lucri causa, Labeo scripsit suum eum potius quam meum negotium gessisse (qui enim depraedandi causa accedit, suo lucro, non meo commodo studet): sed nihilo minus, immo magis et is tenebitur negotiorum gestorum actione. Ipse tamen si circa res meas aliquid impenderit, non in id quod ei abest, quia improbe ad negotia mea accessit, sed in quod ego locupletior factus sum habet contra me actionem.

5.6. Si quis ita simpliciter versatus est, ut suum negotium in suis bonis quasi meum gesserit, nulla ex utroque latere nascitur actio, quia nec fides bona hoc patitur. Quod si et suum et meum quasi meum gesserit, in meum tenebitur: nam et si cui mandavero, ut meum negotium gerat, quod mihi tecum erat commune, dicendum esse Labeo ait, si et tuum gessit sciens, negotiorum gestorum eum tibi teneri.

5.7. Si quis quasi servus meus negotium meum gesserit, cum esset vel libertus vel ingenuus, dabitur negotiorum gestorum actio.

5 §. Tačiau jei kas nors mano reikalus tvarkė ne rūpindamasis manimi, bet siekdamas naudos sau, tai, kaip rašo Labeonas, jis veikiau tvarkė savo reikalus, ne manuosius; kas imasi reikalo siekdamas pasipelnyti, tas rūpinasi savo praturtėjimu, o ne mano nauda, bet juo labiau jis atsako pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo. Kita vertus, ir jis, jei patyrė su mano reikalais susijusių išlaidų, turi teisę pareikšti man ieškinį, bet neperžengdamas ne nesąžiningai ėmusis mano reikalų patirtų nuostolių, o mano gautos turtinės naudos ribų.

6 §. Tačiau jei kas pasielgtų taip paikai, kad savo reikalą, susijusį su jo turtu, tvarkytų kaip mano, tai nė viena iš šalių neturėtų teisės pareikšti ieškinio, nes tai būtų nesąžininga. O jei jis tvarkė ir savo reikalą, ir manąjį kaip mano, tai bus atsakingas už pastarąjį. Juk ir tuo atveju, jei aš kam nors pavesčiau tvarkyti mano reikalą, kuris yra bendras mano ir tavo [reikalas], tai, kaip tvirtina Labeonas, derėtų pasakyti, – jei tvarkė ir tavo reikalą apie tai žinodamas, tai prieš tave bus atsakingas už reikalų tvarkymą.

7 §. Jei kas nors tvarkė mano reikalus taip, tarytum būtų mano vergas, nors [iš tikrųjų] buvo išlaisvintasis arba iš prigimties laisvas, reiškiamas ieškinys dėl reikalų tvarkymo.

5.8. Sed si ego tui filii negotia gessero vel servi, videamus, an tecum negotiorum gestorum habeam actionem. Et mihi videtur verum, quod Labeo distinguit et Pomponius libro vicensimo sexto probat, ut, si quidem contemplatione tui negotia gessi peculiaria, tu mihi tenearis: quod si amicitia filii tui vel servi, vel eorum contemplatione, adversus patrem vel dominum de peculio dumtaxat dandam actionem. Idemque est et si sui iuris esse eos putavi. Nam et si servum non necessarium emero filio tuo et tu ratum habueris, nihil agitur ratihabitione eodem loco Pomponius scribit hoc adiecto, quod putat, etsi nihil sit in peculio, quoniam plus patri dominove debetur, et in patrem dandam actionem, in quantum locupletior ex mea administratione factus sit.

8 §. Bet jeigu aš tvarkyčiau tavo sūnaus arba vergo reikalus, reikia ištirti, ar galiu pareikšti tau ieškinį dėl reikalų tvarkymo. Ir, man regis, teisingas yra Labeono pateikiamas atskyrimas, kuriam pritaria ir Pomponijus XXVI knygoje: jei rūpindamasis tavimi aš tvarkiau su pekulijumi susijusius tavo reikalus, tu prieš mane esi atsakingas; o jeigu aš tvarkau reikalus iš draugiškumo, kuris mane sieja su tavo sūnumi ar vergu, arba rūpindamasis jais, dera teikti tik tėvui ar šeimininkui reikštiną ieškinį dėl pekulijaus. Taip pat esti ir tuo atveju, jei aš juos laikiau esant savosios teisės [savarankiškais, nepavaldžiais] asmenimis, nes net jei aš tavo sūnui nupirkčiau nereikalingą vergą, o tu tam pritartum, iš pritarimo ieškinys nekiltų. Pomponijus [apie tai] rašo toje pačioje vietoje, pridurdamas, kad, jo manymu, net jeigu pekulijuje nieko nėra, nes skola tėvui arba šeimininkui didesnė [t. y. viršija pekulijaus vertę], dera suteikti ir ieškinį prieš tėvą dėl tiek, kiek jis gavo naudos man betvarkant reikalus.

5.9. Sed si hominis liberi qui tibi bona fide serviebat negotia gessero: si quidem putans tuum esse servum gessi, Pomponius scribit earum rerum peculiarium causa, quae te sequi debent, tecum mihi fore negotiorum gestorum actionem, earum vero rerum, quae ipsum sequuntur, non tecum, sed cum ipso. Sed si liberum scivi, earum quidem rerum, quae eum sequuntur, habebo adversus eum actionem, earum vero, quae te sequuntur, adversus te.

9 §. Jeigu aš tvarkyčiau laisvojo žmogaus, kuris savo valia tarnavo tau kaip vergas, reikalus, ir jeigu tuos reikalus būčiau tvarkęs laikydamas jį esant tavo vergą, tai, kaip rašo Pomponijus, iš to pekulijų sudarančio turto, kuris turi atitekti tau, man priklausys ieškinys dėl reikalų tvarkymo, o iš to [turto], kuris priklauso jam pačiam – ne tavo, bet jo atžvilgiu [priklausys ieškinys]. O [net jeigu] man buvo žinoma, kad jis yra laisvasis, tai [nepaisant to] dėl tų daiktų, kurie priklauso jam, aš turėsiu ieškinį jo atžvilgiu, o dėl tų, kurie priklauso tau – tavo atžvilgiu.

5.10. Si Titii servum putans, qui erat Sempronii, dedero pecuniam ne occideretur, ut Pomponius ait, habebo negotiorum gestorum adversus Sempronium actionem.

5.11. Item quaeritur apud Pedium libro septimo, si Titium quasi debitorem tuum extra iudicium admonuero et is mihi solvent, cum debitor non esset, tuque postea cognoveris et ratum habueris: an negotiorum gestorum actione me possis convenire. Et ait dubitari posse, quia nullum negotium tuum gestum est, cum debitor tuus non fuerit. Sed ratihabitio, inquit, fecit tuum negotium: et sicut ei a quo exactum est adversus eum datur repetitio qui ratum habuit, ita et ipsi debebit post ratihabitionem adversus me competere actio. Sic ratihabitio constituet tuum negotium, quod ab initio tuum non erat, sed tua contemplatione gestum.

5.12. Idem ait, si Titii debitorem, cui te heredem putabam, cum esset Seius heres, convenero similiter et exegero, mox tu ratum habueris: esse mihi adversus te et tibi mutuam negotiorum gestorum actionem. Adquin alienum negotium gestum est: sed ratihabitio hoc conciliat: quae res efficit, ut tuum negotium gestum videatur et a te hereditas peti possit.

10 §. Jei aš manyčiau vergą priklausant Ticijui, nors [iš tikrųjų] jis priklauso Sempronijui, ir sumokėčiau tam, kad vergas nebūtų užmuštas, tai aš, kaip sako Pomponijus, įgysiu teisę pareikšti Sempronijui ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

11 §. Taip pat ir Pedijaus VII knygoje sprendžiamas klausimas: jeigu aš, laikydamas Ticijų esant tavo skolininką, ne teismo tvarka priminčiau jam apie skolą ir jis ją man sumokėtų, nors ir nebuvo skolingas, o tu sužinojęs [mano veiksmams] pritartum, tai ar gali pareikšti man ieškinį dėl reikalų tvarkymo? Ir jis pasakė, kad dėl to galima abejoti, nes aš netvarkiau jokio tavo reikalo, o Ticijus nebuvo tavo skolininkas, bet, pasakė jis, pritarimas daro šį reikalą tavuoju. Ir taip pat, kaip ir tam, iš kurio kas nors buvo išreikalauta, suteikiama teisė pareikšti ieškinį reikalaujant sugrąžinti tai, ko įgijimui tu pritarei, taip ir tau, išreiškusiam pritarimą, privalo būti teikiamas ieškinys prieš mane. Taigi dėl pritarimo taps tavuoju reikalas, kuris iš pradžių nebuvo tavo, tačiau buvo tvarkomas tavo naudai.

12 §. Jis taip pat sako, kad jei aš tokiu pačiu būdu kreipčiausi į Ticijaus skolininką, kurio įpėdiniu laikau tave, nors [iš tikrųjų] įpėdinis yra Sėjus, ir išieškočiau skolą, o tu vėliau tam pritartum, tai man tavo atžvilgiu, o tau mano atžvilgiu priklausytų ieškinys dėl reikalų tvarkymo. Nors buvo tvarkomas svetimas reikalas, pritarus jis tampa nuosavu, o tai lemia, kad sutvarkytas reikalas laikomas tavuoju ir iš tavęs galima pareikalauti palikimo.

5.13. Quid ergo, inquit Pedius, si, cum te heredem putarem, insulam fulsero hereditariam tuque ratum habueris, an sit mihi adversus te actio? Sed non fore ait, cum hoc facto meo alter sit locupletatus et alterius re ipsa gestum negotium sit, nec possit, quod alii adquisitum est ipso gestu, hoc tuum negotium videri.

5.14. Videamus in persona eius, qui negotia administrat, si quaedam gessit quaedam non, contemplatione tamen eius alius ad haec non accessit, et si vir diligens (quod ab eo exigimus) etiam ea gesturus fuit: an dici debeat negotiorum gestorum eum teneri et propter ea quae non gessit? Quod puto verius. Certe si quid a se exigere debuit, procul dubio hoc ei imputabitur. Quamquam enim hoc ei imputari non possit, cur alios debitores non convenerit, quoniam conveniendi eos iudicio facultatem non habuit, qui nullam actionem intendere potuit: tamen a semet ipso cur non exegerit, ei imputabitur: et si forte non fuerit usurarium debitum, incipit esse usurarium, ut divus Pius Flavio Longino rescripsit: nisi forte, inquit; usuras ei remiserat:

13 §. Taigi, o kas, sako Pedijus, jei aš, manydamas tave esant įpėdinį, suremontuosiu palikimui priklausantį daugiabutį [nuomai skirtą] namą, o tu tam pritarsi, tai ar man priklausys ieškinys tavo atžvilgiu? Tačiau, kaip jis tvirtina, nepriklausys, nes dėl šių mano veiksmų turtinės naudos patyrė kitas ir iš tikrųjų buvo tvarkomas kito žmogaus reikalas, o tai, ką kitas įgijo betvarkydamas reikalą, negali būti laikoma tavo reikalu.

14 §. Išnagrinėsime kitą klausimą, susijusį su turtą administruojančiu asmeniu: jei jis tam tikrus reikalus tvarkė, o kitų – ne, o kitas asmuo, manydamas esant turto administratorių, nesiėmė tų reikalų tvarkyti, nors kaip apdairus žmogus (o jis privalo atitikti tokius reikalavimus) būtų norėjęs, tai ar privalo nurodytas asmuo [t. y. turto administratorius] atsakyti už reikalus, kurių netvarkė? Teigiamas atsakymas į šį klausimą atrodo esąs teisingesnis. Bet kokiu atveju, to, ką jis privalėjo išieškoti iš savęs paties, iš jo, be abejonės, bus pareikalauta. Kita vertus, jo negalima kaltinti dėl to, kad nesikreipė į kitus skolininkus, nes jis neturėjo galimybės kreiptis į juos teismo tvarka, negalėdamas pareikšti jokio ieškinio, kita vertus, bus traukiamas atsakomybėn dėl to, kad neišieškojo iš savęs paties. Juk net jeigu buvo skolinta be palūkanų, paskola tampa atlygintinė, kaip savo reskripte Flavijui Lionginui parašė dieviškasis Pijus; nebent, kaip jis sako, anas būtų jį atleidęs nuo palūkanų mokėjimo:

6 PAULUS libro nono ad edictum: quia tantundem in bonae fidei iudiciis officium iudicis valet, quantum *in stipulatione nominatim eius rei facta interrogatio.*

7 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Si autem is fuit qui negotia administravit a quo mandatum non exigebatur, posse ei imputari, cur oblata de rato cautione eum non convenit: si modo facile ei fuerit satisdare. Certe in sua persona indubitatum est: et ideo si ex causa fuit obligatus, quae certo tempore finiebatur, et tempore liberatus est, nihilo minus negotiorum gestorum actione erit obligatus. *Idem erit dicendum et in ea causa,* ex qua heres non teneretur, ut Marcellus scribit.

7.1. Item si fundum tuum vel civitatis per obreptionem petiero negotium tuum vel civitatis gerens et ampliores quam oportuit fructus fuero consecutus, debebo hoc ipsum tibi vel rei publicae praestare, licet petere non potuerim.

7.2. Si quocumque modo ratio compensationis habit non est a iudice, potest contrario iudicio agi: quod si post examinationem reprobatae fuerint pensationes, verius est quasi re iudicata amplius agi contrario iudicio non posse, quia exceptio rei iudicatae opponenda est.

6. *Paulius, IX Ed.*
todėl, kad kaip gera valia grindžiamo ieškinio pagrindu pradėtose bylose reikšmės turi teisėjo pareigybė, taip stipuliacijos atveju svarbus yra [kreditoriaus] klausimas, tiesiogiai nusakantis sutarties dalyką.

7. *Ulpianas, X Ed.*
Jeigu tas, iš kurio nebuvo išieškoma pagal pavedimą, buvo reikalų administratorius, jam galima prikišti, kad jis nesikreipė į [įgaliotoją] pareikšdamas apie saistančią ir galiojančią prievolę, jei reikalavimas galėjo būti lengvai įvykdytas. Bet kuriuo atveju tai neabejotinai taikytina jam pačiam. Ir todėl, jeigu buvo saistomas prievolės tuo pagrindu, kuris neteko galios praėjus tam tikram laikui, jis vis dėlto atsakys pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo. Tą patį dera pasakyti ir tuo atveju, kai atsakomybėn nėra traukiamas įpėdinis, kaip rašo Marcelas.

1 §. Taip pat ir tuo atveju, jei aš, tvarkydamas tavo ar bendruomenės reikalus, bet neturėdamas tam įgaliojimo, imčiau teisme reikalauti tau ar bendruomenei priklausančio sklypo ir būtų priteista daugiau, nei priklausė, privalėsiu perduoti tai tau ar bendruomenei, nors ir neturėjau teisės pareikšti ieškinį.

2 §. Jei teisėjas dėl tam tikrų priežasčių netaikė prievolių įskaitymo, tai galima pareikšti priešinį ieškinį. Tačiau jeigu ištyrus bylos aplinkybes įskaitymą būtų atsisakyta taikyti, tai teisingiau manyti, kad atsižvelgiant į tai, jog byla jau išspręsta, priešinio ieškinio pareikšti negalima, nes galima pasinaudoti atsikirtimu dėl jau išnagrinėto ginčo [bylos].

7.3. Iulianus libro tertio tractat, si ex duobus sociis alter me prohibuerit administrare, alter non: an adversus eum qui non prohibuit habebam negotiorum gestorum actionem? Movetur eo, quod, si data fuerit adversus eum actio, necesse erit et eum pertingi qui vetuit: sed et illud esse iniquum eum qui non prohibuit alieno facto liberari, cum et si mutuam pecuniam alteri ex sociis prohibente socio dedissem, utique eum obligarem. Et puto secundum Iulianum debere dici superesse contra eum qui non prohibuit negotiorum gestorum actionem, ita tamen ut is qui prohibuit ex nulla parte neque per socium neque per ipsum aliquid damni sentiat.

8 SCAEVOLA libro primo guaestionum. Pomponius scribit, si negotium a te quamvis male gestum probavero, negotiorum tamen gestorum te mihi non teneri. Videndum ergo, ne in dubio hoc, an ratum habeam, actio negotiorum gestorum pendeat: nam quomodo, cum semel coeperit, nuda voluntate tolletur? Sed superius ita verum se putare, si dolus malus a te absit. Scaevola: immo puto et si comprobem, adhuc negotiorum gestorum actionem esse, sed eo dictum te mihi non teneri, quod reprobare non possim semel probatum: et quemadmodum quod utiliter gestum est necesse est apud iudicem pro rato ha-

3 §. Julijonas III knygoje svarsto: jei vienas iš dviejų partnerių [sudariusių civilinės bendrovės (jungtinės veiklos) sutartį] man uždraudė tvarkyti reikalus, o antrasis – ne, tai ar aš galiu pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo tam, kuris neuždraudė? Klausimas kyla dėl to, kad suteikus teisę pareikšti jam ieškinį neišvengiamai bus susijęs ir tas, kuris uždraudė. Tačiau neteisinga ir tai, kad tas, kuris neuždraudė, būtų laisvas [nuo atsakomybės] už svetimus veiksmus, nes jei vienam iš bendrininkų aš paskolinau pinigų esant antrojo draudimui, aš jį, be jokios abejonės, susaisčiau prievolėmis. Ir manau, kad sutinkant su Julijonu reikia pasakyti, jog prieš tą, kuris neuždraudė, galimas ieškinys dėl reikalų tvarkymo, tačiau jis reikštinas taip, kad uždraudusysis niekaip – nei per bendrininką, nei asmeniškai – nepatirtų jokių nuostolių.

8. *Scevola, I Klaus.*
Pomponijus rašo, kad jei aš pritariu reikalui, kurį tu tvarkei, tai tu nesi man atsakingas pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo, net ir jei šį reikalą tvarkei blogai. Todėl būtina išnagrinėti, ar teisė pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo nėra išsaugoma esant abejonių, ar aš tam pritariau. Nes kaipgi kartą pareikštas ieškinys gali būti atsiimtas tiesiog to užsimanius? Tačiau anksčiau [pasakyta], kad Pomponijus laiko tai esant teisinga, jeigu tavo veiksmuose nebuvo tyčios. Scevola [gi rašo]: „Priešingai, aš manau, kad net jeigu aš pritariau [jo veiksmams], ieškinys dėl reikalų tvar-

beri, ita omne quod ob ipso probatum est. Ceterum si ubi probavi, non est negotiorum actio: quid fiet, si a debitore meo exegerit et probaverim? Quemadmodum recipiam? Item si vendiderit? Ipse denique si quid impendit, quemadmodum recipiet? Nam utique mandatum non est. Erit igitur et post ratihabitionem negotiorum gestorum actio.

9 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Sed an ultro mihi tribuitur actio sumptuum quos feci? Et puto competere, nisi specialiter id actum est, ut neuter adversus alterum habeat actionem.

9.1. Is autem qui negotiorum gestorum agit non solum si effectum habuit negotium quod gessit, actione ista utetur, sed sufficit, si utiliter gessit, etsi effectum non habuit negotium. Et ideo si insulam fulsit vel servum aegrum curavit, etiamsi insula exusta est vel servus obiit, aget negotiorum gestorum: idque et Labeo probat. Sed ut Celsus refert, Proculus apud eum notat non semper debere dari. Quid enim si eam insulam fulsit, quam dominus quasi impar sumptui dereliquerit vel quam sibi necessari-

kymo išlieka, bet yra pasakyta „tu nesi prieš mane atsakingas“ ta prasme, kad aš negaliu peikti to, kam kartą esu pritaręs, ir kaip tie reikalai, kuriuos tvarkant buvo gauta naudos, privalo būti teisėjo pripažinti tvarkytais tinkamai, lygiai taip pat ir visi tie, kuriems pritarė pats [ieškovas]. Be to, jeigu ten, kur esama mano pritarimo, ieškinys dėl reikalų tvarkymo netaikomas, tai kaipgi išeitų – jeigu jis išieškojo iš mano skolininko, o aš pritariau [kokiems nors kitiems jo veiksmams], taip kaipgi aš gausiu [pinigus]? Ir jeigu jis ką nors parduotų? Be to, jei jis pats patirtų kokių nors išlaidų, kokiu būdu jam jas susigrąžinti? Juk bet kuriuo atveju tai ne [apibrėžtas] pavedimas, taigi ir pritarus ieškinys dėl reikalų tvarkymo išliks.“

9. *Ulpianas, X Ed.*
Tačiau jeigu man geruoju atlygintų mano patirtas išlaidas? Aš manau, kad ieškinys galimas, jei tik tyčia nebuvo padaryta taip, kad nei vienas, nei kitas negalėtų vienas kitam pareikšti ieškinio.

1. §. Kas reiškia ieškinį dėl reikalų tvarkymo, gali šiuo ieškiniu pasinaudoti ne tik tais atvejais, kai reikalas, kurį šis asmuo tvarkė, davė palankių rezultatų, bet pakanka ir to, kad reikalo tvarkymas buvo tikslingas ūkio prasme, nors rezultatas ir negautas. Todėl jeigu jis statė namui atramas arba gydė sergantį vergą, jis gali pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, nors namas sudegtų, o vergas numirtų. Tai patvirtina ir Labeonas. Tačiau, kaip sužinome iš Celso, Prokulas dėl [Labeono] teiginio pastebi, kad ieškinys ne

am non putavit? Oneravit, inquit, dominum secundum Labeonis sententiam, cum unicuique liceat et damni infecti nomine rem derelinquere. Sed istam sententiam Celsus eleganter deridet: is enim negotiorum gestorum, inquit, habet actionem, qui utiliter negotia gessit: non autem utiliter negotia gerit, qui rem non necessariam vel quae oneratura est patrem familias adgreditur. Iuxta hoc est et, quod Iulianus scribit, eum qui insulam fulsit vel servum aegrotum curavit, habere negotiorum gestorum actionem, si utiliter hoc faceret, licet eventus non sit secutus. Ego quaero: quid si putavit se utiliter facere, sed patri familias non expediebat? Dico hune non habiturum negotiorum gestorum actionem: ut enim eventum non spectamus, debet utiliter esse coeptum.

10 POMPONIUS libro vicensimo primo ad Quintum Mucium. Si negotia absentis et ignorantis geras, et culpam et dolum praestare debes. Sed Proculus interdum etiam casum praestare debere, veluti si novum negotium, quod non sit solitus absens facere, tu nomine eius geras: veluti venales novicios coemendo vel aliquam negotiationem ineundo. Nam

visada gali būti teikiamas. Kas, jei jis suremontavo namą, kurį savininkas buvo palikęs likimo valiai neturėdamas galimybės padengti jo išlaikymo išlaidų, arba dėl to, kad jam nebuvo reikalingas? Jis sako, kad, vėlgi Labeono nuomone, savininkas yra atsakingas [pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo], nes bet kuriam yra leidžiama palikti savo daiktą, grindžiant tai vien galima žala. Tačiau šią nuomonę Celsas taikliai pajuokia: nes, kaip jis sako, tik tam priklauso ieškinys dėl reikalų tvarkymo, kuris juos tvarkė gaudamas naudos, o tas, kuris rūpinasi nereikalingu daiktu arba tokiu, kuris yra našta šeimos galvai, – tvarko nenaudingą reikalą. Su tuo glaudžiai susiję ir Julijono užrašai apie tai, kad suremontavusiajam namą ir išgydžiusiajam sergantį vergą priklauso ieškinys dėl reikalų tvarkymo, net jeigu rezultato ir nebuvo. Klausiama: o kas, jei jis manėsi besielgiantis naudingai, bet šeimos galvai tai nebuvo paranku? Aš sakau, kad jam nepriklauso teisė pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, nes mes galėtume nepaisyti rezultato tik jei reikalas bent jau buvo pradėtas siekiant naudos.

10. *Pomponijus, XXI Kvinto Mucijaus komentarų knygoje*

Jei tu tvarkai nesančio ir apie tai nežinančio asmens reikalus, tai privalai atsakyti ir už neatsargumą, ir už tyčią. Tačiau Prokulas [mano], kad kai kurias atvejais tenka atsakyti ir nesant jokios kaltės [kazuso (atsitiktinumo) atveju], kaip antai jeigu nesančiojo

si quid damnum ex ea re secutum fuerit, te sequetur, lucrum vero absentem: quod si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens pensare lucrum cum damno debet.

11 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Successori eius, cuius fuerunt negotia, qui apud hostes decessit, haec actio danda erit.

11.1. Sed si filii familias militis defuncti testamento facto gessi, similiter erit danda actio.

11.2. Sicut autem in negotiis vivorum gestis sufficit utiliter negotium gestum, ita et in bonis mortuorum, licet diversus exitus sit secutus.

12 PAULUS libro nono ad edictum. Debitor meus, qui mihi quinquaginta debebat, decessit: huius hereditatis curationem suscepi et impendi decem: deinde redacta ex venditione rei hereditariae centum in area reposui: haec sine culpa mea perierunt. Quaesitum est, an ab herede, qui quandoque extitisset, vel creditam pecuniam quinquaginta petere possim vel decem quae impendi. Julianus scribit in eo verti quaestionem, ut animadvertamus,

vardu imiesi tvarkyti naują reikalą iš tų, kuriuose jis anksčiau nedalyvaudavęs, pavyzdžiui, pirkti vergus ar pradėti verslą. Nes jei dėl tokio reikalo kilo kokios nors žalos, tu esi už ją atsakingas, o pelnas tenka nesančiajam. Jeigu iš tam tikrų reikalų buvo gauta pelno, o kai kurie padarė nuostolio, tai nesantysis privalo padengti nuostolį gautu pelnu.

11. *Ulpianas, X Ed.*
Šį ieškinį dera suteikti perėmėjui teisių to, kurio tie reikalai buvo ir kuris mirė patekęs į priešų rankas.

1 §. Tačiau jei aš tvarkiau tėvui pavaldaus sūnaus, kuris buvo karys ir mirė sudaręs testamentą, reikalus, tai panašiai reikia teikti ieškinį.

2 §. Ir kaip tvarkant gyvų žmonių reikalus pakanka, kad jie būtų tvarkomi naudingai, lygiai taip pat esti ir su mirusiųjų turtu, nors baigtis būtų ir kitokia [t. y. reikalų tvarkymo rezultatas būtų kitoks nei buvo tikėtasi].

12. *Paulius, IX Ed.*
Mano skolininkas, kuris man buvo skolingas 50 tūkstančių, mirė; aš ėmiausi rūpintis jo palikimu ir išleidau 10 [tūkstančių]. Vėliau 100 tūkstančių, gautus pardavus palikimą sudarantį turtą, padėjau į skrynią. Tie 100 tūkstančių buvo prarasti dėl mano kaltės; klausiama, ar galiu aš reikalauti iš įpėdinio, jeigu toks kada atsirastų, paskolintų 50 tūkstančių arba mano išleistų 10 [tūkstančių]? Julijonas sako, kad klausimo esmė

an iustam causam habuerim seponendorum centum: nam si debuerim et mihi et ceteris hereditariis creditoribus solvere, periculum non solum sexaginta, sed et reliquorum quadraginta me praestaturum, decem tamen quae impenderim retenturum, id est sola nonaginta restituenda. Si vero iusta causa fuerit, propter quam integra centum custodirentur, veluti si periculum erat, ne praedia in publicum committerentur, ne poena traiecticiae pecuniae augeretur aut ex compromisso committeretur: non solum decem, quae in hereditaria negotia impenderim, sed etiam quinquaginta quae mihi debita sunt ab herede me consequi posse.

13 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Si filius familias negotia gessisse proponatur, aequissimum erit in patrem quoque actionem dari, sive peculium habet sive in patris sui vertit: et si ancilla, simili modo.

14 PAULUS libro nono ad edictum. Pomponius libro vicensimo sexto in negotiis gestis initio cuiusque temporis condicionem spectandam ait. Quid enim, inquit, si pupilli negotia coeperim gerere et inter moras pubes factus sit? Vel servi aut filii familias et interea liber aut pater familias effectus sit? Hoc et ego verius esse didici, nisi si ab initio quasi unum negotium gesturus accessero, deinde alio animo ad alterum accessero eo tempore, quo iam pubes vel

yra atkreipti dėmesį į turėtą svarią priežastį atidėti 100 tūkstančių; nes jei aš privalėjau išmokėti ir sau, ir kitiems palikėjo kreditoriams, tai privalėsiu atsakyti už tai, kad sukėliau pavojų ne tik 60 tūkstančių, bei ir kitiems 40-čiai, bet 10 [tūkstančių], kuriuos išleidau, liks man, tai yra reikia grąžinti tik 90 [tūkstančių]. Gi jei būta svarios priežasties, dėl kurios visi 100 tūkstančių privalėjo būti saugomi, tarkim, dėl nekilnojamojo turto konfiskavimo arba netesybų [delspinigių] pagal jūrinės paskolos sutartį išaugimo, arba dėl baudos pagal arbitražinį susitarimą mokėjimo grėsmės, – tai galiu iš įpėdinio atgauti ne tik 10 tūkstančių, kuriuos išleidau tvarkydamas palikimo reikalus, bet ir tuos 50, kuriuos man buvo skolingi.

13. *Ulpianas, X Ed.*
Jei tėvui pavaldus sūnus ėmėsi tvarkyti svetimus reikalus, yra visai teisinga teikti ieškinį ir tėvo atžvilgiu, nepriklausomai nuo to, ar sūnui priklausė pekulijus, ar ką nors [gavęs] perdavė tėvui; panašiai esti ir tuo atveju, jei tai daro vergė.

14. *Paulius, IX Ed.*
Pomponijus XXVI knygoje tvirtina, kad svetimų reikalų tvarkymo atveju nereikia vertinti aplinkybių, egzistuojančių kiekvieno laikotarpio pradžioje. Nes, sako jis, kas tada, jei man ėmusis tvarkyti nepilnamečio reikalus jis laikui bėgant taps pilnamečiu? Arba [jei aš tvarkiau] vergo arba šeimos galvai pavaldaus sūnaus reikalą, o jis įgijo laisvę arba pats tapo šeimos galva? Aš irgi įsitikinau, kad ši nuomonė yra teisingesnė,

liber vel pater familias effectus est: hic enim quasi plura negotia gesta sunt et pro qualitate personarum et actio formatur et condemnatio moderatur.

15 IDEM libro septimo ad Plautium. Sed et cum aliquis negotia mea gerat, non multa negotia sunt, sed unus contractus, nisi si ab initio ad unum negotium accessit, ut finito eo discederet: hoc enim casu si nova voluntate aliud quoque adgredi coeperit, alius contractus est.

16 ULPIANUS libro trigensimo quinto ad edictum. Eum actum, quem quis in servitute egit, manumissus non cogitur reddere. Plane si quid conexum fuit, ut separari ratio eius quod in servitute gestum est ab eo quod in libertate gessit non possit: constat venire in iudicium vel mandati vel negotiorum gestorum et quod in servitute gestum est. Denique si tempore servitutis aream emerit et in ea insulam aedificaverit eaque corruerit, deinde manumissus fundum locaverit: sola locatio fundorum in iudicio negotiorum gestorum deducetur, quia ex superioris temporis administratione nihil amplius in iudicio deduci potest quam id, sine quo ratio libertatis tempore administratorum negotiorum expediri non potest.

išskyrus atvejį, kai iš pat pradžių ėmęsis tvarkyti vieną reikalą, vėliau, turėdamas kitą ketinimą, imčiausi kito, kai jis jau būtų sulaukęs pilnametystės arba tapęs šeimos galva. Kadangi šiuo atveju buvo tvarkoma tarytum keletas reikalų ir atsižvelgta į asmenų padėtį, yra formuluojamas ir ieškinys, ir nustatomas priteistinos sumos dydis.

15. *Tas pats [Paulius], VII Plautijaus*
Tačiau ir kam nors tvarkant mano reikalus nebus reikalų daugetas, o viena sutartis, išskyrus atvejį, kai jis iš pradžių ėmėsi vieno reikalo, kad liautųsi [tvarkyti svetimus reikalus] jį užbaigęs, nes šiuo atveju, jeigu jis dėl naujo ketinimo imtųsi tvarkyti ir kitą reikalą, tai jau būtų kita sutartis.

16. *Ulpianas, XXXV Ed.*
Kalbant apie veiksmą, kurį kas nors atliko būdamas vergas, – jis neprivalo atsiskaityti po to, kai buvo paleistas į laisvę. Žinoma, jeigu kas nors buvo taip susiję, kad ataskaita už veiksmą, atliktą jam esant vergą, negali būti pateikta skyrium nuo ataskaitos už veiksmą, kurį jis atliko kaip laisvasis, tai aišku, kad nagrinėjant ieškinį dėl pavedimo arba reikalų tvarkymo privalo būti ištirta ir tai, kas buvo atlikta dar vergo. Be to, jei būdamas vergas jis nupirktų sklypą ir pastatytų jame namą, o šis sugriūtų, ir vėliau, tapęs laisvuoju, žemę išnuomotų, tai gali būti reiškiamas ieškinys tik dėl sklypo nuomojimo reikalų tvarkymo, nes jokie ankstesni su reikalų tvarkymu susiję veiksmai negali būti ieškinio dalykas, išskyrus tai, be ko negali būti pateikta ataskaita dėl reikalų, kuriuos jis tvarkė jau būdamas laisvasis.

17 PAULUS libro nono ad edictum. Proculus et Pegasus bonam fidem eum, qui in servitute gerere coepit, praestare debere aiunt: ideoque quantum, si alius eius negotia gessisset, servare potuisset, tantum eum, qui a semet ipso non exegerit, negotiorum gestorum actione praestaturum, si aliquid habuit in peculio, cuius retentione id servari potest. Idem Neratius.

18 IDEM libro secundo ad Neratium. Ad quin natura debitor fuit, etiam si in peculio nihil habuit, et si postea habuit, sibi postea solvere debet in eodem actu perseverans: sicut is, qui temporali actione tenebatur, etiam post tempus exactum negotiorum gestorum actione id praestare cogitur.

18.1. Scaevola noster ait putare se, quod Sabinus scribit debere a capite rationem reddendum sic intellegi, ut appareat, quid reliquum fuerit tunc, cum primum liber esse coeperit, non ut dolum aut culpam in servitute admissam in obligationem revocet: itaque si inveniatur vel malo more pecunia in servitute erogata, liberabitur.

18.2. Si libera homini, qui bona fide mihi serviebat, mandem, ut aliquid agat, non fore cum eo mandati actionem Labeo ait, quia non libera voluntate exsequitur rem sibi mandatam, sed quasi ex necessitate

17. *Paulius, IX Ed.*
Prokulas ir Pegasas teigia, kad tas, kuris ėmėsi tvarkyti reikalus būdamas vergas, privalo atsakyti už tai, ar tvarkė juos sąžiningai; todėl kiek [įgaliotojas] būtų galėjęs gauti, jei jo reikalus būtų tvarkęs kitas [asmuo], pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo privalo duoti tas [išlaisvintasis], kuris pats nepadengė skolos, jeigu koks nors turtas jam buvo perduotas kaip pekulijus; šiuo atveju gali būti taikoma pekulijaus sulaikymo teisė. Taip pat [pasisako] ir Neracijus.

18. *Tas pats [Paulius], II Neracijaus komentarų knyga*
Tačiau jei kas yra saistomas prigimtinės prievolės, net jei jam priklausančiame pekulijuje nėra jokio turto ir jis dėl to turi atsiskaityti, išlaikydamas tokią pačią teisinę padėtį kaip ir tas, kuris buvo atsakingas pagal laikinąjį ieškinį, net ir suėjus terminui priverčiamas sumokėti pareiškiant ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

1 §. Mūsų Scevola sako, kad, jo nuomone, Sabino įrašą „apyskaita privalo būti pateikiama asmeniui" reikia suprasti taip, kad būtų aišku, jog kalbama apie tai, kas buvo likę jam tapus laisvuoju, o ne pareigą atsakyti už tyčią ar neatsargumą būnant vergovėje. Todėl net jei paaiškėtų, kad būdamas vergas jis nesąžiningai įgijo pinigų, jis bus laisvas nuo ieškinio.

2 §. Jei aš pavesčiau laisvajam, kuris savo valia tarnavo man kaip vergas, tvarkyti kokį nors reikalą, tai negalėčiau su juo bylinėtis dėl pavedimo, kaip tvirtina Labeonas, todėl, kad jam duotą pavedimą jis

servili: erit igitur negotiorum gestorum actio, quia et gerendi negotii mei habuerit affectionem et is fuit, quem obligare possem.

18.3. Cum me absente negotia mea gereres, imprudens rem meam emisti et ignorans usucepisti: mihi negotiorum gestorum ut restituas obligatus non es. Sed si, antequam usucapias, cognoscas rem meam esse, subicere debes aliquem, qui a te petat meo nomine, ut et mihi rem et tibi stipulationem evictionis committat: nec videris dolum malum facere in hac subiectione: ideo enim hoc facere debes, ne actione negotiorum gestorum tenearis.

18.4. Non tantum sottem, verum etiam usuras ex pecunia aliena perceptas negotiorum gestorum iudicio praestabimus, vel etiam quas percipere potuimus. Contra quoque usuras, quas praestavimus vel quas ex nostra pecunia percipere potuimus quam in aliena negotia impendimus, servabimus negotiorum gestorum iudicio.

18.5. Dum apud hostes esset Titius, negotia eius administravi, postea reversus est: negotiorum gestorum mihi actio competit, etiamsi eo tempore quo gerebantur dominum non habuerunt.

vykdo ne laisva valia, bet tarytum privalėdamas tai daryti kaip vergas. Taigi tai bus ieškinys dėl reikalų tvarkymo, – nes jis ketino tvarkyti mano reikalą ir būtent jį aš galėjau susaistyti prievole.

3 §. Jei man nesant tu tvarkei mano reikalus ir to nesuvokdamas nupirkai mano daiktą bei nežinodamas juo naudojaisi, tai mano atžvilgiu nesi saistomas reikalų tvarkymo prievolės, kuri įpareigotų jį [daiktą] grąžinti. Kita vertus, jei tu imdamas naudotis daiktą žinojai, kad jis priklauso man, privalai pasikviesti ką nors, kas mano vardu jį iš tavęs išreikalautų ir pristatytų jį man, o su tavimi sudarytų stipuliaciją dėl evikcijos [daikto valdymo netekimo, kai daiktas išreikalaujamas teismo tvarka]. Dėl tokių aplinkybių tavo veiksmuose nebus tyčios, ir tu privalai juos padaryti tam, kad tau nebūtų pareikštas ieškinys dėl reikalų tvarkymo.

4 §. Pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo mes sumokėsime ne tik kapitalą, bet ir palūkanas, gautas už svetimus pinigus, ir netgi palūkanas, kurias galėjome gauti. Ir priešingai, ieškiniu dėl reikalų tvarkymo mes naudojamės siekdami susigrąžinti palūkanas, kurias sumokėjome arba kurias galėjome gauti už savo pinigus, išleistus [tvarkant] svetimus reikalus.

5 §. Ticijui patekus į priešų rankas, aš tvarkiau jo reikalus; vėliau jis grįžo; man priklauso teisė pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, nors tuo metu, kai reikalai buvo tvarkomi, jie buvo bešeimininkiai.

19 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Sin autem apud hostes constitutus decessit, et successori et adversus successorem eius negotiorum gestorum directa et contraria competit.

20 PAULUS libro nono ad edictum. Nam et Servius respondit, ut est relatum apud Alfenum libro trigensimo nono digestorum: cum a Lusitanis tres capti essent et unus ea condicione missus, uti pecuniam pro tribus adferret, et nisi redisset, ut duo pro eo quoque pecuniam darent, isque reverti noluisset et ob hanc causam illi pro tertio quoque pecuniam solvissent: Servius respondit aequum esse praetorem in eum reddere iudicium.

20.1. Qui negotia hereditaria gerit, quodammodo sibi hereditatem seque ei obligat: ideoque nihil refert, an etiam pupillus heres existat, quia id aes alienum cum ceteris hereditariis oneribus ad eum transit.

20.2. Si vivo Titio negotia eius administrare coepi, intermittere mortuo eo non debeo: nova tamen inchoare necesse mihi non est, vetera explicare ac conservare necessarium est. Ut accidit, cum alter ex sociis mortuus est: nam quaecumque prioris negotii explicandi causa geruntur, nihilum refert, quo tempore consummentur, sed quo tempore inchoarentur.

19. *Ulpianas, X Ed.*
Jei kas patekęs priešams numirtų, tai jo įpėdinis gali pareikšti bei jo įpėdiniui gali būti pareikšti tiesioginis ir priešinis ieškinys dėl reikalų tvarkymo.

20. *Paulius, IX Ed.*
Ir Servijus, kaip nurodoma Alfeno XXIX Digestų knygoje, pateikė atsakymą į tokį klausimą: luzitanai tris paėmė nelaisvėn ir vienas iš jų buvo paleistas su sąlyga, kad atneš pinigų [išpirką] už tris, o jeigu jis negrįžtų, tai kiti du duos išpirką už jį; jis nepanoro grįžti, todėl tiedu sumokėjo išpirką už trečiąjį. Servijus atsakė: teisinga, kad pretorius suteiktų ieškinį jo atžvilgiu.

1 §. Tas, kuris tvarko palikimo reikalus, tam tikra prasme susaisto palikimą prievolėmis savo naudai ir pats susisaisto prievolėmis palikimo naudai; taigi nėra reikšminga net ir tai, kad įpėdinis yra mažametis, nes skola [mokėtina tam, kuris tvarkė reikalus] jam pereina kartu su kitomis palikimo prievolėmis.

2 §. Jei Ticijui esant gyvam aš ėmiausi tvarkyti jo reikalus, neturėčiau liautis to daręs jam mirus; tačiau nėra būtina imtis tvarkyti naujus reikalus, o privalu įvykdyti senuosius ir toliau jais rūpintis. Taip pat esti, kai miršta vienas iš bendrininkų [civilinės bendrovės (jungtinės veiklos) sutartį sudariusių asmenų]. Kadangi tam, kas yra daroma ankstesniam reikalui užbaigti, svarbu yra ne tai, kada reikalas buvo baigtas, o kada jis buvo pradėtas.

20.3. Mandatu tuo negotia mea Lucius Titius gessit: quod is non recte gessit, tu mihi actione negotiorum gestorum teneris non in hoc tantum, ut actiones tuas praestes, sed etiam quod imprudenter eum elegeris, ut quidquid detrimenti neglegentia eius fecit, tu mihi praestes.

21 GAIUS libro tertio ad edictum provinciale. Sive hereditaria negotia sive ea, quae alicuius essent, gerens aliquis necessario rem emerit, licet ea interierit, poterit quod impendent iudicio negotiorum gestorum consequi: veluti si frumentum aut vinum familiae paraverit idque casu quodam interierit, forte incendio ruina. Sed ita scilicet hoc dici potest, si ipsa ruina vel incendium sine vitio eius accident: nam cum propter ipsam ruinam aut incendium damnandus sit, absurdum est eum istarum rerum nomine, quae ita consumptae sunt, quicquam consequi.

22 PAULUS libro vicensimo ad edictum. Si quis negotia aliena gerens indebitum exegerit, restituere cogitur: de eo autem, quod indebitum solvit, magis est ut sibi imputare debeat.

3 §. Tavo pavestas, Liucijus Ticijus tvarkė mano reikalus; kadangi jis juos tvarkė netinkamai, tu esi man atsakingas pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo ir tavo atsakomybė neapsiriboja tuo, kad tu perleidi man ieškinius[3], tačiau atsižvelgiant į tai, kad pasirinkdamas jį [įgaliotiniu] buvai neapdairus, esi atsakingas ir už žalą, kurią aš patyriau dėl jo nerūpestingumo.

21. *Gajus, III Prov. ed.*
Jei kas nors, tvarkantis palikimo arba svetimus reikalus, esant būtinybei nupirktų daiktą, galėtų patirtas išlaidas susigrąžinti pasinaudodamas ieškiniu dėl reikalų tvarkymo, nors daiktas ir būtų žuvęs. Pavyzdžiui, jei jis šeimai nupirktų grūdų ar vyno ir tai pražūtų dėl atsitiktinumo, tarkim, kilus gaisrui ar įvykus griūčiai. Tačiau, savaime suprantama, taip galima teigti tik tada, kai griūtis įvyko ar gaisras kilo nesant jo kaltės, nes būtų netinkama, jei būdamas trauktinas atsakomybėn už griūties ar gaisro sukėlimą jis galėtų ką nors gauti atsižvelgiant, kad daiktai žuvo tokiomis aplinkybėmis.

22. *Paulius, XX Ed.*
Jei kas, tvarkydamas svetimus reikalus, išieškotų tai, kas nepriklausė[4], tai privalo perduoti [tai, ką gavo, įgaliotojui], be to, reikėtų sutikti su nuomone, kad dėl to, ką pats sumokėjo nesant tokios prievolės, jis pats ir yra atsakingas.

[3] Kuriuos, kylančius iš pavedimo sutarties, gali pareikšti Liucijui Ticijui.

[4] Jam būtų sumokėta skola, kuri neegzistuoja.

23 IDEM libro vicensimo quarto ad edictum. Si ego hac mente pecuniam procuratori dem, ut ea ipsa creditoris fieret, proprietas quidem per procuratorem non adquiritur, potest tamen creditor etiam invito me ratum habendo pecuniam suam facere, quia procurator in accipiendo creditoris dumtaxat negotium gessit: et ideo creditoris ratihabitione liberor.

24 IDEM libro vicensimo septimo ad edictum. Si quis negotia aliena gerens plus quam oportet impendent, reciperaturum eum id, quod praestari debuerit.

25 MODESTINUS libro primo responsorum. Cum alicui civitati per fideicommissum restitui iussa esset hereditas, magistratus actores horum bonorum Titium et Seium et Gaium idoneos creaverunt: postmodum hi actores inter se diviserunt administrationem bonorum idque egerunt sine auctoritate et sine consensu magistratuum. Post aliquod tempus testamentum, per quod restitui civitati hereditas fideicommissa esset, irritum probatum est pro tribunali atque ita ab intestato Sempronius legitimus heres defuncti extitit: sed ex his actoribus unus non solvendo decessit et nemo heres eius extitit. Quaero, si Sempronius conveniet actores horum bonorum, periculum inopis defuncti ad quos pertinet? Herennius Modestinus respondit, quod ab uno ex actoribus ob ea quae solus gessit negotiorum gestorum actione servari non potest, ad damnum eius cui legitima hereditas quaesita est pertinere.

23. *Tas pats [Paulius], XXIV Ed.*
Jei aš prokuratoriui duočiau pinigų turėdamas tikslą, kad jie pereitų kreditoriui, tai nuosavybė nebūtų įgyjama tarpininkaujant prokuratoriui. Kita vertus, net ir prieš mano valią kreditorius, duodamas sutikimą, įgis pinigus, nes juos priimdamas prokuratorius tvarkė kreditoriaus reikalus, todėl, kreditoriui pritarus, aš tampu laisvas [nuo atsakomybės].

24. *Tas pats [Paulius], XXVII Ed.*
Jei kas, tvarkydamas svetimus reikalus, išleido daugiau nei buvo reikalinga, jam dera sugrąžinti tai, ką jis privalėjo įvykdyti.

25. *Modestinas, I Atsak.*
Kai fideikomisu buvo nurodyta perduoti palikimą tam tikram miestui, magistratai įgaliotais šio turto tvarkytojais paskyrė Ticijų, Sėjų ir Gajų; po to šie tvarkytojai tarpusavyje pasiskirstė, kaip tvarkys turtą, ir tai padarė be magistratų sutikimo. Po kurio laiko testamentas, kuriuo buvo pavesta perduoti palikimą miestui, teismo tvarka buvo pripažintas negaliojančiu, ir nesant testamento mirusiojo įpėdiniu pagal įstatymą tapo Sempronijus, bet vienas iš tų tvarkytojų mirė neatsiskaitęs ir po jo mirties neliko įpėdinio. Klausiama, jei Sempronijus patrauktų į teismą turto tvarkytojus, tai kam tektų prisiimti nuostolius, atsiradusius dėl mirusiojo nemokumo? Herenijus Modestinas atsako: jei vienam iš reikalus tvarkiusių asmenų negalima pareikšti ieškinio dėl reikalų, kuriuos jis tvarkė pats vienas, tvarkymo, tai nuostolių patiria pagal įstatymą palikimą paveldėjęs įpėdinis.

26 IDEM libro secundo responsorum. Ex duobus fratribus uno quidem suae aetatis, alio vero minore annis, cum haberent communia praedia rustica, maior frater in saltu communi habenti habitationes paternas ampla aedificia aedificaverat: cumque eundem saltum cum fratre divideret, sumptus sibi quasi re meliore ab eo facta desiderabat fratre minore iam legitimae aetatis constituto. Herennius Modestinus respondit ob sumptus nulla re urguente, sed voluptatis causa factos eum de quo quaeritur actionem non habere.

26.1. Titium, si pietatis respectu sororis aluit filiam, actionem hoc nomine contra eam non habere respondi.

27 IAVOLENUS libro octavo ex Cassio. Si quis mandatu Titii negotia Seii gessit, Titio mandati tenetur lisque aestimari debet, quanto Seii et Titii interest: Titii autem interest, quantum is Seio praestare debet, cui vel mandati vel negotiorum gestorum nomine obligatus est. Titio autem actio competit cum eo, cui mandavit aliena negotia gerenda, et antequam ipse quicquam domino praestet, quia id ei abesse videtur, in quo obligatus est.

26. *Tas pats [Modestinas], II Atsak.*
Dviem broliams, iš kurių vienas buvo pilnametis, o kitas – ne, drauge priklausė kaime esanti žemės valda, ir vyresnysis brolis bendroje žemėje, kurioje būta tėvų sodybos, pastatė didelius pastatus. Kai jis ėmėsi su broliu, jau sulaukusiu pilnametystės, dalytis šią valdą, pareiškė norą gauti atlyginimą išlaidų, kurių teigė patyręs pagerindamas valdą. Herenijus Modestinas atsakė, kad asmeniui, apie kurį klausta, nepriklauso ieškinys dėl išlaidų, kurių patirti tam daiktui nebuvo būtina ir kurios patirtos jo paties valia.

1 §. Jis atsakė, kad Ticijus, kaip globėjas teikęs išlaikymą sesers dukteriai, šiuo pagrindu negali jai reikšti jokio ieškinio.

27. *Javolenas, 8-oji Kasijaus komentarų knyga*
Jei kas Ticijaus pavestas būtų tvarkęs Sėjaus reikalus, tai prieš Ticijų atsakytų ieškinio iš pavedimo pagrindu ir reikėtų nustatyti ginčo vertę, – kiek priklauso Sėjui, o kiek Ticijui. Pastarajam gi priklauso tiek, kiek jis privalo grąžinti Sėjui, kuriam yra atsakingas arba pagal ieškinį dėl pavedimo, arba pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo. Ticijus gi turi teisę pareikšti ieškinį tam, kam jis patikėjo svetimų reikalų tvarkymą, net iki šiam ką nors perduodant šeimininkui, nes, kaip atrodo, jis neturi to, dėl ko yra atsakingas [saistomas prievolių].

28 CALLISTRATUS libro tertio edicti monitorii. Cum pater testamento postumo tutorem dederit isque tutelam interim administraverit nec postumus natus fuerit, cum eo non tutelae, sed negotiorum gestorum erit agendum: quod si natus fuerit postumus, tutelae erit actio et in eam utrumque tempus veniet, et quo, antequam nasceretur infans, gessit et quo, posteaquam natus sit.

29 IULIANUS libro tertio digestorum. Ex facto quaerebatur: quendam ad siliginem emendam curatorem decreto ordinis constitutum: eidem alium subcuratorem constitutum siliginem miscendo corrupisse atque ita pretium siliginis, quae in publicum empta erat, curatori adflictum esse: quaque actione curator cum subcuratore experiri possit et consequi id, ut ei salvum esset, quod causa eius damnum cepisset. Valerius Severus respondit adversus contutorem negotiorum gestorum actionem tutori dandam. Idem respondit, ut magistratui adversus magistratum eadem actio detur, ita tamen, si non sit conscius fraudis, secundum quae etiam in subcuratore idem dicendum est.

28. *Kalistratas, III Įspėj. ed.*
Jei tėvas po jo mirties turėjusiam gimti vaikui testamentu paskyrė globėją ir šis kurį laiką atliko šias pareigas, o vaikas po tėvo mirties negimė, tai globėjui dera pareikšti ieškinį ne dėl globos, bet dėl reikalų tvarkymo. Jeigu vaikas po tėvo mirties gimtų, būtų ieškinys dėl globos, apimantis abu laikotarpius – ir reikalų tvarkymą iki vaikui gimstant, ir po jo gimimo.

29. *Julijonas, III Dig.*
Atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes buvo klausiama: vienas žmogus miesto tarybos sprendimu buvo paskirtas rūpintis miltų įsigijimu, o kitas, buvęs paskirtas pirmojo pavaduotoju, sugadino juos įdėdamas priemaišų, dėl to miltų, įsigytų bendruomenės reikmėms, vertę įpareigotas atlyginti rūpintojas. Kokio ieškinio pagrindu rūpintojas gali bylinėtis su savo pavaduotoju ir prisiteisti per jį patirtų nuostolių atlyginimą? Valerijus Severas atsako, kad globėjui dera teikti ieškinį dėl reikalų tvarkymo asmens, kuriam jis pavedė įgyvendinti globą [globėjo padėjėjo], atžvilgiu. Jis taip pat atsako, kad magistratui prieš kitą magistratą privalo būti teikiamas tas pats ieškinys, bet tik tuo atveju, jei jis nežinojo apie apgaulę. Remiantis tuo, ir pavaduotojo atžvilgiu dera pasakyti tą patį.

30 PAPINIANUS libro secundo responsorum. Liberto vel amico mandavit pecuniam accipere mutuam: cuius litteras creditor secutus contraxit et fideiussor intervenit: etiamsi pecunia non sit in rem eius versa, tamen dabitur in eum negotiorum gestorum actio creditori vel fideiussori, scilicet ad exemplum institoriae actionis.

30.1. Inter negotia Sempronii, quae gerebat, ignorans Titii negotium gessit: ob eam quoque speciem Sempronio tenebitur, sed ei cautionem indemnitatis officio iudicis praeberi necesse est adversus Titium, cui datur actio. Idem in tutore iuris est.

30.2. Litem in judicium deductam et a reo desertam frustratoris amicus ultro egit, causas absentiae eius allegans iudici: culpam contraxisse non videbitur, quod sententia contra absentem dicta ipse non provocavit. Ulpianus notat: hoc verum est, quia frustrator condemnatus est: ceterum si amicus, cum absentem defenderet condemnatus, negotiorum gestorum aget, poterit ei imputari, si cum posset non appellasset.

30.3. Qui aliena negotia gerit, usuras praestare cogitur eius scilicet pecuniae, quae purgatis necessariis sumptibus superest.

30. *Papinianas, II Atsak.*
Žmogus pavedė išlaisvintajam arba bičiuliui priimti skolinamus pinigus ir paskolos davėjas, atsižvelgdamas į jo laišką, sudarė sutartį, o laiduotojas įsikišo ir, nors pinigai jam neatiteko, ieškinio dėl valdytojo prievolių *(actio institoria)* pavyzdžiu kreditoriui arba laiduotojui teikiamas ieškinys dėl reikalų tvarkymo.

1 §. Žmogus, betvarkydamas Sempronijaus reikalus, pats to nežinodamas kartu sutvarkė ir Ticijaus reikalą, – dėl tokios rūšies reikalų jis taip pat bus atsakingas Sempronijui, bet gali prašyti teisėją užtikrinti jam imunitetą nuo Ticijaus, kuriam teikiamas ieškinys, reikalavimo atlyginti žalą. Tokios pačios teisės nuostatos taikomos ir globėjui.

2 §. Byla perduota nagrinėti teismui, bet atsakovas pasišalino; apgaviko bičiulis pats stojo byloje atsakovu, nurodydamas teisėjui ano nedalyvavimo priežastis. Šis bičiulis neužsitrauks atsakomybės, nes priimant sprendimą nedalyvaujančiojo atžvilgiu jis pats nedavė pagrindo ieškiniui. Ulpianas pastebi: teisingai, nes nuteistas buvo apgavikas. Beje, jei bičiulis, gynęs nedalyvavusįjį, pralaimėtų ir pareikštų ieškinį dėl reikalų tvarkymo, jam gali būti prikišta, kad sprendimo neskundė, nors galėjo tai padaryti.

3 §. Kas tvarko svetimus reikalus, tas privalo pateikti ir palūkanas nuo sumos, kuri liks padengus būtinąsias išlaidas.

30.4. Libertos certam pecuniam accipere testator ad sumptum monumenti voluit: si quid amplius fuerit erogatum, iudicio negotiorum gestorum ab herede non recte petetur nec iure fideicommissi, cum voluntas finem erogationis fecerit.

30.5. Tutoris heres impubes filius ob ea, quae tutor eius in rebus pupillae paternae gessit, non tenetur, sed tutor proprio nomine iudicio negotiorum gestorum convenietur.

30.6. Quamquam mater filii negotia secundum patris voluntatem pietatis fiducia gerat, tamen ius actoris periculo suo litium causa constituendi non habebit, quia nec ipsa filii nomine recte agit aut res bonorum eius alienat vel debitorem impuberis accipiendo pecuniam liberat.

30.7. Uno defendente causam communis aquae sententia praedio datur: sed qui sumptus necessarios ac probabiles in communi lite fecit, negotiorum gestorum actionem habet.

4 §. Testatorius pageidavo, kad išlaisvintieji gautų nustatytą pinigų sumą paminklo statybai; jei reikėtų daugiau, neteisinga būtų išieškoti iš įpėdinio pareiškiant ieškinį dėl reikalų, atliktų vykdant fideikomisą, tvarkymo, nes išieškos dydis buvo nustatytas testatoriaus valia.

5 §. Globėjo palikimą paveldintis nepilnametis sūnus nėra atsakingas už reikalus, kuriuos jo globėjas tvarkė už tėvo netekusią globotinę; kita vertus, globėjas už savo veiksmus atsakys pats pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

6 §. Nors motina, vykdydama tėvo valią, tvarko sūnaus reikalus jai reiškiamo pasitikėjimo pagrindu, ji neturi teisės kaip ieškovė pradėti bylos savo rizika todėl, kad negali nei tinkamai sūnaus vardu pareikšti ieškinio, nei perleisti jo turtui priklausančių daiktų, nei atleisti nepilnamečio skolininko nuo prievolės priimdama iš jo pinigus.

7 §. Jei vienas veda bylą dėl bendrojo vandens [vandentiekio atvedimo iš kaimyninio sklypo] ir priimamas sprendimas nustatyti servitutą, kitas, kuris vesdamas su bendruoju interesu susijusią bylą patyrė būtinų ir pagrįstų išlaidų, įgyja teisę į ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

31 IDEM libro tertio responsorum. Fideiussor imperitia lapsus alterius quoque contractus, qui personam eius non contingebat, pignora vel hypothecas suscepit et utramque pecuniam creditori solvit, existimans indemnitati suae confusis praediis consuli posse. Ob eas res iudicio mandati frustra convenietur et ipse debitorem frustra conveniet, negotiorum autem gestorum actio utrique necessaria erit: in qua lite culpam aestimari satis est, non etiam casum, quia praedo fidejussor non videtur. Creditor ob id factum ad restituendum iudicio, quod de pignore dato redditur, cum videatur ius suum vendidisse, non tenebitur.

31.1. Ignorante virgine mater a sponso filiae res donatas suscepit: quia mandati vel depositi cessat actio, negotiorum gestorum agitur.

32 IDEM libro decimo responsorum. Heres viri defuncti uxorem, quae res viri tempore nuptiarum in sua potestate habuit, compilatae hereditatis postulare non debet. Prudentius itaque faciet, si ad exhibendum et negotiorum gestorum, si negotia quoque viri gessit, cum ea fuerit expertus.

31. *Tas pats [Papinianas], III Atsak.*
Laiduotojas, būdamas neįgudęs ir klysdamas, priėmė užstatą arba taip pat nekilnojamąjį daiktą, įkeistą svetima, su jo asmeniu nesusijusia sutartimi, ir išmokėjo kreditoriui ir tą, ir kitą sumą būdamas įsitikinęs, kad sklypų susijungimas gali jam padėti išvengti žalos. Dėl šių daiktų bergždžiai reikštų ieškinį dėl pavedimo ir bergždžias būtų jo paties reiškiamas ieškinys skolininkui; o ieškinys dėl reikalų tvarkymo būtų būtinas abiem. Šioje byloje pakanka įvertinti kaltę, o ne atsitiktinumą [kazusą], nes laiduotojas nelaikomas plėšiku. Dėl šio atsitikimo kreditorius neprivalės pagal ieškinį sugrąžinti tai, kas atiduodama iš duoto užstato, nes jis laikomas perleidusiu savo teisę.

1 §. Merginai nežinant, moteris priėmė daiktus, jaunikio padovanotus dukteriai: kadangi ieškinys dėl pavedimo arba apsaugos neveiksmingas, reiškiamas ieškinys dėl reikalų tvarkymo.

32. *Tas pats [Papinianas], X Atsak.*
Mirusio vyro įpėdinis neturi iš žmonos kaip pasisavinto palikimo reikalauti vyro turto, kuris santuokoje buvo jos žinioje; taigi jis pasielgs išmintingiau, su ja bylinėdamasis dėl [turto] pateikimo ir reikalų tvarkymo, jei ji taip pat tvarkė vyro reikalus.

33 PAULUS libro primo quaestionum. Nesennius Apollinaris Iulio Paulo salutem. Avia nepotis sui negotia gessit: defunctis utrisque aviae heredes conveniebantur a nepotis heredibus negotiorum gestorum actione: reputabant heredes aviae alimenta praestita nepoti. Respondebatur aviam iure pietatis de suo praestitisse: nec enim aut desiderasse, ut decemerentur alimenta, aut decreta essent. Praeterea constitutum esse dicebatur, ut, si mater aluisset, non posset alimenta, quae pietate cogente de suo praestitisset, repetere. Ex contrario dicebatur tunc hoc recte dici, ut de suo aluisse mater probaretur: at in proposito aviam, quae negotia administrabat, verisimile esse de re ipsius nepotis eum aluisse. Tractatum est, numquid utroque patrimonio erogata videantur. Quaero quid tibi iustius videatur. Respondi: haec disceptatio in factum constitit: nam et illud, quod in matre constitutum est, non puto ita perpetuo observandum. Quid enim si etiam protestata est se filium ideo alere, ut aut ipsum aut tutores eius conveniret? Pone peregre patrem eius obisse et matrem, dum in patriam revertitur, tam filium quam familiam eius exhibuisse: in qua specie etiam in ipsum pupillum negotiorum gestorum dandam actionem divus Pius Antoninus constituit. Igitur in re facti facilius putabo aviam vel heredes eius audiendos, si reputare velint alimenta, maxime si etiam in ratione impensarum ea rettulisse aviam apparebit. Illud nequaquam admittendum puto, ut de utroque patrimonio erogata videantur.

33. *Paulius, I Klaus.*
Nesenijus Apolinarijus sveikina Julijų Paulių. Teta tvarkė sūnėno reikalus; abiem mirus, tetos įpėdiniams sūnėno įpėdiniai pareiškė ieškinį dėl reikalų tvarkymo. Tetos įpėdiniai pareikalavo padengti išlaidas, patirtas sūnėno auklėjimui. Buvo atsakyta, kad teta teikė išlaikymą iš nuosavų lėšų vadovaudamasi giminiška meile, nes ji nenorėjo, kad išlaikymas būtų apibrėžtas kaip toks, ir jis nebuvo nustatytas; be to, nustatyta, kad jei auklėja motina, tai ji negali reikalauti sugrąžinti išlaikymo, kurį iš savo lėšų teikė vedama giminiškos meilės, išlaidų. Priešinga šalis tvirtino tai esant teisinga, kai įrodyta, kad motina auklėjimui naudojo nuosavas lėšas; tačiau šiuo atveju teta, kuri tvarkė reikalus, panašu, sūnėno auklėjimui naudojo jo paties turtą. Sprendžiamas klausimas, ar turėtų būti išieškoma ir iš to, ir iš kito turto? Kas, tavo nuomone, yra teisingiau? Aš atsakiau: tai yra ginčas dėl atlikto veiksmo; nes, mano nuomone, ir to, kas nustatyta motinos atžvilgiu, neturėtų būti paisoma beatodairiškai. Nes kas gi tada, jei ji atsikirstų, kad sūnumi rūpinosi tam, kad turėtų galimybę jam arba jo globėjams pareikšti ieškinį? Tarkim, tėvas mirė svetimoje šalyje, o motina, grįžusi į tėvynę, [teismo tvarka] perdavė tiek sūnų, tiek ir šeimos turtą. Tokiais atvejais, kaip nustatė dieviškasis Antoninas Pijus, ieškinį dėl reikalų tvarkymo dera teikti ir paties nepilnamečio atžvilgiu. Taigi byloje dėl atlikto veiksmo, mano nuomone, dera atsižvelgti į tetos arba jos įpėdinių, jeigu jie reikalauja padengti auklėjimo išlaidas, nuomonę, ypač jei apskaičiuojant išlaidas paaiškėtų, kad jų patyrė teta. Manau, jokiu būdu negalima leisti, kad būtų išieškoma iš abiejų turto masių.

34 SCAEVOLA libro primo quaestionum. Divortio facto negotia uxoris gessit maritus: dos non solum dotis actione, verum negotiorum gestorum servari potest. Haec ita, si in negotiis gestis maritus dum gerit facere potuit: alias enim imputari non potest, quod a se non exegerit. Sed et posteaquam patrimonium amiserit, plena erit negotiorum gestorum actio, quamvis si dotis actione maritus conveniatur, absolvendus est. Sed hic quidam modus servandus est, ut ita querellae locus sit «quantum facere potuit, quamvis postea amiserit», si illo tempore ei solvere potuit: non enim e vestigio in officio deliquit, si non protinus res suas distraxit ad pecuniam redigendam: praeterire denique aliquid temporis debebit, quo cessasse videatur. Quod si interea priusquam officium impleat, res amissa est, perinde negotiorum gestorum non tenetur, ac si numquam facere possit. Sed et si facere possit maritus, actio negotiorum gestorum inducitur, quia forte periculum est, ne facere desinat.

34.1. Illum autem non credimus teneri, qui gerit negotia debitoris, ad reddendum pignus, cum pecunia ei debeatur nec fuerit quod sibi possit exsolvere.

34. *Scevola, I Klaus.*
Po ištuokos vyras tvarkė žmonos reikalus; kraitis gali būti išsaugomas pagal ieškinį ne tik dėl kraičio, bet ir dėl reikalų tvarkymo, su sąlyga, jei tvarkydamas reikalus vyras tol, kol juos tvarkė, galėjo veikti, – nes kitu atveju negalima prikišti to, kad jis neišieškojo iš savęs paties. Tačiau ir po to, kai jis turto neteko, ieškinys dėl reikalų tvarkymo gali būti reiškiamas be apribojimų, nors jeigu vyrui būtų pareikštas ieškinys dėl kraičio, jis taptų laisvas nuo atsakomybės. Kita vertus, čia dera paisyti tam tikrų ribų, ir turi būti aiškinamasi, kokios buvo jo galimybės tai padaryti, nors galiausiai prarado [šią galimybę], ar tuo metu galėjo jai sumokėti; nes jis iš karto nepažeidė savo įsipareigojimų, jei nedelsdamas neišpardavė savo turto, kad išmokėtų pinigus; be to, turi praeiti tam tikras laikas, per kurį paaiškėtų, kad jis liovėsi [veikęs]. O jei daiktas bus prarastas iki jam įvykdant įsipareigojimus, jis nėra atsakingas pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo, tarytum niekada nebūtų galėjęs to padaryti. Tačiau ir tuo atveju, jei vyras gali tai padaryti, reiškiamas ieškinys dėl reikalų tvarkymo, nes esama pavojaus, kad jis liausis veikęs.

1 §. Tas, kuris tvarko skolininko reikalus dėl užstato sugrąžinimo, mūsų manymu, neatsako, nes yra skolingi jam, ir nebuvo turto, iš kurio jis galėtų išsimokėti pats sau.

34.2. Sed nec redhibitoriae speciem venire in negotiorum gestorum actionem et per hoc sex mensibus exactis perire, si vel mancipium in rebus non invenit: vel eo invento quod accessionum nomine additum est, vel quod deterior homo factus esset, vel quod per eum esset adquisitum non ex re emptoris, nec invenit nec recepisset: nec esset in ipsis emptoris negotiis quae gerebat, unde sibi in praesenti redderet.

34.3. Ceterum si ex alia causa perpetuae obligationis, cum sit locuples, debeat, non est imputandum, quod non solverit, utique si neque usurarum ratio querellam movet. Diversumque est in tutore debitore, quia ibi interfuit ex priore obligatione solvi, ut deberetur ex tutelae actione.

35 PAULUS libro quarto quaestionum. Si liber homo bona fide mihi serviens mutuam pecuniam sumpserit eamque in rem meam verterit, qua actione id, quod in rem nostram vertit, reddere debeam, videndum est: non enim quasi amici, sed quasi domini negotium gessit. Sed negotiorum gestorum actio danda est: quae desinit competere, si creditori eius soluta sit.

2 §. Kita vertus, ieškinys dėl reikalų tvarkymo neapima ir ieškinio dėl nupirkto daikto sugrąžinimo, todėl praėjus šešiems mėnesiams netenka galios – jei vergas nebus rastas esąs turto dalis arba jį aptikus paaiškės, kad jis ten pateko kaip priklausinys arba dėl to, kad žmogus tapo menkesnis, arba dėl to, kad jis neaptiko ir negavo to, ką anas įgijo ne pirkėjo lėšomis, ir iš pirkėjo reikalų, kuriuos jis tvarkė, negauta lėšų, kurias tuo metu galėtų susigrąžinti.

3 §. Beje, jeigu jis būdamas mokus yra saistomas kitos neterminuotos prievolės, jam neturi būti prikišama, kad jis nesumokėjo, juo labiau jei nėra ginčo ir dėl palūkanų skaičiavimo. Be to, esama skirtumo skolininko ir globėjo atveju, nes ten būta intereso gauti mokėjimus pagal ankstesnę prievolę, kad atsirastų įsiskolinimas pagal ieškinį dėl globos.

35. *Paulius, IV Klaus.*
Jei laisvas žmogus, savo noru tarnaudamas man kaip vergas, pasiskolintų pinigų ir taip padidintų mano turtą, reikia ištirti, kokio ieškinio pagrindu aš privalau sugrąžinti tai, kuo jis pagausino mano turtą, – juk jis mano reikalą tvarkė ne kaip bičiulio, o kaip šeimininko. Tačiau dera teikti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, kuris išnyksta, kai yra sumokama jo kreditoriui.

36 IDEM libro primo sententiarum. Litis contestatae tempore quaeri solet, an pupillus, cuius sine tutoris auctoritate negotia gesta sunt, locupletior sit ex ea re factus, cuius patitur actionem.

36.1. Si pecuniae quis negotium gerat, usuras quoque praestare cogitur et periculum eorum nominum, quae ipse contraxit: nisi fortuitis casibus debitores ita suas fortunas amiserunt, ut tempore litis ex ea actione contestatae solvendo non essent.

36.2. Pater si emancipati filii res a se donatas administravit, filio actione negotiorum gestorum tenebitur.

37 TRYPHONINUS libro secundo disputationum. Qui sine usuris pecuniam debebat, creditoris sui gessit negotia: quaesitum est, an negotiorum gestorum actione summae illius usuras praestare debeat. Dixi, si a semet ipso exigere eum oportuit, debiturum usuras: quod si dies solvendae pecuniae tempore quo negotia gerebat nondum venerat, usuras non debiturum: sed die praeterito si non intulit rationibus creditoris cuius negotia gerebat eam pecuniam a se debitam, merito usuras bonae fidei iudicio praestaturum. Sed quas usuras debebit, videamus: utrum eas, quibus aliis idem creditor faenerasset, an et maximas usuras: quoniam ubi quis

36. *Tas pats* [*Paulius*], *I Sent.*
Konstatuojant, kad tarp šalių yra kilęs ginčas *(litis contestatio* metu], paprastai klausiama, ar globotinis, kurio reikalai buvo tvarkomi be globėjo patvirtinimo, turtinės naudos patyrė dėl to paties veiksmo, dėl kurio jam pareikštas ieškinys.

1 §. Jei kas nors tvarko piniginį reikalą, privalo mokėti palūkanas ir pateikti užtikrinimus pagal tas sutartis, kurias pats sudarė, jei tik skolininkai atsitiktinai neprarado savo turto tokiu būdu, kad ginčo pagal šį ieškinį patvirtinimo momentu pasirodė esantys nemokūs.

2 §. Jei tėvas tvarkė turtą, kurį pats padovanojo iš valdžios išlaisvintam sūnui, tai jis prieš sūnų atsako pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

37. *Trifonas, II Svarst.*
Žmogus, kuris buvo gavęs neatlygintiną paskolą, tvarkė savo kreditoriaus reikalus; klausiama, ar jis privalo sumokėti palūkanas nuo šios sumos pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo? Aš pasakiau, kad jeigu jam reikėjo išieškoti iš savęs paties, tai jis privalės mokėti palūkanas, o jeigu jam tvarkant reikalus skolos mokėjimo terminas dar nebuvo suėjęs, tai neprivalės. Kita vertus, jei terminui suėjus jis šių pinigų neįmokėjo į kreditoriaus, kurio reikalus tvarkė, sąskaitą, tai pagal teisingumą privalės sumokėti palūkanas gera valia pagrįstame teismo procese. Tačiau nagrinėsime, kokias palūkanas jis

eius pecuniam, cuius tutelam negotiave administrat, aut magistratus municipii publicam in usus suos convertit, maximas usuras praestat, ut est constitutum a divis principibus. Sed istius diversa causa est, qui non sibi sumpsit ex administratione nummos, sed ab amico accepit et ante negotiorum administrationem. Nam illi, de quibus constitutum est, cum gratuitam, certe integram et abstinentem omni lucro praestare fidem deberent, licentia, qua videntur abuti, maximis usuris vice cuiusdam poenae subiciuntur: hic bona ratione accepit ab alio mutuum et usuris, quia non solvit, non quia ex negotiis quae gerebat ad se pecuniam transtulit, condemnandus est. Multum autem refert, incipiat nunc debitum an ante nomen fuerit debitoris, quod satis est ex non usurario facere usurarium.

38 GAIUS libro tertio de verborum obligationibus. Solvendo quisque pro alio licet invito et ignorante liberat eum: quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius non potest iure exigere. Naturalis enim simul et civilis ratio suasit alienam condicionem meliorem quidem etiam ignorantis et inviti nos facere posse, deteriorem non posse.

privalės mokėti – ar tas, už kurias kreditorius skolindavo kitiems, ar maksimalias, nes kai kas nors savo reikmėms leidžia pinigus to, kurį globoja ar kurio reikalus tvarko, arba jei municipijaus magistratas [taip daro] su iždo lėšomis, tai jis moka maksimalias palūkanas, kaip yra nustatę dieviškieji princepsai. Kita vertus, skiriasi atvejis to, kuris nepaėmė pinigų iš tvarkomo reikalo, o gavo jų iš bičiulio ir, be to, iki pradėdamas tvarkyti reikalus. Juk tie, apie kuriuos kalbama šiame nutarime, nors ir turėjo be atlyginimo likti lojalūs, besąlygiškai sąžiningi ir vengti bet kokio savanaudiškumo, atsižvelgiant į tai, kad jie, kaip atrodo, vis dėlto piktnaudžiavo savo įgaliojimais, privalo būti įpareigoti sumokėti maksimalias palūkanas, tokiu būdu juos tarytum nubaudžiant. Šis gi žmogus iš kito pasiskolino vedamas gerų ketinimų ir iš jo privalo būti priteistos palūkanos, nes nesumokėjo, o ne dėl to, kad betvarkydamas reikalus pasisavino pinigus. Bet jei skola atsiranda šiuo momentu, labai reikšminga yra tai, ar anksčiau jis buvo skolininkas, ir to pakanka, kad paskola iš neatlygintinosios taptų atlygintinąja.

38. *Gajus, III „Apie žodines prievoles"*

Kiekvienas, kuris už kitą įvykdo prievolę, nors ir be jo sutikimo bei žinios, išlaisvina jį [nuo prievolės]. Tačiau vienas asmuo negali teisėtai reikalauti už kitą be pastarojo sutikimo to, kas šiam asmeniui privalo būti įvykdyta. Ir prigimtiniai, ir teisiniai argumentai įtikina, kad kito asmens padėtį mes netgi be jo sutikimo ir žinios galime pagerinti, bet negalime jos bloginti.

39 PAULUS libro decimo ad Sabinum. Si communes aedes tecum habeam et pro tua parte damni infecti vicino cavero, dicendum est quod praestitero negotiorum gestorum actione potius quam communi dividundo iudicio posse me petere, quia potui partem meam ita defendere, ut socii partem defendere non cogerer.

40 IDEM libro trigensimo ad edictum. Qui servum meum me ignorante vel absente in noxali causa defenderit, negotiorum gestorum in solidum mecum, non de peculio aget.

41 IDEM libro trigensimo secundo ad edictum. Si servi mei rogatu negotia mea susceperis, si dumtaxat admonitus a servo meo id feceris, erit inter nos negotiorum gestorum actio: si vero quasi mandatu servi, etiam de peculio et de in rem verso agere te posse responsum est.

42 LABEO libro sexto posteriorum epitomarum a Javoleno. Cum pecuniam eius nomine solveres, qui tibi nihil mandaverat, negotiorum gestorum actio tibi competit, cum ea solutione debitor a creditore liberatus sit: nisi si quid debitoris interfuit eam pecuniam non solvi.

39. *Paulius, X Sab.*
Jei mes su tavim esame namo bendrasavininkiai ir aš dėl tau priklausančios dalies stipuliacijos būdu pateiksiu kaimynui galimos žalos atlyginimo užtikrinimą, tai dera pasakyti, kad sumokėtų sumų atlyginimo aš galiu reikalauti pareikšdamas ieškinį veikiau dėl reikalų tvarkymo, nei dėl bendrosios nuosavybės padalijimo, nes savo dalį aš galėjau apginti ir taip, kad nebūčiau priverstas ginti ir bendrasavininkio dalies.

40. *Tas pats [Paulius], XXX Ed.*
Kas gina mano vergą byloje dėl man nesant arba nežinant padarytos žalos, disponuoja ieškiniu dėl reikalų tvarkymo pagrindinio mano turto, o ne pekulijaus atžvilgiu.

41. *Tas pats [Paulius], XXXII Ed.*
Jei raginamas mano vergo tu ėmeisi mano reikalų, tai jei tai padarei vien vergo prašomas, mums priklausys ieškinys dėl reikalų tvarkymo, o jei tarytum vergui pavedus, tai atsakyta, kad tu taip pat gali pareikšti ieškinį dėl pekulijaus ir ieškinį dėl turto pagausėjimo.

42. *Labeonas, VI Javoleno epitomų komentarų knyga*
Jei tu sumokėsi pinigus vardu to, kuris tau nieko nepavedė, tau priklausys ieškinys dėl reikalų tvarkymo, nes sumokėjus skolininkas tampa laisvas nuo kreditoriaus, nebent būtų buvęs vienaip ar kitaip suinteresuotas šių pinigų nesumokėti.

43 ULPIANUS libro sexto disputationum. Is, qui amicitia ductus paterna pupillis tutorem petierit vel suspectos tutores postulavit, nullam adversus eos habet actionem secundum divi Severi constitutionem.

44 IDEM libro quarto opinionum. Quae utiliter in negotia alicuius erogantur, in quibus est etiam sumptus honeste ad honores per gradus pertinentes factus, actione negotiorum gestorum peti possunt.

44.1. Qui pure testamento libertatem acceperunt, actus, quem viventibus dominis administraverunt, rationem reddere non compelluntur.

44.2. Titius pecuniam creditoribus hereditariis solvit existimans sororem suam defuncto heredem testamento extitisse. Quamvis animo gerendi sororis negotia id fecisset, veritate tamen filiorum defuncti, qui sui heredes patri sublato testamento erant, gessisset: quia aequum est in damno eum non versari, actione negotiorum gestorum id eum petere placuit.

45 AFRICANUS libro septimo quaestionum. Mandasti filio meo, ut tibi fundum emeret: quod cum cognovissem, ipse eum tibi emi. Puto referre, qua mente emerim: nam si propter ea, quae tibi necessaria esse scirem, et te eius voluntatis esse, ut emptum habere velles, agemus inter nos negotiorum gestorum, sicut ageremus, si aut nullum omnino mandatum

43. *Ulpianas, VI Svarst.*
Tas, kuris, skatinamas su tėvu siejusios draugystės, pareikalautų globėjo nepilnamečiams arba pareikštų globėjus keliant įtarimų, pagal dieviškojo Severo nutarimą jų atžvilgiu neturi jokios teisės pareikšti ieškinį.

44. *Tas pats [Ulpianas], IV Nuom.*
To, kas naudingai sumokėta tvarkant kieno nors reikalus, įskaitant taip pat ir išlaidas, patirtas nepriekaištingai siekiant magistrato pareigų, galima pareikalauti pareiškiant ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

1 §. Tie, kurie išlaisvinami testamentu, neprivalo pateikti ataskaitos apie reikalus, kuriuos tvarkė šeimininkui esant gyvam.

2 §. Ticijus sumokėjo pinigus palikėjo kreditoriams manydamas, kad mirusiojo įpėdine pagal testamentą tapo jo sesuo; nors jis taip pasielgė turėdamas ketinimų tvarkyti sesers reikalus, iš tiesų tvarkė reikalus mirusiojo marčios, kuri po jo mirties tapo įpėdine pagal testamentą, ir kadangi teisinga yra jam nepatirti nuostolių, buvo nuspręsta, kad jis reikalautų atlyginimo pareikšdamas ieškinį dėl reikalų tvarkymo.

45. *Afrikanas, VII Klaus.*
Tu pavedei mano sūnui nupirkti žemės sklypą. Kai apie tai sužinojau, aš pats jį tau nupirkau. Manau, kad reikšmingi yra ketinimai, kurių turėdamas jį nupirkau: nes jei dėl to, kad, kaip man buvo žinoma, tai buvo tau būtina ir tavo valia buvo užvaldyti pirkinį, tai tarp mūsų bus galimas ieškinys dėl reikalų tvarky-

intercessisset, aut Titio mandasses et ego, quia per me commodius negotium possim conficere, emissem. Si vero propterea emerim, ne filius mandati iudicio teneatur, magis est, ut ex persona eius et ego tecum mandati agere possim et tu mecum actionem habeas de peculio, quia et si Titius id mandatum suscepisset et, ne eo nomine teneretur, ego emissem, agerem cum Titio negotiorum gestorum, et ille tecum et tu cum illo mandati. Idem est, et si filio meo mandaveris, ut pro te fideiuberet, et ego pro te fideiusserim.

45.1. Si proponatur te Titio mandasse, ut pro te fideiuberet, meque, quod is aliqua de causa impediretur quo minus fideiuberet, liberandae fidei eius causa fideiussisse, negotiorum gestorum mihi competit actio.

46 PAULUS libro primo sententiarum. Actio negotiorum gestorum illi datur, cuius interest hoc iudicio experiri.

46.1. Nec refert directa quis an utili actione agat vel conveniatur, quia in extraordinariis iudiciis, ubi conceptio formularum non observatur, haec suptilitas supervacua est, maxime cum utraque actio eiusdem potestatis est eundemque habet effectum.

mo, kaip kad būtų ir tada, jei visai nebūtų buvę jokio pavedimo arba jeigu tu būtum įgaliojęs Ticijų, o aš būčiau nupirkęs, nes pats šį reikalą galėjau sutvarkyti palankiau. O jeigu aš nupirkau tam, kad sūnus nebūtų atsakingas pagal ieškinį dėl pavedimo, tai veikiau ir aš jo vardu galiu pareikšti tau ieškinį dėl pavedimo, ir tau mano atžvilgiu priklausys ieškinys dėl pekulijaus; nes jei Ticijus būtų priėmęs pavedimą, o aš būčiau nupirkęs, kad jam nereikėtų atsakyti pagal šį ieškinį, tai aš Ticijui galėčiau pareikšti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, o jis tau, kaip ir tu jam – ieškinį dėl pavedimo. Taip pat būtų, jei tu pavestum mano sūnui būti tavo laiduotoju, o aš imčiausi už tave laiduoti.

1 §. Tarkim, jei tu pavedei Ticijui už tave laiduoti, o aš dėl to, kad tam tikros priežastys sukliudė jam tapti laiduotoju, pats to ėmiausi, kad išlaisvinčiau jo sąžinę [nuo įsipareigojimų], tai man priklauso ieškinys dėl reikalų tvarkymo.

46. *Paulius, I Sent.*
Ieškinys dėl reikalų tvarkymo teikiamas tam, kieno interesais bus bylinėjamasi šioje byloje.

1 §. Nėra reikšminga, ar kas nors reiškia tiesioginį, ar išvestinį [pagal analogiją] ieškinį, ar yra traukiamas pagal jį atsakovu, nes pagal ekstraordinarinę teiseną, kur nėra laikomasi tikslių formulių, šis smulkmeniškumas nereikalingas, juo labiau kad ir tas, ir kitas ieškinys kyla iš vienodų įgalinimų ir sukelia vienodų padarinių.

47 PAPINIANUS libro tertio quaestionum.
Ignorante quoque sorore si frater negotium eius gerens dotem a viro stipulatus sit, iudicio negotiorum gestorum ut virum liberaret iure convenitur.

48 AFRICANUS libro octavo quaestionum.
Si rem, quam servus venditus subripuisset a me venditore, emptor vendiderit eaque in rerum natura esse desierit, de pretio negotiorum gestorum actio mihi danda sit, ut dari deberet, si negotium, quod tuum esse existimares, cum esset meum, gessisses: sicut ex contrario in me tibi daretur, si, cum hereditatem quae ad me pertinet tuam putares, res tuas proprias legatas solvisses, quandoque de ea solutione liberarer.

47. *Papinianas, III Klaus.*
Jeigu brolis, net seseriai nežinant, susitartų su [jos] vyru dėl kraičio, jis teisiškai yra atsakingas pagal ieškinį dėl reikalų tvarkymo, kad išlaisvintų vyrą [nuo įsipareigojimų].

48. *Afrikanas, VIII Klaus.*
Jeigu pirkėjas parduotų daiktą, kurį parduotas vergas pavogė iš manęs – pardavėjo, ir šis daiktas žūtų, tai dėl daikto kainos reikėtų teikti ieškinį dėl reikalų tvarkymo, kaip jis privalo būti teikiamas ir tada, jei tu tvarkytum reikalą, kurį laikytum savu, nors jis būtų mano. Taip pat būtų ir priešingu atveju: tau būtų suteiktas ieškinys prieš mane, jeigu tu, laikydamas savu man priklausantį palikimą, nuosavus daiktus perduotum vykdydamas testamentinę išskirtinę [legatą], su sąlyga, kad tau sumokėjus aš tapčiau laisvas [nuo prievolių].

VI Dig.

De calumniatoribus

VI skyrius

Apie piktnaudžiaujančius teise

1 ULPIANUS libro decimo ad edictum. In eum qui, ut calumniae causa negotium faceret vel non faceret, pecuniam accepisse dicetur, intra annum in quadruplum eius pecuniae, quam accepisse dicetur, post annum simpli in factum actio competit.

1.1. Hoc autem iudicium non solum in pecuniariis causis, sed et ad publica crimina pertinere Pomponius scribit, maxime cum et lege repetundarum teneatur, qui ob negotium faciendum aut non faciendum per calumniam pecuniam accepit.

1.2. Qui autem accepit pecuniam sive ante iudicium sive post iudicium acceptum, tenetur.

1.3. Sed et constitutio imperatoris nostri, quae scripta est ad Cassium Sabinum, prohibuit iudici vel adversario in publicis vel privatis vel fiscalibus causis pecuniam dare, et ex hac causa litem perire iussit. Nam tractari potest, si adversarius non per calumniam transigendi animo accepit, an constitutio cessat? Et puto cessare sicuti hoc quoque iudicium: neque enim transactionibus est interdictum, sed sordidis concussionibus.

1.4. Pecuniam autem accepisse dicemus etiam si aliquid pro pecunia accepimus.

1. *Ulpianas, X Ed.*

Jei apie ką nors sakoma, kad jis paėmė pinigus tam, kad piktnaudžiaudamas ką nors atliktų arba ko nors nepadarytų, tai tokiam asmeniui per vienus metus gali būti pareiškiamas faktinėmis aplinkybėmis pagrįstas ieškinys dėl ketveriopos pinigų sumos, kurią kalbama jį gavus, išieškojimo, o metams praėjus – tokios pačios.

1 §. Pomponijus rašo, kad šis ieškinys taikomas ne tik piniginėms byloms, bet ir byloms dėl nusikaltimų, nes, pagal įstatymą, dėl kyšininkavimo juo labiau atsakingas yra tas, kuris piktnaudžiaudamas paėmė pinigus tam, kad ką nors padarytų arba ko nors nepadarytų.

2 §. Atsakomybėn traukiamas tas, kuris paėmė pinigus iki procesui prasidedant arba jam prasidėjus.

3 §. Ir mūsų imperatoriaus [Karakalos] konstitucija, skirta Kasijui Sabinui, draudžia perduoti pinigus teisėjui arba priešingai šaliai viešosiose, privačiose, mokesčių bylose ir įsako dėl šios priežasties procesą nutraukti. Galima paklausti: ar ši konstitucija nėra taikoma, jei priešininkas priėmė pinigus norėdamas sudaryti sandorį ir nepiktnaudžiaudamas? Ir aš manau, kad nėra taikoma, kaip ir šis ieškinys, nes juk draudžiami ne sandoriai, o piktavališka prievarta.

4 §. Mes sakome, kad priimti pinigai, ir tada, kai priimame ką nors vietoj pinigų.

2 PAULUS libro decimo ad edictum. Quin etiam si quis obligatione liberatus sit, potest videri cepisse: idemque si gratuita pecunia utenda data sit, aut minoris iocata venditave res sit. Nec refert, ipse pecuniam acceperit an alii dari iusserit vel acceptum suo nomine ratum habuerit.

3 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Et generafiter idem erit, si quid omnino compendii sensit propter hoc, *sive ab adversario sive ab alio* quocumque.

3.1. Si igitur accepit ut negotium faceret, sive fecit sive non fecit, et qui accepit ne faceret etsi fecit, tenetur.

3.2. Hoc edicto tenetur etiam is qui depectus est: depectus autem dicitur turpiter pactus.

3.3. Illud erit notandum, quod qui dedit pecuniam, *ut negotium quis pateretur,* non habebit ipse repetitionem: turpiter enim fecit: sed ei dabitur petitio, propter quem datum est ut calumnia ei fiat. Quare si quis et a te pecuniam accepit, ut mihi negotium faceret, et a me, ne mihi faceret, duobus iudiciis mihi tenebitur.

2. *Paulius, X Ed.*

Iš tiesų, jei kas nors yra atleistas nuo prievolės vykdymo, jis gali būti laikomas tarytum paėmusiu [pinigus], kaip ir tada, kai suteikta neatlygintina paskola arba daiktas išnuomotas, arba parduotas už perdėm mažą kainą. Neturi reikšmės, ar jis pats paėmė pinigus, ar įsakė, kad jie būtų perduoti kam nors kitam, ar pritarė tam, kad pinigai būtų priimti jo vardu.

3. *Ulpianas, X Ed.*

Ir visada taip esti, jei kas nors dėl šios priežasties gavo naudos iš priešingos šalies ar ko nors kito.

1 §. Taigi jis traukiamas atsakomybėn, jei [naudos] gavo su sąlyga, kad ką nors padarys, neatsižvelgiant į tai, ar padarė, ar ne, taip pat atsako tas, kuris [ką nors] gavo su sąlyga, kad ko nors nepadarytų, nors tai ir būtų padaręs.

2 §. Pagal šį ediktą, atsakomybėn traukiamas ir tas, kuris sudarė suokalbį, o tokiu laikomas sudaręs nederamą susitarimą.

3 §. Išeina, kad tas, kuris perdavė pinigus kitam, kad tas leistų atlikti veiksmą [t. y. ką nors neteisėta arba nederama], negali reikalauti sugrąžinti pinigus, nes pasielgė nederamai. Tačiau reikalauti gali asmuo, kuriam siekiant pakenkti buvo perduoti pinigai. Dėl to, jei kas nors iš tavęs gavo pinigų, kad atliktų man kenkiančius veiksmus, o iš manęs [gavo pinigų] tam, kad man nekenktų, tai jis prieš mane yra atsakingas pagal du ieškinius.

4 GAIUS libro quarto ad edictum provinciale. Haec actio heredi quidem non competit, quia sufficere ei debet, quod eam pecuniam quam defunctus dedit repetere potest:

5 ULPIANUS libro decimo ad edictum: in heredem autem competit in id quod ad eum pervenit. Nam est constitutum turpia lucra heredibus quoque extorqueri, licet crimina extinguantur: ut puta ob falsum vel iudici ob gratiosam sententiam datum et heredi extorquebitur et si quid aliud scelere quaesitum.

5.1. Sed etiam praeter hanc actionem condictio competit, si sola turpitudo accipientis versetur: nam si et dantis, melior causa erit possidentis, quare si fuerit condictum, utrum tollitur haec actio, an vero in triplum danda sit? An exemplo furis et in quadruplum actionem damus et condictionem? Sed puto sufficere alterutram actionem. Ubi autem condictio competit, ibi non est necesse post annum dare in factum actionem.

6 GAIUS libro quarto ad edictum provinciale. Annus autem in personam quidem eius, qui dedit pecuniam ne secum ageretur, ex eo tempore cedit,

4. *Gajus, IV Prov. ed.*
Šis ieškinys neteiktinas įpėdiniui todėl, kad jis privalo pasitenkinti galėdamas reikalauti sugrąžinti palikėjo perduotus pinigus:

5. *Ulpianas, X Ed.*
įpėdinio atžvilgiu ieškinys teikiamas dėl to, kas jam atiteko. Nustatyta, kad nederamas praturtėjimas gali būti išreikalaujamas ir iš įpėdinio, nors nusikaltimo jau ir nebėra; pavyzdžiui, tai, kas duota už suklastojimą, ir tai, kas perduota teisėjui už palankesnį sprendimą, gali būti išreikalauta ir iš įpėdinių; taip pat ir bet kas, kas buvo įgyta nusikalstamu būdu.

1 §. Kita vertus, be šio ieškinio, galima ir kondikcija [reikalavimas dėl nepagrįsto praturtėjimo], jei kalbama tik apie priimančiojo [kyšį] negarbingumą, nes jeigu esama ir [kyšį] duodančiojo negarbės, tai geresnė yra valdančiojo [palikimą] padėtis, ir dėl to turi būti nustatyta, ar šis ieškinys išnyksta, ar jis turi būti teikiamas trejopo dydžio? Ar vagies [nubaudimo] pavyzdžiu mes duosime ir ieškinį dėl ketveriopos pavogto daikto vertės, ir kondikciją? Vis dėlto aš manau, kad pakanka pareikšti arba vieną, arba kitą ieškinį. Kadangi ten, kur galima kondikcija, nėra reikalo praėjus metams reikšti faktinėmis aplinkybėmis [dėl atliktų veiksmų] pagrįstą ieškinį.

6. *Gajus, IV Prov. ed.*
Vienų metų [ieškinio senaties] termino eigos pradžia asmens, kuris davė kyšį, kad jam nebūtų pareikštas

ex quo dedit, si modo potestas ei fieret experiundi. In illius vero personam, cum quo ut agatur alius pecuniam dedit, dubitari potest, utrum ex die datae pecuniae numerari debeat, an potius ex quo cognovit datam esse: quia qui nescit, is videtur experiundi potestatem non habere. Et verius est ex eo annum numerari, ex quo cognovit.

7 PAULUS libro decimo ad edictum. Si quis ab alio acceperit pecuniam ne mihi negotium faciat, si quidem mandatu meo datum est, vel a procuratore meo omnium rerum, vel ab eo qui negotium meum gerere volebat et ratum habui: ego dedisse intellegor. Si autem non mandatu meo alius licet misericordiae causa dederit ne fiat neque ratum habui, tunc et ipsum repetere et me in quadruplum agere posse.

7.1. Si ut filio familias negotium fieret acceptum est, et patri actio danda est. Item si filius familias pecuniam acceperit, ut faceret negotium vel non faceret, in ipsum iudicium dabitur: et si alius non meo mandatu ei dederit ne fiat, tunc etiam ipsum repetere et me in quadruplum agere posse.

ieškinys, atžvilgiu yra skaičiuojama nuo to momento, kai jis [tą kyšį] davė, jeigu tik jis iš viso turėjo galimybę bylinėtis. O jeigu kitas asmuo davė kyšį pinigais tam, kad byla būtų nagrinėjama tam tikro asmens naudai, tai dėl pastarojo asmens esama abejonių, ar [ieškinio senaties] termino eigos pradžia skaičiuotina nuo pinigų sumokėjimo [per trečiąjį asmenį] momento, ar veikiau nuo to momento, kai asmuo apie jų sumokėjimą sužinojo; todėl, kad nežinantysis, panašu, neturi galimybės bylinėtis. Ir metų [ieškinio senaties] termino eigos pradžią teisingiau yra skaičiuoti nuo to momento, kai jis sužinojo [apie pinigus, perduotus kaip kyšį].

7. *Paulius, X Ed.*

Jei kas nors iš kito paėmė pinigus kaip kyšį tam, kad man nebūtų kenkiama, jeigu jie buvo perduoti pavedus man arba mano prokuratoriui, arba tam, kuris ketino tvarkyti mano reikalus, ir aš tam pritariau, tai laikoma, kad daviau [kyšį] pats. O jeigu kitas jam davė nesant mano pavedimo, net jeigu tai padarė gailestingai norėdamas, kad [man] nebūtų pareikštas ieškinys, tai ir jis gali išreikalauti, ir aš galiu pareikšti ketveriopo dydžio ieškinį.

1 §. Jeigu buvo priimti [pinigai], kad būtų pakenkta šeimos galvos valdžioje esančiam sūnui, ieškinį dera teikti ir šeimos galvai. Taip pat jei šeimos galvos valdžioje esantis sūnus priėmė pinigus, kad kenktų arba nekenktų, prieš jį bus duodamas ieškinys; ir jei

7.2. Cum publicanus mancipia retineret dataque ei pecunia esset quae non deberetur, et ipse ex hac parte edicti in factum actione tenetur.

8 ULPIANUS libro quarto opinionum. Si ab eo, qui innocens fuit, sub specie criminis alicuius, quod in eo probatum non est, pecuniam acceptam is cuius de ea re notio est edoctus fuerit: id quod illicite extortum est secundum edicti formam, quod de his est, qui pecuniam ut negotium facerent aut non facerent accepisse dicerentur, restitui iubeat et ei, qui id commisit, pro modo delicti poenam irroget.

9 PAPINIANUS libro secundo de adulteriis. De servo qui accusatur, si postuletur, quaestio habetur: quo absoluto in duplum pretium accusator domino damnatur: sed et citra pretii aestimationem quaeritur de calumnia eius. Separatum est etenim calumniae crimen a damno quod in servo propter quaestionem domino datum est.

kitas, nebūdamas mano įgaliotas, jam sumokėjo, kad ieškinys nebūtų pareikštas, tai ir jis gali išreikalauti, ir aš galiu pareikšti ketveriopo dydžio ieškinį.

2 §. Jei publikanas [valstybės pajamų atpirkėjas] sulaikė vergus ir jam buvo perduoti pinigai, kurie jam nepriklausė, tai ir jis pagal šią edikto dalį bus traukiamas atsakomybėn pareiškiant faktinėmis aplinkybėmis [dėl atliktų veiksmų] pagrįstą ieškinį.

8. *Ulpianas, IV Nuom.*
Jei tas, kam tapo žinoma apie tokį atvejį, praneštų, kad iš nekaltojo kokio nors nusikaltimo, dėl kurio jo kaltė neįrodyta, dingstimi buvo paimti pinigai, laikoma, kad šios lėšos gautos neteisėtai pagal edikto formą; nes [priėmusysis] priskiriamas prie tų, apie kuriuos sakoma, jog jie gavo piniginį kyšį, kad ką nors padarytų arba ko nors nedarytų, – įsakyta pinigus grąžinti, o gavusiajam kyšį yra skiriama už pažeidimą priklausanti bausmė.

9. *Papinianas, II „Apie sanguliavimą"*
Dėl vergo, kuriam pareikštas kaltinimas: [kaltintojui] reikalaujant tyrimas atliekamas kankinant; jeigu vergas pripažintas esąs nekaltas, tai iš kaltintojo priteisiama sumokėti šeimininkui dvigubą [vergo] kainą. Tačiau, be kainos nustatymo, nagrinėjamas klausimas ir dėl melagingų kaltinimų pateikimo, nes nusikalstamas melagingo kaltinimo pateikimas atribojamas nuo nuostolių, kurių vergo šeimininkas patyrė dėl to, kad vergas buvo kankinamas.

Asmenvardžių žodynas*

Afrikanas *(Sextus Caecilius Africanus)* – teisininkas, gyvenęs II a., Salvijaus Julijono mokinys, parašęs *Questiones*, kur iš esmės sudėjo savo mokytojo *responsa* – atsakymus į teisinius klausimus. Afrikano rašymo stilius painokas, todėl kartais nėra lengva jį perprasti.

Akvilijus – žr. I knygą.

Alfenas *(Alfenus Varus P.)* – teisininkas, apie kurį žinoma, kad buvo siuvėjo sūnus, bet veikiausiai jo tėvas buvo siuvyklos savininkas, pats nedirbęs ir naudojęsis vergų darbu. 39 m. pr. Kristų Alfenas ėjo *consul suffectus* (konsulo, pradėjusio eiti pareigas ankstesniajam mirus ir nebaigus kadencijos) pareigas. Servijaus Sulpicijaus Rufo mokinys, į parengtus Digestus, kuriuos sudarė 40 knygų, įtraukęs mokytojo atsakymus į teisinius klausimus *(responsa)*.

Antoninas Pijus *(Titus Aurelius Fulvius Boionius Arrius Antoninus Pius)* – imperatoriaus Hadriano įsūnis, Romos imperatorius, valdęs 138–161 metais.

Antoninas Titas – žr. I knygą.

Aristas *(Titius Aristo)* – gyveno I ir II amžių sandūroje, veikiausiai būdamas žemos kilmės nėjo jokių valstybės tarnybos pareigų, buvo advokatas ir teikė teisines konsultacijas. Teisės mokslui daugiausia nusipelnė sudarydamas kitų teisininkų, ypač Labeono ir Masurijaus Sabino, darbų rinkinius. Nežinoma, ar priklausė kuriai nors teisės mokyklai.

* Žodyną parengė vertėjas iš lot. k. prof. dr. Marius Jonaitis.

Atilicinas *(Atilicinus)* – klasikinės epochos teisininkas, kurį savo darbuose cituoja Paulius ir Ulpianas; laikomas monografijos *De interdictis* („Apie interdiktus") autoriumi. Tikslesnių duomenų apie jo gyvenimo laikotarpį ir asmenybę nėra.

Brutas *(Marcus Iunius Brutus)* – 142 m. pr. Kristų ėjo pretoriaus pareigas. Parašė didaktinio pobūdžio veikalą *Libri tres iuris civilis*, išsiskiriantį iš Graikijos perimta ir romėnų teisės raštijoje daugiau nesutinkama dialogo su sūnumi forma. Brutas kartu su Manilijumi *(Manius Manilius)* ir Scevola *(Quintus Mucius Scaevola pontifex)* pačių romėnų buvo laikomi civilinės teisės pagrindų kūrėjais.

Celsas – žr. I knygą.

Emilijus Makras *(Aemilius Macer)* – teisininkas, gyvenęs II ir III a. sandūroje, parašęs keletą nedidelės apimties darbų, daugiausia susijusių su viešąja ir proceso teise *(De re militari, De iudiciis, De appelationibus)*.

Florentinas – žr. I knygą.

Furijus Antianas *(Furius Antianus,* arba *Furius Anthias)* – teisininkas, gyvenęs III a. (manoma, kad ne vėliau nei valdant imperatoriui Aleksandrui Severui). Parengė platų pretoriaus edikto komentarą, vadinamą „Penkių knygų ediktu".

Gajus – žr. I knygą.

Hadrianas *(Publius Aelius Traianus Hadrianus)* – Nervų (Antoninų) dinastijai priklausantis Romos imperatorius, valdęs nuo 117 m. iki mirties 138 metais. Jam valdant susisteminta pretorių teisė ir parengtas vadinamasis Amžinasis ediktas *(Edictum perpetuum)*.

Herenijus Modestinas – žr. I knygą.

Javolenas – žr. I knygą.

Julijonas *(Salvius Iulianus)* – II a. (valdant imperatoriams Hadrianui, Antoninui Pijui ir Markui Aurelijui) gyvenęs teisininkas, vadovavęs Sabino sekėjų teisės mokyklai, ėjęs svarbias valstybės tarnybos pareigas (pretoriaus, konsulo, kelių reikšmingų provincijų vietininko). Julijonas dar būdamas gyvas laikytas dideliu teisės autoritetu, todėl imperatorius Hadrianas jam pavedė parengti galutinę pretorių edikto (Amžinojo edikto) redakciją *(Edictum perpetuum)*. Julijono parengti Digestai laikyti vienu iš reikšmingiausių romėnų jurisprudencijos veikalų, o daugelis romėnų teisės tyrinėtojų laiko jį iškiliausiu romėnų teisininku. Julijono teisinė raštija pasižymi minties aiškumu ir gilumu, paprastumu ir precziškumu. Jo darbai padarė didžiulę įtaką vėlesniems autoriams ir buvo bene dažniausiai cituojami.

Kalistratas – žr. I knygą.

Karakala – žr. I knygą.

Karfanija (dar – Arfanija, arba Karfinija) *(Carfania)* – senatoriaus Licinijaus Bucijaus *(Licinius Buccius)* žmona, pagarsėjusi kaip aktyvi bylininkė. Karfanijos atvejis ir jos elgsena teisme buvo pagrindinis motyvas nustatant draudimą moterims atstovauti kitų asmenų interesams pas magistratą ir teisme.

Kasijus *(C. Cassius Longinus)* – gyveno I a., vadovavo Sabino sekėjų, kurie ilgainiui vadinti Kasijaus sekėjais *(Cassiani)*, mokyklai. Svarbiausias Kasijaus veikalas – *Libri iuris civilis*, kuriame jis taikė kiek kitokį teisės sisteminimo būdą nei jo pirmtakas Masurijus Sabinas, anksčiau vadovavęs Sabino mokyklai.

Kornelijus Prokulas – žr. I knygą.

Labeonas – žr. I knygą.

Liucijus Veras *(Lucius Aurelius Verus Augustus)* – Romos imperatorius, valdęs nuo 161 iki 169 metų.

Marcelas – žr. I knygą.

Markas Aurelijus – žr. I knygą.

Mauricianas *(Iunius Mauricianus)* – II a. (veikiausiai valdant imperatoriui Antoninui Pijui) gyvenęs romėnų teisininkas, parašęs iš šešių knygų sudarytą komentarą *Ad legem Iuliam et Papiam.*

Minicijus *(Minicius)* – I a. antrojoje pusėje gyvenęs romėnų teisininkas, Masurijaus Sabino mokinys.

Neracijus – žr. I knygą.

Nerva *(Cocceius Nerva)* – būta dviejų teisininkų – tėvo ir sūnaus. Apie Nervos (tėvo), kuris 33 m. nusižudė, parašytų veikalų pavadinimus nėra jokių tikslesnių žinių, nors jo darbų ištraukas dažnai citavo vėliau rašę teisininkai. Nerva (tėvas) vadovavo Prokulo sekėjų mokyklai. Nerva (sūnus) parašė monografiją, skirtą įgyjamosios senaties problematikai *(Ad usucapionem)*; manoma, kad ėjo konsulo pareigas.

Ofilijus *(Aulus Ofilius)* – I a. pr. Kristų gyvenęs romėnų teisininkas, Servijaus Sulpicijaus Rufo mokinys, palikęs gausią civilinės teisės raštiją. Parašė pretoriaus edikto komentarą *(Ad edictum)*.

Oktavenas *(Octavenus)* – romėnų teisininkas, gyvenęs ir rašęs valdant imperatoriams Domicianui, Nervai ir Trajanui (I ir II a.). Justiniano Digestuose yra 23 netiesioginės Oktaveno veikalų citatos.

Papinianas – žr. I knygą.

Papirijus – žr. I knygą.

Paulius – žr. I knygą.

Pedijus – žr. I knygą.

Pegasas – žr. I knygą.

Plautijus *(Plautius)* – I a. gyvenęs, kaip manoma, aukščiausiems romėnų visuomenės sluoksniams priklausęs romėnų teisininkas. Nors nežinomas nė vienas Plautijaus parašyto veikalo pavadinimas, juos komentavo vėlesni teisininkai (Javolenas, Neracijus, Pomponijus, Paulius), laikę jį reikšmingu teisės autoritetu.

Pomponijus – žr. I knygą.

Publilijus – žr. I knygą.

Puteolanas *(Puteolanus)* – romėnų teisininkas, apie kurio gyvenimą ir veiklą jokių tikslesnių žinių nėra išlikę; vienintelį kartą cituojamas Ulpiano veikale *Libri adsessoriorum* („Asesorių knygos").

Septimijus Severas *(Septimius Severus)* – Romos imperatorius 193–211 metais.

Trajanas – žr. I knygą.

Trebacijus – žr. I knygą.

Trebelijus *(Trebellius Maximus)* – jam einant konsulo pareigas (imperatoriaus Nerono valdymo metais) Romos senatas priėmė nutarimą *(senatus consultum Trebellianum,* apie 56–57 m.), nustačiusį, kad universalusis fideikomisorius, kuriam privalo būti perduotas visas palikimas, tampa universaliuoju palikėjo teisių perėmėju ir yra atsakingas už jo skolas.

Trifoninas – žr. I knygą.

Ursėjus Feroksas *(Urseius Ferox)* – I a. antrosios pusės – II a. pradžios romėnų teisininkas, parašęs iš dešimties knygų sudarytą kazuistinio pobūdžio veikalą (pavadinimas nežinomas). Salvijus Julijonas pateikė iš keturių knygų sudarytą šio veikalo komentarą *(Ad Urseium Ferocem).*

Valerijus Severas *(Flavius Valerius Severus Augustus)* – Romos imperatorius, valdęs 306–307 metais.

Vindijus Veras – romėnų teisininkas, 138 m. ėjęs *consul suffectus* (konsulo, pradėjusio eiti pareigas ankstesniajam mirus ir nebaigus kadencijos) pareigas, imperatoriaus Antonino Pijaus *consiliarius* (patarėjas teisės klausimais). Justiniano Digestuose netiesiogiai cituojamas penketą kartų.

Im23 **Imperatoriaus** Justiniano Digestai, arba Pandektos = Iustiniani Augusti Digesta seu Pandectae =: 2 knyga: I–XV skyriai; 3 knyga: I–VI skyriai / [sudarytojai Stasys Vėlyvis, Marius Jonaitis] ; [vertėjai iš lotynų kalbos Marius Jonaitis, Stasys Vėlyvis, Rūta Agnė Misevičiūtė]. – Vilnius : Registrų centras, 2016. – 520 p.

Gretut. tekstas liet., lot.
Asmenvardžių žodynas : p. 508 - 513.
ISBN 978-9955-30-217-9

UDK 34(37)(093.2)

IMPERATORIAUS JUSTINIANO
DIGESTAI, ARBA PANDEKTOS

IUSTINIANI AUGUSTI
DIGESTA SEU PANDECTAE

Redagavo Vilija Kruopienė ir Jurgita Abraitytė
Maketavo Rima Semenčiukienė
Parengė leidybai Algis Švedas

Viršelio dizainas Daumanto Každailio

SL 1613. 2016-06-01. 32,5 sąlyginio spaudos lanko
Tiražas 800 egz. Užsakymo Nr.

Išleido VĮ Registrų centras
Žirmūnų g. 68A, 09124 Vilnius
tel./faksas (8 5) 261 2806
www.teisineliteratura.lt, leidyba@teisineliteratura.lt

Spausdino STANDARTŲ SPAUSTUVĖ
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius

Kaina sutartinė